

**KENTSEL KORUMA ALANLARINDA RİSK ANALİZİ VE AZALTIMINA
YÖNELİK BİR YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ, ISPARTA - EĞİRDİR
ÖRNEĞİ**

Ayşe Betül GÖKARSLAN

**DOKTORA TEZİ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2021

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ayşe Betül GÖKARSLAN

22.01.2021

KENTSEL KORUMA ALANLARINDA RİSK ANALİZİ VE AZALTIMINA YÖNELİK BİR YÖNETİM MODELİ ÖNERİSİ, ISPARTA - EĞİRDİR ÖRNEĞİ

(Doktora Tezi)

Ayşe Betül GÖKARSLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ocak 2021

ÖZET

Günümüzde, kültür mirasının koruma sorunlarının nedenlerine inilmesi, bu mirası tehdit eden risklerin azaltılması veya giderilmesi ve bu amaçla risk yönetimi planlanması koruma bilimcilerinin öncelikli konusu olmuştur. Sorunların nedeni üzerinde yoğunlaşarak bu sorunların giderilmesi için çözümler üretmek, sürdürülebilir korumaya ulaşılmasını sağlamaktadır. Bu tezde, kültür mirasını tehdit eden risklerin analizi ve bu risklerin azaltımına yönelik bir yönetim modelinin oluşturulması amaçlanmıştır. Tezde, risk analizi ve azaltımı konusunda yapılmış mevcut çalışmalardan farklı olarak, yapıları hem fiziksel olarak doğrudan, hem de dolaylı etkileyen riskler bütüncül bir şekilde ele alınmıştır. Bu yönetim modelinin Coğrafi Bilgi Sistemleri ile takibi hedeflenmiştir. Yönetim modelinde; yerinde tespit, sosyal anket, AutoCAD ve ArcGIS yazılımları ile fiziksel ve sosyo-kültürel analiz, belgeleme ve haritalandırma aşamaları modelin iskeletini meydana getirmiştir. Modelin uygulama alanı olarak seçilen Eğirdir’de 1. derece arkeolojik sit alanı olan kale ve çevresindeki 3. derece sit alanı, doğal sit alanı olan Yeşilada ve Can Ada ile ilçe merkezinde parça parça koruma alanları vardır. Bu dokudaki geleneksel konutlar, farklı işlevdeki anıtsal yapılar ve çevresel öğeler; imar çalışmaları, turizm, mübadele ve göç gibi riskler nedeniyle zamanla kısmen harap olmuş, kısmen de yok olmuştur. Günümüze ulaşan ancak yıkılma tehlikesi olan bazı yapılar için ise yıkım kararı çıkarılmıştır. Bu nedenlerle Eğirdir kentsel koruma alanı için acil ve kapsamlı bir risk yönetimi sisteminin oluşturulması ihtiyacı olduğu anlaşılmış ve kurgulanan yönetim modeli, yok olma riski altındaki Eğirdir kentsel koruma alanında uygulanmıştır. Sonuç olarak, tezde ortaya konulan Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM), hem Eğirdir İlçesi’nde yapılacak koruma çalışmaları için altlık oluşturacak, hem de tüm koruma alanlarında uygulanabilecektir.

Bilim Kodu : 80106

Anahtar Kelimeler : Kentsel koruma, kültürel miras, risk analizi, azaltımı, yönetimi, Isparta, Eğirdir

Sayfa Adedi : 278

Danışman : Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

A MANAGEMENT MODEL SUGGESTION FOR RISK ANALYSIS AND
MITIGATION IN URBAN CONSERVATION AREAS –
CASE OF “İSPARTA – EĞİRDİR”

(Ph. D. Thesis)

Ayşe Betül GÖKARSLAN

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

January 2021

ABSTRACT

Today, investigation of the causes of conservation problems, reducing or eliminating the risks that threaten the cultural heritage, and for this purpose, planning the risk management are new and priority issues for conservation scientists. Creating the solutions, by focusing on the causes of problems, ensures sustainability in conservation applications. In this thesis, it is aimed to create a management model for analyze the risks threatening the cultural heritage and reducing these risks. In the thesis, unlike the current studies on risk analysis and mitigation, the risks, that affect the buildings both physically and indirectly, are handled in a holistic manner. It is aimed to follow this management model with Geographic Information Systems. In the management model; on-site survey, social survey, AutoCAD and ArcGIS software and physical and socio-cultural analysis, documentation and mapping stages formed the framework of the model. In Eğirdir, which is chosen as the study area of the model, there are the castle, which is the 1st degree archaeological site, and the 3rd degree site around it, the natural site areas Yeşilada and Can Ada, and partly preserved areas in the district center. Traditional houses, monumental structures with different functions and environmental elements in this urban fabric; they were partially demolished or partially ruined over time due to risks such as development works, reconstructions, tourism, population exchange and migration. Demolition decision has been issued for the structures that have survived but are at risk of collapse. For these reasons, it has been understood that an urgent and comprehensive risk management system is needed for the Eğirdir urban conservation area, and the management model has been implemented in the Eğirdir urban conservation area, at risk of extinction. As a result, the Risk Analysis and Mitigation Management Model (RAAYM) set forth in the thesis will form a base for the conservation works to be carried out in Eğirdir District and can be applied in all urban conservation areas.

Science Code : 80106

Key Words : Urban conservation, cultural heritage, risk analysis, mitigation, management, Isparta, Eğirdir

Page Number : 278

Supervisor : Prof. Dr. Zehra Gediz URAK

TEŞEKKÜR

Çalışma süreci boyunca bilgi birikimi ve anlayışı ile yol gösterici olan değerli danışmanım sayın Prof. Dr. Zehra Gediz URAK'a, katkılarından dolayı değerli tez izleme komitesi üyesi hocalarım ve jüri üyeleri Prof. Dr. Sare SAHİL ve Prof. Dr. Mehmet Zeki İBRAHİMGİL'e,

Hayatımın her adımında yanımda olan, arazi çalışmalarına en az benim kadar emek veren ve bana büyük bir sabır gösteren, varlığı için minnettar olduğum eşim Mansur GÖKARSLAN'a; doğumu ile bana güç veren canım kızım İdil GÖKARSLAN'a, varlıklarını her daim yanımda hissettiğim sevgili anne ve babama,

Arşivlerini açarak yardımda bulunan Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürü Melike GÜL ve kurul çalışanlarına, alan çalışmasında evlere girmemizi sağlayan Eğirdir Belediyesi çalışanlarından Sosyolog Mustafa ÇETİNKAYA'ya, Eğirdir Belediyesi Harita Mühendisi Ebubekir GENÇ'e, Eğirdir esnafından Kemal ÇIBIK'a, Yeşilada Mahallesi Muhtarı Şükriye KILINÇ'a, Ağa Mahallesi Muhtarı Mahmut ÇAKMAK'a, beni evlerine kabul eden Eğirdir İlçesi sakinlerine teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xiii
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xv
HARİTALARIN LİSTESİ	xxii
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xxiii
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1. Kültürel Mirasın Korunması ve Risk.....	15
2.2. Risk Yönetimi.....	19
2.2.1. Dünyada risk yönetimi	22
2.2.2. Türkiye’de risk yönetimi	29
3. KENTSEL KORUMA ALANI RİSK ANALİZİ VE AZALTIMI YÖNTEMİNİN KURGULANMASI.....	33
3.1. Risklerin Tespiti – Coğrafi Bilgi Sistemi.....	33
3.2. Risklerin Yönetimi ve Azaltılmasına Yönelik Model Önerisi	39
4. ALAN ARAŞTIRMASI: RİSK YÖNETİMİ VE AZALTIMI MODELİNİN EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANINDA UYGULANMASI	45
4.1. Eğirdir İlçesi Genel Özellikleri.....	45
4.1.1. Coğrafi konum	45
4.1.2. Fiziksel özellikleri.....	46

	Sayfa
4.1.3. Sosyo-kültürel yapı	48
4.2. Eğirdir İlçesi'nin Tarihi, Mekansal Gelişim ve Değişimi	54
4.3. Eğirdir İlçesi'nde Korunması Gerekli Kültür Varlıkları ve Tescil Kararları	75
4.4. Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanının Analizi	82
4.4.1. Genel nitelikler	82
4.4.2. Tarihi dönem.....	88
4.4.3. Ulaşım	89
4.4.4. Arazi ve parsel kullanımı	90
4.4.5. Parselasyon ve mülkiyet durumu	92
4.4.6. Topoğrafya.....	93
4.4.7. Kat adetleri	94
4.4.8. Çevresel değerler	94
4.4.9. Potansiyeller ve olanaklar.....	97
4.4.10. Mimari analiz	98
4.4.11. Somut olmayan kültürel miras	131
4.4.12. Sosyal analiz	135
4.4.13. Değişmişlik durumu analizi	142
4.4.14. Risk analizi	144
4.5. Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanının Değerlendirilmesi.....	170
4.5.1. Mimari değerlendirme	173
4.5.2. Değişmişlik değerlendirmesi	175
4.5.3. Yapısal durum değerlendirmesi	178
4.5.4. Konfor durumu değerlendirilmesi.....	178
4.5.5. Koruma sorunları değerlendirmesi	179
4.5.6. Potansiyellerin değerlendirilmesi.....	179
4.5.7. Sosyal değerlendirme	180

	Sayfa
4.5.8. Risk değ�erlendirilmesi.....	180
4.5.9. Mimari değ�er, değ�işmişlik ve risklere göre bölgeleme	187
5. EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANI İÇİN RİSK AZALTIMI VE RİSK YÖNETİMİ ÖNERİLERİ.....	193
5.1. Doğal Kaynaklı Risk Yönetimi �nerileri	193
5.2. İnsan Kaynaklı Risklere Yönelik �neriler	196
5.3. Kurumsal Kaynaklı Risk Yönetimi �nerileri.....	200
5.4. Sosyal Kaynaklı Risk Yönetimi �nerileri.....	203
5.5. Çevresel Kaynaklı Risk Yönetimi �neriler	204
5.6. Risk Yönetimi ve Organizasyonu �nerisi.....	206
5.7. Koruma Kararları.....	209
6. SONUÇ	215
KAYNAKLAR	219
EKLER	231
EK-1. Baz Pafta	232
EK-2. Ulaşım Analizi	233
EK-3. Kullanım Durumu Analizi.....	234
EK-4. İşlev Analizi.....	235
EK-5. Kat Adedi Analizi	236
EK-6(a). Çevresel Değerler	237
EK-6(b). Çevresel Değerler	238
EK-6(c). Çevresel Değerler	239
EK-7. Potansiyeller ve Olanaklar	240
EK-8(a). Zemin Kat Planı Tipolojisi.....	241
EK-8(b). Üst Kat Planı Tipolojisi	242
EK-9. Taşıyıcı Sistem Analizi	243

EK-10. Fiziksel Durum Analizi	244
EK-11(a). Üst Örtü Tipolojisi.....	245
EK-11(b). Üst Örtü Malzemesi.....	246
EK-12. Anket.....	247
EK-13. Sosyal Analiz Tablosu.....	253
EK-14. Değişmişlik Durumu	254
EK-15. Koruma Sorunları Analizi	255
EK-16. Genel Değerlendirme Tablosu.....	256
EK-17. Risk Durumu.....	265
EK-18. Sentez Paftası.....	266
EK-19. Koruma Kararları	270
EK-20. Değişmişlik – Risk Değerlendirmesi – Müdahale Kararları Tablosu	271
ÖZGEÇMİŞ	274

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Kültürel varlıkların korunması için önerilen risk yönetimi modelinde takip ve denetim	42
Çizelge 4.1. Farklı kaynaklara göre Eğirdir'in 1851-2019 yılları arasındaki nüfus verileri.....	49
Çizelge 4.2. TUIK'e göre Eğirdir'in 1965-2019 yılları arasındaki nüfus verileri	49
Çizelge 4.3. Turizm potansiyelleri.....	53
Çizelge 4.4. Salname ve diğer kaynaklara göre mimari yapılar	75
Çizelge 4.5. Eğirdir İlçesi kültür varlıkları.....	76
Çizelge 4.6. Çalışma alanında yer alan kültür mirası listesi.....	84
Çizelge 4.7. Çalışma alanının dışında olup yakın çevresindeki geleneksel evler dışındaki kültürel mirası	84
Çizelge 4.8. Dış tespit ve değerlendirme fişi örneği	87
Çizelge 4.9. İç tespit ve değerlendirme fişi örneği	88
Çizelge 4.10. Geleneksel Eğirdir evlerinin günümüz kullanımları.....	99
Çizelge 4.11. Geleneksel Eğirdir evlerinde konum ve giriş tipolojisi	101
Çizelge 4.12. Geleneksel Eğirdir evleri plan tipleri.....	119
Çizelge 4.13. Geleneksel Eğirdir evleri eyvan varlığı	119
Çizelge 4.14. Geleneksel Eğirdir evleri plan tipolojisi	119
Çizelge 4.15. Geleneksel Eğirdir evlerinde yapı sistemi dağılımı.....	122
Çizelge 4.16. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe kaplama malzemesi.....	122
Çizelge 4.17. Geleneksel Eğirdir evleri cephe tipolojisi	128
Çizelge 4.18. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe tipolojisi dağılımı.....	129
Çizelge 4.19. Bölgedeki tarihi depremler	147
Çizelge 4.20. Eğirdir kentsel koruma alanı – risk analizi	168
Çizelge 4.21. Değişmişlik değerlendirmesi.....	177
Çizelge 4.22. Eğirdir kentsel koruma alanı – risk değerlendirme tablosu	181

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.23. Örnek bir risk değerlendirmesi	184
Çizelge 4.24. SPSS analizi ile kırılma noktaları, medyan, mod ve çeyreklere ait değerler	186
Çizelge 4.25. SPSS analizine göre kırılma noktaları ve değer aralıkları	186
Çizelge 5.1. Risk yönetimi tablosu	206

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Tezin akış şeması.....	4
Şekil 2.1. Risk yönetim sistemi	21
Şekil 3.1. Risk analizi ve azaltımı yönetim modeli (RAAYM) önerisi	41
Şekil 3.2. Türkiye’de koruma faaliyetlerindeki paydaşlar	43
Şekil 4.1. Geleneksel Eğirdir evlerinde avlu varlığı	101
Şekil 4.2. Çalışma alanındaki yapıların yapısal durumları.....	124
Şekil 4.3. Geleneksel Eğirdir evlerinde çıkma varlığı	127
Şekil 4.4. Yol ve konfor durumu	136
Şekil 4.5. Evin kullanım durumu	136
Şekil 4.6. Aile verileri	137
Şekil 4.7. Hane başkanlarının eğitim durumu ve mesleği.....	137
Şekil 4.8. Hane başkanlarının iş – ekonomik durumu	138
Şekil 4.9. Mülkiyet durumu	138
Şekil 4.10. Kiracıların ikamet süresi	139
Şekil 4.11. Kullanıcıların yapı / kent aidiyet – memnuniyet durumu	139
Şekil 4.12. Kullanıcıların yapı / kent aidiyet – memnuniyet durumu	140
Şekil 4.13. Kent – mahalle görüşlerine ilişki veriler.....	140
Şekil 4.14. Kent – mahalle görüşlerine ilişki veriler (Onarım-koruma durumu)	141
Şekil 4.15. Eğirdir kentsel koruma alanındaki tarihi yapılarda görülen risk faktörlerinin dağılımı	170
Şekil 4.16. Mimari değer, değişmişlik durumu sosyal yapı bağlamında risk bölgelemesi.....	173
Şekil 4.17. Değerlilik durumu.....	176
Şekil 4.18. Değişmişlik durumu.....	177
Şekil 4.19. Risk kaynaklarına göre risk faktörlerinin dağılımı ve etki değerleri.....	184
Şekil 4.20. SPSS analizine göre ölçüm değerleri grafiği	186

Şekil**Sayfa**

Şekil 4.21. Risk derecesine göre yapılar	187
--	-----

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. AFAD tarafından hazırlanan afet riskleri haritası	17
Resim 2.2. Dünyadaki risk türlerinin 1991-2005 yılları arasındaki dağılım (ISDR); Türkiye’de afet türlerinin 1950-2008 yılları arasındaki dağılımı – AFAD	17
Resim 2.3. UNESCO tarafından tehlike altında olduğu tespit edilen 53 adet Dünya Mirası	22
Resim 2.4. Tehdit altındaki miras listesinin risk türlerine göre ayrılması- Savaşlar ...	23
Resim 2.5. Ritsumeikan Üniversitesi, Cultural Heritage and Risk Management Programı afişleri	29
Resim 4.1. Eğirdir İlçesi’nin Türkiye ve Isparta İli içerisindeki konumu	46
Resim 4.2. Eğirdir ve çevresinin fiziki durumu	47
Resim 4.3. St. Paul yolu	52
Resim 4.4. Girişten alınan şehir ve adaların görünümü	56
Resim 4.5. Kaleden alınan şehir ve adaların görünümü	57
Resim 4.6. Eğirdir tarihi kent merkezine ait tarihi haritalar	58
Resim 4.7. Eğirdir İlçesi merkez mahalleleri (Sinan, 2019)	59
Resim 4.8. Kale Mahallesi yangınından fotoğraflar	60
Resim 4.9. Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü’nün Yeşilada ve Can Adası için vermiş olduğu sit alanı kararları	74
Resim 4.10. Eğirdir İlçesi’nde (Yeşilada dışındaki) tescilli 32 konut, 10.05.2007 tarihli A.K.V.T.V.K.B.K. kararı	78
Resim 4.11. Eğirdir – Yeşilada’da 13.7.1984 tarihli tescili devam eden 11 adet konut, 13.07.1984 tarihli T.K.T.V.Y.K. kararı	79
Resim 4.12. Eğirdir İlçesi tescilli anıtları, 19.04.2010 tarihli A.K.V.T.V.K.B.K. kararı	79
Resim 4.13. Eğirdir – Yeşilada’da 13.7.1984 tarihli tescili düşürülen 82 yapı, 13.07.1984 tarihli T.K.T.V.Y.K. kararı	80
Resim 4.14. ODTÜ Restorasyon Anabilim Dalı Eğirdir çalışmaları	81
Resim 4.15. ODTÜ Restorasyon Anabilim Dalı Eğirdir çalışmaları	81

Resim	Sayfa
Resim 4.16. Aya Stefanos Kilisesi ve yanındaki günümüze ulaşamayan papaz evinin bir Yunan Gazetesindeki 1979 tarihli fotoğrafı.....	83
Resim 4.17. Çalışma alanı sınırlarının Google Earth üzerinde gösterimi	85
Resim 4.18. Eğirdir eğimli alanlar	93
Resim 4.19. Yeşilada Hamamı su kuyusu ve pompası	96
Resim 4.20. Ümran Şenol Evi su kuyusu (183 ada, 6 nolu parseldeki yapı)	96
Resim 4.21. 1890’larda yapıldığı bilinen Hacı Nuri Evinin gölden görünüşü	98
Resim 4.22. Avlulardaki çeşme ve su yoluna örnekler	99
Resim 4.23. Geleneksel Eğirdir evlerindeki avlularda yer alan ocaklar	100
Resim 4.24. Günümüze ulaşamayan evlerin arşivlerde yer alan plan şemaları (Kale Mahallesi evlerinden)	102
Resim 4.25. Yeşiladadaki açık sofalı ev.....	103
Resim 4.26. Sofadan birkaç basamak ile köşe pah yüzeyden geçilen oda girişi; Sofadaki kot ile yükseltilen köşk kısmı	103
Resim 4.27. Günümüze ulaşamayan bir evin sofa fotoğrafı.....	104
Resim 4.28. Geleneksel Eğirdir evlerinde U, L, I, C formlu merdiven örnekleri	104
Resim 4.29. Yakın tarihe kadar kullanılan müstemilata ait dış ve iç mekan fotoğrafları	105
Resim 4.30. Hela örneği	105
Resim 4.31. Geleneksel Eğirdir evlerinde sofalarda bulunan abdestlik yerleri.....	106
Resim 4.32. Geleneksel Eğirdir evlerinde abdestlik örnekleri	106
Resim 4.33. Geleneksel Eğirdir evlerinde görülen halı tezgahı örnekleri.....	107
Resim 4.34. Geleneksel Eğirdir evlerinde çeşitli bölücü elemanlar ile ayrılan ara katlar	107
Resim 4.35. 19. yüzyıl sonunda inşa edildiği düşünülen eski Halil Ağa Konağı kapıları	108
Resim 4.36. Geleneksel Eğirdir evlerinde ana giriş kapısı örnekleri.....	108
Resim 4.37. Geleneksel Eğirdir evlerinde çift kanatlı iç kapı örnekleri	108

Resim	Sayfa
Resim 4.38. Geleneksel Eğirdir evlerinde profilli, üçgen, kemerli alınlıklı, tek kanatlı iç kapı örnekleri.....	109
Resim 4.39. Geleneksel Eğirdir evlerinde alınlıksız, tek kanatlı iç kapı örnekleri.....	109
Resim 4.40. Geleneksel Eğirdir evlerindeki dış kapılarda yer alan şakrak örnekleri ...	109
Resim 4.41. Geleneksel Eğirdir evlerindeki dış kapılarda yer alan kilit örnekleri	110
Resim 4.42. Geleneksel Eğirdir evlerinde demir parmaklık ve ahşap kafes örnekleri ..	110
Resim 4.43. Geleneksel Eğirdir evlerinde kemerli pencere örnekleri	111
Resim 4.44. Geleneksel Eğirdir evlerinde yaşmaklı ocak örnekleri	111
Resim 4.45. Geleneksel Eğirdir evlerinde düz ocak örnekleri	111
Resim 4.46. Geleneksel Eğirdir evlerinde dolap örnekleri.....	112
Resim 4.47. Geleneksel Eğirdir evlerinde sandıklık, yüklük ve musandıra örnekleri...	113
Resim 4.48. Geleneksel Eğirdir evlerinde gusülhane örnekleri.....	113
Resim 4.49. Geleneksel Eğirdir evlerinde kandillik örnekleri ve kalem işçiliği	113
Resim 4.50. Geleneksel Eğirdir evlerinde niş ve şerbetlik örnekleri.....	114
Resim 4.51. Geleneksel Eğirdir evlerinde seki ve sedir örnekleri	114
Resim 4.52. Sekilerde bulunan gizli dolap kapakları.....	115
Resim 4.53. Kiler olarak kullanılan dolaplar	115
Resim 4.54. Sergen (seren) örneği	115
Resim 4.55. Geleneksel Eğirdir evlerinde işlemeli ahşap tavan ve tavan göbeği örnekleri	116
Resim 4.56. Geleneksel Eğirdir evlerinde tavan detayları	116
Resim 4.57. Geleneksel Eğirdir evlerinde kalem işçiliği tavan detayı örnekleri (env.no:1)	116
Resim 4.58. Geleneksel Eğirdir evlerindeki sofalarda görülen profilli kolon başlığı ve tavan kemerleri örnekleri	117
Resim 4.59. Geleneksel Eğirdir evlerinde düz tavan ve kirişlemeli tavan örnekleri	117
Resim 4.60. Geleneksel Eğirdir evlerinde merdiven korkuluk çeşitleri	117
Resim 4.61. Geleneksel Eğirdir evlerinde merdiven topuzu (zavrak) örnekleri	117

Resim	Sayfa
Resim 4.62. Geleneksel Eğirdir evlerinde merdiven basamaklarındaki çapraz motifler	118
Resim 4.63. Geleneksel Eğirdir evlerinde yapı sistemi - (a) yığma tuğla + taş, (b) yığma taş + ahşap, (c) karma	120
Resim 4.64. Geleneksel Eğirdir evlerinde taş ve ahşabın bir arada kullanımı	120
Resim 4.65. Geleneksel Eğirdir evleri (a), (b) ahşap karkas sistem, (c) ahşap bağdadi örnekleri	121
Resim 4.66. Geleneksel Eğirdir evlerinde duvar dolgusu (a) tuğla dolgu , (b), (c) kerpiç dolgu.....	121
Resim 4.67. Geleneksel Eğirdir evlerinde alt katı taş, üst katı yığma tuğla yapı sistemi örnekleri	121
Resim 4.68. Geleneksel Eğirdir evleri bağdadi sıva örnekleri	123
Resim 4.69. Altı kapalı, altı açık, profilli ve kirpi saçak tipleri.....	125
Resim 4.70. Cami Mahallesi silüeti (Eğirdir Belediyesi Fotoğraf Arşivi)	125
Resim 4.71. Eski bir Eğirdir evinin rölövesi (Hasekioğlu & Evren, 1952)	125
Resim 4.72. Geleneksel evlerin köşelerindeki pahlara örnekler.....	126
Resim 4.73. Geleneksel evlerin köşelerindeki pahlara örnekler.....	126
Resim 4.74. Geleneksel özelliğini yitirmiş evlerdeki pahlalar	126
Resim 4.75. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe tipleri (a) ortada çıkmalı, (b) tüm cephe çıkmalı, (c) köşe çıkmalı (d), (e) testere dişi çıkmalı, (f) tek yanda çıkmalı, (g) çift yanda çıkmalı, (h) karma çıkmalı (ı) çıkmasız	127
Resim 4.76. Geleneksel Eğirdir evlerinde çıkma altı biçimleri (a) altı açık çıkma, (b) altı düz kaplamalı çıkma, (c1, c2) altı profilli kaplamalı çıkma, (d) altı düz payandalı çıkma, (e) altı profilli payandalı çıkma	129
Resim 4.77. Arşiv fotoğraflarındaki üçgen alınlıklı Eğirdir evleri.....	130
Resim 4.78. Dükkanların cephe tipolojisi	130
Resim 4.79. Tıgılı Evinin altında yer alan dükkanlardaki demir doğrama detayları	131
Resim 4.80. Eğirdir evlerinde görülen gelin sandıkları	131
Resim 4.81. Eğirdir Gölünde buzatı kızakları ile kayan yöre halkı.....	132
Resim 4.82. Alan çalışmasında tespit edilen buzatı kızakları	132
Resim 4.83. Eğirdir evlerinde görülen halı tezgahları	133

Resim	Sayfa
Resim 4.84. Alan çalışmasında tespit edilen, halı tarifi ve sipariş evrakları	133
Resim 4.85. Alan çalışmasında tespit edilen, halı motifleri	133
Resim 4.86. (a), (b) Bebek beşiği; (c) gaz lambaları; (ç) ayna; (d) değirmen; (e), (f) tartı; (g), (h) küpler	134
Resim 4.87. Geleneksel evin cephesinde görülen elma toplama merdiveni	135
Resim 4.88. Topografyaya yapılan müdahaleler nedeniyle örülen istinat duvarları	150
Resim 4.89. İmaret Mahallesi'nde yeni inşa edilen apartmanlar ve topografyaya yapılan müdahaleler	150
Resim 4.90. Yapıda zemin suyu ve cephe nemine örnek	151
Resim 4.91. Zemin özelliklerinin kötü olması nedeniyle strüktürde eğilme örneği	151
Resim 4.92. Kale Mahallesinde kale duvarlarına ve kayalara inşa edilen evler	152
Resim 4.93. Eğirdir evlerinde görülen bitkilenme örnekleri	152
Resim 4.94. Tüm cephe boyunca devam eden çıkma üç mülkiyete ayrılan yapının orta kısmında öne doğru eğilerek aksından ayrılmıştır	153
Resim 4.95. Özgün dolgu malzemesi sökülüp, yerine kiremit tuğla doldurulan yapı ve doğramaları değiştirilen ve sac kaplanan geleneksel yapılar	154
Resim 4.96. Onarımlar sonucunda özgünlüğünü ve niteliğini kaybeden eski yapılar ...	154
Resim 4.97. Depo olarak kullanılan ev	155
Resim 4.98. Mülkiyet sorununa bağlı düşey bölünme örnekleri	155
Resim 4.99. Alanda vandalizme uğrayan ve vandalizm riskine maruz kalan yapılar ...	156
Resim 4.100. Yüksek yapılaşma örneği	157
Resim 4.101. Zamanla yükselen yol kotları ile geleneksel yapılara girişlerin zorlaşması	157
Resim 4.102. Geleneksel yapının bitişiğine verilen yüksek katlı yapılaşma uygulaması	158
Resim 4.103. Geleneksel yapı cephesinde elektrik aksamı	158
Resim 4.104. Alanda görülen alt yapı eksikliğine bağlı sorunlar	159
Resim 4.105. Yapıya çok yakın araç ulaşımı örnekleri	160

Resim	Sayfa
Resim 4.106. Yapıya bitişik yol üzerindeki araç yoğunluğu nedeniyle beden duvarında eğilme	160
Resim 4.107. Aynı tarihte aynı usta tarafından yapılmış yapının tescilli ve tescilsiz bölümleri	162
Resim 4.108. Tescili olmayan geleneksel bir yapının tescil edilmesi korkusuyla sivanması.....	162
Resim 4.109. Geleneksel yapıların kütle ve yüksekliği ile uyumsuz yeni yapı inşası...	164
Resim 4.110. Yapıların cephelerinde yer alan çanak, klima vb. eklentiler	164
Resim 4.111. Yüksek yapılaşmanın iç bölgeleri sıkıştırması	165
Resim 4.112. Çok katlı otellerin tarihi kenti ezen silüetleri	165
Resim 4.113. Çalışma alanında topoğrafya	166
Resim 4.114. Atık madde alanı olarak kullanılan avlular	166
Resim 4.115. Harap yapının yıkılarak yola düşmesi	166
Resim 4.116. Yapıya ulaşım sorunlarına örnekler	167
Resim 4.117. Eğirdir kentsel koruma alanına ait yapıların mimari, değişmişlik ve risk analizlerine ait verilerin CBS'ye aktarılması	171
Resim 4.118. Eğirdir kentsel koruma alanındaki verilerin analizlerinin CBS'ye aktarılması	171
Resim 4.119. Eğirdir kentsel koruma alanına ait verilerin analizlerinin CBS'ye aktarımı sırasında oluşan veritabanı	172
Resim 4.120. Eğirdir kentsel koruma alanına ait verilerin analizlerinin CBS'ye aktarılması sırasında oluşan veritabanı	172
Resim 4.121. Sacit Altuğ evi	175
Resim 4.122. SPSS analizinin Ms Office Excel'e aktarımı ile ortaya çıkan sonuçlar ...	185
Resim 4.123. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 1. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi	189
Resim 4.124. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre 2. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi	190
Resim 4.125. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 3. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi	191

Resim	Sayfa
Resim 4.126. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 4. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi	192
Resim 5.1. Kültürel mirasa ilişkin açıklayıcı bilgileri içeren .pdf formatındaki hyperlink örneği	209

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 4.1. Nihat Hasekioğlu ve Mesut Evren tarafından hazırlanan 1952 imar planı	61
Harita 4.2. Günümüzde kullanılan imar paftalarının birleştirilmiş hali.....	62
Harita 4.3. Antalya-Burdur-Isparta planlama bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı	63
Harita 4.4. Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.04.1994 gün ve 2507 sayılı kararıyla I. ve III derece arkeolojik sit alanı.....	65
Harita 4.5. 1978 yılı imar planı.....	66
Harita 4.6. 1978 yılı imar planı koruma alanı	67
Harita 4.7. 13.7.1984 tarihli 304 sayılı T.K.T.V.Y. kararıyla hazırlanan Yeşilada'nın Koruma Planı.....	68
Harita 4.8. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı	71
Harita 4.9. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı	72
Harita 4.10. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı	73
Harita 4.11. Türkiye tüm afetlerin dağılım haritası içerisinde Isparta ve yakın çevresinin durumu (1950-2008)	146
Harita 4.12. Maden Teknik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bölgenin diri fay hattı haritası	148
Harita 4.13. Isparta ve Eğirdir'in deprem tehlike haritası.....	148
Harita 4.14. Türkiye heyelan haritası içerisinde Isparta ve yakın çevresi	149

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

Açıklamalar

km²

Kilometrekare

m

metre

Kısaltmalar

Açıklamalar

A.K.V.K.B.K.

Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu

G.E.E.A.Y.K.

Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

ICCROM

The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property

ICOMOS

International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

IUCN

International Union for Conservation of Nature (Dünya Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği)

M.Ö.

Milattan Önce

SOKÜM

Somut Olmayan Kültürel Miras

UNESCO

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

WHC

World Heritage Center

1. GİRİŞ

Günümüzde kültür mirasını yapısal olarak korumak ve bozulmalara yönelik müdahalelerde bulunmak kısa vadede yeterli görülse de uzun süreli çözüm sağlamamaktadır. Kültürel mirasın koruma sorunlarının nedenleri ile bu mirası tehdit eden risklerin bölgesel ölçekte tespiti, risklerin azaltılması ya da giderilmesine yönelik risk yönetimi planlanması koruma bilimcilerinin yeni ve öncelikli konusu olmuştur. Sorunların nedeni üzerinde yoğunlaşarak çözümler üretmek sürdürülebilir koruma karar ve uygulamalarına olanak sağlamaktadır. Bu alanların sürdürülebilir korunması için, alanların taşıdığı risklerin çözümüne yönelik koruma stratejilerinin geliştirilmesi elzemdir. Miras alanlarını tehdit eden risklerin yönetimi üzerine ulusal ve uluslararası çapta araştırmalar yapılmıştır.

Kültür mirası ve risk konusu ile ilgili 1954 yılında kabul edilen Lahey Sözleşmesi ilk adım olsa da, somut uygulamalar 1970 sonrası başlamıştır. UNESCO, ICOMOS - ICORP, Avrupa Konseyi gibi kurum ve kuruluşlar kültürel miras ve risk konusu üzerine odaklanmış, çeşitli bildirge ve tüzükler yayınlamışlardır. Kültür mirasının karşı karşıya kaldığı risklere dikkat çekerek Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi” oluşturulmuş ve bu liste günümüze dek her sene güncellenmiştir. UNESCO Acil Durum Hazırlık ve Müdahale Birimi kurmuş, yapılan çalışmaları raporlamıştır. Dünya Miras Komitesi riskleri ani, beklenmedik (toprak çökmesi, yangın veya patlama, sel) ya da bu olayların neden olduğu ciddi zarar ve tehlikeler olarak belirlemiş ve bu risklere yönelik teknik yardımlar yapmıştır. Uzun süreli hasar veya bozulmalar, çevre kirliliği, erozyon gibi yavaş süreçler bu teknik yardımların dışında bırakılmıştır. Risklere hazırlık çalışmalarında ise “Kültür varlığını etkileyen faktörler”; “Gelişme baskıları” (kentsel büyüme, tarım ve madencilikle ilgili uygulamalar), “çevre tehditleri” (kirlilik, iklim değişikliği, çölleşme), “doğal afetler” (deprem, sel, yangın), “ziyaretçi / turizm baskısı” olmak üzere dörde ayrılmıştır. Listedeki kültür varlıkları için bir yönetim planı ve bu plan içinde risklere hazırlıklı olunması konusu üzerinde durulmaktadır. Tehlike Altındaki Dünya Mirası Listesi belirlenmiş ya da potansiyel risklere göre ikiye ayrılmıştır. ICOMOS – ICORP afet riski altındaki kültür varlıkları için uluslararası düzeyde örgütlenme ve eylem planı oluşturmaktadır. Duruma göre bilgili ekip, teknik donanım, maddi kaynak, eğitim programı, iletişim ağı ve veri tabanı oluşturmaktadır. ICORP’ un risk raporları düzenli olarak yayımlanmaktadır. Bu raporlarda bahsedilen kültürel mirasın zarar görmesine neden olan riskler; deprem, tsunami, sel, heyelan gibi afetlerin yanı sıra, olumsuz iklim koşulları, küresel iklim değişiklikleri, yangın (kundaklama), vandalizm, kasıtlı yıkım,

savaşlar ve çatışmalar, göçler, yetkili kurumların hatalı kararları, olumsuz kentsel dönüşümler, kültür mirasını göz ardı eden projeler, turizm, hatalı yasal düzenlemelerdir.

Kültür mirasının somut değerlerinin yanı sıra somut olmayan değerleri de korunmalıdır. Var olduğu yere bağlı anlamsal değerleri ile kullanım sürecindeki kültür mirası - kullanıcı ilişkisini kapsayan somut olmayan değerler, somut değerlerinden ayrı düşünülemez. Ünal ve Vatan (2012), çalışmalarında, miras alanlarında geleneksel fiziki dokuyu, bu dokunun ruhunu oluşturan soyut miras değerlerini ve her ikisini de var eden insanı birlikte koruyabilmenin başarılı bir bütünleşik ve sürdürülebilir koruma ve afet yönetimi planının vazgeçilmez öğeleri olduğundan bahsederek, afet alanlarında kültür mirasının korunması sürecinde önceliğin yapı-gelenek-insan-çevre arasında bütünleşik bir yaklaşım olması gerektiğini belirtmişlerdir. Salt yapı onarımına yönelik bir risk yönetiminden ziyade bölge halkının en kısa zamanda eski durumuna dönmesini sağlayacak stratejilerin planlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, miras alanlarındaki sosyal verilerin de fiziksel veriler ile birlikte çok iyi analiz edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

Geçmişten günümüze miras alanlarının anlamsal değerinin yok olması bu varlıkların zamanla bağlamından kopan farklı birer varlık haline gelmesine neden olmaktadır. Örneğin tarihi bir hamamın onarımı sonucunda mağaza olarak kullanılması, günün şartları içinde normal bulunabilir. Ancak hamamın günümüz kullanıcıları, tarihi hamamın özgün kullanımı ve anlamsal değerlerine ilişkin kültürel verileri anlayamayacak ve buna ilişkin verilere ulaşamayacaklardır. Bu durumda hamam bağlamsal değerinden kopmuş, tek başına beden duvarları korunan herhangi bir heykelden farksız bir yapı olacaktır.

Somit risklerin (deprem, yangın, kaçak kazı, imar çalışmaları vb.) tespiti ve haritalandırılması yerinde gözlem ve teknolojik güncel koruma yöntemlerine dayandırılırken, sosyal risklerin de (halıcılığın yok olması, hamam kültürünün kaybolması vb.) tespiti mülkiyet sahiplerine ya da yapı kullanıcılarına yönelik araştırmalar ile gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle, sözlü veriler de sağlıklı bir şekilde elde edilebilmelidir.

Bu bağlamda bu çalışma; miras alanlarındaki somut ve somut olmayan değerlerin birlikte korunması için deprem, sel, heyelan gibi afet, savaş ve Vandalizm gibi insan kaynaklı risklerinin yanı sıra kurumsal, çevresel ve sosyal risklerin de ele alınarak bütüncül bir

koruma sisteminin oluşturulması amacıyla başlamış ve koruma alanlarındaki bütün risklerin incelenmesi ve indirgenmesi için önerilerin geliştirilmesi tezin ana konusu olmuştur.

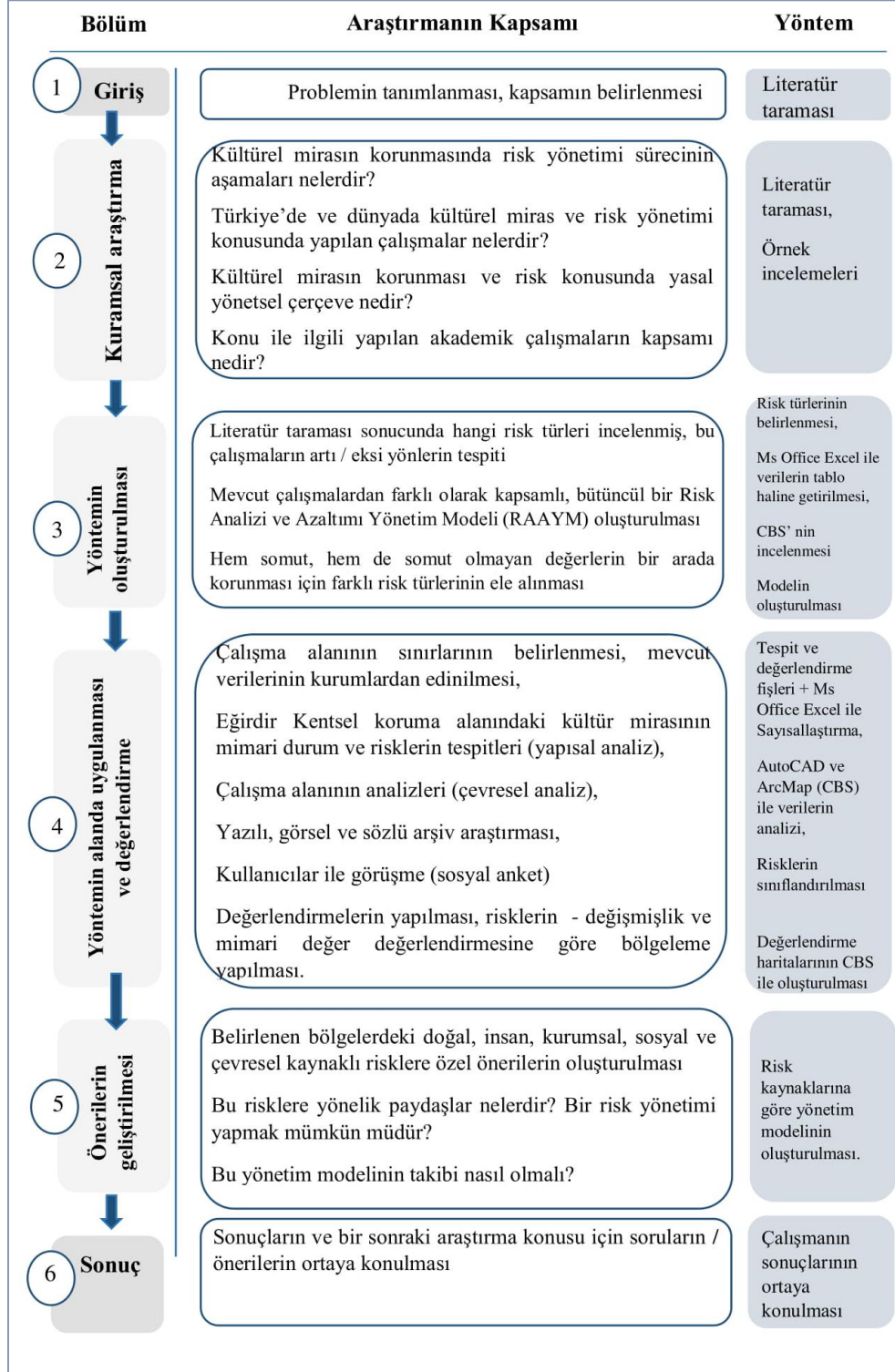
Çalışmanın amacı ve hipotez

Çalışmada; kentsel koruma alanlarında, nitel ve nicel değerlerin tespiti ve analizi neticesinde elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde doğal, insan, kurumsal, çevresel ve sosyal kaynaklı risklerin belirlenmesi, risk haritalarının oluşturulması ve sonuç olarak bir risk analizi ve azaltımına yönelik yönetim modeli oluşturulması amaçlanmıştır. Birçok akademik ve kurumsal çalışmada, tarihi alanları tehdit eden riskler ve bu risklerin yönetimi konularına yaklaşımlar deprem, yangın, sel gibi tekil riskler üzerinden ele alınmıştır. Bu çalışmada ise; ‘kentsel koruma alanlarının sürdürülebilir korunması için bütüncül analiz, değerlendirme ve sentez çalışmaları gereklidir’ hipotezi ile her türlü risk kaynağını göz önünde bulunduran bütüncül bir “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)” geliştirilmesi amaçlanmıştır..

Çalışmanın kapsamı

Tez altı ana başlıktan oluşmaktadır (Şekil 1.1). İlk bölümde tezin amacı, önemi, konusu ve kapsamı ile ilgili bilgiler verilerek literatür taranmıştır. İkinci bölümde araştırma konusu ile ilgili kuramsal gelişim ve tanımlar yer almıştır. Bu bölümde kültürel mirasın korunması ve risk, risk yönetimi, risk türleri, dünyada ve Türkiye’de risk yönetimi, yasal yönetsel açıdan miras ve risk yönetimi gibi kuramsal araştırmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde; risklerin tespiti için kullanılacak Coğrafi Bilgi Sistemi anlatılmıştır. Risklerin yönetimi ve azaltılmasına yönelik yöntem önerisi yapılmıştır. Dördüncü bölümde, önerilen yöntemin Eğirdir İlçe Merkezi’nde belirlenen çalışma alanında yapılan uygulaması anlatılmıştır. Eğirdir İlçesi’nin genel özellikleri ve kentsel koruma alanına ilişkin veriler ele alınmıştır. Çalışma alanında yapılan doku analizleri haritalara işlenmiştir. Ayrıca, kültür mirasını tehdit eden riskler analiz edilmiş, risk türleri, dağılımı ve risklerin yoğunlaştığı bölgeler AutoCAD ve Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ile haritalarda işlenmiştir. Analiz edilen risklerin, coğrafi bilgi sistemi ile risk azaltımı ve yönetimine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Beşinci bölümde, değerlendirmelere yönelik, insan kaynaklı, kurumsal kaynaklı, doğal kaynaklı, sosyal kaynaklı ve çevresel kaynaklı risklerin azaltılması ve/veya önlenmesine yönelik

öneriler getirilmiştir. Ayrıca risk yönetimi ve organizasyonu önerisinde bulunulmuştur. Son bölümde ise, çalışmadan elde edilen sonuçlar verilmiştir.

Şekil 1.1. Tezin akış şeması

Yöntem

Bu tez kapsamında kentsel koruma alanlarında risk analizi ve azaltımına yönelik yönetim modeli oluşturulurken öncelikle farklı kaynaklarda sunulan risk yönetim modelleri incelenmiştir. Literatür taramasında bu kaynaklardan bahsedilmiştir. Diğer çalışmalarda kullanılan yöntemlerden farklı olarak bu tez kapsamında hem afetleri kapsayan riskler, hem de uzun süreli takip sistemi gerektiren kurumsal, sosyal, çevresel riskler birlikte ele alınmaktadır. Yerinde tespit edilen ve potansiyel risklere yönelik müdahaleler için daha kullanışlı bir takip sisteminin sağlanması amacıyla alanın Coğrafi Bilgi Sistemine aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmada da, diğer miras alanlarında yararlanılan ArcMap 10.7 (CBS) yazılımı kullanılarak bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu kapsamda, koruma projelerinin uygulanmasından önce hazırlanması gereken “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM) geliştirilmiştir. Bu yönetim modeli;

- Risklerin Tespiti (Problemin Tespiti) → Yerinde gözlem, Kurum arşivlerinin taraması
- Risklerin Analizi → Tespit fişleri, Ms Office Excel, AutoCAD
- Risklerin Sınıflandırılması ve Haritalandırılması → AutoCAD ve ArcMAP (Coğrafi Bilgi Sistemi) ile haritalandırma.
- Risklerin Değerlendirilmesi ve Bölgeleme → Toplam risk puanlamasına göre her yapı diğer yapılarla “Karşılaştırmalı Yöntem” (Hester ve Harrison, 1989) ve “Çeyrekler Analizi” yöntemi kullanılarak kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. ArcMAP (Coğrafi Bilgi Sistemi) ile bölgeleme.
- Risk Azaltımı → Müdahale önerileri ve kısa ve uzun takip sistemi önerisi (Paydaşlar Ve Zaman Yönetimi Organizasyonu) aşamalarını kapsamaktadır.

Bu aşamalar detaylı olarak “3.2. Risklerin Yönetimi ve Azaltılmasına Yönelik Yöntem Önerisi” başlığı altında anlatılmıştır.

Önerilen model, Isparta İli, Eğirdir İlçesi’nde bulunan kentsel koruma alanında uygulanmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında; belirlenen kentsel koruma alanının fiziksel özellikleri ve kullanım bilgileri yerinde tespit ve gözlem yöntemiyle saptanarak paftalara işlenmiş ve AutoCAD yazılımı ile haritalara aktarılarak belgelenmiştir. Bu aşamada nitelikli ya da niteliksiz geleneksel ve anıtsal yapılar tespit edilmiştir. Alan çalışmasında analitik belgeleme dışında, yazılı, görsel ve sözlü kaynak araştırması, arşiv ve literatür taraması ile

ilgili kurumlarda bulunan belgeler incelenerek gerekli bilgi ve belgeler de elde edilmiştir. Envanter hazırlayabilmek için öncelikle ön tespitler yapılmış ve tespit edilen bilgilerle envanter fişleri hazırlanmıştır. Bunlar “dış tespit ve değerlendirme fişi” ile “iç tespit ve değerlendirme fişi” dir. Fişler 239 yapıda uygulanmıştır. Bu uygulama sırasında fişlerde belirlenen eksikler tamamlanmış, gereksiz bilgiler ayıklanmış ve envanterlere son şekli verilerek kapsamlı tespit işlemlerine başlanmıştır. İkinci aşamada envanter fişleri kullanılarak nitelikli geleneksel / anıtsal yapılar ile niteliğini kaybetmiş ancak eskilik özelliği olan bazı yapılar incelenmiştir. Alanda bulunan 239 yapıda dış envanter, 116 yapıda iç envanter, 30 yapıda sosyal anket düzenlenmiştir. İçerisine girilemeyen yapılarda yerinde gözlem, fotoğraflama ve cephe araştırması yapılmıştır. Ayrıca yapıların maruz kaldığı riskler de tespit edilmiştir. İçerisine girilen yapılarda ise bu yöntem ve araştırmalara ek olarak mekan organizasyonu, planlarda, mimari eleman ve süslemelerde değişmişlik değerlendirmeleri yapılmıştır. Üçüncü aşamada tespit edilen risklerin çalışma alanı içerisinde hangi yapılarda olduğuna dair risk değerlendirmesi yapılmıştır. Risk değerlendirmesi sonucunda elde edilen veriler ArcGIS yazılımı kullanılarak Coğrafi Bilgi Sistemine (CBS) aktarılmış ve risk haritaları oluşturulmuş ve tüm alan araştırması verilerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda Eğirdir Kentsel Koruma Alanı için risklerin azaltımı (indirgeme) önerileri geliştirilmiştir.

Sonuç olarak ise; önerilen “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)’nin geçerliliği ve eleştirisi yapılmıştır.

Sınırlılıklar

Çalışmanın farklı aşamasında çeşitli sınırlılıklar olmuştur. Alanın belirlenmesi sürecinde yapı stoğunun çok olması ve mevcut halihazır haritaların güncel olmaması; hem alan sınırının oluşturulması, hem haritaların güncellenmesi, yapı – parsel bilgilerinin çakıştırılması, hem de alan analizlerinde süreci uzatmıştır. Coğrafi Bilgi Sistemine aktarılmadan önce AutoCAD üzerinde düzenlenen harita güncel tapu-kadastro ve parsel bilgileri ile yenilenmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemi üzerinde çalışmaya başlarken ise bu haritada poligon olmayan noktalar tekrar revize edilmiştir.

Risk analizlerinde birçok çalışmada olduğu gibi risk haritalarının kurumlardan alınamaması, çalışmanın başlangıcı için bir zorluk oluştursa da yerinde gözlem ve tespit ile bu açık

giderilmiştir. Deprem riski için yapısal statik hesapları yapılmamış, ilçenin bütününün depremselliği göz önünde bulundurularak, yapının fiziki durumu yerinde gözlem ve tespit ile analiz edilmiştir.

Alanda sosyal verilere ulaşırken de oldukça zorlanılmıştır. Yapı kullanıcılarının büyük bir kısmının olmaması (yazlık olarak kullanılan ya da terk edilen yapılar) yapı hakkında verilere ulaşılmasında engel teşkil etmiştir. Ayrıca kiralama yoluyla kalınan evlerde kiracıların sosyal anketlere katılmak istememesi ya da yapı hakkında bilgilerinin olmaması da bazı verilere ulaşılmasına neden olmuştur.

Kurumsal kaynaklı sınırlılıklarla da karşılaşmıştır. Eğirdir Belediyesi ile yerel halkın görüşmeleri sonucunda çok mirasçısı olan ya da terk edilen, bakımsız kalan yapıların “çevreye zarar verme tehlikesi” olduğu düşünülerek hızla yıkılmaları, yapılar hakkındaki verilere ulaşmakta güçlüğü neden olmuştur. Bu yapılara çok zor bir şekilde girilmiş ya da girilememiş sadece dış tespit ve değerlendirme analizleri yapılmıştır.

Arşiv araştırmasında da geleneksel dokuya ait bazı fotoğraflar ve çözünürlüğü düşük birkaç harita dışında yeterli bilgiye ulaşılammış olması da dokunun özgünlüğü konusunda yetersiz veri tabanı oluşturmuştur. Yerinde tespit ve gözlemler ile bu konudaki boşluklar tamamlanmıştır.

Literatür taraması

Koruma ve Risk, Miras ve Risk üzerine en kapsamlı çalışmalar ICOMOS – ICORP tarafından yapılmış, 2002 yılından beri düzenlenen “Heritage and Risk” konferanslarıdır. Bu konferansların sonucunda raporlar oluşturulmuştur. Bu raporlarda birçok dünya mirası üzerinden tehdit altında olan örnekler verilmiş ve risk azaltımı için tartışmalar yapılmıştır. Avrupa Konseyi, English Heritage gibi farklı kurumlara ait de “Heritage and Risk” konulu çalışmalar yapılarak raporlandırılmıştır.

ICOMOS’un farklı ülkelerde yapmış oldu kongre ve sempozyumlarda sunulan bildiri çalışmalarının yer aldığı kitaplar da basılmıştır. 2004 yılında “Urgent Regional Workshop – Cultural Heritage at Risk in the Event of Armed Conflicts”, 2012 yılında ICORP’ un YTÜ ile ortak düzenlediği uluslararası “Risk Anında Kültürel Mirasın Korunması (Cultural

Heritage Protection in Times Of Risk – Challenges and Opportunities)”, 2013 yılında Costa Rica da düzenlenen “Tangible Risks, Intangible Opportunities: Long-Term Risk Preparedness And Responses For Threats To Cultural Heritage”, 2012 yılında Çin’de düzenlenen “Tangible Risks, Intangible Opportunities: Long-term Risk Preparedness and Responses for Threats to Cultural Heritage” başlıklı sempozyum ve kongrelere ait kitaplar buna örnek gösterilebilir. Ayrıca UNESCO, WHC, ICOMOS, ICCROM, IUCN vb kurumların birlikteliği ile hazırlanan kitaplar da vardır. 2010 yılında basılan. “Managing Disaster Risks For World Heritage” ve 1998 yılında basılan “Risk Preparedness: A Management Manual For World Cultural Heritage” başlıklı kitaplar oldukça kapsamlı miras ve risk konulu çalışmalardır.

Ritsumeikan University (RitsDMUCH) Research Center for Disaster Mitigation of Urban Cultural Heritage tarafından, 2013 yılında “Disaster Risk Management of Cultural Heritage in Urban Areas” başlıklı bir eğitim rehberi hazırlanmıştır. Bu eğitim rehberinde kentsel koruma alanlarında afet risklerinin azaltılmasına yönelik verilen kursların içeriğinden bahsedilmiştir. Rehberde kursta gösterilen afet öncesi, sırasında ve sonrasında yapılması gereken eylem planları anlatılmıştır. Ayrıca rehberde kurs boyunca yapılan tatbikatlar ve uygulamalar vardır. Hasar gören ya da görecekteki yapıların can güvenliği esas alınarak nasıl korunması gerektiğini ele alan uygulamalar yapılmaktadır (ICCROM, 2013).

Kültürel varlıkların korunmasında risk yönetimi üzerine yapılmış tezler de üretilmiştir. Bunlardan Deniz ÖZKUT (2004), tarafından hazırlanmış olan “Korumada Proje Yönetimi: Riskin İndirgenmesi Ve Ön Hazırlık Sürecinin Yeniden Tanımlanması” başlıklı doktora tezi proje sürecindeki risk faktörlerini ele almıştır. Bu tez kapsamında yasal araçlarla sınırları belirlenmiş olan koruma süreci için “koruma projesi yönetimi” için yöntem önerisi geliştirilmiştir. Çalışma herhangi bir alan özelinde değerlendirilmemiş, yasalar çerçevesinde öneriler bütünü olarak kalmıştır.

Evren UZER VON BUSCH (2010), tarafından hazırlanmış olan, “Kentsel Kültür Mirasına Yönelik Risk Azaltımı İçin Bir Yönetim Modeli Önerisi: İstanbul-Büyükada Örneği” başlıklı doktora tezinde ArcGIS yazılımı kullanılarak risk tespiti ve haritalandırılmasına yönelik bir çalışma yapılmıştır. Risk yönetimi için İBB ve Adalar İtfaiye arşivlerinden edinilen CBS veriler ile bir veritabanı oluşturulmuş ve deprem, sel ve yangın risklerine yönelik risk azaltımı önerileri getirilmiştir. Bu tezde var olan risk haritalarında her yapı

özelinde detaylı bir risk analiz haritası yapılmamış ancak yapıların hasar görülebilirlikleri işlenmiştir. Müdahaleler için ise risklerin yoğun olduğu dört farklı bölgeye yönelik, paydaşları ve sürelerini ele alan eylem planı bir tablo ile sunulmuştur.

Fevziye Deniz GÜNDOĞDU (2014) tarafından hazırlanmış olan “Tarihi Çevrelerde Afet Risk Yönetimi İçin Bir Model Önerisi” başlıklı doktora tezinde risk tespiti ve haritalandırılmasına yönelik bir yönetim model üretilmiştir. TAÇAY adı verilen bu yöntem Zeyrek Koruma Alanı üzerinde çalışılmış, kültür mirası yapılar için afet incinebilirlik-tehdit analizi formu hazırlanmış, bu formlardan çıkan veriler ile deprem, yangın risk haritaları oluşturulmuştur. Bu çalışmada yapı özelinde inceleme yapılmış ancak sadece fiziksel analizler yapılmış yapıları tehdit eden kurumsal, çevresel ve sosyal riskler ele alınmamıştır. Sadece doğal ve insan kaynaklı afetler kapsamında inceleme yapılmıştır.

“21. Yüzyıl Dönümünde İnsan Kaynaklı Afetlerde Toplu Göçler Ve Geriye Dönüş Sürecinde Tarihi Çevreye Yönelik Risklerin Yönetimi” başlıklı doktora tezi çalışmasında tarihi çevrelerde risklerin çözümlenmesinde “İnsan Kaynaklı Afetlere Bağlı Toplu Göçler ve Geriye Dönüş Sürecinde Tarihi Çevreye Yönelik Afet Risklerinin Yönetim Evreleri” planlaması modeli oluşturulmuştur. Bu model üç safhadan oluşmaktadır. Bunlar; 1- Çatışma / Savaş Öncesi "Risk Azaltma ve Hazırlık Evresi" 2- Çatışmanın / Savaşın Başlaması-Yayılması Sürecinde ve Çatışma / Savaş Sırasında "İzleme ve Kapasite Koruma Evresi" 3- Çatışma/ Savaş Sonrasında Rehabilitasyon Evresi "Eve Dönüş ve Tarihi Doku 327 Rehabilitasyon Sürecinin Planlanması" dır. Çalışmalar afet risk yönetimi çerçevesinde anlatılmakta ancak çatışmaya ya da savaşa göre özel kavramsal tanımlanmış ve tablo anlatımı şeklinde modele dönüştürülmüştür. “Çatışma / savaş sonrasında rehabilitasyon evresi eve dönüş ve tarihi doku rehabilitasyon sürecinin planlanması” özelinde detaylandırılmıştır. Çalışmada Suriyeliler ile bellek çalışmalarına yer verilmiş ancak alan ya da saha bazında bir analiz yapılmamıştır (Gündoğdu, 2019).

“Tarihi Yapılarda Yangın Tehlikesine Bağlı Gelişen Risklerin Yönetimi Üzerine Bir Değerlendirme” başlıklı yüksek lisans tezinde 20 adet yapıda çıkan yangınlar ve sebepleri incelenmiş, yangın riskine yönelik ne gibi çalışmalar yapılabilir konusunda araştırma yapılmıştır (Tulunay, 2019).

Sibel YILDIRIM ESEN (2014) tarafından hazırlanmış olan “Arkeolojik Kültür Mirasının Bölgesel Ölçekte Risk Değerlendirmesi İzmir Metropolitan Alan Örneği” başlıklı doktora tezinde arkeolojik alanlar için CBS ile doğal, insan ve kurumsal kaynaklı riskler haritalandırılmıştır. Büyük ölçekli bu çalışmada risk azaltımına yönelik öneri getirilmemiştir.

“UNESCO Dünya Miras Alanlarını tehdit eden riskler üzerine bir araştırma: Göreme Milli Parkı ve Kapadokya” isimli yüksek lisans çalışmasında Göreme Milli Parkı ve Kapadokya üzerinde doğa ve insan kaynaklı risk haritaları oluşturularak sürdürülebilir bir koruma sağlanmasını hedeflemiştir. Bütüncül olarak ele alınan riskler, seviyelendirilmiştir. Verilerin analizi için Coğrafi Bilgi Sistemi ve Çok Kriterli Analiz Yöntemlerinden Analitik Hiyerarşi Süreci kullanılmıştır. Böylece risklerin azaltılması için alınması gereken önlemler, öncelikli müdahale alanları ve yapılacak koruma çalışmaları için öneriler sunulmuştur. Yıldırım, birden fazla risk ve alan hakkında bilgiyi üretebilmek, risk yönetimine katkıda bulunmak için çok kriterli karar verme yöntemlerinden biri olan AHS ile birlikte ABC risk analizi modelini kullanılarak risk faktörleri için sayısal veriler ortaya koymuştur (Yıldırım, 2019).

Selekoğlu, “Kültür Varlıklarını Tehdit Eden Unsurların Risk Analizi Yoluyla Değerlendirilmesi, Denizli Kent Merkezi Örneği” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında yapılar için deprem, yangın, kundaklama, nem, su baskını, Vandalizm risklerini ve bunların oluşum şekillerini yapı kartları ile tespit etmiştir. Ardından Paolini’nin (2012) ABC risk analiz modelini yöntem olarak kullanmış ve alandaki yapıların risk değerlerini bulmuştur. Bu yöntemde riskin gerçekleşme aralığı, göreceği zararın derecesi, etkileri tespit edilmiş ve haritalandırılmıştır. Bu yöntem 2007 yılında gerçekleştirilen risk yönetim kursu kapsamında ICCROM-CCI-ICN kurumları tarafından eğitim materyali olarak kullanılmıştır. Ancak bu yöntem kullanılırken birden fazla disiplinin bir arada çalıştığı bilinmektedir. Örneğin restorasyon uzmanı mühendis tarafından yapının hasar görülebilirlik dereceleri hesaplanmıştır.

Kültür mirasının korunması dışında daha kapsamlı afet yönetimi konusunu ele alan çalışmalar da mevcuttur. Ayşe ERKAN tarafından hazırlanan “Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar” başlıklı uzmanlık tezi 2010 yılında basılmıştır. Bu tezde afet risklerinin yönetim sistemleri ile ilgili uluslararası gelişmeler, Türkiye’de doğal

afetler ve afet yönetiminde hukuki, kurumsal ve mali yapılanma, Marmara Depreminin etkileri ele alınmıştır (Erkan, 2010).

Çeşitli zamanlarda yapılmış kongre ve konferanslarda “Miras ve Risk” üzerine çalışmalar sunulmuştur. (Miras in Context II) “Doğal, Kentsel ve Sosyal Çerçeve Koruma ve Alan Yönetimi” konulu konferansda farklı kültür miraslarının korunmasına yönelik birçok alan yönetimi örneği sunulmuştur. Çalışmalarda özellikle Göbeklitepe, Ani, Çatalhöyük gibi Dünya Miras alanları konu olmuştur. Dünya Miras Alanlarının Korunması ve Yönetimi konusunda öneriler getirilmiştir.

İstanbul Valiliği, İstanbul Proje Koordinasyon Birimi (İPKB) tarafından yürütülen, “İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi” (İSMEP) kapsamında yayınlanan rehber kitaplardan “Kültürel Mirasın Korunması” başlıklı rehber kitap ile afetlere yönelik kültür mirasının alan yönetimi konusu ele alınmıştır.

Albania, Petra gibi uluslararası ya da Bursa Cumalıkızık, İstanbul Tarihi Yarımada, Mudurnu, Diyarbakır gibi ulusal ölçekte alan yönetim planı hazırlanmış kentlere ait çalışmaların yer aldığı raporlar da vardır. Bu raporlarda alan yönetiminin etapları belirlenmiştir.

Meltem Şenol Balaban, “Marmara Depremlerinin 20. Yılında Kentlerimiz Doğal ve Çevresel Tehlikelere Hazır mı?” başlıklı makalesinde kentlerin afet risk profillerinin güncel bilgi ve teknolojik gelişmelerin de katkısıyla ele alınmasının ve afet risklerini azaltma konusunda ivedilikle harekete geçilmesinin önemini vurgulamıştır. Balaban, risk yönetiminin temel unsurlarını “Risklerden kaçınmak / yenilerini yaratmamak”, “Var olan riskleri en aza indirmek” ve “Tümüyle sıfırlayamadığımız ancak kabul edilebilir düzeye indirmeyi başardığımız arta kalan riskleri paylaşmak” başlıklı üç ayrı aşamada ele almıştır. Ayrıca risk yönetimi konusunda 2019 yılının milat olarak alınması gerektiğini belirtmiş ve ivedilikle harekete geçilmesi gerektiğinin altını çizmiştir (Balaban, 2019).

TMMOB İstanbul Mimarlar Odası Mimarist Dergisi’nin 54. Sayısında “Enkazdaki Miras: Nepal Depreminden Dersler” başlıklı bölüm yayınlanmıştır. Bu bölümde kültürel miras ve afet risklerinin yönetimini konu alan makaleler vardır. Bunlardan Zeynep Gül ÜNAL, “Tarihi Çevrede Afet Risklerinin Yönetimi: Gri Bölgeleri Azaltmak” başlıklı makalede afet

öncesi ve sonrasında risklerin yönetimi için yapılması gereken eylemlerden bahsetmiştir (Ünal, 2015).

Merciu vd. “Mapping accessibility for earthquake hazard response in the historic urban centre of Bucharest” başlıklı çalışmasında Bükreş kentsel sismik risk analizini ArcGIS yazılımının Kernel Density Tool kısmı ile inceleyerek yoğunluk haritalarını çıkartmışlardır. Yapıların erişilebilirlikleri hesaplanmış, ambulans ve itfaiye araçlarının tarihi kent merkezindeki yapılara ulaşımı incelenmiştir (Merciu vd. 2018).

Yılmaz vd. “Post-Earthquake Damage Assessment Process and Problems in Turkey – A Case Study in Van Province” başlıklı çalışmasında farklı ülkelerin hasar tespit deneyimlerini karşılaştırmış, Van depremi sonrasında ne gibi bir tespit çalışması yapılabileceğini incelemişlerdir (Yılmaz vd. 2013).

Okuyucu ve Somuncu, Osmaneli Kentsel Sit Alanındaki Kültürel Mirasın Korunması konusunda ArcGIS ile alan analizleri yapmıştır. CBS’ nin tarihi alanların korunmasında vazgeçilmez bir yöntem olduğunu vurgulamışlardır (Okuyucu ve Somuncu, 2013). Bu çalışmada CBS ile yapılara bağlantı sağlanmıştır.

Yıldırım vd. (2019) makalelerinde Niğde Kalesi çevresindeki kültürel mirası tehdit eden riskleri incelemiş, hazırladıkları bir risk cetveli ile 21 adet yapı üzerinde risk tespiti yapmış ve risk haritası oluşturulmuştur.

Nihal Ekin Erkan, Ayşe Güner ve Katalin Demeter tarafından derlenen “Afet Risk Yönetimi, Risk Azaltma ve Yerel Yönetimler” başlıklı kitap ise 2007 yılında Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Dünya Bankası tarafından basılmıştır. Doğal afetler ve sürdürülebilir kalkınma, afet sigorta sistemleri, kentsel yapılarda riskin belirlenmesi ve azaltılması, doğal afetlere karşı hazırlıkların geliştirilmesi, afet sonrası yeniden yapılanma konuları ele alınmıştır. Çalışma kültürel mirasın korunmasına yönelik bir risk yönetim planı içermemektedir.

Bu çalışmaların yanı sıra CBS ile ilgili literatür taraması yapılmıştır. CBS ile ilgili kaynakların ayrıntıları 3.1 bölümünde verilmiştir.

Literatür çalışması sonucunda, çalışmalarda uygulanan yöntemler incelenmiş, bölgesel ölçekte olmaları nedeniyle hemen hemen hepsinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanıldığı gözlemlenmiştir. Coğrafi Bilgi Sistemleri ile ilgili entegre farklı değerlendirme yöntemleri kullanılmıştır. Tarihi dokuda risk analizi konulu çalışmalarda ABC yönteminin¹ değerlendirme yöntemi olarak kullanıldığı görülmüştür. Ancak bu çalışmalarda, genellikle sadece bir ya da birkaç risk türü ile değerlendirme yapıldığı için (Deprem riski, yangın riski vs.) uygulanması kolay olmuştur. Bazı çalışmalarda ise risk haritalarının İtfaiye Müdürlüğü gibi belli kurumlardan alındığı ve bunun üzerine sadece yapısal tespit ve analizlerin bu haritalara eklendiği görülmüştür. Bazı çalışmaların risk analizi ve haritalandırması aşamasında kaldığı ve bir öneri ile yöntem modeli analizi sunmadığı gözlemlenmiştir. Bu tez kapsamında ise; bütün risk türlerini 5 ana başlık altında toparlayarak çözüm önerileri sunan bir “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)” geliştirilmiştir. Model, Isparta İli Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanı’nda uygulanmıştır. Bu uygulama çalışmasında ise alanda yapıları tehdit eden bütün riskler ele alınmış ve çok kapsamlı bir risk sınıflaması yapılmıştır. Bu nedenle değerlendirme yöntemi de giderek daha zorlaşmıştır. 239 yapının 53 farklı risk türünde değerlendirmesi ayrı ayrı detaylı olarak yapılmamış (ABC yöntemi gibi), bütüncül bir analiz ve değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Risk sınıflandırmasında (az, orta, çok) ise istatistiki analiz yöntemlerine başvurulmuş, bu sonuçların mevcut veriler ile örtüşüp örtüşmediği karşılaştırmalı olarak kontrol edilmiştir.

¹ ABC risk analizi modeline göre; "A" risk faktörünün hangi aralıklarla gerçekleştiği değerini, "B" risk faktörünün incelenen öğeye vereceği tahmini zararın değerini, "C" risk faktörünün tahmini etki alanını ifade etmekte olup, A, B ve C değerlerinin toplanması ile elde edilen ABC değeri risk değerini vermektedir (Paolini, 2012). ICCROM-CCI-ICN tarafından 2007 yılında verilen risk yönetim kursu kapsamında eğitim materyali olarak da geliştirilmiştir (Selekoğlu, 2016).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Tezin başlığını oluşturan risk kavramının kültürel miras ile ilişkisi, risk türleri, risk yönetimi, dünyada ve Türkiye’de risk yönetimi ile yasal yönetsel açıdan kültürel miras ve risk ilişkisi bu bölümde ele alınmıştır.

2.1. Kültürel Mirasın Korunması ve Risk

Yapıların, yapıları çevreleyen alanların ve kullanıcıların maruz kaldıkları “tehlike” ile bu tehlike karşısında “zarar görebilirliklerinin” biraraya gelmesi neticesinde “risk” kavramı ortaya çıkarmaktadır (Kadıoğlu, 2011; Zıvrallı & Cabbar, 2015). “Risk Analizi” ise, tüm risklerin ortaya konması ve yorumlanarak değerlendirilmesidir (Kuzucuoğlu, 2011).

AFAD’a göre; “Risk, Belirli bir alanda, tehlike olasılığına göre kaybedilecek değerlerin ölçüsünü veya bir olayın doğurabileceği olumsuz sonuçların toplamını ifade eden kavramdır. Doğal olaylar kaçınılmazdır ancak zarar görebilirliği artıran sosyal ve kalkınma faaliyetlerinden kaynaklanan afetler önlenabilir / etkileri azaltılabilir.” (Şahin, 2015).

- Riskli alan: Zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alanı,
- Riskli yapı: Riskli alan içinde veya dışında olup ekonomik ömrünü tamamlamış olan ya da yıkılma veya ağır hasar görme riski taşıdığı ilmi ve teknik verilere dayanılarak tespit edilen yapıyı veya yapıları,
- Uygulama alanı: Bakanlar Kurulu kararıyla kararlaştırılan riskli alan ile Bakanlıkça belirlenen rezerv yapı alanını ve riskli yapının veya yapıların bulunduğu alanı,
- Rezerv yapı alanı: Kanun uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalarda yeni yerleşim alanı olarak kullanılmak üzere, Toplu Konut İdaresi Başkanlığının veya İdarenin talebine bağlı olarak veya resen, Maliye Bakanlığının uygun görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenen alanları, ifade eder (6306 Sayılı Kanun).

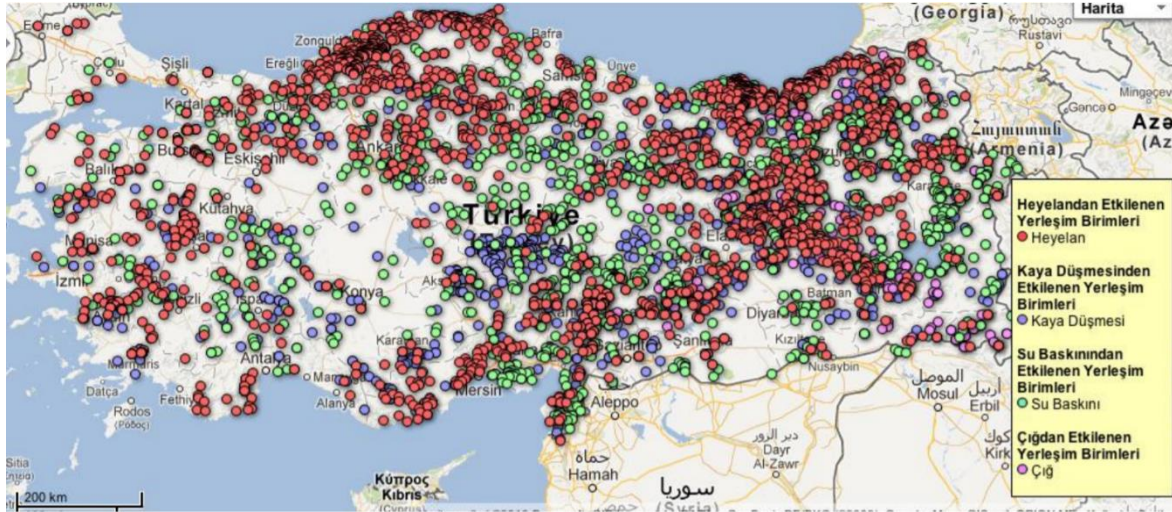
Kültürel mirası tehdit eden risklerin sınıflandırması ise, kaynak türlerine göre farklı başlıklar altında ele alınmıştır. Bu sınıflandırma yapılırken hem literatürde yer alan farklı çalışmalar

incelenmiş, hem de mevcut alan çalışması için yapılan ön incelemelerde tespit edilen risk türleri göz önünde bulundurulmuştur. Ancak risk türleri en kapsamlı biçimde ICOMOS tarafından ele alınmıştır.

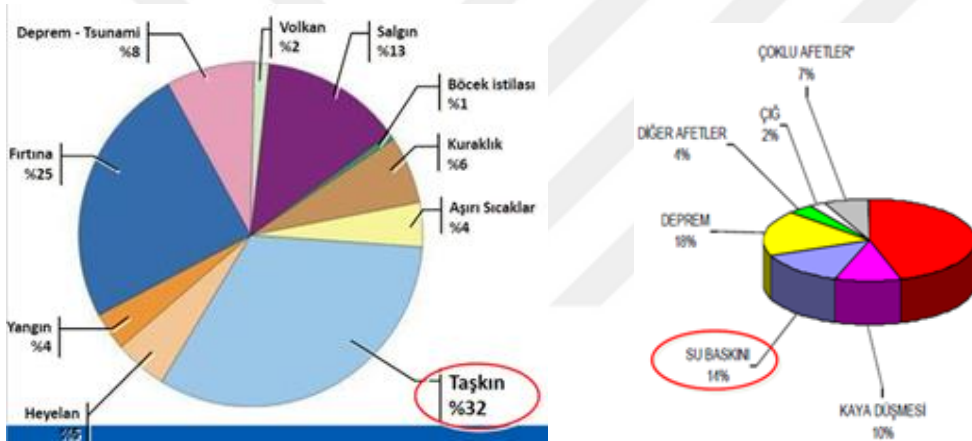
ICOMOS'un hazırladığı "Heritage at Risk" raporlarına göre kültürel mirası en fazla tehdit eden riskler; deprem, tsunami, sel, heyelan vb. doğal afetler, yangın (kundaklama), vandalizm, kasıtlı yıkım, savaşlar ve çatışmalar, göçler, olumsuz kentsel dönüşümler insan kaynaklı riskler, sosyal ve ekonomik değişimler, teknolojik gelişmeler, koruma uygulamalarının yetersiz ve kontrolsüz şekilde yapılması, kültür mirasını göz ardı eden projeler, turizm nedeniyle artan ziyaretçi baskısı, küresel iklim değişikliğinin neden olduğu değişiklikler (ICOMOS – ICORP Heritage and Risk Reports 2000-2015). Bu risklerin dışında farklı uygulamalarda yetkili kurumların hatalı kararları, hatalı yasal düzenlemeler de koruma alanlarını tehdit eden riskler olarak ele alınmıştır.

Doğal afetler sonucu oluşan riskler

Kültürel mirasın kaybına neden olan doğal kaynaklı risk türleri çeşitli kurum ve kaynaklara göre farklılaşmaktadır. AFAD'a göre, Türkiye'de can kaybı ve yerleşim yerlerini etkileyen doğal afetler olarak depremler %61, heyelanlar %15, kaya düşmeleri %5, yangınlar %4, çığlar %1 başta gelmektedir (Şahin, 2015) (Resim 2.1, 2.2). Sismik olaylar, volkanik patlamalar, seller, iklim değişiklikleri, don, uygunsuz bağıl nem, küresel ısınma, UV ışıkları, sahil dinamikleri, erozyon, fiziksel basınç, aşırı sıcaklık, kuraklık, orman yangınları, gel-git, fırtına, tsunami, hortum vb. doğa olayları da doğal kaynaklı risklerdir (Quaranta, ve diğerleri, 2012).

Resim 2.1. AFAD tarafından hazırlanan afet riskleri haritası (Şahin, 2015)

Resim 2.2. Dünyadaki risk türlerinin 1991-2005 yılları arasındaki dağılımı (ISDR); Türkiye'de afet türlerinin 1950-2008 yılları arasındaki dağılımı – AFAD (Şahin, 2015)

İnsan kaynaklı riskler

Vandalizm, hava kirliliği, atıklar ve kirleticiler, nüfus artışı, göçler, terk, bakımsızlık, değer ve anlam kaybı, geleneksel beceri ve ustalıkların kaybolması, kaçakçılık, yangınlar (kundaklama), kasıtlı yıkımlar, hatalı onarımlar, patlamalar, terör olayları, dinamitleme, arbeye vb. protesto gösterileri, kaynaklı riskler de insanlar tarafından kültür mirasını tehdit eden etkilere (Quaranta, ve diğerleri, 2012).

İnsan kaynaklı risklerin hasar etkileri farklıdır. Vandalizm, kundaklama, terör vb. olayların yapılara verdikleri zarar daha fazla olduğu için çok riskli sınıfta ele alınmalıdır. Ancak hava kirliliği, göç, terk vb. risklerin derecesi daha azdır. Bu nedenle çalışma kapsamında

insan kaynaklı riskler; inşa /onarım kaynaklı, kullanım kaynaklı ve kasıtlı zararlar kaynaklı olmak üzere 3 alt başlıkta ele alınmıştır.

Kurumsal kaynaklı riskler

Koruma uygulamalarında görülen kurumsal kaynaklı riskler çeşitlenmektedir. Politik baskılar, kentsel dönüşüm uygulamalarındaki hatalar, kentsel gelişme baskıları, kültür mirasını gözardı eden projeler, rant oluşturan çevresel projeler, kitle turizminin etkileri, yasal boşluklar, ekonomik (bütçe yetersizliği), uzman yetersizliği, yeterli donanıma sahip olmayan uzmanlar tarafından takip, uygun olmayan planlama ve tasarım kontrolü, kontrol mekanizmasının çalışmaması ya da yetersiz olması vb. kurumsal kaynaklı risk faktörleri olarak ele alınmaktadır.

Binan' göre, nitelikten ziyade niceliğe önem veren inşaat taahhüt sistemine sahip, birçok yapıyı yeniden yapan ihale sistemleri de kültür mirası için risk kaynağıdır (Binan, 2001). Madran ve Özgönül' e ait "Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması" isimli kitabın bir bölümünde projelendirme ve uygulama sürecindeki riskler ele alınmış; risk türleri kontrol edilebilen, kısmen kontrol edilen ve kontrol edilemeyen olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Ön hazırlık, uygulama, karar verme ve yeniden kullanım aşamalarını ele alan süreçte yaşanan riskler açıklanmıştır (Madran & Özgönül, 2011, s. 156). Bu doğrultuda ihale ve proje süreçleri de kültürel mirasın korunmasında risk faktörü olarak ele alınabilir.

Sosyal kaynaklı riskler

Tarihi ve kültür alanlarının kendilerine özgü sosyo-kültürel risklerinin de olduğu bilinmektedir. Bu risklerin tespiti için alana özgü somut olmayan kültürel mirasın tespiti ve sosyal anketler yapılmalıdır. Anlamsal ve bağlamsal riskler olması nedeniyle dokuyu oluşturan toplumun yer ile olan ilişkisi incelenmelidir.

Göçler ve bu nedenle oluşan kültürel değişimin yapıların kullanım biçimlerinin değişmesine neden olmaktadır. Aidiyet duygusunun yok olması, yer – bağlam ilişkisinin bozulması mekanların anlamsal değerlerinin yok olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle sosyal riskler de en az fiziksel riskler kadar ele alınmalıdır (Gündoğdu, 2019).

Ünal ve Vatan (2012) mekân ile yerin organik bağından ve aralarındaki etkileşiminden ortaya çıkan “yerin ruhu” nun birlikte ele alınması gerektiğini, aksi halde yer-mekân-eylem döngüsünün yok olacağını belirtmiştir. Yazarlar çalışmalarında, miras alanlarında başarılı bir risk yönetiminin ancak bu üçlü yapının korunması ile mümkün olacağını anlatmıştır.

Çevresel kaynaklı riskler

Bu tez kapsamında diğer risklerden farklı olarak çalışma alanını oluşturan dokuyu tehdit eden çevresel kaynaklı riskler ayrıca incelenmiş ve tespitlere göre bir liste oluşturulmuştur. Bu riskler yapılara doğrudan etki eden riskler olmayıp dokuyu tehdit eden – dolaylı risklerdir. Çevredeki kullanıcılar (dış kaynaklar) tarafından oluşan risklerdir. Bunlar; geleneksel dokuya aykırı kütleli yeni yapılar, geleneksel dokuya aykırı cephe teçhizatları, yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar, yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar, bakımsız bahçeler / özgün avlu duvarının yok olması, tanımsız boş alan, atık madde biriken alanlar, niteliksiz / harap / bakımsız yapılar, hava kirliliği, yapıya anayoldan ulaşım sorunu, asfalt veya beton parke yollar başlıklarında ele alınmıştır. Bölüm 4’de detaylı olarak her risk türü anlatılmıştır.

Bütün kentsel koruma alanları kendine özgü değerlere sahiptir, ancak alana özel farklı risk türleri tarafından tehdit edilmektedir. Bu riskler farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Risklerin kaynağına inilmeden ise risklerin azaltımı ve/veya giderilmesi için çözüm üretilememektedir. Ayrıca koruma alanlarının sürdürülebilir korunmasında, alanı tehdit eden risklerin bazılarının müdahale edilmesi yeterli olmamakta ve bütün risk kaynaklarının ele alındığı, çevresel ve sosyal öğeleri ile birlikte yapıları da kapsayan, bütüncül bir risk yönetimi gerekmektedir.

2.2. Risk Yönetimi

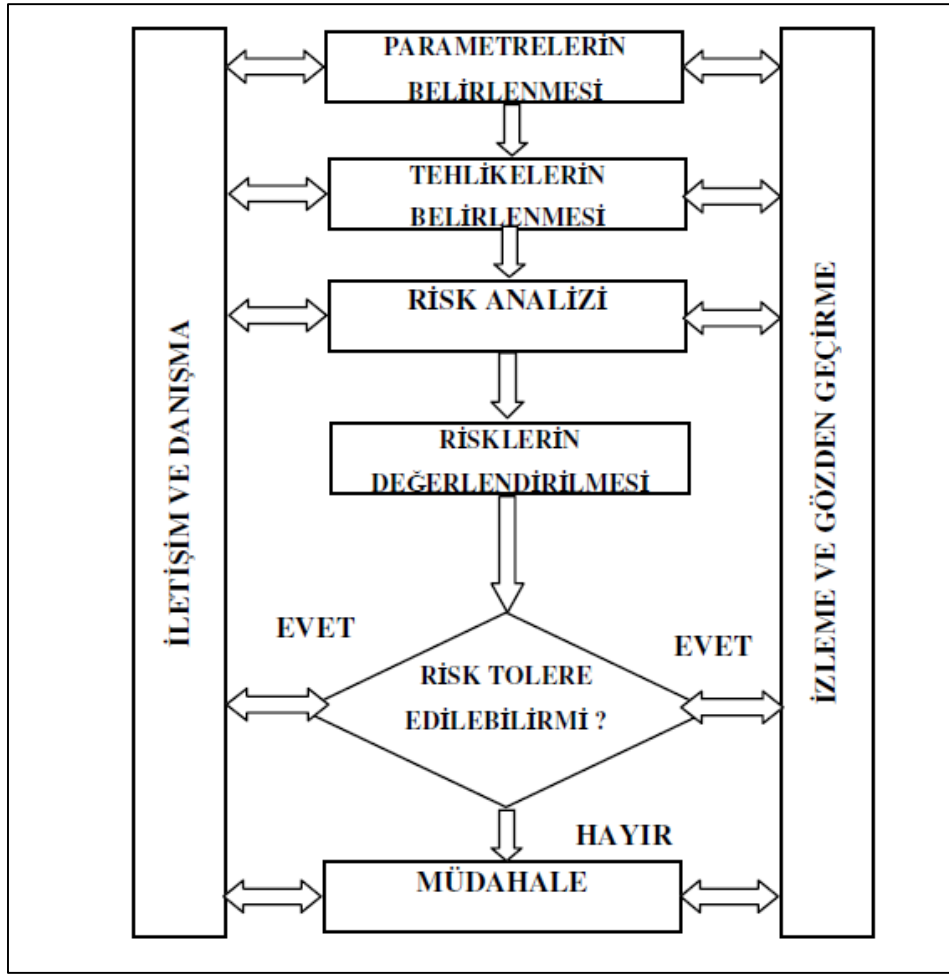
Kültür varlıklarının korunmasına yönelik faaliyetler bir yönetim sistemi içinde organize edilmelidir. Bu yönetim sisteminde tüm risklerin belirlenmesi, belirli bir planda izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlıklı sonuçların alınması için önem arz etmektedir. Sonuçta mevcut risklerin ya da risklerin verebileceği zararların en aza indirgenmesi hedeflenmektedir. Potansiyel risklere karşı elde bulunan kapasite ne kadar büyükse ve risk ne derece

yönetilebiliyorsa kültürel mirasın uğrayacağı zarar ve tehlikeler de aynı miktarda azaltılmaktadır (Kuzucuoğlu, 2011).

Miras alanlarında risk yönetimi evrensel olarak; risklerin tespiti, analizi, değerlendirmesi ve azaltımı ya da kontrolü için stratejilerin ve eylemlerin geliştirilmesini kapsamaktadır. Ayrıca risk yönetim sürecinin izlenmesi ve takibi de sürdürülebilirlik için önem arz etmektedir. Öncelikle miras değerlerini tehdit eden ya da potansiyel sorunlara neden olacak risklerin tanımlanması gerekmektedir. İkinci adım riskin etkisini belirleyen risk analizidir. Risklerin değerlendirilmesi yönetimin üçüncü basamağıdır. Bu basamakta analiz edilen risklerin risk seviyesinin tespiti ve risk azaltımı önlemlerinin hangi öncelikli alanlarda alınacağını belirlenmesi gerekmektedir. Bütünleşik bir koruma süreci için bu aşamalar belirli bir sistematikte kurgulanmalıdır (Yıldırım ve diğerleri, 2019).

Kültürel mirasın korunmasında risk yönetimi genel olarak;

- Kültürel mirasın bozulması ya da yok olmasına neden olan mevcut risklerin belirlenmesi,
- Gelecekte tehlike arz eden risklerin belirlenmesi,
- Bu risklere yönelik müdahalelerin kolaylığı için risklerin analizi, gruplandırılması ve haritalandırılması,
- Risklerin değerlendirilerek indirgenmesine yönelik önerilerin tanımlanması,
- Uygulamada etkin olacak dış ve iç paydaşların görev dağılımının planlanması,
- Bu sürecin izlenmesine yönelik bir kontrol sisteminin oluşturularak sürdürülebilirliğin sağlanmasını içermektedir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Risk yönetim sistemi (Kuzucuoğlu, 2011)

Uzer'e (2010) göre, risk yönetimi için yapılması gereken risk analizleri;

- Risk altındaki kentsel kültür mirasına yönelik önceliklerin,
- Fiziksel çevre kaynaklı riski oluşturan faktörlerin,
- Kentsel kültür mirasına yönelik risk azaltımında yasal yapıda ve uygulamada mevcut araç ve olanakların tanımlanmasını,
- Risk faktörlerin birbirleri ile etkileşimleri ve çalışma alanı için önemleri doğrultusunda eşik değerleri ve ağırlıkları belirlenmesini içermektedir (Uzer, 2010).

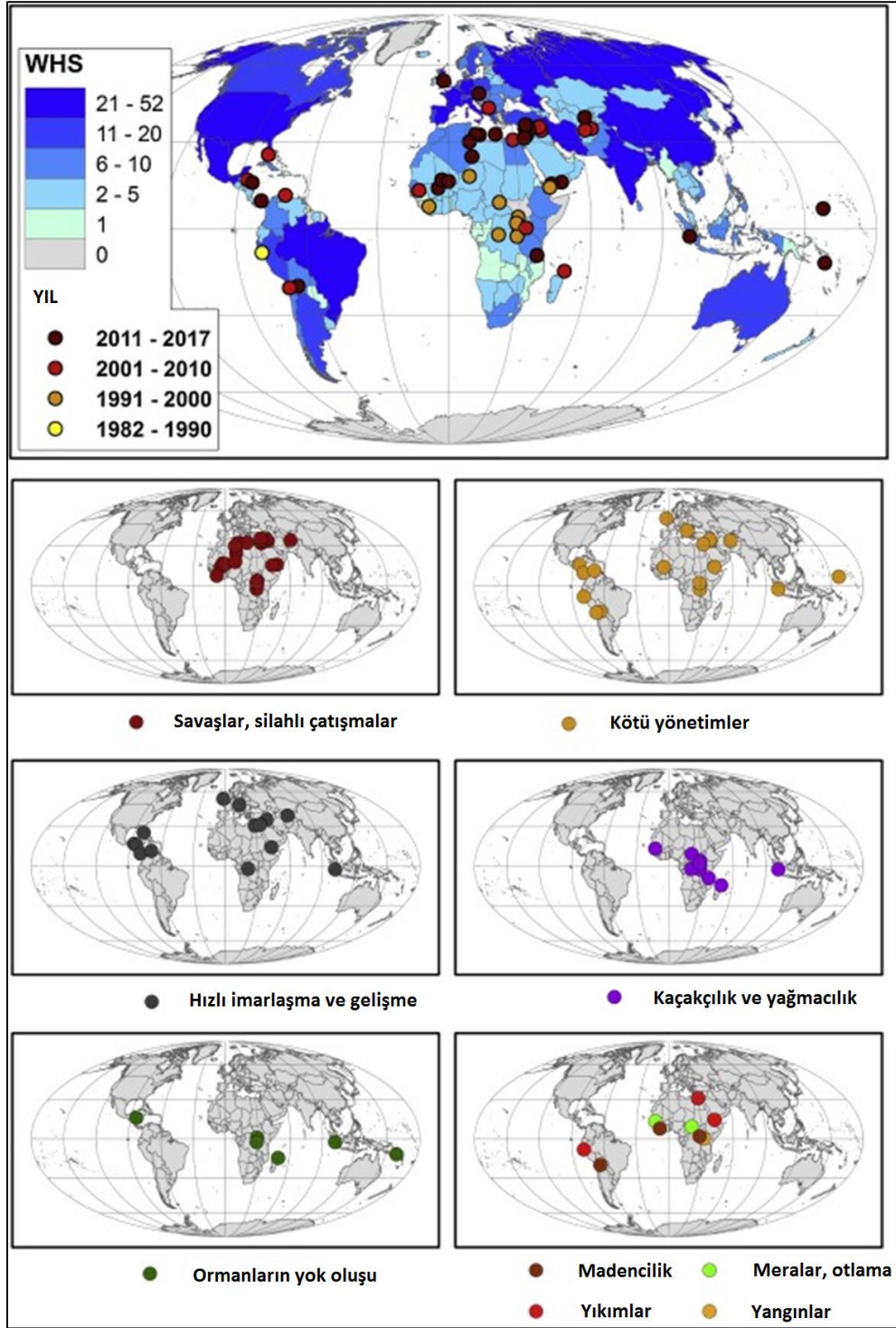
Kentsel kültür mirasına yönelik risk analizlerinde, alanlara yönelik analiz araçlarının ve yöntemlerinin yeniden değerlendirilmesi ile risk analizi gerçekleştirilmektedir. Coğrafi Bilgi Sistemleri gibi (CBS) yazılımlar verileri biraraya getirerek haritalamaya, envanter sisteminin yeniden düzenlenmesi, değerlendirme, müdahale ve uygulama aşamalarında yardımcı olmaktadır (Davis, 2003). Coğrafi Bilgi Sistemlerine ait çalışmalar bölüm 3 de ele alınmıştır.

2.2.1. Dünyada risk yönetimi

Kültür mirasın risklere karşı korunması konusunda uluslararası düzeydeki ilk adım II. Dünya Savaşı sonrasına dayanmaktadır. UNESCO tarafından 1954 yılında kabul edilen ve silahlı çatışmalar nedeniyle 1999 yılında revize edilen Lahey Sözleşmesi kültürel varlıkların karşı karşıya kaldığı risklere dikkat çekerek bu konuda uluslararası gerekli yaklaşımları / davranışları kapsamaktadır. Venedik Sözleşmesiyle (1964) tarihî merkezlerin korunması ve rehabilitasyonu ile ilgili sınırlar belirlenmiştir. Günümüzde de geçerliliği korunmaktadır. Dünya Miras Sözleşmesi (1972) ile yok olma tehdidi altındaki kültürel ve doğal mirasa vurgu yapılmış, “Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi” (World Heritage in Danger) oluşturulmuştur. Avrupa Konseyi’nin başlattığı ve Amsterdam Deklarasyonu (1975) ile “bütünleşik koruma” yaklaşımı benimsenmeye başlamıştır. Bu yaklaşım Nairobi Deklarasyonu (1976) ile daha da vurgulanmıştır. UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi (1978) uygulamasına geçilmiştir (Dinçer, 2012). UNESCO Risk Altındaki Miras Birimi, kültürel mirasın silahlı bir çatışma ya da doğal felaket durumunda, uluslararası toplumlarla birlikte çalışmaktadır. Kültürel mirasın yok edilmesini önlemek için, ulusal ve uluslararası aktörler arasındaki işbirliğini sağlar ve koordine eder. Savaş dönemlerinde ve silahlı çatışmalarda, kültürel mirasın korunmasına yönelik eylemleri organize etmektedir (<https://whc.unesco.org/en/danger/>) (Resim 2.3, 2.4).

Resim 2.3. UNESCO tarafından tehlike altında olduğu tespit edilen 53 adet Dünya Mirası (<https://whc.unesco.org/en/danger/>)

Resim 2.4. Tehdit altındaki miras listesinin risk türlerine göre ayrılması- Savaşlar (Levin vd. 2019)

Dünya Miras Komitesi “riske hazırlıklı olma” ve “izleme” süreçlerini incelemeye başlamıştır. Kültürel mirasın korunmasında risk yönetimi konusundaki çalışmalara yönelik UNESCO Acil Durum Hazırlık ve Müdahale Birimini kurmuştur. Kültür mirasının riske hazırlığı UNESCO uzman raporları kapsamında ele alınmaya başlamıştır. Dünya Miras

Komitesi'nin etkinliklerinin 1972-1992 yılları arasında hazırladığı raporda risklere hazırlık hakkında iki önemli konu vurgulanmıştır. Burada Dünya Miras Alanlarının;

- Korunması ve yönetilmesini geliştirmek için alanı tehdit eden ve alana zarar vereceği belli olan konulara karşı uygun eylemler geliştirmek,
- Daha sistematik olarak izlenmesi için süreçler tanımlamak; düzenli izleme için ilgili devlet ve uzman bilirkişilerle işbirliği kurmak (Dinçer, 2012).

Dünya Miras Komitesi'nin 1994 yılında Tayland'da gerçekleştirilen toplantısındaki kararlarıyla kabul edilen Uygulama Rehberi'nde kapsamlı olarak ilk kez yer almıştır. Bu rehberde risk, daha çok silahlı çatışma olarak vurgulanmıştır. Dünyadaki savaşlar ve doğal afetlerden dolayı kültürel mirasın karşı karşıya kaldığı risklerden korunması konularında çalışmak üzere 1996 yılında Uluslararası Mavi Kalkan Komitesi (International Committee of the Blue Shield - ICBS) kurulmuştur. Dünya Miras Komitesi'nin 2005 yılı toplantısında risk durumları ani, beklenmedik bir olay (ani toprak çökmesi, ciddi bir yangın veya patlama, sel nedeniyle ağır hasar) ya da bu olayların neden olduğu ciddi zarar ve tehlike koşulları olarak belirlenmiştir. Kültür varlığının zamana bağlı olarak hasar veya bozulmaya uğraması, çürüme, çevre kirliliği, erozyon gibi yavaş süreçler bu teknik yardımların dışında bırakılmaktadır. Dünya Mirası Uygulama Rehberi'nde "risklere hazırlık" çalışması yapılması önerilmekte; tehdit unsurları ise "Kültür varlığını etkileyen faktörler" olarak 4'e ayrılmıştır. Bunlar; "Gelişme baskıları" (kentsel büyüme, tarım ve madencilikle ilgili uygulamalar), "çevre tehditleri" (kirlilik, iklim değişikliği, çölleşme), "doğal afetler" (deprem, sel, yangın), "ziyaretçi / turizm baskısı" dır. Listedeki varlıklar için bir yönetim planı ve bu plan içinde risklere hazırlıklı olunması konusu üzerinde durulmaktadır. Dünya Miras Komitesi 2006 yılındaki toplantıda "Dünya Mirası Varlıklarında Afet Risklerinin Azaltılması" tematik çalışma grubu bazı kararlar alınmıştır. Bunlar Dünya Mirası Varlıklarında;

- Risklerin azaltılması için ilgili küresel, bölgesel, ulusal ve yerel kurumların güçlendirilmesi;
- Afet önleme kültürü oluşturmak için bilgi, yenilik ve eğitim alanlarının kullanılması;
- Afet risklerinin tanımlanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi;
- Risk faktörünü yaratan gerçek nedenin azaltılması;

- Afet hazırlıklarının güçlendirilmesi konuları temel eylemler olarak kabul edilmektedir (Dinçer, 2012).

Bu çalışma grubunun hazırladığı “Dünya Miraslarının Afet Risklerine Karşı Yönetilmesi Rehber” inde, risk yönetiminin “afet öncesi”, “afet sırası” ve “afet sonrası” olmak üzere 3 temel aşaması olduğunu kabul etmektedir. Bu rehberde Afet Risk Yönetim Planı’nın etkin olabilmesi için “Ülke/ kent / kırsal alan için geçerli olan afet yönetim sistemleri”, “Dünya Mirası varlığının Afet Risk Yönetim planı”, “Dünya Mirası Varlığı’ nın alan yönetim planı”nın birbiri ile ilişkili olması gerektiği belirtilmektedir. Kapsamlı bir alan yönetim planı olan durumlarda risk yönetim planı bu planla ilişkilendirilerek hazırlanır. Risk yönetim planlarının, alan yönetim planlarının olmadığı durumlarda yetersiz kaldığı; alan yönetim planlarının hazırlanmasında katalizör görevi gördüğü belirtilmiştir (Dinçer, 2012).

Uluslararası Anıtlar Sitler Konseyi Risklere Hazırlık Komitesi (ICOMOS ICORP) kültür mirasının korunması konusunda önemli adımlar atmıştır. ICOMOS bünyesinde Küresel Miras İzleme Ağı ve “Uluslararası Risk Hazırlık Komitesi” (ICORP) ve “Mavi Kalkan” oluşturulmuştur. ICORP, doğal veya insan kaynaklı afetlere ilişkin hazırlıkları geliştirmek; afet konularının mirasın korunması konusuyla bütünleştirilmesini; uluslararası afet yönetimini, hazırlık planlamasını, risk azaltım ve yardım operasyonlarını teşvik etmek amacıyla oluşturulmuştur. “Kültürel Mirası Risk Altından Kurumlar Arası Görev Gücü” (Inter Agency Task Force - IATF) toplantısı (1992) kültür mirası alanlarının risklerden korunması konusunda. Kültür mirası ve risk yönetimi alanında ilgili kurum ve kuruluşlarının eşgüdümünün sağlanması önemle vurgulanmıştır. Kanada ICOMOS Milli Komitesi, Kobe Depremi (1995) sonrası “Kültürel Varlıkların Riske Hazırlanması” konulu sempozyum ile uluslararası kamuoyunda etkili bir bilgilendirme yapılmıştır. Tehlike Altındaki Dünya Mirası Listesi belirlenmiş ya da potansiyel risklere göre iki ayrı listede yer almaktadır. Potansiyel riskler şunlardır;

- Mülkiyetin korunma derecesini azaltacak yasal durumunun değiştirilmesi;
- Koruma politikasının eksikliği;
- Bölgesel planlama projelerinin tehdit edici etkileri;
- Şehir planlamasının tehdit edici etkileri;
- Salgın veya silahlı çatışma tehdidi;
- İklim, jeolojik veya diğer çevresel faktörlerin etkileridir.

Tarihi yapıların korunması ve risk konulu uluslararası tüzük, bildirme, sözleşme ve kararlar aşağıda listelenmiştir.

Uluslararası tüzük ve bildirgeler

- 1954 - Paris Avrupa Kültürel Sözleşmesi
- 1964 - Venedik Tüzüğü
- 1972 - Dünya Miras Sözleşmesi (Tehlike Altındaki Dünya Miras Listesi)
- 1985 - Granada “Avrupa Mimarî Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme”
- 1990 - Arkeolojik Mirasın Yönetimi – ICOMOS
- 1992 - ICOMOS Yeni Zelanda: Kültürel Miras Değeri Taşıyan Yerlerin Korunması ile ilgili Tüzük
- 1996 - Su Altı Kültür Mirasının Korunması Ve Yönetimi İle İlgili Tüzük - ICOMOS
- 1998 - “Dünya KM için Yönetim El Kitabı” (ICCROM-WHC-ICOMOS)
- 2003 - “Soyut KM Korunması Konvansiyonu”
- 2003 - Hoi An- “Asya’daki Tarihi Alanların Korunması ile ilgili Konvansiyon”

Miras ve risk hakkındaki tüzük ve bildirgeler

- 1954 - Lahey Sözleşmesi: Silahlı Çatışma Halinde Kültürel Varlığın Korunması Sözleşmesi – UNESCO
- 1982 - Dresden Bildirgesi: "Savaşla Tahrip olan Anıtların Yeniden İnşası" - ICOMOS
- 1985 - Delfi, Kültürel Mülkiyet ile ilgili Suçlar hakkında Avrupa Sözleşmesi
- 1992 - 20 yıllık UNESCO raporu tehdit eden ve zarar verecek şeylere karşı eylem raporu + Risk Hazırlık kavramı (Risk Preparedness)
- 1992 - IATF (Kültürel Mirası Risk Altından Kurtarma Programı)
- 1994 - Kültürel Mirasa Olan Savaş Hasarlarına Karşı Koruma İçin Bir Araç Olarak Bilgiye İlişkin Kararname, İsveç - UNESCO/ICOMOS
- 1996 - Kültürel Mirasın Kanuna Aykırı Eylemlere Karşı Korunması Hakkındaki Tavsiye Kararı No. R (96) 6- Avrupa Konseyi
- 1997 - “KM için riske karşı hazırlıklı olma Kobe-Tokyo Deklarasyonu”
- 1997 - “Quebec Deklarasyonu”

- 1999 - Silahlı Çatışma Durumunda Kültürel Varlığın Korunmasına İlişkin (Lahey Sözleşmesi'nin İkinci Protokolü – UNESCO)
- 1999 - Uluslararası Afet Konvansiyonları ve Kültür Mirası İlişkisi - UNESCO
- 1999 - NATO Barış İçin Ortaklık Konferansı Sonuç Bildirisi: Olağanüstü hal ve savaş durumunda kültürel mirasın korunması, Cracow
- 2005 - 2015 Hyogo Faaliyet Çerçevesi - Kobe
- 2005 - ICOMOS- “KM için riske karşı hazırlıklı olma Kyoto Deklarasyonu
- 2008 - “Quebec Deklarasyonu”
- 2010 - Lima Deklarasyonu (Afet Yönetimi)
- 2015 - Dünya Afet Riskinin Azaltılması Konferansı - WCDRR Raporu
- 2015 - Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltım Merkezi UNISDR tarafından hazırlanan GAR15 Raporu (The 2015 Global Assessment Report on Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015-2030)
- Geleneksel Kültür ve Folklorun Korunması Tavsiye Kararı - Paris, 15 Kasım 1989

ICOMOS – ICORP (Uluslararası Risk Hazırlık Komitesi) deprem, erozyon, sel baskını, küresel ısınma, savaş vb. tehditler altındaki kültür varlıkları için uluslararası düzeyde örgütlenme ve eylem planı oluşturmaktadır. Duruma göre bilgili ekip, teknik donanım, maddi kaynak, eğitim programı, iletişim ağı ve veri tabanı oluşturmaktadır. ICOMOS’ un geliştirmekte olduğu risklere hazırlık programı tehdit altında bulunan kültür varlıkları için savaşta ve barışta uluslararası düzeyde örgütlenme ve eylem planı oluşturmayı hedeflemektedir. ICOMOS – ICORP’ un risk raporları bu program kapsamında periyodik olarak yayımlanmaktadır. Bu raporlar aşağıda sıralanmıştır:

- World Report 2000 (İlk global rapor, risklere karşı etkili koruma, tehditlerin belgelenmesi, global eğilimler, en çok tehdit altındaki miras tipleri 2013 yılından sonra da yıllık raporlar ile risk konusuna değinilmiştir.
- World Report 2001
- World Report 2002 / 2003
- World Report 2004 / 2005
- World Report 2006 / 2007
- World Report 2008-2010
- World Report 2011/2013 / Rapport misdial 2011-2013

- World Report 2014-2015 / Rapport mondial 2014-2015

ICOMOS – ICORP’ un yayımladığı özel sayılar:

- Heritage at Risk - Special Edition 2006: “The Soviet Heritage and European Modernism”
- Heritage at Risk - Special Edition 2006 “Underwater cultural heritage at risk: managing natural and human impacts”
- Heritage at Risk - Special Edition 2007: “Cultural heritage and natural disasters: Risk preparedness and the limits of prevention”

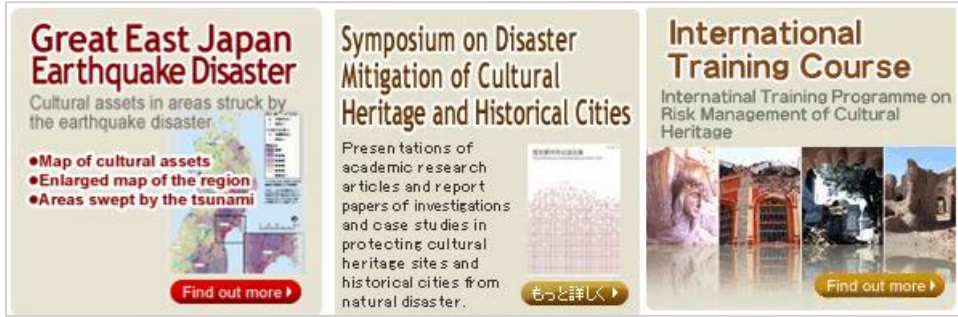
ICOMOS – ICORP’ un özel raporları:

- Special Report on Spain – July 2006
- Special Report on Istanbul, Turkey – December 2006
- Statement by the International Committee of the Blue Shield on threatened cultural property in the Middle East conflict 2006
- Appeal to save Allianoi, Turkey: “Stop the flooding of Allianoi!” 2007
- Tohoku Pacific Earthquake on 11 March 2011 - Reports by ICOMOS Japan
- Earthquake in Haiti 2010 (<http://www.icomos.org/risk>).

Hazırlanan bu raporlar ile tehditler ve riskler tanımlanmıştır. ICOMOS ulusal komitesinin hazırladığı risk raporları sistematik hale getirilmeye çalışılmıştır. Türkiye ile ilgili olarak “Değişmekte olan İstanbul Metropoli Alanında Dünya Mirasının Karşı Karşıya Olduğu Tehditler” ile “Allianoi ve Hasankeyf Barajları” başlıkları ile iki risk değerlendirmesinden bahsedilmiştir.

UNESCO tarafından 1959 yılında, korumanın bilimsel sorunları üzerine belge toplama ve yayma, bu alanda araştırmaları destekleme, teknik sorunlara danışmanlık yapma, teknik eleman yetiştirme ve restorasyon uygulamalarının düzeyini yükseltmek amacıyla, “Uluslararası Kültür Varlıklarını Koruma ve Restorasyon Çalışmaları Merkezi (ICCROM)” kurulmuştur. ICCROM ile koruma uzmanlarına tehdit altındaki dünya miras alanlarına ve risk konusuna yönelik eğitimler ve kurslar sağlanmaktadır (<https://www.iccrom.org/courses/disaster-risk-management-cultural-heritage-1>).

2006 yılından bu yana, Ritsumeikan Üniversitesi, Disaster Mitigation for Urban Cultural Heritage Enstitüsü, Cultural Heritage and Risk Management Programı, UNESCO, ICOMOS - ICORP ve ICCROM tarafından Kültürel Mirasa Yönelik Afetlerin Azaltılması (Disaster Mitigation for Cultural Heritage) konulu, Uluslararası Eğitim Kursu (International Training Course - ITC) verilmektedir (<http://www.r-dmuch.jp/en/>) (Resim 2.5).

Resim 2.5. Ritsumeikan Üniversitesi, Cultural Heritage and Risk Management Programı afişleri (<http://www.r-dmuch.jp/en/>)

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Protection of Cultural Heritage isimli el kitabında da risk faktörleri ve risklere karşı alınması gereken önlemler ele alınmıştır. Yine English Heritage tarafından “Miras ve Risk” (Heritage and Risk) konulu rapor 2008 yılında çıkarılmıştır. Bu raporda bütün İngiltere’nin farklı tehditler açısından risk seviyeleri haritalandırılmıştır. (<https://historicengland.org.uk/images-books/publications/intro-2008-heritage-at-risk-register/harregisterintroacc/>).

2.2.2. Türkiye’de risk yönetimi

Türkiye’de kültürel miras alanlarında risk yönetimine ilişkin çalışmaların başını TC Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı AFAD çekmektedir. AFAD tarafından ulusal strateji, plan ve eylemler için afet yönetimi ile ilgili konularda yol gösterici ve bağlayıcı bir nitelikte üst politika sağlanmaktadır. Bu politikanın belgesi olarak hazırlanan Türkiye Afet Yönetimi Strateji Belgesi’nde “Afetlerin ülkemiz üzerindeki etkilerini en aza indirmek” görüşü doğrultusunda belirlediği dört ana amaç;

- Afetlerden kaynaklanan can kayıplarını önlemek,
- Afetlerden etkilenen insan sayısını azaltmak,
- Afetler sonucu oluşacak ekonomik kayıpları azaltmak,

- Kritik altyapı ve kaynaklar ile tarihi ve kültürel mirası afetlere karşı korumak olarak belirlenmiştir (Şahin, 2015).

ICOMOS ICORP Türkiye Komitesi de bu alanda ülkemizde yoğun çalışmalarını sürdürmektedir. UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer alan 15 miras alanından biri olan 'Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı'nın tampon bölgesi olan Sur İçi Bölgesi'nde devam eden çatışmalar sırasında, farklı dönemlerin kültürlerinin sembolü olarak varlığını sürdüren ve toplumsal belleğin bir parçası olan önemli tarihi yapıların hasar gördüğüne dair bilgileri Diyarbakır Valiliği tarafından konuya ilişkin yapılan resmi açıklamalardan ve Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı Alan Yönetimi Başkanlığı tarafından ICOMOS ICORP Türkiye Milli Komitesine raporlar iletilmiştir. Komite tarafından da gerekli destek sağlanarak 124 anıtsal, 410 adet tescilli sivil mimari yapı bulunan bölge için risk yönetim planı hazırlanmıştır (<http://icomos.org.tr>).

ICORP Türkiye Anıtlar ve Sitler Konseyi Risklere Hazırlık Türkiye Bilimsel Komitesi birçok panel ve seminerler vermektedir. Yine ICORP bünyesinde T.C. İstanbul Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) başlıklı "Müzelerde Risk Yönetimi ve Acil Müdahale" konulu seminer verilmiştir. Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı Müze Müdürlüğü, İBB Kültür Varlıkları Daire Başkanlıkları, Boğaziçi Üniversitesi Kandilli Rasathanesi, GEA Arama Kurtarma Ekibi ve ICORP Türkiye işbirliği ile deprem tatbikatları gerçekleştirilmektedir (<http://www.icorpturkiye.org/>).

ICORP Türkiye Risklere Hazırlık Bilimsel Komitesi ve İstanbul Tarihi Alanlar Alan Başkanlığı işbirliği ile 2017 yılında Kültür Varlıklarına Yönelik Afet Risklerinin Yönetimi konusunda kitap hazırlanmıştır. Kitapta kültür varlıklarına yönelik afet risklerinin yönetimini farklı boyutlardan ele alınmıştır. Ayrıca UNESCO, ICCROM, ICOMOS-ICORP Türkiye işbirliği ile "Tehlike Altındaki Miras - Acil Durumda Koleksiyonların Tahliyesi" kitabının Türkçe çevirisi basılmıştır (<http://www.icorpturkiye.org/>).

Kültürel miras ve risk konusunda; Yıldız Teknik Üniversitesi - ICUS Uluslararası Kentsel Çalışmalar Araştırma Merkezi ve 1994 yılından beri yurt içinde ve yurt dışında çok sayıda operasyona katılan GEA Türkiye-Arama Kurtarma Grubu "Afet Risklerinin Azaltılmasında Tasarımın - Tasarımcının Rolü ile Öneme İlişkin Bilinçlenme ve Farkındalığın Arttırılmasını Sağlamayı" amaçlayan projeler yapmaktadır (Akbulut, 2011). ITÜ Afet

Yönetim Merkezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuvarı Müdürlüğü, İstanbul Büyükşehir Belediyesi KUDEB gibi kurumlar da bu alanda çalışmalarını sürdürmektedir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun kültür varlıklarının korunması kapsamında birçok sınırlama ve yönlendirme getirmiştir. Kültür mirası ve risk konulu kanun ve yönetmeliklerin oluşturulması özellikle ülkedeki deprem vb. afetlerin artışı ile gündeme gelmiştir. 2863 ve 5366 sayılı kanunlardan başka yönetmelik ve ilke kararları da vardır. Aşağıda ilgili mevzuat listelenmiştir.

Ulusal kanun, yönetmelik ve ilke kararları

- 1983 - Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (yenilendi) - 2863 sayılı
- 2005 - Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik
- 2005 - Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun - 5366 sayılı
- 2005 - Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği
- 2012 - Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun - 6306
- 2012 - Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği
- 644 KHK (2011) – Madde 7 – d bendi
- İK 35 (2012) Depremde Hasar Gören Tescilli Taşınmaz Kültür Varlıkları İle Sit Alanları Ve Etkileşim-Geçiş Sahalarındaki Yapılarda Yapılacak Uygulamalara İlişkin
- İK 36 (2012) Baraj Alanlarından Etkilenen Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin

3. KENTSEL KORUMA ALANI RİSK ANALİZİ VE AZALTIMI YÖNTEMİNİN KURGULANMASI

Kentsel kültür mirasına yönelik analiz kapsamında daha çok niceliksel ve karşılaştırmalı risk analizleri yapılmaktadır. Niceliksel risk analizi, bir yapının hasar görme olasılığını ele alırken; karşılaştırmalı risk analizinde risk türleri belirlenir ve derecelendirilir (Gerrard ve Petts, 1989; Hester ve Harrison, 1989). Türkoğlu'na (2009) göre, risk analizi, bir tehlike karşısında etkilenecek öğelerde oluşma olasılığı olan kayıpların tartışılması olup; tehlike analizleri ve yapısal hasar-görebilirlik analizleri yapılmaktadır. Bu analizlerde afetlerin oluşma sıklıkları, alandaki dağılımları incelenmektedir (Türkoğlu vd., 2009). Uzer'e (2011) göre, çalışma alanında yapılan her türlü risk analizinde, özellikle fiziksel çevre kaynaklı ya da diğer yapıların etkilerinden kaynaklanan risklerin belirlenebilmesi amacıyla tarihi kentsel çevrenin bir bütün olarak ele alınması gerekmektedir (Uzer, 2011).

Tarihi ve kültür mirasını tehdit eden risklerin azaltılmasına yönelik öncelikle tespit ve belgelemenin yapıldığı yazılımlar kullanılmaktadır. Bunların başında AutoCAD ve ArcGIS yazılımları gelmektedir. Özellikle coğrafi bilgi sistemi farklı yazılımlar ile entegre olarak kullanıldığında sorun anında tespit edilerek daha kolay müdahale sağlamaya yardımcı olmaktadır.

3.1. Risklerin Tespiti – Coğrafi Bilgi Sistemi

Kültürel mirasın korunmasında farklı disiplinlerden gelen kente ait verilerin birlikte kullanılması gerekmektedir. Bu verilerin belli bir veri tabana işlenmesi hızlı ilerleyen kentleşme sürecinde çalışmanın güncelliğinin korunmasını sağlamaktadır. Koruma Amaçlı İmar Planlarında süreç daha da uzun sürmektedir. Kültürel mirasın korunması sürecinde korunacak değerlerin tespit, tescil, analiz ve değerlendirilmesinde bilgilere rahatlıkla ulaşılması gerekmektedir. Bunun için etkili bir yöntem olan Coğrafi Bilgi Sistemlerinin kullanılması kolaylık sağlamaktadır (Yiğiter, 1998). Tarihi ve kültürel miras alanlarının korunmasında CBS' nin uygulaması konusunda hem Dünyada, hem Türkiye'de farklı örnek çalışmalar vardır.

“Coğrafi Bilgi Sistemlerinin Şehir Planlama Sürecinde Kullanımı: Burgazada Örnek Alanında Koruma Amaçlı İmar Planı Bilgi Sistemi Tasarımı” başlıklı doktora tezinde; CBS'

nin şehir planlama sürecinde karşılaşılan sorunlar ve gereksinimler tespit edilmiştir. Burgazada'da örnek alan uygulamasında, koruma amaçlı planların yapılmasında gerekli olan analiz ve sentez çalışmalarını gerçekleştirmek üzere çeşitli sorgulamalara ve sonuçlara yer verilmiştir.

Alparslan, Okyar ve Yüce'nin (2006), birlikte hazırladığı “Kültürel Mirasın Korunmasında CBS'nin Rolü” isimli bildiride; CBS' nin karar vericilere kültürel mirasın korunması ve yönetim planlarının hazırlanması konularında getirdiği avantajlar, bu yönde alınacak gerekli önlemler, destekleyici stratejiler ve bu amaç için seçilecek CBS yazılımının nasıl olacağı konuları ele alınmıştır. Çalışmada CBS' nin, tarihi ve kültürel miras yönetimi hususunda karar vericilere sağladığı avantajlar şu şekilde özetlenmektedir;

- Kültürel miras yörelerinin güncel ve kalıcı kayıtlarını üretilebilir,
- Kültürel mirasın içinde bulunduğu doğal ve insan çevresi ile uzamsal ilişki kurmaya yardımcı olur,
- Bilgi ve ağ veritabanları ile iletişim içinde bulunur,
- Önerilen gelişim modellerini ve koruma stratejilerini dener,
- Yöre yönetimini ve gözlemlemeyi kolaylıkla yapar.
- Çalışmada CBS' nin kültürel miras ve müdahale stratejilerini desteklemesi gereken gelişme adımları şöyle sıralanmaktadır;
- Farklı kültürel miras programlarını ilişkilendirmek
- Kültürel miras değerlerini belirlemek ve ölçülecekleri değişkenleri özetlemek
- Kültürel mirası yönetirken ve değer biçerken uygulanabilecek modern teknikleri tanımak
- Bilgi sistemlerinin çeşitliliğinden türeyen sorunlarla basa çıkabilmek.

Belge'nin (2004), “Çok Katmanlı Tarihi Kent Merkezlerinin Yönetimi: Kentsel Arkeoloji ve Planlama” isimli çalışmasında; kentsel arkeolojik miras kavramı üzerinde durulmuştur. Çalışmada kentsel arkeolojinin gelişmiş yasal ve yönetsel çerçevelere sahip farklı ülkelerdeki son teknolojik olanakları ile disiplinler arası çalışma olarak şekillendiği, döküm ve veritabanı çalışmaları için altyapının oluşturulduğu belirtilmiştir. Ancak ülkemizde, kentsel arkeolojik sit alanları yerine farklı derecelerde arkeolojik sit alanları belirlendiğini, kentsel yapılaşmanın yoğun baskısı altında bulunan tarihi kent merkezlerinin sit bütünlüğü bozulduğu düşünülerek, 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı ilan edilmesi ve müzeler tarafından yürütülen sondaj ve kurtarma kazıları ile kontrol altında tutulmaya çalışılmasının en yaygın

ve yanlış bir yöntem olduğu vurgulanmıştır. Çalışmada Arkeolojik miras yönetimi, bilgisayar destekli veritabanı ve kodlama sistemleri ile döküm çalışmalarının yürütülmesi, arkeolojik haritaların ve değerlendirme tekniklerinin geliştirilmesi, belgelenme-koruma-yayın işlerinin bir bütün olarak algılanması gereken bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Çalışmanın son bölümünde kentsel arkeolojik mirasın korunması ve yönetimi hususunda CBS’ nin sağladığı olanaklar ile veritabanı oluşturulması süreçleri irdelenmiştir.

Sert’in (2006), “Planlama sürecinde kent bilgi sistemi uygulaması; Sille (Konya) örneği” başlıklı yüksek lisans tezi çalışmasında; CBS’ nin kent bazındaki bir uygulaması olan Kent Bilgi Sistemi’nin (KBS) planlama disiplindeki kullanımı, planlama süreçlerinde özellikle araştırma safhasında ne denli etkili ve verimli olduğu, analiz yöntemleri bakımından planlama disiplinine getirdiği kolaylıklar üzerinde durulmuştur. Çalışmada KBS’ nin - planlama disiplini ile ilişkisi, planlama açısından önemi, planlama disiplinine getirdiği kolaylıklar ve KBS oluşturulmadan önce gerçekleştirilecek sistem analizi ve tasarımı konularına değinilmiş, KBS’ nin şehir planlama süreçlerinden biri olan “Araştırma” sürecine olan katkısı Konya/Sille örnek alan çalışması ve kent bilgi sistemi önerisi ile irdelenmeye çalışılmıştır.

Sönmez, Sarı ve Aksoy (2007), birlikte hazırladıkları, “Uzaktan Algılama ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Sürdürülebilir Arazi Yönetimi ve Toprak Koruma Planının Oluşturulması: Antalya Altınova Örneği” isimli bildiride; yersel ölçümleme tekniklerine dayalı klasik yöntemler yerine uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri teknolojilerinden yararlanarak, sürdürülebilir arazi yönetim planı ve toprak koruma planının oluşturulması amaçlamıştır. Bu amaca yönelik olarak, araştırma alanındaki tarımsal kaynaklar ve diğer örtü tipleri uydu verilerinin bilgisayar ortamında yapılan analizleri ile ayırt edilerek tanımlanmış ve her bir örtü tipi için Uzaktan algılama ve Coğrafi bilgi sistemleri teknolojileri kullanarak veri tabanları oluşturulmuştur. Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu dikkate alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada, arazilere ait temel toprak özellikleri seri ve faz düzeyinde ayırt edilmiş, şimdiki arazi kullanım şekilleri ortaya konulmuş ve alana ait arazi yetenek sınıfları oluşturulmuştur. Çalışmada uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri teknolojileri kullanarak elde edilen veriler birlikte değerlendirilmiş ve Altınova bölgesi için uzun vadeli sürdürülebilir arazi yönetim planı hazırlanmıştır. Yapılan çalışmada; alana ait tüm verilerin organize edilmesi ve sorgulanmasının gerekli olduğu ve bu noktada

CBS teknolojisinin bu işlemlerin çok kısa sürede ve yüksek doğrulukta yürütülmesini sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özen ile Kadioğulları'nın (2006), "Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının CBS Yardımıyla Saptama - Belgeleme Çalışmaları İçin Model Önerisi" isimli bildirisinde; tarihi çevrelerin korunup geliştirilerek günümüzde kullanılabilmeleri hususunda sağlıklı çözümler üretilmesi ve kenti için daha verimli bir koruma planı geliştirilmesi için bilgisayar destekli veri tabanı sağlayıcısı olan CBS' nin kullanımının gerekliliği vurgulanmıştır.

Leelananda, Wijesekera, and Peiris (2008), birlikte hazırladıkları "Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Kentsel Alan Yönetimi: Thimbirigasyaya Ward Colombo Önek Alanın Bir Çalışma" isimli makalede; Colombo şehrinde arazi bilgi yönetimi için, CBS ile çok katmanlı analizleri kapsayan bir çalışma yapılmıştır. Alana ilişkin imar yönetmelikleri ile mevcut hâlihazır ve mülkiyet verileri bir sistem dahilinde birbirleri ile ilişkilendirilerek mevcut imar planı kararlarının uygunluğu denetlenmiş, alternatif gelişme senaryoları üretilerek kentsel alanların etkin bir şekilde yönetimi için CBS kullanımı tartışılmıştır. Çalışmada CBS'nin belirli bir kentsel alana ilişkin her türlü bileşenlerin analizinde araştırmacılara önemli bir destek sağladığı, verilerin toplanması ve analizi yanında, planlı gelişmeyi sağlamak için politika ve eylem planlarının formülasyonunu sağladığı, bu nedenle, kentsel çevre planlaması ve yönetimi için çok önemli bir destek sitemi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ergin, Karakış, Şahin, Akçın'nın (2005), birlikte hazırladığı "Geleneksel Safranbolu Mimarisinin Kayıt Altına Alınmasına Yönelik CBS Uygulaması: Safranbis" isimli bildiride; Safranbolu kentsel koruma bölgesindeki kültürel mirasın grafik, öznitelik ve görsel verileri önce CAD programlarında değerlendirilmiş, ardından CBS programına aktarılarak, tüm veriler, nesneye yönelik veritabanı oluşturacak biçimde ele alınmış, sonuç ürünlerle analiz ve sorgulama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Nihayetinde, farklı disiplinlerin birlikte çalışması ile koruma ve belgeleme çalışmalarının daha hızlı ve kolay yapıldığı sonucuna varılmıştır. Tarihi varlıkların korunması ve kayıt altına alınmasına yönelik en etkin çözümün coğrafi tabanlı bir Yapı Bilgi Sistemi oluşturulması gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır.

Batty, Smith, Crooks, Milton, ve Smith, D., 2009, birlikte hazırladıkları "Kentsel Planlama İçin CBS' deki Yeni Gelişmeler" isimli makalede; Bilgi teknolojilerinin gelişmesine bağlı olarak planlamacıların, şehirler hakkında büyük miktarlardaki verileri elde etme olanağının

yanı sıra bu verileri analiz etme, ideal kent planlarının üretilmesi ile gelecekte kentlerin nasıl bir forma kavuşacağını tahmin etme ve modelleme imkanına da sahip olduğu, öncelikle ayrı ayrı bilgisayarlarda çevrim dışı olarak yürütülen planlama süreçlerinin internetin ağının gelişimi ile birlikte ağ üzerinden her türlü veriye erişim imkanı sunan ortak paylaşım alanına dönüştüğü vurgulanmıştır. Planlamada bilgisayar destekli tasarım araçları ile başlayan süreçlerin her türlü veriyi depolama analiz etme ve görselleştirme yeteneğine sahip karar destek sistemleri olarak CBS ile geliştirildiği ve sadece veri toplama ve planlama değil aynı zamanda planın uygulanması, gerçek zamanlı gelişme kontrolünün sağlanması ve alternatif gelişim senaryolarının denenmesi ve modellenmesi süreçlerinin elde edilebildiği sistemler haline gelmeye başladığı üzerinde durulmuştur. Çalışmada günümüzde artık CBS olarak kent planlama süreçlerinde kullanılan yüzlerce yazılımın olduğu, bu yazılımların sahip oldukları veritabanının farklı olmasına rağmen birbirleri tarafından kullanılabilirlik entegre edilebilme potansiyellerin her zaman var olduğu ve sahip olunan internet teknolojisi ve güçlü ağ desteği ile uzak veri tabanlarına gerçek zamanlı ulaşımının sağlandığı ortak veri ağlarının hizmet ettiği planlama süreçlerinin oluşturulabilirliği tartışılmıştır. Çalışmada kent plancılarının, kente ilişkin sorunları tespit etmek ve çözüm üretmek için gerçek zamanlı grafik-görsel verilere ihtiyaç duyduğu, günümüzde en basit şekliyle mekânsal veriye dönük rutin uygulamalar ve gözlemler için “Google Earth” ve “Google Maps” gibi ağ tabanlı yazılımlar ve harita teknolojileri kullanıldığı analizi yapılmıştır. Bu basit kullanımların gerçek zamanlı internet desteği ile ArcGIS gibi masaüstü yazılımlar kullanılarak profesyonel CBS uygulamalarına dönüştürülebildiği, bu yazılımlar sayesinde sadece görüntüye yaklaşp, uzaklaştırma, kaydırma gibi basit işlevler değil diğer verilerle karşılaştırma, mekânsal hesaplamalar yapma ve gerçek zamanlı hâlihazır haritaların üretilmesi gibi hizmetlerinde sağladığı vurgulanmıştır. Çalışmada günümüz koşullarında teknolojik gelişmelere bağlı olarak 2 boyutlu görsel haritaların yanı sıra, şehirlerin gelişiminin takip edilmesi, mevcut yada planlama stratejileri doğrultusunda oluşturulması hedeflenen kentsel alanların 3 boyutlu olarak modellenmesi imkanı da olduğu vurgulanmış, bu kapsamda London şehrinde üretilen, ağ üzerinden paylaşımlı, gerçek zamanlı güncellenebilir yaklaşık 3,6 milyon yapı içeren 3 boyutlu kent modeli incelenmiştir. Yapılan incelemede; arazi modellerinin düşük seviyelerden yapılan hava uçuşları ve uzaktan algılama teknikleriyle yapıldığı, elde edilen verilerin ArcGIS 3D bileşeni olan ArcScene de hazır edildikten sonra Google Earth yazılımı kullanılarak ağ ortamında paylaşımının sağlandığı görülmüştür. Yapılan model üzerindeki tüm yapıların arazi kullanımı, mülkiyet verileri, nüfus ve istihdam verileri hatta enerji seviyeleri ve kullanım bilgileri de entegre edilmiştir. Yapılan model

üzerine hava kirliliği gibi fiziksel verileri eklemek ve küresel ısınma gibi senaryolara göre deniz suyu yükselmesi tahminleri ile afet modellemesi ve eylem planları ve hesaplamaları bile yapıldığı görülmüştür. Yapılan modelleme sonucunda London şehri için iklim değişikliklerine bağlı deniz suyu seviyesi değişimlerine göre arazi kullanım ve ulaşım modeli inşa edilmiştir. Yapılan çalışmada grafik tabanlı bir ara yüz üzerinde oluşturulan modelin, CBS' nin güçlü yapısı ile birleştirildiğinde yapılara ilişkin görsel işlevselliğin yanı sıra ağ üzerinde herkesin kullanabilmesine de olanak sağladığı, aynı zamanda modelleme sürecinin her aşamasında oldukça ayrıntılı verileri analiz ve sorgulama ile çok hızlı gelecek senaryoları görüntülemek için kullanılabilirlik potansiyeli görülmüştür. CBS teknolojilerinin kentsel planlama süreçlerine farklı karar destek sistemleri ile farklı teknikler sunduğu, bu uygulamaların ne ölçekte olursa olsun, modern bilgi teknolojilerinin planlama sürecinin her aşamasının merkezinde olacağı gerçeğinin açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ekşi (2004), “Kandilli Sit Alanının Sayısal Ortamda Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinde Kandilli Sit Alanı özelinde GIS prensipleriyle çalışan ArcMap yazılımı kullanarak bölgedeki geleneksel sivil mimarlık örneklerinin envanter çalışmaları Access programında sayısal ortama geçirilmiş, alanın analizleri yapılmıştır.

Tarihi çevre korumada CBS' nin kullanımında akademik çalışmaların yanı sıra, dünyada ve ülkemizde belli kurum ve kuruluşlar artık CBS tabanlı Kent Bilgi Sistemine geçmiştir. Tapu kadastro sorgusundan, ada parsel bulmaya kadar CBS kullanılmaktadır. Belli bölgelerde yapılan CBS uygulamaları restorasyon konusunda rehberlik de yapmıştır. UNESCO, 1992 yılında dünya kültürel miras bölgesi olan Angkor'u korumak için Kamboçya hükümetine yardım etmiştir. Bir veri bankası kurulmuş, böylece tahrip olan dokunun gelişim planları hazırlanması sağlanmıştır. Angkor Bölgeleme ve Çevre Yönetim planı CBS kullanarak, arkeoloji, jeoloji, hidroloji, klimatoloji, çevre bilimleri ve demografi verilerini, ziraatın gelişimi, sulama, yol yapımı ve turizm için hazırlanan planlarla başarı ile bütünleştirmiştir. UNESCO yine Vietnam'ın Vat Phou kentinde çok disiplinli bir ekip ile arkeolojik, jeolojik, demografik, arazi kullanımı ve hidrolojik veriler CBS ortamında arşivlenmiş, karşılaştırılmış, analiz edilmiş ve yöre için bir kültürel miras bölgeleme stratejisi geliştirilmiştir (Karasoy, 2011). Mostar tarihi kentsel alanı ve İstanbul Tarihi Yarımada uygulamalarında farklı formattaki birçok veri bir araya getirilmiş, koordinatsız veriler öncelikle koordinatlandırılmış, kullanılan verilerin tamamı aynı koordinat sistemine getirilerek birbirleriyle uyumu sağlanmıştır. Ayrıca CAD verileri de CBS veri formatına

dönüştürülmüş ve her bina detayına ait ne gibi koruma ve planlama önerisi getirildiği de ortaya konmuştur (Simsek, Buhur, Büyüksalih, ve Baz, 2009; Karasoy, 2011).

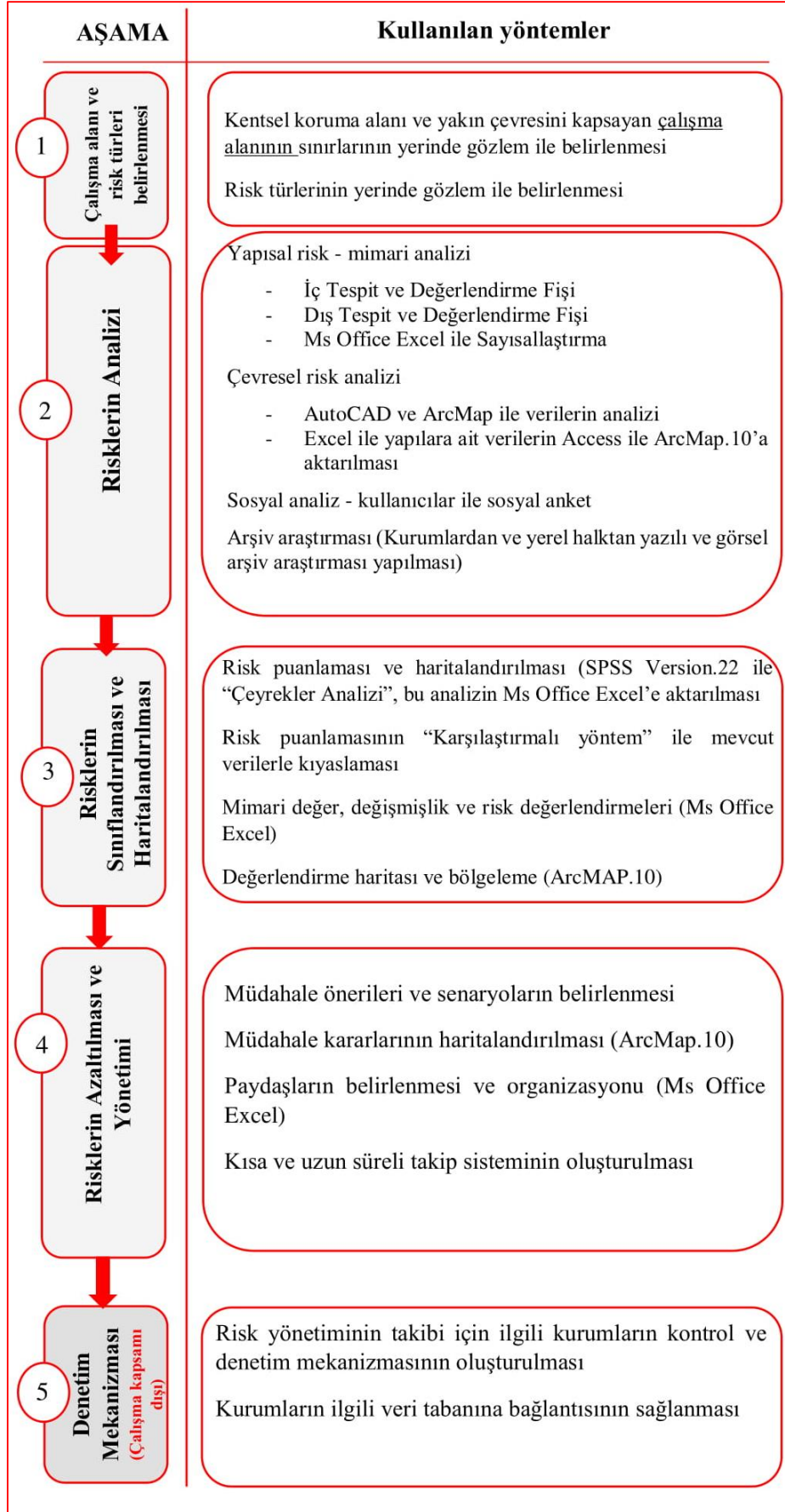
Tüm bu CBS çalışmalarının incelenmesi sonucunda, en çok kullanılan yazılımın ArcGIS – ArcMap olduğu tespit edilmiştir. Yazılımın arayüzü çalışmalarda kullanım kolaylığı sağlamaktadır. AutoCAD deki verilerin koordinatlara uygun aktarımı ile doğru ve güncel bir veritabanı sağlanabilmektedir. Ayrıca yine bu çalışmalar için hangi yazılım kullanılırsa kullanılsın, doğru ve güncel halihazır haritalara ait dijital verilerin edinilmesi önem arz etmektedir. Ancak bazı yerleşim yerlerine ait dijital halihazır haritalar yoktur. Bu nedenle çalışmaya başlamadan önce CBS ye aktarılacak halihazır haritanın oluşturulması gerekmektedir. Bu da süreci uzatmaktadır. Çalışmalardan, günümüz dijital teknolojileri içerisinde önemli yeri olan CBS'nin koruma amaçlı imar planlarının uydu tabanlı uzaktan izleme sistemi ile entegrasyonu için gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

3.2. Risklerin Yönetimi ve Azaltılmasına Yönelik Model Önerisi

Bu tez kapsamında, kültürel mirasın korunması için kullanılan ve farklı kaynaklarda sunulan risk yönetim modelleri incelenmiştir (Bknz. Bölüm 1. Giriş – Literatür Taraması). Bugüne kadar yapılmış çalışmalarda uygulanan yöntemler incelenmiş, bölgesel ölçekte olmaları nedeniyle hemen hemen hepsinde Coğrafi Bilgi Sistemlerinden yararlanıldığı ve sadece birkaç risk türü analizi için ABC yöntemi ya da bulanık mantık gibi farklı değerlendirme yöntemlerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Literatür araştırmasında bazı çalışmaların risk analizi ve haritalandırması aşamasında kaldığı ve bir öneri ile yöntem modeli analizi sunmadığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda risk haritalarının İtfaiye Müdürlüğü gibi belli kurumlardan alındığı bunun üzerine sadece yapısal tespit ve analizlerin bu haritalara eklendiği görülmüştür. Diğer çalışmalarda kullanılan yöntemlerden farklı olarak, bu tez kapsamında hem afetleri kapsayan riskler, hem uzun süreli takip sistemi gerektiren kurumsal, sosyal, çevresel ve yapısal riskler birlikte ele alınarak bütüncül bir analiz ve değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Risk sınıflandırmasında (az, orta, çok) ise istatistikî analiz yöntemlerine başvurulmuş, bu sonuçların mevcut veriler ile örtüşüp örtüşmediği kontrol edilmiştir. Bütün risk türleri genel olarak 5 ana başlıkta toparlanmış, bu başlıklar altında çözüm önerileri sunulmuştur. Bu önerilerin yer aldığı bir yönetim modeli de sunulmuştur.

Yerinde tespit edilen ve potansiyel risklere yönelik müdahaleler için daha kullanışlı bir takip sisteminin sağlanması amacıyla alanın verilerinin Coğrafi Bilgi Sistemine aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmada da, diğer miras alanlarında yararlanılan ArcMap 10.7 (CBS) yazılımı kullanılarak bir veri tabanı oluşturulması benimsenmiştir. Önerilen risk analizi ve azaltımı yönetim modeli (RAAYM) (Şekil 3.1);

1. Çalışma Alanı ve Risk Türlerin Tespiti → Yerinde gözlem, Kurum arşivlerinin taraması
2. Risklerin Analizi → Yerinde gözlem – Tespit Fişleri, Ms Office Excel, AutoCAD
3. Risklerin Sınıflandırılması ve Haritalandırılması → Toplam risk puanlamasına göre her yapı diğer yapılarla “Karşılaştırmalı Yöntem” (Hester ve Harrison, 1989) ve “Çeyrekler Analizi” yöntemi kullanılarak kendi içerisinde sınıflandırılmıştır. AutoCAD ve ArcMAP (Coğrafi Bilgi Sistemi) ile haritalandırma ve bölgeleme.
4. Risk Azaltılması ve Yönetimi → Müdahale önerileri ve kısa ve uzun takip sistemi önerisi (Paydaşlar ve Zaman Yönetimi Organizasyonu)
5. Denetim Mekanizması → İlgili kurum ve kuruluşlara veri tabanı bağlantısı verilerek, kontrol ve denetim mekanizmasının oluşturulması aşamalarını kapsamaktadır.

Şekil 3.1. Risk analizi ve azaltımı yönetim modeli (RAAYM) önerisi

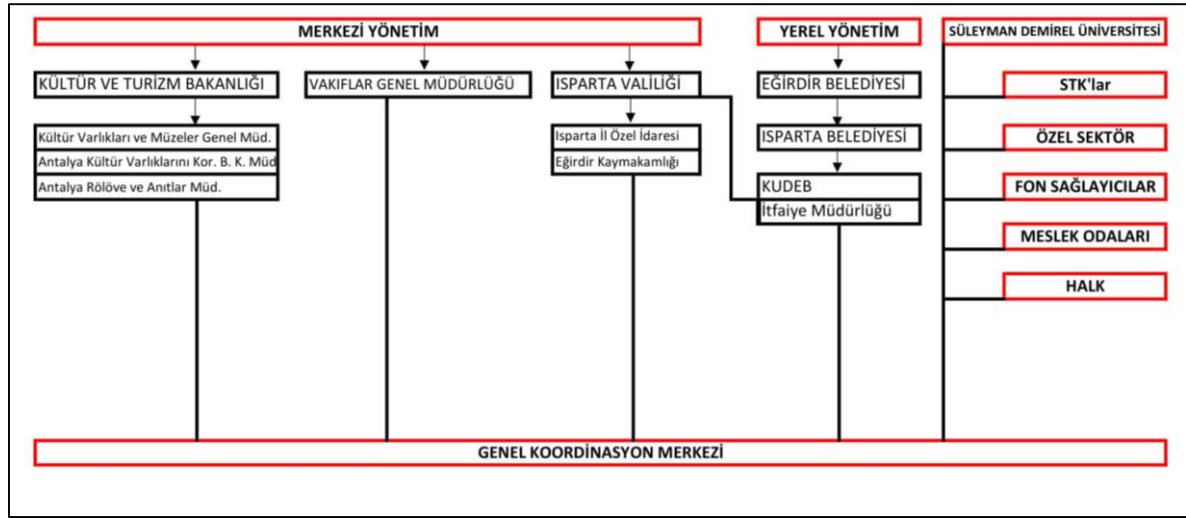
AFAD tarafından Türkiye geneli için hazırlanmakta olan afet riski azaltma sistemi (ARAS) uzay tarafından takip edilmektedir. Ancak bölgesel olup, yapılar özelinde hazırlanmamıştır. Bu sistemin koruma sınırlarını kapsayan çalışma alanına yönelik detaylı bir veritabanı haline gelmesi için kentin coğrafi bilgi sistemi altlığı hazırlanmalı; her yapı için Valilik, Kültür Bakanlığı ve en önemlisi AFAD koordineli bilgi akışının sağlandığı takip sistemi kurulmalıdır. Takip sistemi özellikle afetlere bağlı acil durumlar için anlık müdahale olanağı sağlarken; onarımlar, bakımsızlık gibi yavaş risklere karşı uzun süreli müdahale imkanı da sağlamaktadır. Olası acil durumlar için senaryolar hazırlanmalı, karşılaşılabilecek tüm sorun ve engeller önceden saptanarak bunlara karşı önlemler alınmalıdır. Müdahalelerde ve önlemlerde aktif rol üstlenecek paydaşların görev dağılımı, hiyerarşik yapılanma içinde yerleri, kaynakları, yetki ve sorumlulukları tam olarak netleştirilmelidir. Risklerin azaltımı riskin kaynağına ve süresine göre değişmektedir. Bu nedenle yavaş riskler ve afet risklerine yönelik uzun ve kısa süreli çözümler ayrı ayrı programlanmalıdır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Kültürel varlıkların korunması için önerilen risk yönetimi modelinde takip ve denetim

Risk Kaynağı			Takip ve Denetim Zamanlaması
YAPISAL RİSKLER	DOĞAL KAYNAKLI RİSKLER (DK)	YAVAŞ RİSKLER veya AFET RİSKLERİ	ANLIK + UZUN SÜRELİ
	İNSAN KAYNAKLI RİSKLER (İK)	YAVAŞ RİSKLER veya AFET RİSKLERİ	ANLIK + UZUN SÜRELİ
	KURUMSAL KAYNAKLI RİSKLER (KK)	YAVAŞ RİSKLER	UZUN SÜRELİ
	SOSYAL KAYNAKLI RİSKLER (SK)	YAVAŞ RİSKLER	UZUN SÜRELİ
ÇEVRESEL KAYNAKLI RİSKLER (ÇK)		YAVAŞ RİSKLER	UZUN SÜRELİ

Çalışmada KK, ÇK, SK riskleri; kötü hava koşulları, nem, zemin özellikleri ve bitkilenmeye bağlı DK riskleri; inşa/onarımlar ve kullanıma bağlı İK riskleri uzun süreli riskler olup, paydaşları başta kullanıcılar (halk) olmak üzere, belediye, valilik, bakanlık, KVTKK, Üniversite, Meslek Odaları, Fon Sağlayıcılarıdır. Deprem, sel, heyelan, kaya düşmesi gibi afetlere bağlı DK riskler ile yangın, kaçak kazı, Vandalizm gibi kasıtlı zararları kapsayan İK riskleri acil durum müdahale programı kapsamına girmekte ve birincil paydaş olarak AFAD, İtfaiye ile Emniyet Müdürlüğü' nün aktif rol alması gerekmektedir. ÇEKÜL, KÜMİD,

Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği, TEMA, Tarihi Kentler Birliği, TAÇ Vakfı, Türkiye Çevre Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları takip sistemindeki paydaşlar arasında görevlendirilmelidirler. Ancak bölgede bu STK'ların hiç biri aktif değildir. Kurumların birbirileri ve alt birimleri koordine hareket etmesi için kapsamlı bir iletişim ağı kurulmalıdır. Tarihi çevrelerin risk yönetiminde paydaşların organizasyonunu detaylı bir şekilde şematize edilmiştir. Takip sistemi için bu organizasyon şeması kullanılabilir (Şekil 3.1).

Şekil 3.2. Türkiye’de koruma faaliyetlerindeki paydaşlar

4. ALAN ARAŞTIRMASI: RİSK YÖNETİMİ VE AZALTIMI MODELİNİN EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANINDA UYGULANMASI

Risk değerlendirme modeli, kültürel mirasın yok olma tehdidi altında olduğu Eğirdir İlçesi koruma alanında uygulanmıştır. Öncelikle ilçenin genel özellikleri belirlenmiş, ardından kentsel koruma alanının analizleri yapılarak alandaki kültürel mirasın korunmuşluk durumu ve bu mirası tehdit eden riskleri kapsayan tespitler yapılmıştır. Son olarak, bu risklerin azaltılmasına yönelik bölgesel ve yapısal ölçekte öneriler getirilmiştir.

Eğirdir İlçesi birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, sarp dağlarla çevrili göl kenarında bulunması, içerisinde çeşitli yaban hayvanlarını barındıran tabiat parklarının yer alması, karayolu üzerinde konumlanması nedeniyle bulunduğu bölgede önemli bir yere sahiptir. Özetle hem tarihi, hem coğrafi, hem de doğal özellikleri nedeniyle çevresindeki kentler arasında öne çıkmaktadır.

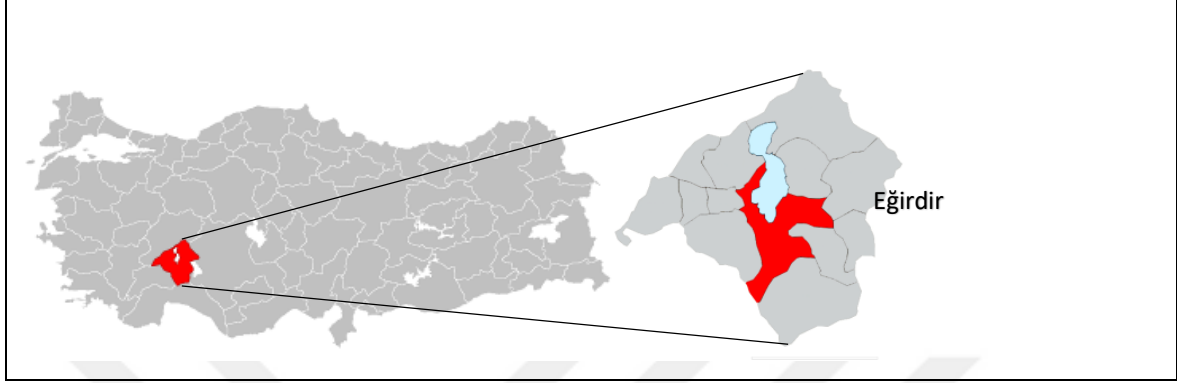
4.1. Eğirdir İlçesi Genel Özellikleri

Bu bölümde çalışma alanı olarak seçilen Eğirdir İlçesi'nin coğrafi konumu, fiziksel özellikleri ve sosyo kültürel yapısı hakkında bilgi verilmiştir. Kentin bölge içindeki yeri, koordinatları, kente ulaşım, Helenistik dönemden günümüze tarihi geçmişi, seyyahların kent ile ilgisi, topoğrafik yapısı, iklimi, nüfusu, kültürel durumu, ekonomik geçim kaynakları hakkında bilgiler verilmiştir.

4.1.1. Coğrafi konum

Eğirdir, Türkiye'nin Akdeniz Bölgesi'nin "Göller Bölgesi" denilen iç kesimindeki Isparta İl'inin on üç ilçesinden biridir. İlçe, 37 ° 50'41"- 38 ° 16'55" kuzey enlemleri ile 30 ° 57'43 - 30 ° 44'39" doğ boylamları arasında yer almaktadır. Eğirdir ilçesi, bağlı olduğu Isparta İl'inin doğusunda, Isparta'ya yaklaşık 35 km mesafede olup, Isparta – Konya karayolu üzerindedir. Ayrıca, 1912 yılında inşa edilen ve Türkiye'nin ilk demiryolu hattı olan İzmir – Aydın demir yolu da Eğirdir Tren İstasyonunda son bulmaktadır. Ancak bu hat 2002 yılında kullanıma kapatılmıştır.

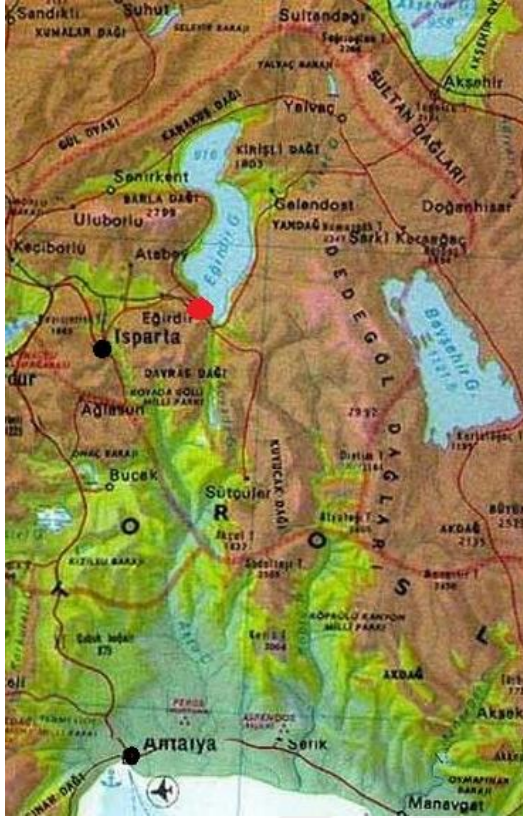
Eğirdir İlçesi kuzeyinde Yalvaç, Gelendost ve Eğirdir Gölü, doğusunda Şarkikaraağaç ve Aksu İlçeleri, güneyinde Sütçüler İlçesi, güneybatısında Burdur İli, batısında Isparta Merkez ve Atabey İlçeleri, kuzeybatısında Senirkent İlçesi ile çevrilidir (Resim 4.1).

Resim 4.1. Eğirdir İlçesi'nin Türkiye ve Isparta İli içerisindeki konumu

4.1.2. Fiziksel özellikleri

Çevresindeki 1500 – 2000 metre yükseklikteki dağlar, kendi adını taşıyan göl ve çevresindeki düzlükler Eğirdir'in karakteristik fiziksel özellikleridir. Yerleşimin kuzeybatısında Barla Dağı (2.798 m), batısında Davraz Dağı (2.635 m), doğusunda kuzey-güney doğrultusunda Dedegöl Dağı (2.998 m) vardır. Dağlar üzerinde yörükler tarafından kullanılan yaylalar vardır. Kentin rakımı 950 metredir. Rakımın yüksek olması nedeniyle, Isparta merkeze göre daha sert ve soğuk bir iklime sahiptir. Dağlar arasında düzlükler vardır. Bu düzlüklere kent parçalı olarak kurulmuştur. En önemli ve büyük düzlük Boğazova Düzlüğüdür. Dağ Komando Okulu ve Eğitim Merkezinin kuzeyindeki düzlüğe Yazla Mahallesi; Sivri Dağ'ın eteğinde adalara doğru yaklaşık % 40 eğimli olarak uzayan düzlüğe ise Kubbeli, Poyraz, Seydim, Demirkapı, Hacışeyh, Katip, Hamam, İmaret ve Ağa Mahalleleri kurulmuştur. Bu bölge eski kent merkezi olarak bilinmektedir. Eğirdir Kalesini çevreleyen düzlüklerde Cami ve Kale Mahalleleri vardır. Kent silüetinde önemli bir nokta olan Yeşil ve Can Adalarının da 1970'li yıllarda karayolu ile Kale Mahallesiyle bağlantıları sağlanmıştır (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/Eklenti/9172,egrdirrehbertrpdf.pdf?0>) (Resim 4.2).

Resim 4.2. Eğirdir ve çevresinin fiziki durumu (<https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/fiziki-haritalar>)

İlçenin yüz ölçümü 1.315 km² (https://www.harita.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf), Eğirdir Gölü'nün yüz ölçümü ise 517 km² dir (<https://isparta.ktb.gov.tr/TR-70986/goller.html>). Türkiye'nin dördüncü büyük gölü olan Eğirdir Gölü, aynı zamanda en büyük ikinci tatlı su gölüdür. Gölün orta kısmındaki Kemer Boğazın kuzeyinde yer alan bölümü Hoyran, güneyinde yer alan bölümü ise Eğirdir bölümü olarak adlandırılmaktadır. Maksimum su kotu ile çevrelenen su alanı "I. Derece Doğal Sit Alanı", bu kottan itibaren 300 metrelik bir bant ise 17.05.1996 tarihinde "III. Derece Doğal Sit Alanı" olarak kabul edilmiştir. "A Sınıfı Sulak Alan" listesindedir. Ayrıca göl havzasında Kovada Gölü² Milli Parkı, Gelincik Dağı Tabiat Parkı³ ve Kasnak Meşesi Ormanı⁴ vardır.

İlçe iklim bakımından Akdeniz ve İç Anadolu iklimleri arasında bir geçiş alanında yer almaktadır. Dağlar kısmen ormanlıktır. Genel olarak kızılçam, karaçam hakim

² 03.11.1970 tarihinde milli park olarak ve 1992 yılında 1. derece doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir.

³ Eğirdir-Barla yolu üzerinde Isparta şehir merkezine 70 km mesafedeki Gelincik Dağı'nda ormanlık sahalarda zengin bir yaban hayatı potansiyeli bulunmaktadır.

⁴ Yukarı Gökdere Köyü sınırları içerisinde bulunan Kasnak Meşesi Ormanı 1987 yılında tabiatı koruma alanı olarak ilan edilmiştir.

olup; ayrıca meşe, ardıç, sedir, köknar topluluklarına da rastlanmaktadır. İlçenin en önemli platosu ise Barla Platosu'dur. En önemli akarsuyu Aksu'dur (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/Eklenti/9172,egrdirrehbertpdf.pdf?0>). Isparta İl Özel İdaresi tarafından Eğirdir (Isparta) Belediyesi İmar planı için “Jeolojik Etüt Raporu” hazırlanmış, bu rapora göre Eğirdir ve çevresinde kireçtaşı ve alüvyon birimler gözlenmektedir.

4.1.3. Sosyo-kültürel yapı

Cumhuriyet'in ilanına kadar farklı bir demografik yapısı olan Eğirdir, 1919 yılında başlayan, 1923 Lozan Antlaşması ile netleşen ve 1924'e kadar süren mübadele ile ciddi sayıda göç almış ve vermiş, ve bu nedenle de nüfus ve halkın sosyo-kültürel yapısı değişmiştir. Burdur, Isparta, Aydın, Denizli Isparta çevresindeki Rumlar Yunanistan ve çevresine göç ederken, bu bölgedeki Türkler de Anadolu'ya gelmiştir.

İlçede tarih boyu birçok dönemde göçler olmuştur. 1900'ler başında Aydın, İzmir ve Manisa'ya; 1935 yılında bez fabrikasında çalışmak için Nazilli'ye, 1948 yılında göl yükselince Ada'dan 50 60 hane Isparta'ya, 1950'den sonra trikotaj üzerine iş yapmak için İstanbul'a, 1980' den sonra ise Antalya'ya göçler olmuştur. İlçe dışında yaşayan Eğirdirli sayısı ilçedekinden çok daha fazladır (Veziroğlu, 2005).

Eğirdir'de Osmanlı Döneminde, Rum ve Müslüman halk bir arada yaşamaktaydı. 1882 Konya Vilayet Salnamesine göre, Eğirdir'de 4915 erkek, 4339 kadın olmak üzere toplam 9254 Müslüman, 175 erkek, 178 kadın üzere toplam 253 Rum Ortodoks vardı (1882 Konya Vilayet Salnamesi). Böcüzade Süleyman Sami (1932), Eğirdir İlçesi içinde 3.594 hanede 7.987'si kadın, 8.007'si erkek 16.894 Müslüman, 539'u kadın, 577'si erkek 1.116 Hristiyan olmak üzere toplam 18.010 nüfus vardır diye belirtmiştir. Yeşilada'da ise 95 hanede 397 Müslüman, 460 Rum –Hristiyan olmak üzere 857 nüfus olduğunu belirtmiştir (Böcüzade, 1932). Mübadele Döneminde Rum halkı başka yerlere göç etmişler, evlerini Müslüman halka bırakmışlardır. İlçe merkezi nüfusu 1965 sayımında 9.854, 1970'de 10.000, 1975'de 9.800, 1980'de 12.415, 1990 yılında 15.828 olmuştur (Isparta 1967 İl Yıllığı; Kahraman, 2006). 1980' de kent nüfusu 12.415, kır nüfusu 32.590 ve toplam nüfus 45.005'dir (Yurt Ansiklopedisi, 1981). 1945 ile 1980 arasında Eğirdir ilçesinin toplam nüfusunun çok fazla değişmeme nedeni; 1952 yılına kadar öldürücü hastalıklar, ekonomik yetersizlik,

Boğazova'nın bataklığı, kötü idareciler ve bunlara bağlı olarak büyük şehirlere göçlerdir (Kahraman, 2006). 1990 nüfus sayımına göre 16.050, 1997 nüfus sayımına göre 13.726, 2000 nüfus sayımına göre 16.905, 2009 yılı adrese dayalı nüfus kayıt verilerine göre 18.559 nüfusa sahip olduğu tespit edilmiştir (<http://www.tuik.gov.tr>; <http://www.egirdir.gov.tr>) (Çizelge 4.1).

Çizelge 4.1. Farklı kaynaklara göre Eğirdir'in 1851-2019 yılları arasındaki nüfus verileri

Yıl	Türk Müslüman			Rum Ortadoks			Kaynak
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	
1851	8007	7987	16894	577	539	1116	Böcüzade Süleyman Sami, 1932
1882	4915	4339	9254	175	178	253	Konya Vilayet Salnamesi, 1882
1965			9.854				1967 Isparta Yıllığı
1970			10.000				Kahraman, 2006
1975			9800				Kahraman, 2006
1980			12415				Yurt Ansiklopedisi, 1981
1990			15.828				Kahraman, 2006
1997			13726				Kahraman, 2006
2000			16905				Kahraman, 2006
2019	8609	8208	16817				https://www.nufusune.com/egirdir-ilce-nufusu-ispata

TUİK verilerine göre Eğirdir İlçesi'nin 1965-2019 yılları arasındaki nüfus zamanla azalmıştır. Kentte istihdamın az olması nedeniyle çok fazla göç vermiştir. 2019 nüfus sayımına göre ilçe merkezinde 8609 erkek, 8208 kadın olmak üzere toplam 16817 kişi vardır (<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>) (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. TUİK'e göre Eğirdir'in 1965-2019 yılları arasındaki nüfus verileri

	TOPLAM			ŞEHİR			KÖY		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1965	37.308	19.343	17.965	8.912	5.353	3.559	28.396	13.990	14.406
1970	40.063	20.556	19.507	9.650	5.686	3.964	30.413	14.870	15.543
1980	45.005	23.867	21.138	12.415	7.702	4.713	32.590	16.165	16.425
1985	47.679	25.623	22.056	14.265	8.951	5.314	33.414	16.672	16.742
1990	41.266	22.106	19.160	15.828	9.458	6.370	25.438	12.648	12.790
2000	40.996	22.260	18.736	16.905	10.036	6.869	24.091	12.224	11.867
2007	39.064	21.795	17.269	20.340	11.983	8.357	18.724	9.812	8.912
2008	35.684	18.713	16.971	18.559	10.228	8.331	17.125	8.485	8.640
2009	36.132	18.981	17.151	18.402	10.167	8.235	17.730	8.814	8.916
2010	36.738	19.809	16.929	19.417	11.199	8.218	17.321	8.610	8.711
2012	33.686	17.147	16.539	16.891	8.816	8.075	16.795	8.331	8.464

Çizelge 4.2. (devam) TUİK’e göre Eğirdir’in 1965-2019 yılları arasındaki nüfus verileri

	TOPLAM			ŞEHİR			KÖY		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
2013	33.494	16.990	16.504	17.486	9.034	8.452	16.008	7.956	8.052
2014	33.064	16.853	16.211	17.495	9.119	8.376	15.569	7.734	7.835
2015	32756	16656	16100	17578	9133	8445	15178	7523	7655
2016	32805	16607	16198	17660	9093	8567	15145	7514	7631
2017	32503	16540	15963	17636	9181	8455	14867	7359	7508
2018	32436	16551	15885	17344	9050	8294	15092	7501	7591
2019	31632	16035	15597	16817	8609	8208	14815	7426	7389

Müslüman halk ilk eğitimini adada, üst düzey eğitimlerini Eğirdir’deki Dünder Bey ve Yılanoğlu Medreselerinde görmüştür. 19. yüzyıl sonunda adada iki adet okul vardır. Biri sıbyan mektebi (ilkokul), diğeri rüştiye mektebidir. Masrafları Rum Cemaati tarafından karşılanmıştır. Esnaf ve sanatkârlık, gayr-i Müslim halk arasında yaygındır. Kültür düzeyleri ortanın altında olup, işçi ve esnaf olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Yakıt, 2001; Kahraman, 2006).

1985 yılında toplam 8.951 okur-yazar erkek, 3877 okur-yazar kadın vardır. İlerleyen yıllarda erkeklerde de kadınlarda da diploması olanların sayıları artmış ve yüksekokullardan mezun erkek sayısı artarak iki katına çıkmıştır (Akkaya, 1997). Kadınlarda; 65 ve daha yukarı yaşta olanlar dokumacılıkla ve bahçe tarımı ile uğraşmış, ancak ev içi üretimlerin genç nüfusa yeterli olmadığı kavranmış ilçede eğitim kurumlarının sayıları artıkça kız çocukları da meslek sahibi olmaları amacıyla okutulmuştur. Günümüzde okuyan genç nüfus kent dışında meslek edinmiş olsa da genel olarak okur-yazar oranı artmıştır. Ayrıca ilçede Süleyman Demirel Üniversitesi’ne bağlı Turizm ve Otelcilik Yüksek Okulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu ve Eğirdir Meslek Yüksek Okulu açılmış ve bu okullar kenti gelişimine katkıda bulunmuştur.

Ekonomi

Eğirdir 16. Yüzyıla kadar ekonomik yönden güçlü ve bölgedeki ticaret merkezlerinden biri olduğu bilinmektedir. Çeşitli kaynaklarda 17. yüzyıl sonlarında ekonomik hayatın yeniden canlandığı belirtilse de, bu hareketlilik Isparta Merkez, Yalvaç gibi çevre kentlere dağılmıştır. 1892 Konya Vilayet Salnamesine göre, pamuk ve afyon üretimi yapılmış, bez ve çarşaf dokumacılığı gelir kaynağı olmuş, üzüm, elma, ceviz ve karpuz tarım ürünleri

üretiştir. Yeşiladada Müslümanlar kayıkçı, Hristiyanlar dölger ve duvarcı olarak geçimlerini sağlamıştır. 1912’de İzmir-Aydın-Dinar demiryoluna bağlandıktan sonra, İngiliz sermayeli Şark Halı Şirketi 500 tezgahta 1500 işçinin çalışmasıyla 15 bin metrekare halı dokutmuştur (Yakıt, 2001, s. 682-867; Kahraman, 2006, s.10). Yeşilada halkı 1950 yıllarına kadar balıkçılık, dokumacılık, çiftçilik ve halıcılıkla uğraşmışlardır. 1950’den sonra balıkçılık oldukça azalmış; elma, buğday, arpa, nohut üretimi yapılmış; bağcılık ile uğraşmıştır. Arazinin kısıtlı olması nedeniyle ilçe halkının bir kısmı hayvancılığa yönelmiştir. Adada ulaşım sıkıntısı nedeniyle ekonomik darlık yaşanmış ve halkın büyük kısmı zamanla büyük şehirlere göç ederek tekstille uğraşmıştır. Tekstille uğraşan ada halkı, ekonomik olarak güçlendikten sonra adayı sadece yazlık olarak kullanmışlar, yol bağlantısının da yapılmasıyla pansiyon işletmeciliğine yönelmiştir (Veziroğlu, 2005).

Günümüzde kalaycılık, kunduracılık, saraçlık, terzilik, dericilik, semercilik gibi gelir kaynağı sağlayan meslekler bugün önemli ölçüde bitmiştir. En önemli gelir kaynağı ihracata dönük olan elma ve su ürünleri olup, bunlardan başka hayvancılık, küçük sanatlar, orman ürünleri gibi ekonomik faaliyet dalları da ilçede oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Elma üretimine bağlı olarak çeşitli yerlerde soğuk hava depoları kurulmuştur. Balıkçılık, yöre halkı için önemli bir geçim kaynağıdır. Yeşilada halkında balık ağı yapımı ile uğraşanlar da vardır. İlçeye bağlı köylerde hayvancılık da önemli bir geçim kaynağıdır. Halen kırsal kesimde dokumacılık devam etmektedir. Özellikle Yeşilada yazlık olarak kullanılan evlerle dolu olup, yöre halkının bir kısmı evlerini pansiyon olarak işletmektedir. Turizm kent için ekonomik kaynaklardan biridir.

Turizm

Turizm merkezi Antalya’ya yakınlığı, çok sayıda kültürel mirasa sahip olması, bozulmamış doğal yapısı, Tarihi İpek Yolu’nun Konya – Antalya – Denizli güzergahını kapsayan bölümünde yer alması ve bu güzergahtaki Eğirdir Hanı’nın inşa edilmiş olması, kültür rotası St. Paul Yolu üzerinde olması Eğirdir’in turizm cazibesi olmasının nedenleridir (Resim 4.3). İlçedeki turizm potansiyeli olan tarihi ve kültürel miraslar, doğal varlıklar ve rekreasyon alanları aşağıda listelenmiştir (Çizelge 4.3). Eğirdir bu potansiyeli ile 2017 yılında 12. şehri olarak Cittaslow hareketine dahil olmuştur (Alagöz, 2018; <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/553898>). Cittaslow Türkiye 12.

Koordinasyon Komitesi Toplantısı 27-28 Ekim 2017 tarihlerinde Eğirdir Belediyesinin ev sahipliğinde Sakin Şehir Eğirdir'de gerçekleştirilmiştir.

Resim 4.3. St. Paul yolu (Tarihi kentler birliği göller havzası bölge toplantısı, 2012)

Eğirdir ve yakın çevresi yüzme, yamaç paraşütü, kaya tırmanışı, rüzgar sörfü, kamp karavan turizmi, kuş gözlemciliği (ornitoloji), dağ yürüyüşü (trekking), kano, oryantasyon, olta balıkçılığı, triatlon gibi su ve dağ sporları için elverişlidir. Ayrıca ilçe merkezine 15 km. uzaklıktaki Davraz Kayak Merkezi, kış sporları için çok uygundur. Doğa sporlarının yanısıra kentte motosiklet festivali, Eğirdir Triatlon Türkiye şampiyonası yarışları, Kültür ve Sanat Festivali, Eğirdir Kültür ve Turizm Festivali, Eğirdir Uluslararası Dağcılık Festivali, Köprü Festivali ve klasik müzik festivalleri düzenlenmektedir. İlçede bu turizm faaliyetleri için 12 otel ve 22 pansiyon olmak üzere 34 turizm tesisi vardır (<http://www.egirdir.bel.tr>). Eğirdir Kemik Hastalıkları Hastanesi sağlık turizmi sağlamıştır. Dağlık ve ormanlık bölgelerde çeşitli günübirlik piknik ve yürüyüş alanları mevcuttur (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Turizm potansiyelleri (<http://www.ispartakulturturizm.gov.tr>)

Tarihi ve Kültürel Miras	Eğirdir Kalesi
	Prostanna Antik Kenti
	Parlais Antik Kenti (Barla)
	Mallos Antik Kenti
	Serpil Köyü Antik Yol (St. Paul Yolu)
	Eğirdir Kervansarayı
	Dündarbey Medresesi
	Aya Stefanos Kilisesi
	Aya Giorgios Kilisesi (Barla)
	Hızırbey Camii
	Ağa Camii
	Yılanlıoğlu Camii
	Yeşilada Camii
	Kale Camii
	Çaşnıgir Sinan Paşa Camii
	Esmâ Sultan Hamamı
	Yeşilada Hamamı
	Barla Hamamı
	Eğirdir Tren İstasyonu
	Baba Sultan Türbesi
	Müslahattin Dede ve Eflatun Dede Türbeleri
	Yeşilada Mezarlığı
	Geleneksel Konutlar
Doğal Varlıklar	Eğirdir Gölü
	Kovada Gölü
	Kasnak Meşesi Ormanı
	Gelincik Ormanı
	Yeşilada ve Can Ada
	Davras, Barla, Dedegöl, Akdağ, Sarpdağı, Bozburun ve Eğirdir Sivrisi Dağları
	İnönü, Damлатаş, Kocakır, Kapız ini, Su ini, Belbaşı ve Culak Mağaraları
	Kurucaoluk, Camili, Belova ve Belkuyu Yaylaları
Rekreasyon Alanları	Eğirdir Kaleönü Limanı
	Yazla, Altinkum ve Bedre Plajları
	Akpınar Köyü
	Pınar Pazarı
	Can Adası Mesirelik Alanı
	Oluklacı Mesirelik Alanı

4.2. Eğirdir İlçesi'nin Tarihi, Mekansal Gelişim ve Değişimi

Göller Bölgesi tarihinin Üst Paleolitik (M.Ö. 35.000-10.000) ve Mezolitik (M.Ö. 10.000-8.000) dönemlere indiği bilinmektedir. Bölge Neolitik Dönemde (M.Ö. 8.000-5.500) Anadolu'nun en önemli kültür bölgeleri arasında olup, Kalkolitik Çağda da (M.Ö. 5500-3000) önemini sürdürmüştür. Bölgede, “Pisidialılar” yaşamıştır. Tarihi kaynaklarda “Pisidia” adına ilk kez Perslerin Döneminde, M.Ö. 5. yüzyıl sonunda rastlanmaktadır (<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/genelbilgiler>).

Eğirdir ve çevresinde ise ilk yerleşimin Arvaza Krallığı (M.Ö.2000-1200) döneminde başladığı farklı kaynaklarda belirtilmiştir. Hitit Döneminde (M.Ö. 1800-1200) bugünkü Eğirdir İlçesi topraklarının da içinde bulunduğu bölgenin adı “Pitaşşa” olarak geçer. Bu dönemde, Pisidia toprakları hiçbir zaman tam olarak Hitit egemenliği altına girmemiştir. Frig (M.Ö. 1200/750-690), Lidya (M.Ö. 690/687-547) ve Pers (M.Ö. 547/540-334) dönemlerinde bölge siyasi olarak el değiştirmiştir. Kentin imgesi olan Eğirdir İç Kalesi Lidya hükümdarı Kroisos tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Eğirdir ve çevresi daha sonra Büyük İskender (M.Ö. 334), Seleukoslar⁵ (M.Ö. 281), Bergamalılar (M.Ö. 188), Romalılar (M.Ö. 130), Kilikyalılar (M.Ö. 102), Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) (M.S. 395) tarafından yönetilmiştir. Eğirdir, Romalılar döneminde “Prostanna”, Bizans döneminde ise “Akroterion” ismiyle anılmıştır.

Eğirdir ve çevresi, 1204 yılında Anadolu Selçuklu Devletinin hâkimiyetine girmiş, bir dönem sayfiye yeri olarak kullanmış, imar edilmiş, surları onarılmış ve doğal güzelliklerinden dolayı “Cennetâbad” ismiyle anılmıştır. 1301 yılında Feleküddin Dündar Bey tarafından kurulan Hamitoğulları Beyliği'nin Uluborlu'dan sonraki ikinci merkezi olmuş ve “Felekabad” ismini almıştır. Isparta ise “Hamit eli” olarak anılmıştır. Eğirdir, 1390 yılına kadar beyliğin elinde kalmış ve bu tarihten sonra Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Timur'un Anadolu'yu istilas sırasında Eğirdir'de halkın sığındığı Yeşilada'yı (Nis Adası) kuşatarak zapt etmiş ve bölgeyi 1402 yılında Karamanoğlu 2. Mehmet Bey'in idaresine bırakmıştır. Karnoğlu Döneminde Eğirdir'de basılan sikkeler, günümüze ulaşmıştır. II. Alaaddin Ali Bey zamanında şehirde basılan sikkelerde “Eğirdir” adının kullanılmış olduğu dikkati çekmektedir

⁵ Pisidya Antiokheia Bölgesinde, Seleukoslar tarafından Seleukeia Sidera (Atabey-Bayat), Apollonia (Uluborlu), Antiokheia (Yalvaç) kentleri kurulmuştur.

(<https://egirdirturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-176917/tarihte-egirdir.html>). Kent, Sultan II. Murat zamanında 1423'te tam olarak Osmanlı topraklarına katılmış, ancak devlet merkezinden uzak kalması nedeniyle, beylik dönemindeki canlı hayatını kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğunda Hamideli Sancağı'nın merkezi olan Eğirdir, Tanzimat'ın İlanından (1839) sonra ise Konya Vilayeti Hamit Sancağına bağlı bir kaza olmuş, Cumhuriyetin ilanından sonra da Eğirdir, ilçe statüsünü sürdürmüştür (<http://www.egirdir.gov.tr/egirdirin-tarihi>; Türk, 2000).

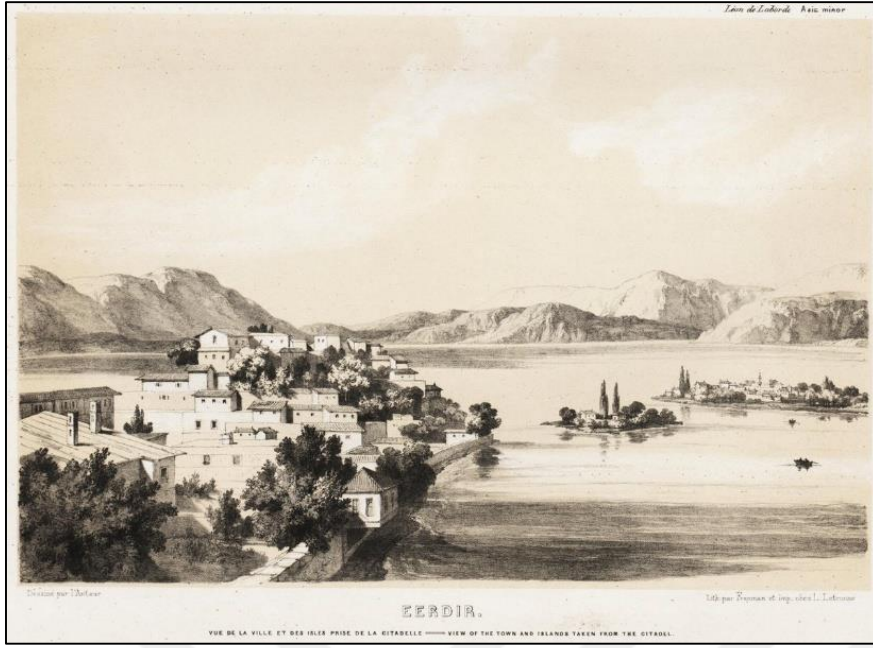
Seyyahlara göre Eğirdir

Eğirdir'e ile ilgili tarihi verilere gezginlerin vermiş olduğu bilgilerden de ulaşılmaktadır. 14. yüzyılda Şikârî'nin eserinde, günümüzde daha önemli merkezler olan Burdur ve Isparta'nın adı geçmediği halde Eğirdir'in adına "Eğridere" olarak sıkça rastlanmaktadır (İslam Ansiklopedisi, 1994). 14. yüzyılda İbni Batuta Eğirdir'e gelmiş ve Dünder Bey Medresesinde kalmıştır (<https://egirdirturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-178477/dunderbey-medresesi.html>). İbni Batuta (1304-1369) seyahatnamesinde kenti "Eğirdir, kalabalık, pek bakımlı çarşıları olan, çevresi bağ, bahçe ve bostanlarla donatılmış, büyük bir şehirdir. Yanı başında tatlı sulu bir göl bulunmakta ve bu gölde dolaşan gemilerle iki günde Akşehir, Beyşehir'le öteki köy ve kasabalara gitmek mümkün olmaktadır." şeklinde ifade etmiştir (Göka, 2001; <http://www.egirdir.bel.tr/icerik.aspx?iid=9>). 17. yüzyılda Fransız seyyah Paul Lucas, Eğirdir'in, Hamitelinin, kalesinde "Hisar Erleri" bulunan surlarla çevrili tek şehri olduğunu ve o dönemde bu surların hala sağlam olduğunu belirtmiştir. Çevresindeki verimli araziden ve ayrıca Eğridir Gölündeki Nis Adasından bahsetmiştir (İslam Ansiklopedisi, Eğirdir). Kâtip Çelebi (1608-1657) ise Eğirdir hakkında, "Eğirdir, gölün batısında, gölün içine kadar girmiş, küçük, yaman, sağlam bir kaledir. İki kapısı olan şehrin karşısında iki de ada vardır. Bunlardan küçük olanı bağlık bahçeliktir ama kimse oturmaz. Bunun kuzeyinde 200 kadar evin olduğu büyük ada sakinlerinin yarısı Müslüman yarısı gayri Müslimdir." demiştir. Kitab-ı Cihannüma adlı eserinde Eğirdir'den bahseden Kâtip Çelebi, Eğirdir Gölü suyunun Antalya'da Düden olarak denize ulaştığını da belirtmiştir. Yazar Falih Rıfkı Atay; 1865 yılında Eğirdir'de doğan Süleyman Şükrü Karçınzade' nin anılarında da Eğirdir'den bahsedilmektedir (Göka, 2001; <http://www.egirdir.bel.tr/icerik.aspx?iid=9>). Fransız arkeolog, politikacı ve seyyah olan Simon Joseph Léon Emmanuel, Marquis de Laborde 1807-1869 yıllarında yaşamıştır. Seyyah yirmi yaşına gelindiğinde, Güney Avrupa'nın ve Küçük Asya'nın büyük bir

bölümünü dolaşarak birçok anıtı ve kent manzarasını çizmiştir. Küçük Asya (1838 -1862) seyahatleri hakkındaki yazı ve gravürlerini kapsayan bir çalışma yayınlamıştır. Bu çalışmada Eğirdir'e ait iki resim vardır (Laborde, 1838) (Resim 4.4, 4.5). 1816'da Otto von Richter Göller Bölgesine gelmiş, 1833 'te Arundell Eğridir' e uğramış ve eserinde Eğridir gölündeki adalardan bahsetmiş, 1840'ta Harnilton ziyaret etmiş ve Eğridir'de 500-600 ev bulunduğunu bu evlerden 150 kadarının Rumlar'a ait olduğunu belirtmiştir. 19. yüzyılın sonunda G. Hirschfeld, birçok antik yerleşme merkezini incelemek amacıyla seyahat etmiş ve 1872 yılında Eğridir'e uğrayarak kent hakkında araştırma yapmıştır. Seyyahların ifadelerine göre, kentin 16. yüzyıldan bu yana pek fazla gelişmemiş olduğu anlaşılmaktadır (İslam Ansiklopedisi, Eğirdir). Alman gezginci Fredrich Sarre 1895 yılında Eğirdir'i gezmiş, kenti Morano, Burano ve Venedik kentlerine benzetmiştir (Sarre, 1895).

Resim 4.4. Girişten alınan şehir ve adaların görünümü (Laborde, 1838)

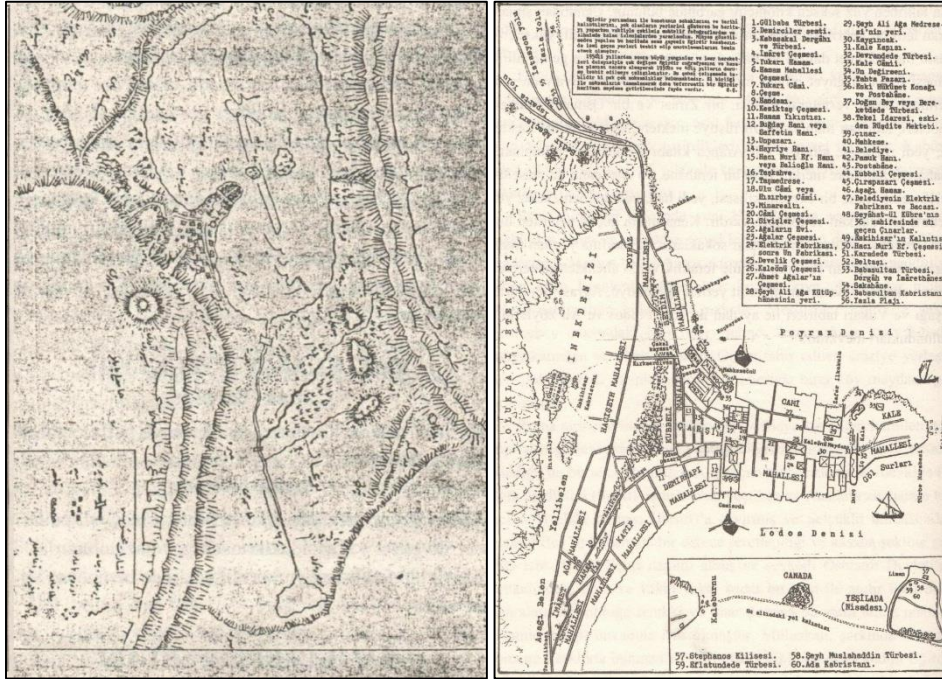
Resim 4.5. Kaleden alınan şehir ve adaların görünümü (Laborde, 1838)

Kentin imgesini⁶ oluşturan Eğirdir Kalesi, Dünder Bey Medresesi, Ulu Cami, geleneksel evler ve dar sokaklar eski kent dokusunu oluşturan ana unsurlardır. Ancak zaman içinde çıkan yangınlar nedeniyle kentte yer alan bazı yapıların ve geleneksel evlerin bir kısmı yok olmuş; Cumhuriyet Döneminde inşa edilen yapılar kent dokusunun homojen yapısını da etkilemiştir. Kent dokusu göl ve dağlık topoğrafyaya göre şekillenmiştir. Genel yerleşim düzeni burun kısmındaki kale, bu kalenin yakın çevresindeki geleneksel tarihi doku ve bu doku etrafında gelişen yeni yapılaşmadan meydana gelmektedir. Kaleburnu olarak bilinen yarım ada ile birleştirilen Yeşil ve Can Adaları kent dokusunun önemli birer parçasıdır. Can Adası herhangi bir yerleşmeye sahip değilken, Yeşilada geleneksel tarihi dokusu ile yeni yapılaşmaya sahiptir. Ulaşım göl kenarı boyunca paralel uzanan akstan sağlanmıştır. Ayrıca bu aks, Isparta ve Konya illeri arasında bağlantı sağlayan kara yoludur. Eğirdir için başka bir ulaşım yolu da günümüzde kullanılmayan demiryolu bağlantısıdır. İlk demiryolu bağlantısı 1912 yılında yapılan İzmir - Aydın demiryolu ile Bozanönü'ne bağlanmıştır. Eğirdir tren garı Afyon'a kadar giden 7. bölge hattı içerisinde yer almıştır. Demiryolu ulaşımının sağlanması ile ticaret ve beraberinde kent dokusu gelişmiştir (Isparta 2003 İl Yıllığı). Eğirdir kara yolunun gelişmesi ile demiryolu önemini kaybetmiştir.

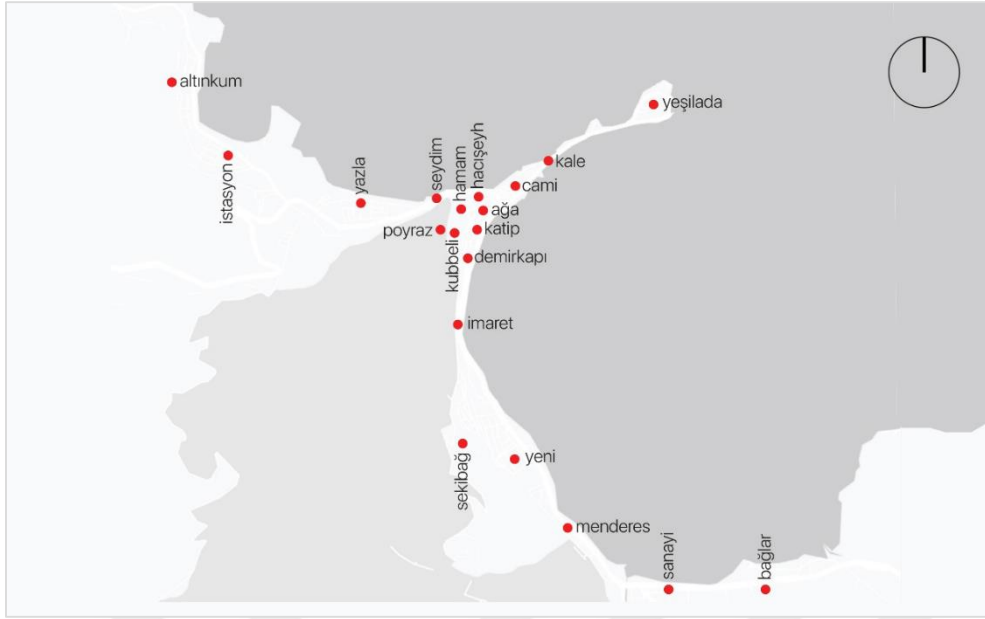
⁶ Kent imgesi, kentin çevresel bileşenleri ile o bileşenlere atfedilen anlamlar ile oluşan, kentin zihindeki temsildir (Eraydın, 2016).

16. yy'da Eğirdir'de; Kale-i Mescid-i Fediği, Beydim Mescidi, Feryas Camii, Mescid-i Şemseddin Bey, Mescid-i Demirkapı, Mescid-i Kethüa, Çukur Mescid (Katip), Mescid-i Hacı, Mescid-i İmaret, Hacı Ahmed Mescidi (Kapılı), Mescid-i Ağa, Zaviye-i Mevlana Abdi, Mescid-i Nasuhoğlu, Müselmen-ı Nis, Zimmiyan-ı Nis, Zimmiyan-ı Nefs-i Eğirdir, Mescid-i Kurdoğlu (Silahtar) ve Mahalli Yazla isimlerinde 19 mahalle bulunuyordu. Mahallelerin genellikle mescid ve zaviyeler çevresinde olduğu görülmektedir (Gökarslan, 2014; <https://egirdirturizmdanismaburosu.ktb.gov.tr/TR-176917/tarihte-egirdir.html>) (Resim 4.6).

Bugün ise Eğirdir'de Ağa Mahallesi, Altinkum Mahallesi, Bağbuyan Mahallesi, Bağlar Mahallesi, Cami Mahallesi, Demirkapı Mahallesi, Dere Mahallesi, Hacışeyh Mahallesi, Hamam Mahallesi, Hürriyet Mahallesi, İmaret Mahallesi, İstasyon Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Kale Mahallesi, Katip Mahallesi, Kızılçubuk Mahallesi, Konya Bucağı Mahallesi, Kubbeli Mahallesi, Menderes Mahallesi, Pınar Pazarı Mahallesi, Poyraz Mahallesi, Sanayi Mahallesi, Sekibağ Mahallesi, Seydim Mahallesi, Yazla Mahallesi, Yeni Mahallesi, Yeşilada Mahallesi vardır. En kalabalık mahalle İstasyon Mahallesidir (Resim 4.7, 4.8).

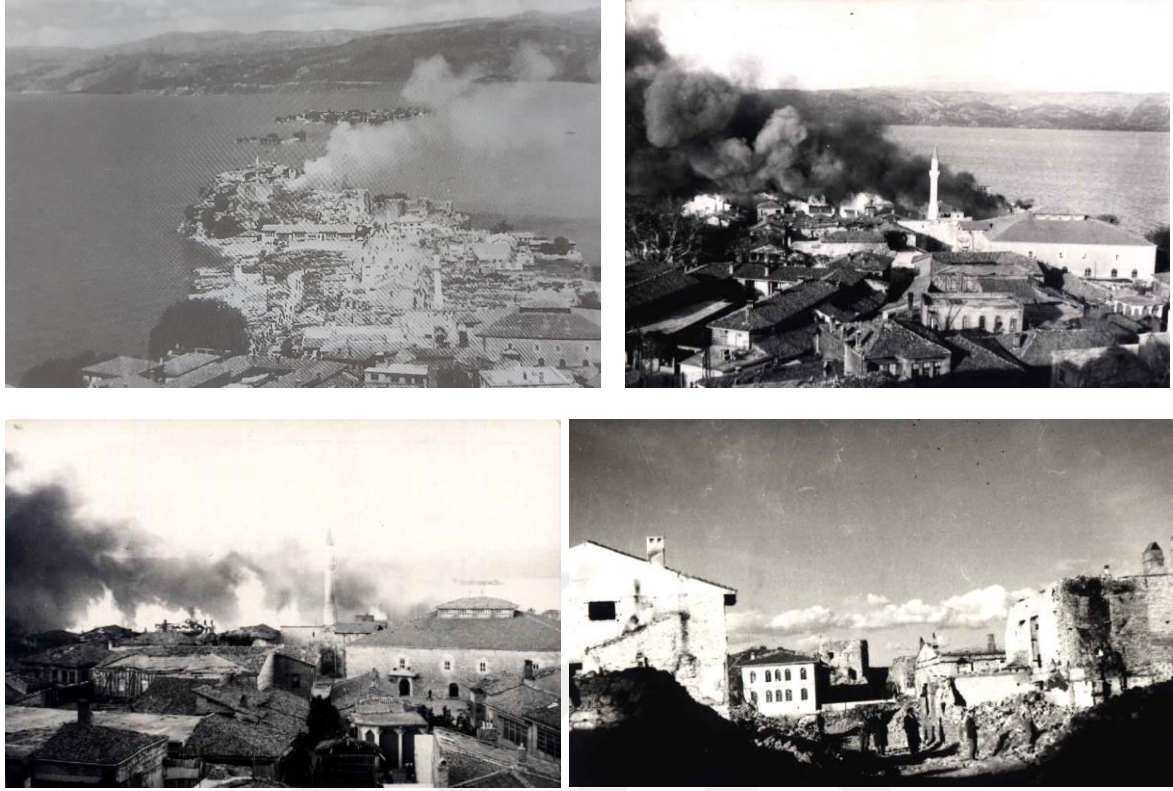
Resim 4.6. Eğirdir tarihi kent merkezine ait tarihi haritalar (Karçınzade, 2005, s.41, 86)

Resim 4.7. Egridir İlçesi merkez mahalleleri (Sinan, 2019)

Yangınlar ve depremler

Egridir'in gelişiminde savaşlar kadar yangınlar da oldukça etkili olmuştur. Bazı bölgeler yeniden imar edilmiştir. Kentte 1360, 1403, 1814, 1890, 1901, 1908, 1914, 1959 ve 1972 yıllarında yangınlar çıkmıştır. Karamanoğlu Döneminde 1360 yılında savaş sonucu kentin yakıp yıkıldığı bilinmektedir. Timur 1403'te Egridir'i aldıktan sonra yakmıştır. 1814 Eylül ayında çarşıda çıkan yangın nedeniyle Hızır Bey Camiinden Demirciler'e kadar geniş bir alan yanmış; kale içi ve İnekdenizi sırtları kurtulmuştur. 1908 de Cami Mahallesinde 15 ev ile Hacı Salih Efendi'nin Konağı yanmıştır. 4 Mayıs 1959 tarihinde Cami Mahallesi yangını olmuş Kale'den Hızırbey Camii'ne kadar gölün iki sahil kısmını yakmış; yolların dar, evlerin birbirine bitişik olmalarından dolayı 215 ev yanmış, yangından sonra Egridir yeni baştan imar edilmiş (Yiğitbaşı, 1972; Isparta 1996 İl Yıllığı; Yeşil, 2006), Sekibağ evleri ondan sonra yapılmıştır. 1972'deki yangında ise Kale Mahallesinin yarısı yanmıştır. Yazla' daki Hankah dolaylarındaki evler de bu yangından sonra yapılmıştır. Şimdi o yöre "Yangın evleri" adıyla anılır (Veziroğlu,2005). Süleyan Sami Böcüzade (1932), Yeşilada'da da bir yangın çıktığını ve bu yangında 40 – 50 evin yandığını belirtmiştir (Resim 4.9).

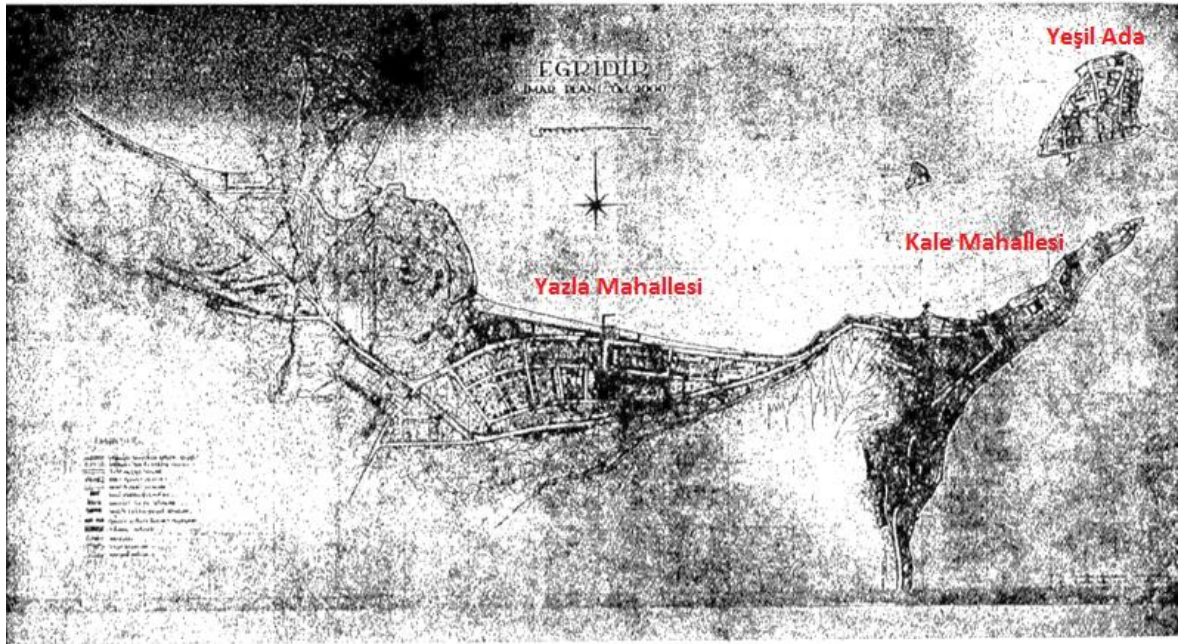

Resim 4.8. Kale Mahallesi yangınından fotoğraflar (Eğirdir Belediyesi Fotoğraf Arşivi)

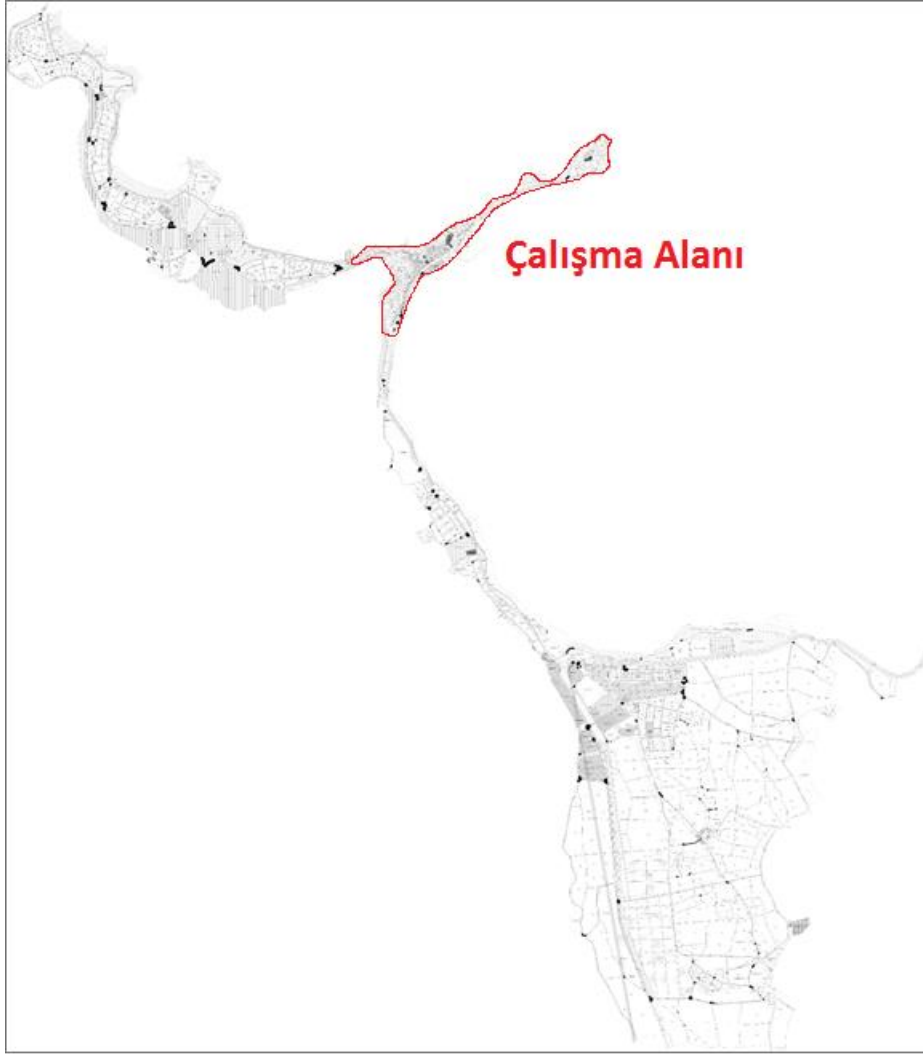
Tarih boyunca da Burdur ve Isparta'yı kapsayan en şiddetli depremler 1899 ve 1914 yıllarında meydana gelmiş, ancak Eğirdir'de büyük bir tahribata yol açmamıştır (Yiğitbaşı, 1972). Bu nedenle kentin gelişim ve dönüşümünde depremlerin çok fazla etkisinin olmadığı düşünülmektedir. Kaya düşmesi riski de Sivri Dağın eteklerinde yeni yapılan apartman bloklarının inşası için topoğrafik müdahalelere neden olmuştur. İmaret Mahallesinde çok katlı apartmanlar inşa edilmiş ve kent silüetini olumsuz etkileyen gelişim olmuştur.

Eğirdir tarihi kent merkezinde, en eski yerleşim yeri Eğirdir Kalesini içine alan Kale Mahallesi ve Yeşilada Mahallesi'dir. Kentin sırasıyla 1952, 1966'da, 1978'de ve 1981'de dört imar planı yapılmıştır. İller Bankası tarafından hazırlanan imar planları aynı tarihlerdeki hali hazır harita üzerine yapılmış planlardır (Türk, 2000). 1952 imarı öncesi Yeşilada, Kale, Ağa, Demirkapı, Hacışeyh, Hamam, İmaret, Katip, Kubbeli, Poyraz, Seydim Mahalleleri ile bu mahallelerin dışında Tren İstasyonu (1912) alanı ve yeni kurulacak Yazla Mahallesinde inşa dilmış olan Eğirdir Lisesi (1940) vardır. 1952 yılında hazırlanan imar planı Nihat Hasekioğlu ve Y. Mimar Mesut Evren tarafından hazırlanmıştır (Hasekioğlu ve Evren, 1952) (Harita 4.1). 1952 imar planında Yazla ve Yeni Mahalleler imara açılmış ve kent kuzeybatı ve kuzeydoğu yönlerinde gelişim göstermeye başlamıştır. Ayrıca 1952 yılında eski hükümet

binası hastaneye dönüştürülmüştür. Çok katlı yapılaşma, yolların genişletilmesi, yeni ticari alanların açılması gibi hatalı imar kararları kentin doğal yapısını bozmuştur. Isparta - Konya karayolunun 1959 yılında kentin içinden geçmeye başlaması ile kentin önemini artmışsa da, bir takım alanlar açılmasına neden olmuş, ticari faaliyetler canlanmış, trafik yoğunluğu artmış ve bu nedenlerle kentin dokusuna zarar verilmiştir (Büyükdığan, 2002). 1959 yılında Cami Mahallesi'nde yangın çıkmış ve birçok ev yok olmuştur. Bu nedenle yangından sonraki imar planında (1966) daha çok yangında evlerini kaybedenler için yeni konut alanları düzenlenmiştir. Bu planda tarihi dokuya zarar vermemek amacıyla Kale Mahallesi'nde 2,5 kat sınırlaması getirilmiş, ancak Yeşilada'da turizm amaçlı otel, lokanta, balıkçı limanı, pazaryeri, okul, cami ve plaj tesisleri önerilmiştir. Tarihi merkezde ise, çok katlı yapılaşmaya izin verilmiştir (Büyükdığan, 2002). Yazla Mahallesi batısında Altinkum Plajı açılmıştır. 1975 yılında Yeşilada ve Can Adası, kente karayolu ile birleştirilmiştir. Yeni Isparta yolu açılmış, Altinkum Plajı ile Yazla Mahallesi arasına askeri yapılar inşa edilmeye başlamıştır. 1981 imar planıyla kentin güneyinde Boğazova düzlüğüne, tarım alanları için Sanayi Mahallesi düzenlenmiştir. Zamanla Menderes ve Sekibağ Mahalleleri de bu doğrultuda gelişim göstermiştir. İstasyon ve Altinkum Mahalleleri konut sayısının artışı ile oluşmaya başlamıştır. Eğirdir-Barla arasındaki yol gelişmiştir. Günümüzde imar planı bu plan üzerinden yapılan revizyonlar ile devam etmektedir (Harita 4.2).

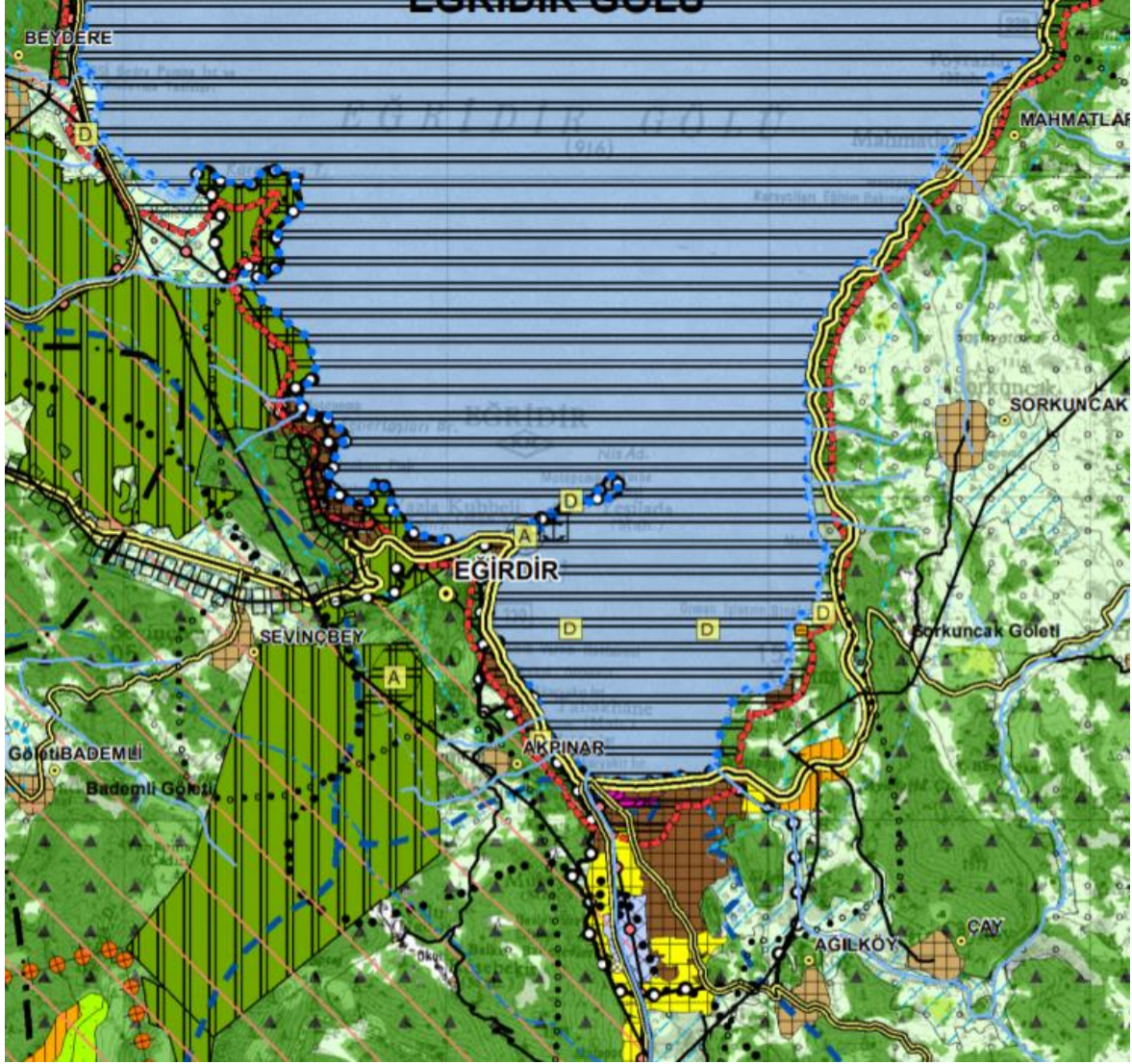

Harita 4.1. Nihat Hasekioğlu ve Mesut Evren tarafından hazırlanan 1952 imar planı (Hasekioğlu ve Evren, 1952)

Harita 4.2. Günümüzde kullanılan imar paftalarının birleştirilmiş hali (Eğirdir Belediyesi)

Günümüzde ilçe göl kıyısı paralelinde uzanış parçalı olarak gelişmiştir. 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 7.maddesi uyarınca 23.03.2015 tarihinde onaylanmış olan "Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı"nda Eğirdir'in mevcut alan kullanımı incelendiğinde, ilçenin Boğazova düzlüğünün güneyinde gelişme alanının bırakıldığı, farklı bölgelerde ise tarım ve turizm alanlarının olduğu görülmektedir (Harita 4.3).

Harita 4.3. Antalya-Burdur-Isparta planlama bölgesi 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı (<https://mpgm.csb.gov.tr/antalya-burdur-ispata-planlama-bolgesi-i-82219>)

Kentsel koruma süreci

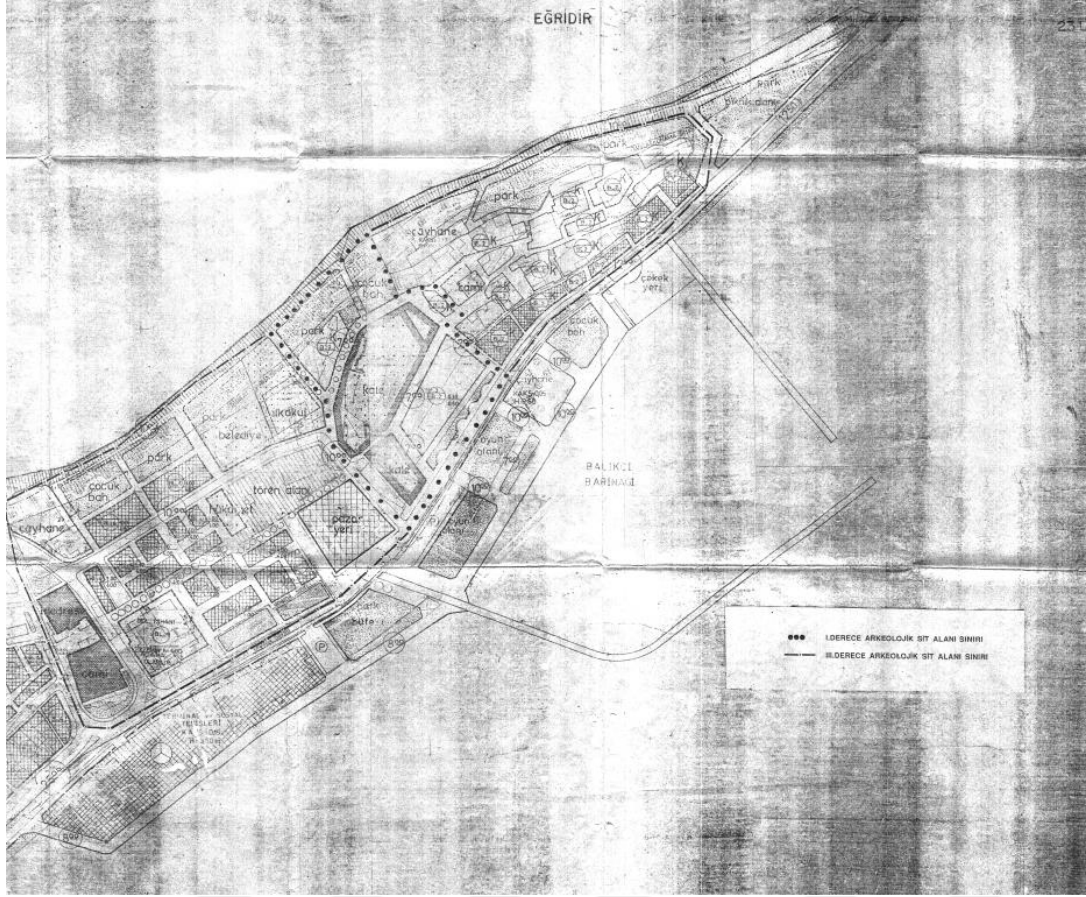
Eğirdir İlçesinde farklı zamanlarda imar planları yapılmış ve kısmen tarihi kent merkezinin özgünlüğü göz önünde bulundurulmuşsa da “koruma” kavramı gerçek anlamda 1970’lerde konu olmuştur. Bu dönemde Yeşilada, nüfus kaybetmeye başlamış, halkın bir kısmı tekstil işi ile uğraşmak amacıyla İstanbul’a göç etmiştir. Terk edilen ve bakımsız bırakılan yapılar metruk hale gelmiştir. Eğirdir İç Kalesi Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün 17.01.1975 tarih ve 152 sayılı genelgesi ile kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (<https://kulturportali.gov.tr/turkiye/ispata/kulturenvanteri/c-kale>). Eğirdir Kalesi ve çevresi A.K.V.K.B.K.’nın 24.04.1995 tarih ve 2507 sayılı kararıyla I. ve III derece Arkeolojik Sit

Alanı olarak koruma altına alınmıştır (Harita 4.4). Bu karar A.K.V.K.B.K.'nın **19.04.2010** tarih ve 3969 Sayılı tescil kararı ile devam etmiştir.

G. E. E.Y.A.K.'nın 15.03.1975 gün ve 8300 nolu kararı ile Yeşilada ve Can Ada sit alanı ilan edilmiş, 90 adet korunması gerekli sivil mimarlık örneği, 7 adet anıtsal yapı ve 4 adet ağaç anıt olarak tescillenmiştir. Ayrıca,

- Yeşilada'nın koruma planının en kısa süre içerisinde hazırlanmasına,
- Can Adası'nı ve Yeşilada'yı Eğridir'e bağlayan dolgu yol üzerinde hiçbir binanın inşa edilemeyeceğine,
- Gerek Can Adası'nın gerekse Yeşilada'nın eski sahil hattı ile bugünkü sahil hattı arasında meydana gelen kara parçasında hiçbir nedenle inşaatı izin verilemeyeceğine,
- Herhangi bir tesis yapılmasının talep edilmesi halinde, Kurul'dan karar alınmasının zorunlu olduğuna karar verilmiştir.
- Koruma prensiplerine uymak kaydı ile adanın tamamına veya bir kısmına yeni fonksiyon verilebileceğine,
- Göl sporları, amatör balıkçılık gibi faaliyetlerin bir tatil köyü projesi içinde düşünülebileceğine, konuyu bu açıdan ele almaları için Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın uyarılmasına,
- Kültür Bakanlığı'nın Sit Sahası içinde bulunan korunması gerekli yapıların değerini ortaya koyacak ve yaşamasını temin edecek her türlü tedbiri almasına karar verilmiştir.

Ancak Yeşilada, 1978 yılı imar planında, koruma amaçlı imar planının hazırlanması amacıyla bu plana dahil edilmemiştir (Harita 4.5, 4.6). Bu alan dışındaki geleneksel ve özgün doku hakkında yeni öneriler getirilmiştir (Büyükdığan, 2002).

Harita 4.4. Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 24.04.1994 gün ve 2507 sayılı kararıyla I. ve III derece arkeolojik sit alanı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

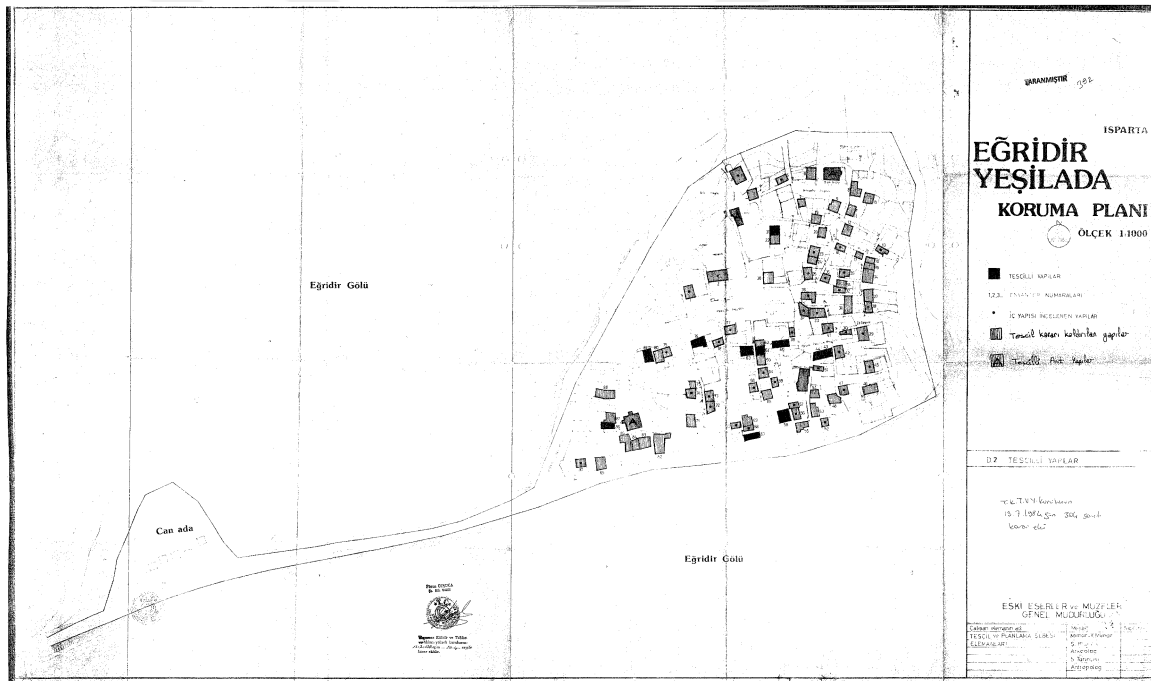
Harita 4.5. 1978 yılı imar planı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

Harita 4.6. 1978 yılı imar planı koruma alanı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

Yeşilada'da evleri tescil edilen 90 kişi, 09.05.1975 tarihinde, tescili olan evlerin taklit olduğunu söyleyerek, kurula dilekçe vermiş ve koruma kararına itiraz etmişler. 22.07.1983 tarihinde Yeşilada'nın Koruma Planı kurula sunulmuş, G E.E.Y.A.K.'nın aynı gün ve A-4499 sayılı kararına göre, Yeşilada'da yeniden yapılan tespit, tescil çalışmaları ile 1/500 ölçekli Koruma Planı'nın ve yapılaşma koşullarının uygun olduğuna karar verilmiştir. Bu

karara göre, "Ada'nın turizm potansiyeli de dikkate alınarak bir an önce Koruma ve Turizm Geliştirme İmar Planı'nın gerçekleştirilmesi" nin önemli olduğu ve hazırlanması gerektiği söylenmiştir. Koruma planında, bazı yapılara somut yeni işlevler önerilmiştir. G.E.E.Y.A.K. 13.07.1984 gün ve 304 sayılı kararıyla "Yeşilada Sit Alanı sınırlarını" kaldırmış, sit kararı kaldırılan adanın imar planının yapılması önerilmiş ve tescilli sivil mimarlık örneği sayısını 11 adede düşürmüştür (Harita 4.7). Listedeki diğer 82 yapının "taşınmaz kültür varlığı özelliği taşımamaları" nedeniyle, tescil kayıtlarının kaldırılmasına karar vermiştir. Tescili devam eden 11 adet konut, tescil listesinde 1. grup olarak nitelendirilmiştir (Büyükdığan, 2002). Ancak bu konutlar arasında mülkiyet sorunu (miras) nedeniyle ikiye ya da üçe bölünen yapılar olup, yapıların bölümlerinden sadece bir kısmı tescillenmiştir. Bu da restorasyon problemlerini beraberinde getirmiştir.

Harita 4.7. 13.7.1984 tarihli 304 sayılı T.K.T.V.Y. kararıyla hazırlanan Yeşilada'nın Koruma Planı (A.K.V.K.B.K. Arşivi)

1981 yılında Eğirdir'in onaylı kadastral haritası ve imar planı hazırlanmış, ancak bu plan bütün kenti kapsamış, geleneksel doku ve anıtsal yapıların silüetini bozan kararlara neden olmuş; kat adedi talepleri, planın yerleşmenin gelişmesinin gerisinde kalması, fonksiyon alanlarında değişiklik gereği ve ulaşım ağında değişiklik yapılabilmesi amacıyla, 7 Kasım 1985 tarihinde revizyon ile değiştirilmiştir. 1991 yılında ise plan sınırları dışındaki

yapılaşmanın yasallaştırılması amacıyla İslah İmar Planı yapılmıştır (Şahin, 2019; Büyükdığan, 2002).

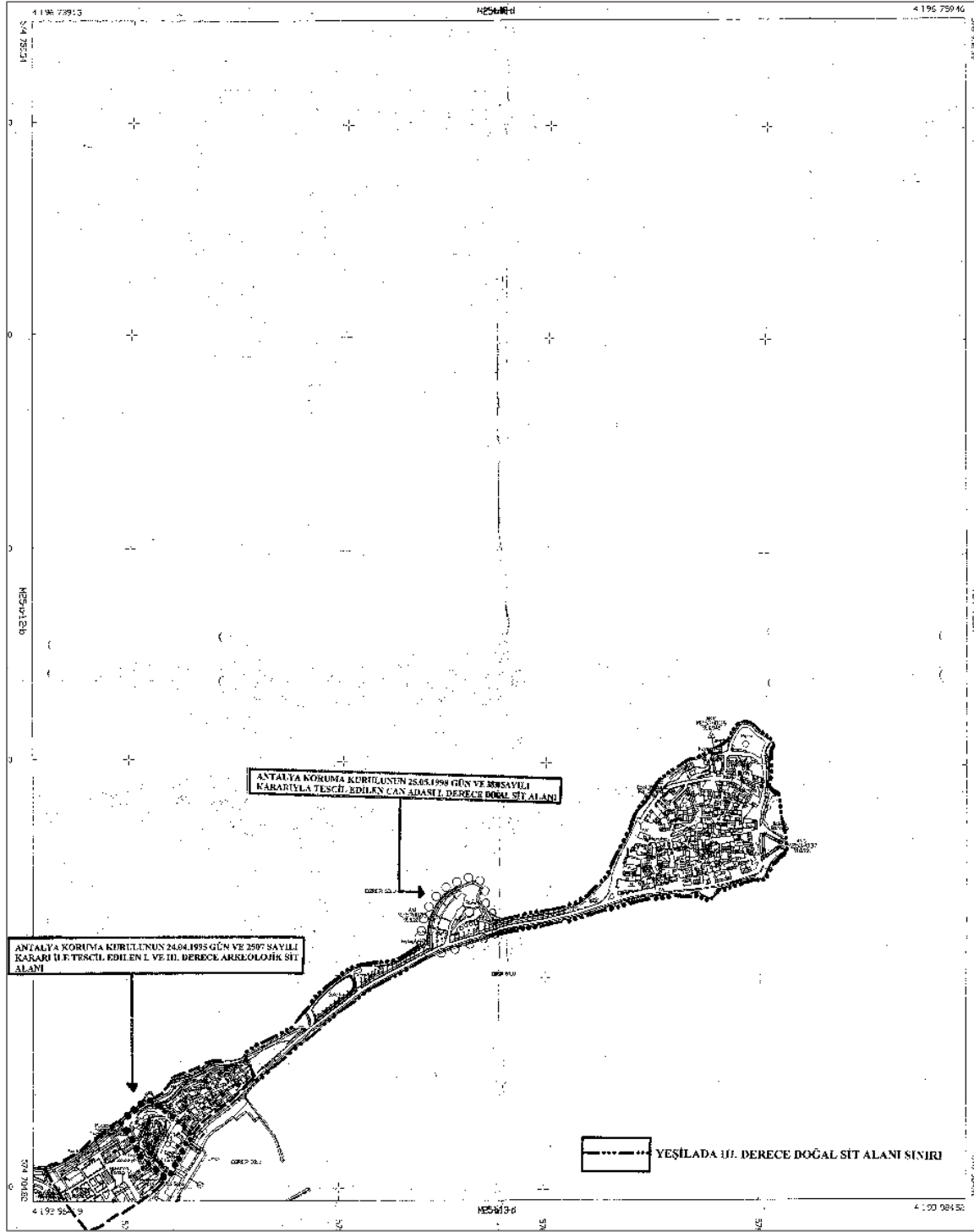
1984 yılında, Yeşilada sit alanını kaldırmak ve korunması gerekli yapı sayısını azaltmak adanın bütüncül korunmasına zarar vermiştir. Bu karardan sonra yapılan imar planı, Yeşilada'nın kendine has yerleşim özelliklerini ve dokusunu bozmuştur. Çıkamaz sokaklar yok edilmiştir. Turizm, ekonomiye hareketlilik getirmiş, ancak niteliksiz yapılaşmaya da neden olmuştur. İmar planı koşullarına ve dokuya uygun olmayan bir kamu yapısı, Turizm Otelcilik Okulu'nun Uygulama Oteli, gerek kat adedi, gerekse taban alanı açısından Yeşilada'ya yeni bir ölçek getirmiştir. Sit alanı kararı kalktıktan sonra, bağlı olarak yeni yapılarda aranacak nitelikleri belirleyen “yapılaşma koşulları” da kendiliğinden yürürlükten kalkmıştır. Yeşilada bu süreçten sonra terk ve bakımsızlık, ikinci olarak da gelişen kontrolsüz turizm nedenleriyle bozulmaya başlamıştır.

Can Adası, A.K.V.K.B.K.'nın 25.05.1998 tarih ve 3830 sayılı kararıyla tescil edilen I. Derece Doğal Sit Alanı, Yeşilada A.K.V.K.B.K.'nın 14.04.2007 tarih ve 1576 sayılı kararıyla tescil edilen III. Derece Doğal Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. A.K.V.K.B.K.'nın 27.12.2011 gün ve 286 sayılı kararıyla tescilli taşınmaz kültür varlıkları ile anıtsal yapıların koruma alan sınırları belirlenmiş, Yeşilada'nın tamamı bu koruma alan sınırları içerisinde bırakılmıştır (Büyükdığan, 2002; Yörük, 2017).

1984 yılında Kültür Bakanlığı tarafından Yeşilada ve Can Adası Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanan plan 14.04.2007 tarih ve 1576 sayılı Koruma Kurulu kararı ile iptal edilmiştir. 14.04.2007 tarih ve 1576 sayılı Koruma Kurulu kararı ile iptal edilen planın ardından, 14.06.2007 tarih ve 1678 sayılı Koruma Kurulu kararı ile 2863 sayılı yasanın 17.maddesi kapsamında 14.06.2010 tarihine kadar Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Belediyesi tarafından 2010 yılında plan yeniden ihale edilmiş, Koruma Amaçlı İmar Planı çalışmaları başlamıştır. Hazırlanan “Koruma Amaçlı İmar Planı” Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 03.07.2013 tarih ve 1811 sayılı kararı ile Antalya Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu’nun 20.09.2013 tarih ve 419 sayılı kararıyla uygun bulunmuş olup planlar onaylanmak üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’na gönderilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın 22.01.2014 tarih 25201 sayılı yazısı ile söz konusu alana ilişkin 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve

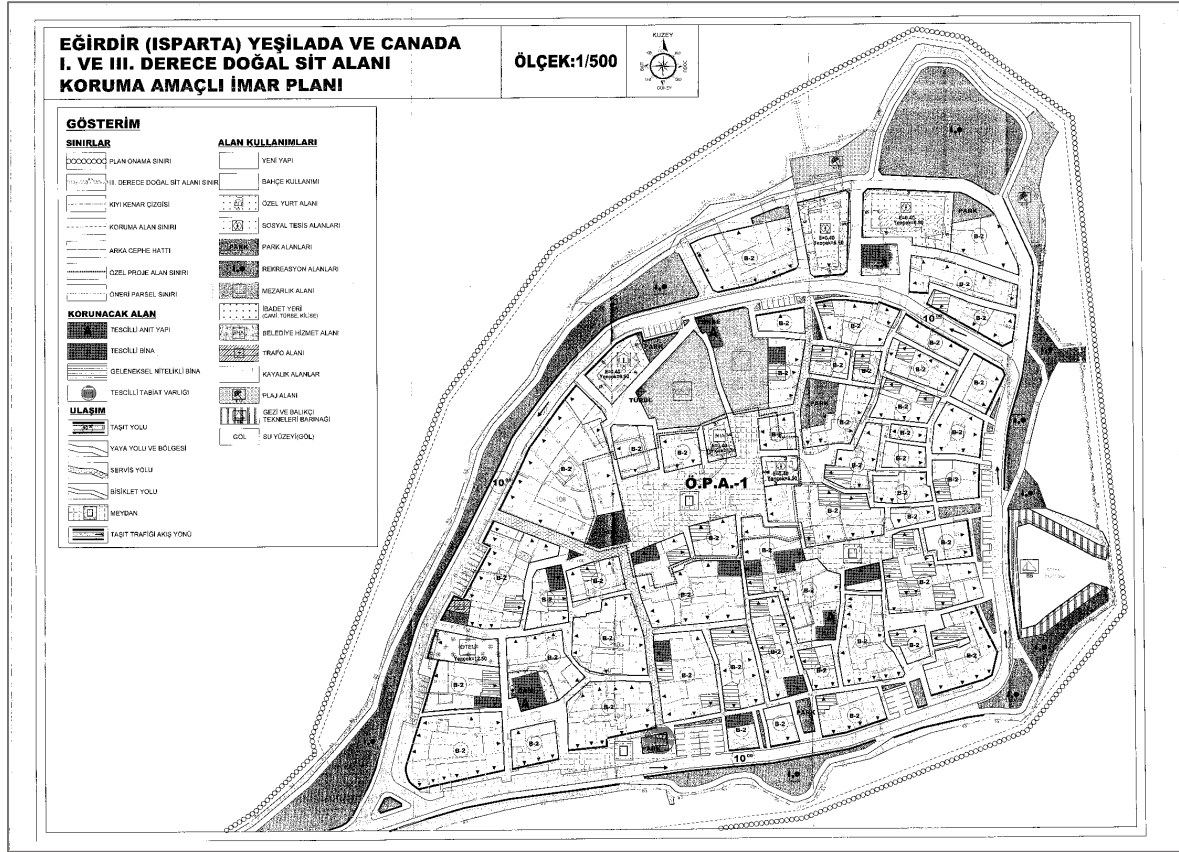
Uygulama Yönetmeliği kapsamında Kısmi Yapılaşma Kararının bulunmadığı gerekçesiyle plan onaylanmamıştır (Yörük, 2017).

Yeşil ve Can Adalarına ait son çalışma 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası Koruma Amaçlı İmar Planı paftalarıdır (Harita 4.8, 4.9, 4.10). Bu yeni planda sit alanı kendi içinde kendi kendine yetebilen sosyal ve teknik altyapı alanlarını içeren konut fonksiyonunun yoğunlukta olduğu bir yerleşim alanı olarak planlanmış; yapılaşma koşulu olarak bitişik nizam 2 kat yapılanma yoğunluğu getirilmiştir. Kent merkezi ile bağlantısı 12m'lik taşıt yolu ile sağlanmıştır. Can Adası çevresinde oluşturulan belediye plaj ve park alanları ile Eğirdir kent merkezine de hizmet edebilen bir rekreasyon kullanımı kararı getirilmiştir. Balıkçı barınağı ile adanın geleneksel geçim kaynağı korunup geliştirilmeye çalışılmıştır. Geleneksel yol dokusunun korunduğu ada çevresinde 12 metrelik taşıt yolu ile kilise ve pazarcık meydanı gibi alanlara servis yolu ve otopark bağlantısı sağlanmıştır (Yörük, 2017).

Harita 4.8. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı
(A.K.V.K.B.K. arşivi)

Harita 4.9. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı
(A.K.V.K.B.K. arşivi)

Harita 4.10. 25.12.2017 tarihinde onaylanan Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar planı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

Yeşilada ve Can Ada Doğal Sit Alanları Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın **09.04.2020** tarih ve 85401 sayılı kararı ile "Doğal Sit-Nitelikli Doğal Koruma Alanı" ve "Doğal Sit-Sürdürülebilir Koruma ve Kontrollü Kullanım Alanı" olarak tescillenmiştir (<https://tvk.csb.gov.tr/yesilada-ve-can-ada-tescil-ilani-duyuru-410021>) (Resim 4.10).

Ayrıca Isparta İl Bütünü 1/25000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı çalışmasının Isparta İl Özel İdaresi tarafından ihalesi yapılmış olup söz konusu planın planlama süreci devam etmektedir, henüz kesinlik kazanmamıştır.

Resim 4.9. Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü'nün Yeşilada ve Can Adası için vermiş olduğu sit alanı kararları

1996 yılında, A.K.T.V.K.K. Eğirdir Gölü'nü 1.derece doğal sit alanı, çevresindeki 300 metrelik kıyı bandını da 3. derece doğal sit alanı olarak ilan etmiştir. Ancak, her türlü yapılaşmaya denetimli bir şekilde izin veren 3. derece doğal sit alanı ilanı, özellikle Yazla Mahallesi'nde Eğirdir'in en önemli plajının yok edilerek, yoğun ve çok katlı ikinci konut alanına dönüştürülmesine neden olmuştur. Su Kirliliği Kontrol Yönetmeliği göl kıyısından itibaren 300 metrelik alanda “mutlak koruma”, yani yapılaşmama önermektedir. Göl kenarındaki ilaçlama ve gübreleme gölü kötü şekilde etkilemektedir. (Büyükdığan, 2002).

Yeşilada ve Can Adası, 27.08.2015 tarihinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan “Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı” Korunacak Alanlar kapsamında Doğal Sit Alanı olarak yer almaktadır. Antalya-Burdur-Isparta Çevre Düzeni Planı Plan Hükümlerinde planlama alanına ilişkin 5.63 sayılı maddede; “Eğirdir Gölü ve Havzası için Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği çerçevesinde belirlenmiş olan Özel Hükümler geçerlidir. Eğirdir Merkezi Yerleşim Alanının Eğirdir Gölü kıyısında yer alan ve bu planda plan kararları belirtilmekle birlikte Göl Yüzeyi Sınırları içerisinde kalan yerleşim alanlarında bu plan kararları doğrultusunda uygulamaya geçilmeden önce 3621 sayılı Kıyı Kanunu ve Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği başta olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlardan meri mevzuatı kapsamında uygulamaya yönelik görüş

alınmadan onaylı/onaylanacak alt ölçekli imar planları doğrultusunda uygulamaya geçilemez.” denilmektedir (Yörük, 2017).

4.3. Eğirdir İlçesi’nde Korunması Gerekli Kültür Varlıkları ve Tescil Kararları

Eğirdir Selçuklu Döneminden, Cumhuriyet Dönemine kadar farklı mimari örneklerle sahip bir ilçedir. 12. yüzyılın son yarısı ile 13. yüzyılda ilmi ve sosyal hareketlerin canlı olduğu Eğirdir’de medrese, tekke gibi kültür merkezlerinin yanı sıra han, hamam gibi sosyal tesisler yapılmıştır. O dönemde Anadolu’daki sosyal ve kültürel etkinliklerin yapıldığı şehirler incelendiğinde Eğirdir’in bir ticaret ve kültür merkezi olarak önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Bardakçı, 2008, s.9).

1868 (1285 H.) tarihli Konya Vilayeti Salnamesine göre, 30 cami (4’ü minareli), 18 mescit, 3 medrese, 1 kütüphane, 29 mektep (27 İslam, 2 Hristiyan), 19 köprü ve 24 çeşme bulunmaktadır. 1887 - 88 (1305 H.) tarihli Konya Vilayeti Salnamesine göre Eğirdir’de 32 cami (4’ü minareli), 17 mescit, 2 medrese, 1 kütüphane (218 kitaplı), 10 sıbyan mektebi (9’u İslam, 1 Rum), 150 dükkân, 37 çeşme, 3 han, 2 kilise ve 4 hamam vardı (Yiğitbaşı, 1972, s.109, 110; Türk Ansiklopedisi, 1966, Cilt: XIV, s. 425). 1892 Konya Vilayet Salnamesine göre, Eğirdir İlçe merkezinde 864 hane, 4 han, 3 hamam, 211 dükkân, 1 değirmen, 4 fırın, 3 kahvehane ve 3 hamam bulunduğu belirtilmektedir (Isparta 2003, İl Yıllığı, s.472). Böcüzade (1932)’ye göre ise, Eğirdir ve bucaklarında 32 cami, 17 mescit, 4 medrese, 1 kütüphane, 11 sıbyan mektebi (9 İslam, 2 Rum), 1 rüştiye mektebi, 37 çeşme, 3 han, 3 kilise, 3 hamam ve köylerde 19 değirmen, 5 fırın, 237 dükkanlı 1 çarşı vardır (Böcüzade, 1932). Mustafa Koç (1983)’a göre, Yeşilada’da iki kilise, bir manastır inşa edilmiştir (Koç, 1983, s.324). Diğer kilisenin bugünkü Aya Stefanos Kilise’nin yanında inşa edilmiş olan okulun bulunduğu yerde olduğu bilinmektedir. Manastırın ise eski kız kilisesi olduğu düşünülmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4. Salname ve diğer kaynaklara göre mimari yapılar

Yıl	Mimari Yapılar
1868	30 cami, 18 mescit, 3 medrese, 1 kütüphane, 29 mektep (27 İslam, 2 Hristiyan), 19 köprü ve 24 çeşme
1888	32 cami, 17 mescit, 2 medrese, 1 kütüphane, 10 sıbyan mektebi (9’u İslam, 1 Rum), 150 dükkân, 37 çeşme, 3 han, 2 kilise ve 4 hamam
1892	864 hane, 4 han, 3 hamam, 211 dükkân, 1 değirmen, 4 fırın, 3 kahvehane ve 3 hamam

Eğirdir İlçesinde günümüze ulaşmış önemli tarihi kültür varlıkları, Prostanna ve Parlais Antik Kentleri, Eğirdir Kalesi, Aya Stefanos Kilisesi, Aya Georgia Kilisesi, Hızır Bey Camii, Merkez Ağa Cami, Ada Cami (Eski Kız Kilisesi), Dünder Bey Medresesi, Dünder Bey Hamamı, Yeşilada Hamamı, Baba Sultan Türbesi, Şeyh Müslihittin Türbesi, Şeyh Mehmet Çelebi Türbesi, Keyhüsrev Kervansarayı, TCDD Gar Binası, çeşitli dönemlere ait çeşmeler, köprüler ve geleneksel tarihi konutlarıdır (Çizelge 4.5).

Çizelge 4.5. Eğirdir İlçesi kültür varlıkları

No	Yapı Adı	Yapım Tarihi	Tescil
1	Eğirdir İç Kale	M.Ö. 4.yy /1220-1227 / ?	1975 / 24.04.1995 tarih 2507 sayılı
2	Hızırbey Camii (Ulu Cami)	11.yy / 1327 - 1328 / 1820 – 1878 çatı	20.02.2009 tarih 2971 sayılı
3	Dünder Bey Medresesi (Taş Medrese)	1237 / 1301-1302	1984 / 20.02.2009 tarih 2971 sayılı
4	Dünder Bey Hamamı (Esmâ Sultan Hamamı)	H.707 / 1307-1308	10.05.2007 tarih 49 sayılı / 05.12.2011 tarih 217 sayılı
5	Seyfullah Dede Mevlevî Dergahı	1310 / 1480	17.01.1975 tarih 152 sayılı
6	Dedeki Paşa Camii (Kale Camii)	1820 / 1960	24.04.1995 tarih 2507 sayılı
7	Devran Dede Türbesi	1970	24.04.1995 tarih 2507 sayılı
8	Eflatun Dede Türbesi ve Haziresi	1980'lerden sonra	17.01.1975 tarih 152 sayılı
9	Merkez Ağa Camii /Yukarı Cami / Ağa Camii / İnce Ağa Mescidi	1191 / 1777 (minarede) 1124/ 1413 (giriş kapısında)	15.05.2007 tarih 1588 sayılı
10	Şeyh Muslihiddin Türbesi, Mescidi, Mezarlığı	1333 / ?	17.01.1975 tarih 152 sayılı
11	Ada Camii /Kızılkütüp Camii (Eski Kız Kilisesi)	1618	1975
12	Aya Stefanos (Yeşilada) Kilisesi	8. yy/ 1800 başlarında	14.04.2007 tarih 1576 sayılı
13	Yeşilada Hamamı	19.yy	14.04.2007 tarih 1576 sayılı
14	Hoyraz Çeşmesi	-	17.01.1975 tarih 152 sayılı
15	Yılanlıoğlu Şeyh Aliâğa Çeşmesi	H.1300	Tescilli
16	Çeşme - 1	???	10.05.2007 tarih 1588 sayılı
17	Çeşme - 2	H.1224 - 1808	10.05.2007 tarih 1588 sayılı
18	Enise Hanım Çeşmesi		15.05.2007 tarih 1588 sayılı
19	Çınar	(1322 / 1711)	Tescilli
20	Çınar	-	Tescilli
21	Çınar	-	Tescilli
22	Mezarlık	1986	Tescilli

Çizelge 4.5. (devam) Eğirdir İlçesi kültür varlıkları

No	Yapı Adı	Yapım Tarihi	Tescil
23	Vezirler Önü Hamamı Kalıntısı		Tescili yok
24	Demirkapı Hamam Kalıntısı		Tescili yok
25	Kaleburnu Hamamı Kalıntısı		19.03.1996 tarih 2899 sayılı
26	Eğirdir Keyhüsrev Kervansarayı (Eğirdir Hanı)	1237	22.08.1990 tarih 890 sayılı
27	Prostanna Antik Kenti	M.Ö. 1. yy.	Tescilli
28	Yılanlıoğlu Cami	1806	Tescilli
29	Şeyhül'islam Elberdai Türbesi		Tescilli
30	Baba Sultan Türbesi	1358	1989 / 01.06.2009 tarih 3167 sayılı
31	Çınar	-	Tescilli
32	Eğirdir Garı	1907	29.08.2002 tarih 5561 sayılı
33	Eğirdir Kemik Hastalıkları Hastanesi	1952 / 1968 / 1986	Tescili yok
34	Dağ ve Komando Okulu	1926 / 1930	Tescili yok
35	Eğirdir Lisesi	1949/ 1969	Tescili yok
36	Yazla Hamamı Kalıntısı	-	17.01.1975 tarih 152 sayılı
37	Şeyh Mehmet Çelebi Türbesi ve Zaviyesi	-	17.01.1975 tarih 152 sayılı / 1989
38	Şeyh Mehmet Çelebi Camii (Burhanettin Camii)	1806 (minare) / 1883/ 1965	17.01.1975 tarih 152 sayılı
39	Gülbaba Türbesi	-	Tescili yok

İlçeye bağlı kasabalarda da önemli kültür varlıkları bulunmaktadır. Bunlar; Parlais Antik Kenti, Malos Antik Kenti, Gökçehüyük, Bağören ve Kaletepe Kilise Kalıntıları, Serpil Köyü Antik Yolu (St. Paul Yolu), Akbelenli Köyü Denizaltı Mevki Antik Yerleşim Alanı, Aya Georgios Kilisesi, Ahırcı Çeşmesi, Akmescit Çeşmesi, Baş Mahalle, Pazar Mahalle Çeşmesi, Çaşnığır Paşa Hamamı, Çaşnığır Paşa Camii, Barla'daki Osmanlı ve Roma köprüleri, Sarıdris Mallos Tapınağı'dır.

Eğirdir yarımadası ve adaların birlikte yer aldığı koruma sınırları içinde birçok anıtsal ve sivil tescilli yapı vardır. Bu yapıların yanı sıra tescili olmayan ancak geleneksel niteliklere sahip yapılar da bulunmaktadır. Bu sınırlar içerisinde 11 tanesi Yeşilada'da olmak üzere 43 adet tescilli geleneksel konut ve 36 adet tescilli hamam, cami, kilise, ağaç gibi anıtlar bulunmaktadır. 1984 yılında yapılan tespit çalışması ile sadece Yeşilada'da 82 adet yapının

tescili düşürülmüştür (Resim 4.11, 4.12, 4.13, 4.14). Ancak tescilli yapılardan başka geleneksel konutlar mevcuttur. Bir kısmı niteliğini kaybetmiş olup, bir kısmı hala karakteristik değere sahip ve niteliklidir. Çalışma alanında 221'i geleneksel konut ya da dükkan, 21'i anıtsal yapı olan toplam 239 yapı incelenmiştir. Bunlardan başka da geleneksel özelliklerde yapılar onarımlar sonucunda tanınamayacak duruma gelen konut ve dükkanlar vardır. Ancak çok fazla değişmiş olmaları nedeniyle incelemeye alınmamıştır.

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 10.05.2007/49
Karar Tarihi ve No. : 10.05.2007/1588

Toplantı Yeri
ANTALYA

TESCİL EDİLEN ANITSAL YAPILAR LİSTESİ

ENVANTER NO:	ADA/PARSEL	ADI	KORUMA GRUBU
1	178/1	Ema Sultan Hamamı	I
2	202/8	Çeşme	I
3	211/2	Çeşme	I
4	253/9	Çeşme	I
5	281/8	Çeşme	I
6	294/3	Merkez Ağa Camii	I

TESCİL EDİLEN SİVİL MİMARLIK ÖRNEKLERİ

ENVANTER NO:	ADA/PARSEL	KORUMA GRUBU
1	158/9,10,11 ve 15	II
2	183/6	II
3	185/5	II
4	185/11-12	II
5	196/9	II
6	196/3-4	II
7	188/8	II
8	196/19	II
9	199/1	II
10	199/3	II
11	199/4	II
12	197/1	II
13	181/8	II
14	211/1	II
15	256/10	II
16	293/9	II
17	311/6	II
18	294/1	II
19	287/1	II
20	285/4	II
21	183/1-2	II
22	183/14	II
23	185/15-16	II

ASLI GİBİDİR

İLBİLİNT BAYKAL
Bölge Kurulu Başkanı

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

Toplantı Tarihi ve No. : 10.05.2007/49
Karar Tarihi ve No. : 10.05.2007/1588

Toplantı Yeri
ANTALYA

ENVANTER NO:	ADA/PARSEL	KORUMA GRUBU
24	202/7-8	II
25	206/2	II
26	206/10	II
27	206/11	II
28	255/1	II
29	293/2-4	II
30	192/1-2	II
31	253/1-2	II
32	178/4	II

ASLI GİBİDİR

İLBİLİNT BAYKAL
Bölge Kurulu Başkanı

Başkan
Prof.Dr.Habib ABBASOĞLU
İMZA

Üye
Doç.Dr.Gül ASATEKİN
(BULUNMADI)

Üye
Dr.Zekeriya ŞİMŞİR
İMZA

Üye
İlhan GÜCEREN
İsparta Mz.Md.V.
İMZA

Başkan Yardımcısı
Prof.Dr.Hayati TŞİK
İMZA

Üye
Av.Mesut AKAR
İMZA

Üye
Ömer ŞENGÖL
Eğirdir Bd.Bşk.
(Muhallifim)
İMZA

Üye
Mustafa EMEK
Vakıflar Bölge Md.
İMZA

Üye

Resim 4.10. Eğirdir İlçesi'nde (Yeşilada dışındaki) tescilli 32 konut, 10.05.2007 tarihli A.K.V.T.V.K.B.K. kararı (A.K.V.K.B.K. arşivi).

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No ve Tarihi: 13, 12.7.1984
Karar No ve Tarihi: 304, 13.7.1984

Toplantı yeri: **ANTALYA**

ISPARTA İLİ, EĞİRDİR İLÇESİ, YEŞİLADA'DA BULUNAN 2003 SAYILI KARAR UYARINDA KORUNMASI İZLENİMLİ TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ LİSTESİ:

Sıra No	Ada	Adres
1-	Konut	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:3, 113 ada,
2-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:3, 8 par. 138 ada, 6 parsel.
3-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, Kuyuk, pasarezik Meydanı, No:7, 8 par. 137 ada, 1 parsel.
4-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, Kuyuk Pasarezik Meydanı, No:7, 8 par. 137 ada, 1 parsel.
5-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:11, 8 par. 140 ada, 6 parsel.
6-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:6, 8 par. 138 ada, 3 parsel.
7-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:7, 8 par. 109 ada, 9 par.
8-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, A/2 A/2, 8 par. 149 ada, 1 parsel.
9-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, No:13, 8 par. 109 ada, 1 pa.
10-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, Kuyuk Pasarezik Meydanı, Kar Sokak, No:16, 107 ada, 8 par. 140
11-	"	- Isparta, Eğirdir İlçesi, 1 no'lu sokak, No:11, 8 par. 140

KARAR GÖRÜŞÜ

B A Ş K A N
Münsteğer

Üye Akın (Feridun) Üye Akın (Tahir) Üye Çubuk (Mehmet) Üye Emre (Kutlu) Üye Karamağaralı (Hakkı)

Bulunmadı Üye Bulunmadı Üye Bulunmadı Üye Bulunmadı

Üye Özgür (Gökül) Üye Özgür (Nimet) Üye Tankut (Gökül) Üye Münsteğer Yardımcısı

Bulunmadı Üye Bulunmadı Üye Bulunmadı Üye Bulunmadı

Ek. Şerh ve Müdahale Turizm Genel Planlama ve İmar Orman Genel Vakıflar Genel

Genel Müdürü Genel Müdürü Genel Müdürü Genel Müdürü

Seserci (Orhan) Terhan (Öm) Tankut (İsmail) Karadeniz (H. Ali) Yılmaz (Özalp)

Bulunmadı

Resim 4.11. Eğirdir – Yeşilada'da 13.7.1984 tarihli tescili devam eden 11 adet konut, 13.07.1984 tarihli T.K.T.V.Y.K. kararı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
K A R A R

Toplantı Tarihi ve No.: 19.04.2010/121
Karar Tarihi ve No.: 19.04.2010/3969

Toplantı Yeri: **BURDUR**

LİSTE

ADI	ADRESİ	ADA	PARSEL	YAPI GRUBU	KORUMA ALANI
1) Kervansaray Hanırası	Azri mezarlık yanında	14	24 (mali 8)	I.GRUP	Ant.Kor.301 Kur.02.05.2008 tarih ve 2460 sayılı karar ile belirlendi
2) Hanım Hanırası	Yazının bu tarafında	220	54	I.GRUP	
3) Şeyh Mehmet Çelebi Camii	Yazla Mevki	221	03	I.GRUP	
4) Şeyh Mehmet Çelebi Camii	Yazla Mevki	221	04	I.GRUP	
5) İbrahim Dede Türbesi ve Zaviyesi	Yazla Mevki	215	01	I.GRUP	A.K.B.K. 01.06.2009/3167
6) İzzet Ağa Mescidi		294	03	I.GRUP	A.K.B.K. 15.05.2007/1588
7) Enise Hanım Çeşmesi		211	02	I.GRUP	A.K.B.K. 15.05.2007/1588
8) İzzet Çeşmesi		199	02	I.GRUP	A.K.B.K. 15.05.2007/1588
9) Yıldızgözü Şeyh Aliaga Çeşmesi		281	08	I.GRUP	A.K.B.K. 15.05.2007/1588
10) Şeyh Kabbeli/Esma Sultan Hanımı		178	01	I.GRUP	
11) Çınar	Kabbeli Mah. Belediye ile garajı arasında Dündar Bey Medresesi önünde				
12) Tay Medrese (Dündar Bey Medresesi)		11	11	I.GRUP	A.K.B.K. 20.02.2009/2971
13) Ulu Camii (Hacıbey Camii)		10	01	I.GRUP	A.K.B.K. 20.02.2009/2971
14) Ulu Camii Minaresi		10	01	I.GRUP	A.K.B.K. 20.02.2009/2971
15) Ağalar Köşkü	İç Kaleye giden yol üstünde	150	08	II.GRUP	III.Derece Arkeolojik Sit Alanı içinde A.K.B.K. 24.04.1995/2507
16) İç Kale		35	07	I.GRUP	I.Derece Arkeolojik Sit Alanı A.K.B.K. 24.04.1995/2507
17) Devran Dede Türbesi	İç Kale yanında	35	08	I.GRUP	III.Derece Arkeolojik Sit Alanı A.K.B.K. 24.04.1995/2507
18) Dede Camii (Kale Camii)		160	08	I.GRUP	A.K.B.K. 24.04.1995/2507
19) Yavuz Camii (Ağa Camii)		294	03	I.GRUP	A.K.B.K. 15.05.2007/1588
20) Şeyh İzzet Dede Türbesi (Mevkisi Darıolu)		283	02	I.GRUP	Kendi parseli olarak belirlenmiştir

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANTALYA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
K A R A R

Toplantı Tarihi ve No.: 19.04.2010/121
Karar Tarihi ve No.: 19.04.2010/3969

Toplantı Yeri: **BURDUR**

ADI	ADRESİ	ADA	PARSEL	YAPI GRUBU	KORUMA ALANI
21) Kızıllı Köyü Camii (Yeşilada Camii)		103	04	I.GRUP	III.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
22) İbrahim Dede Türbesi ve Zaviyesi		112	02	I.GRUP	I.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
23) Şeyh Müslim Dede Türbesi		113	0102	I.GRUP	III.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
24) İki Rum Kilisesi (Aya Stefanos)		117	01	I.GRUP	III.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
25) Hanım		138	09	I.GRUP	III.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
26) Bir adet ağaç Yeşilada	Yeşilada'nın doğu tarafında				III.Derece Doğal Sit Alanı A.K.B.K. 14.04.2007/1576
27) Çeşme		202	08		A.K.B.K. 10.05.2007/1588
28) Çeşme		253	09		A.K.B.K. 10.05.2007/1588
29) Ağaç (Çınar)	Baba Sultan Türbesi yanında yolun kenarında bir kısmı da kaldırımında				Çevresinden 5 metre yarı çapında
30) Ağaç (Çınar)	Dündar Bey Medresesinin karşısında				Çevresinden 5 metre yarı çapında

B A Ş K A N
Prof.Dr.Harun İSİK
İMZA

Üye Min.Bekir KARABAĞ
İMZA

Üye Dr.Zekeriya SİMSİR
İMZA

Üye Mustafa AKASLAN
İsparta Müh. Md.V.
İMZA

B A Ş K A N YARDIMCISI
Prof.Dr.Ziya GENCİEL
İMZA

Üye Doç.Dr.H.Sabri ALANYALI
İMZA

Üye Min.H.Bülent BAYKAL
İMZA

Üye Mehmet EMİRALIOĞLU
Yakıllar Bölge Md.Tem.
İMZA

Üye Prof.Dr.Erdal TERCAN
İMZA

Üye Osman Nuri ÖZMERAL
Eğirdir Bld.Bşk.
İMZA

Üye

Resim 4.12. Eğirdir İlçesi tescilli anıtları, 19.04.2010 tarihli A.K.V.T.V.K.B.K. kararı (A.K.V.K.B.K. arşivi)

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 13, 12.7.1984
Karar No ve Tarihi : 304, 13.7.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

İSPARTA İİ-BİRİNCİ İLÇESİ-YEŞİLADA'DA BULUNAN 2863 SAYILI YASA UYARINCA
SINICILARIN DÜŞÜRÜLMESİ ÜZERİNDEN YAPILAN :

Sa.No	Adı	Adresi
1-	Konut	İsparta,Eğirdir İlçesi,Pazarlık Meydanı,No:16, 8 paf.121 ada,2 parsel.
2-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:14, 112 ada,8 paf. 5-4 parsel.
3-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:14-16, 8 paf.116 ada, 4 parsel.
4-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:1, 8 paf.115 ada,5 par.
5-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:14,
6-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Manastır Meydanı,No:12,
7-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:4, 120 ada,
8-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Manastır Meydanı,No:17,
9-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:19-21, 8 paf.120 ada,
10-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:20, 8 paf.119 ada,
11-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:10, 8 paf.113 ada,
12-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:19, 8 paf.128 ada,2 pa
13-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:14, 8 paf.124 ada,3 parsel.
14-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:18-20,
15-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:25,126 ada,
16-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:27, 126 ada,8 paf.
17-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:17, 120 ada,8
18-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:9, 122 ada,
19-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:1, 113 ada,
20-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:9, 127 ada,
21-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:7, 8 paf.127 ada,3 par
22-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:5,
23-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:31, 8 paf.131 ada,1 pa
24-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:12, 8 paf.132 ada,1 pa
25-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:10, 132 ada,2 par.
26-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:8, 8 paf.133 ada,3 par
27-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:16, 8 paf.133 ada,1 pa

/..

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 13, 12.7.1984
Karar No ve Tarihi : 304, 13.7.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

Sa.No	Adı	Adresi
28-	Konut	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:2, 8 paf.130 ada,7 par
29-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:13, 8 paf.130 ada,5 pa
30-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Küçük Pazarlık Meydanı, No:9, 120 ada,6 parsel.
31-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:17, 8 paf.130 ada,4 parsel.
32-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:4, 8 paf.130 ada,3 pa
33-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:2, 8 paf.130 ada,1 pa
34-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Küçük Pazarlık Meydanı, No:6, 8 paf.129 ada,5 parsel.
35-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:3, 8 paf.128 ada,1-2 p
36-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Küçük Pazarlık Meydanı, No:8, 8 paf.129 ada,4 parsel.
37-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:3, 8 paf.138 ada,6 par
38-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:11, 8 paf.129 ada,7 pa
39-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Kaçak Pazarlık Meydanı, No:2, 8 paf.133 ada,10 parsel.
40-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Küçük Pazarlık Meydanı No:7, 8 paf.137 ada,1 parsel.
41-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Kaçak Pazarlık Meydanı 8 paf.137 ada,1 parsel.
42-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:29, 8 paf.133 ada,7 pa
43-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:16,8 paf.134 ada,1 par
44-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:29/4, 8 paf.135 ada, 1 parsel.
45-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:27, 8 paf.136 ada,8 pa
46-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:3,
47-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:5,
48-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:7,
49-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:8, 8 paf.142 ada,2 par
50-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:23,8 paf.136 ada,8 par
51-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,7 no'lu sokak,No:2, 8 paf.136 ada,8 parsel.
52-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:6, 8 paf.142 ada,1 par

/..

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 13, 12.7.1984
Karar No ve Tarihi : 304, 13.7.1984

Toplantı yeri :
ANKARA

Sa.No	Adı	Adresi
53-	Konut	İsparta,Eğirdir İlçesi,1 no'lu sokak,no:8, 8 paf.139 ada,3 parsel.
54-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,1 no'lu sokak,no:7, 8 paf.139 ada,2 parsel.
55-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:11, 8 paf.140 ada,6 parsel.
56-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:3, 8 paf.140 ada,3 par
57-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:6, 8 paf.138 ada,4
58-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:6, 8 paf.138 ada,3 par
59-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:8, 8 paf.132 ada,2 par
60-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:7, 8 paf.109 ada,5 par
61-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:4, 8 paf.140 ada,1 par
62-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:2, 8 paf.147 ada,7 par
63-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,5 no'lu sokak,no:3, 8 paf. 109 ada,7 parsel.
64-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,10-9-1, 8 paf.109 ada,9-11 parsel.
65-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:5, 8 paf.109 ada,8 pa
66-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,3 no'lu sokak,no:3, 104 ada,8 paf.4 parsel.
67-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:6, 8 paf.109 ada,16 pa
68-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:8, 8 paf.109 ada,17 pa
69-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:5, 8 paf.105 ada,4 par
70-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:7, 8 paf.105 ada,3 par
71-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:9, 8 paf.110 ada,1 par
72-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:11, 109 ada,
73-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:18, 8 paf.106 ada,2 pa
74-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,8 paf.106 ada,1 parsel.
75-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:1, 8 paf.102 ada,2 pa
76-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:4, 8 paf.104 ada,6 par
77-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:3, 8 paf.102 ada,3 par
78-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:4, 8 paf.102 ada,1 par

/..

T. C.
KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
TAŞINMAZ KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARI
YÜKSEK KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 13, 12.7.1984
Karar No ve Tarihi : 304, 13.7.1984

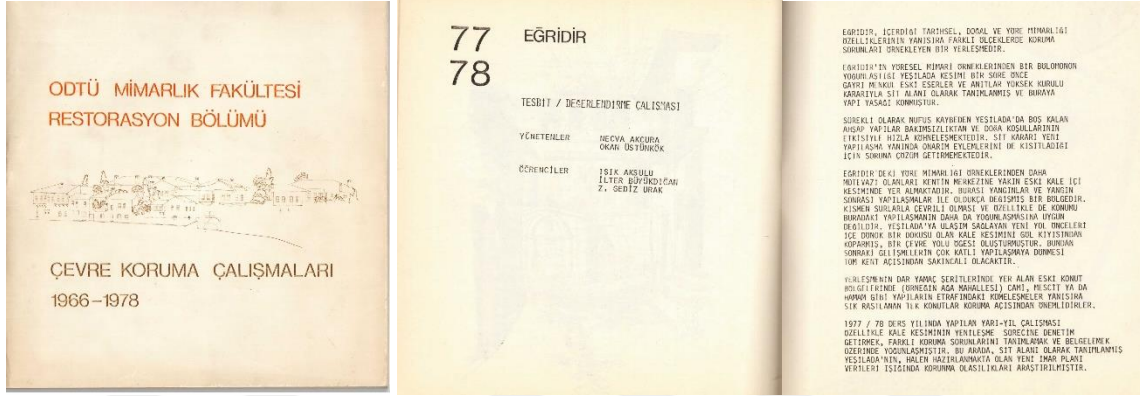
Toplantı yeri :
ANKARA

Sa.No	Adı	Adresi
79-	Konut	İsparta,Eğirdir İlçesi,No:1, no'lu sokak,No:13
80-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,1 no'lu sokak,No:13, 8 paf.101 ada,8 parsel.
81-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Pirahıncı Sokak,No:5, (Kavaklı Çaddesi) 8 paf.101 ada,3 parsel.
82-	"	İsparta,Eğirdir İlçesi,Pirahıncı Sokak,No:5, (Kavaklı Çaddesi) No:1, 8 paf.101 ada,1 par

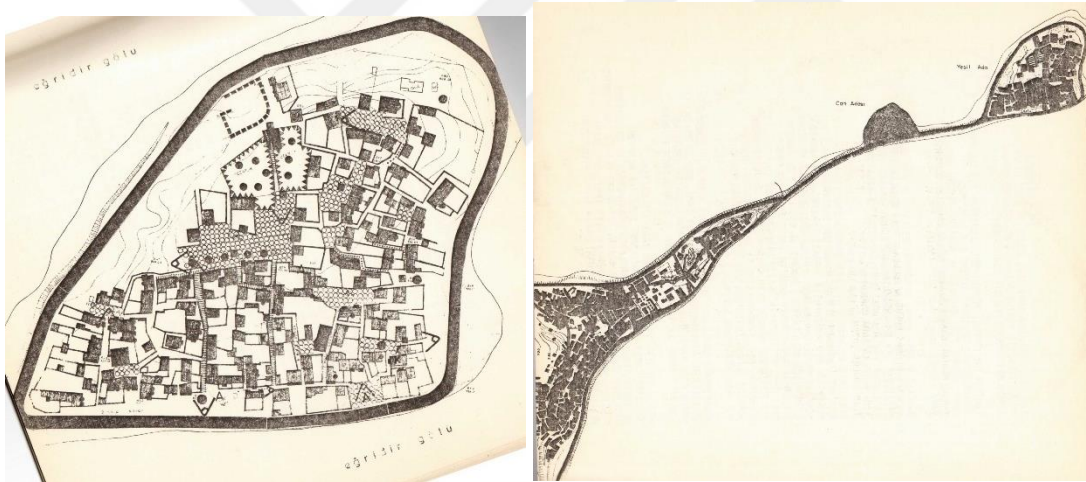
/..

Resim 4.13. Eğirdir – Yeşilada’da 13.7.1984 tarihli tesili düşürülen 82 yapı, 13.07.1984 tarihli T.K.T.V.Y.K. kararı (A.K.V.K.B.K. arşivi).

Kent dokusunun detaylı analizler ilk kez ODTÜ Restorasyon Anabilim Dalı tarafından 1978 yılında yapılmıştır. Bu çalışmalara ait sadece genel dokuyu gösteren paftaların kitapçık haline ulaşılmıştır (Resim 4.15, 4.16).

Resim 4.14. ODTÜ Restorasyon Anabilim Dalı Eğirdir çalışmaları (TMMOB, 1978)

Resim 4.15. ODTÜ Restorasyon Anabilim Dalı Eğirdir çalışmaları (TMMOB, 1978)

Eğirdir’de kültür varlıklarının çok olduğu, ancak bu varlıkların geleneksel özellik gösteren homojen bir dokuda yer almadığı gözlemlenmiştir. Parça parça koruma alanları belirlenmiş, bu alanlar içerisinde sadece 11 tanesi Yeşilada’da olmak üzere 43 adet geleneksel konut ve 36 adet anıtsal yapı tescillenmiştir. Geleneksel ticaret bölgesi niteliğini yitirmiş, çok fazla bozulmaya uğramıştır. Geçmişten günümüze 1978, 1984, 1991, 1994, 2010, 2017 yıllarında tespit çalışmaları yapılmış, bazı dönemlerde koruma planları hazırlanmış ancak tam olarak hiçbir zaman uygulamaya geçirilmemiştir. Hem koruma kurulu, hem de üniversite (ODTÜ) alanın belgelenmesi için girişimde bulunsa da belediye ve kullanıcılar tarafından hızla yıkım çalışmaları yapılmıştır. Bu nedenle doku niteliğini büyük ölçüde yitirmiştir.

4.4. Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanının Analizi

Bu bölümde öncelikle alanın genel özelliklerini kapsayan verilerin neler olduğuna dair bilgiler sunulmuştur. Genel ve yerel ölçekte coğrafi konumu, topoğrafik durumu, iklimi gibi verileri içeren fiziksel özellikler ile halkın sosyo-kültürel yapısından bahsedilmiştir. Eğirdir'in tarihi, mekânsal gelişimi ve değişimi, korunması gerekli kültür varlıkları ve tescil durumları ayrı ayrı ele alınmıştır. Koruma alanı analizleri 13 başlık altında ele alınmıştır. Bu analizler; genel nitelikler, tarihi dönem, ulaşım, arazi ve parsel kullanımı, parselasyon ve mülkiyet durumu, topoğrafya, kat adetleri, çevresel değerler, potansiyeller ve olanaklar, mimari analiz, sosyal analiz, değişmişlik durumu analizi ve risk analizi başlıkları altında incelenmiştir.

4.4.1. Genel nitelikler

Çalışma alanı, Seydim Mahallesi'nden İmaret Mahallesi'ne uzanan tarihi kent dokusu, geleneksel dokuya sahip Yeşilada ve ikamet olmayan Can Adasını kapsamaktadır. Alanda 1. Derece arkeolojik sit olan Eğirdir Kalesi, 3. Derece arkeolojik sit olan Eğirdir Kalesi çevresi, 1. Derece doğal sit olan Can Adası, 3. Derece doğal sit olan Yeşilada ile tarihi kent merkezinde parçalı olarak dağılan koruma alanı⁷ mevcuttur. Bu alan içindeki; Seydim, Poyraz, Kubbeli, Hacışeyh, Demirkapı, Katip, Hamam, Ağa, İmaret, Camii, Kale ve Yeşilada Mahalleleri çalışma alanını oluşturmaktadır. Eğirdir Gölü tarafından çevrelenen mahallelerden sadece Poyraz, Hacışeyh ve Ağa Mahallelerinin göle kıyısı yoktur. Bu mahalleler batıda Sivri Dağın eteğinde konumlanmıştır (EK-1. Baz Pafta).

Geleneksel kent dokusu Cami Mahallesi dışında genellikle dar ve organik sokaklardan oluşmakta, ancak Cami Mahallesi, yangınlardan sonra yeniden imar edilmiş olması nedeniyle, gridal ve daha düzenli bir dokuya sahiptir. Sivil mimarlık örneği konutları, camileri, çeşmeleri, hanı, hamamları ve kilisesi ile geleneksel Anadolu kentini yansıtan dokunun ada bölgesinin bir bölümünde gayrimüslimler tarafından inşa edilmiş olan konutlar ve kilise vardır. Adanın organik düzene sahip geleneksel dokusu kent merkezinde göre daha özgün bir biçimde günümüze ulaşmıştır. Adada, yığma taş duvarlar ile oluşturulan avlular, yığma taş – ahşap karkas konutlar ve bu konutları çevreleyen meydanlar vardır. Ancak diğer mahallelerden sadece Kubbeli Mahallesi'ndeki Esmâ Sultan Hamamı, Cami Mahallesi'

⁷ Bu koruma alanı “plan değişikliğini onama sınırı” ile çevrilidir.

ndeki Dündar Bey Medresesi ve Hızır Bey Camii manzumesinin birlikteliği ile oluşan kamusal alan, çok katlı binalar ve yeni açılan yollarla özgün dokusunu yitirmiştir. Ancak Ağa Mahallesi Camii, Mevlevi Dergahı ile yıkılan büyük hamam bir merkez; Kale Mahallesi Camii, kalıntıları günümüze ulaşan Vezirler Evi Önü Hamamı ile Kaleburnu Hamamı' nın bir merkez oluşturduğu bilinmektedir. Yeşilada'da ise meydanlar camilere açılmaz. Adanın kuzeyinde yer alan kilise, kilisenin kuzeyinde olduğu bilinen erken dönem kilisesi, yıkılan papaz evi Manastır Meydanı olarak bilinen alanda buluşmaktadır (Resim 4.17). Bahsi geçen bu yerler geleneksel dokudaki eski odak noktalarıdır.

Resim 4.16. Aya Stefanos Kilisesi ve yanındaki günümüze ulaşamayan papaz evinin bir Yunan Gazetesindeki 1979 tarihli fotoğrafı (ΑΦΙΕΡΩΜΑ, ΚΥΡΙΑΚΗ 16 ΜΑΡΤΙΟΥ 1997, 2-31)

Çalışma alanında 239 adet kültür mirası tespit edilmiştir. Bunların 211 tanesi geleneksel konut, 7'si dükkan 21 tanesi anıtsal yapıdır (Çizelge 4.6). Anıtsal yapılar şu şekildedir; 5 cami + mescit, 1 medrese, 2 hamam, 3 hamam kalıntısı, 1 konut ile birlikte Mevlevi dergahı, 1 kilise, 1 kale, 4 türbe, 5 çeşme incelemeye alınmıştır. Ayrıca alanda birer kültürel peyzaj ögesi olan 2 mezarlık ve 3 anıt çınar bulunmaktadır. Yine alanın birçok noktasında harap yapılar vardır. Özellikle geleneksel yapıların yoğun ve topoğrafyanın eğimli olduğu noktalarda merdivenler vardır. Özgün avlu ve müştemilatlar daha çok Yeşilada ve Ağa Mahallelerinde bulunmaktadır. Yeni yapılan betonarme yapılar geleneksel konut dokusu aralarında dağılmıştır. Geleneksel konut dokusunu çevreleyen dolgu yol kenarı boyunca yeni yapılar inşa edilmiş ve bu yapılar geleneksel konutları iç bölgede sıkıştırmıştır. Ayrıca Cami Mahallesi'nde yer alan ticari bölge, Mehmet Yiğitbaşı Caddesi, 3. Cadde ve İsa Köklü Caddesi boyunca yer alan yapıların büyük bir kısmı alandaki en yeni yapılardır.

Çizelge 4.6. Çalışma alanında yer alan kültür mirası listesi

Adet	Kültürel Miras
1	Kale
5	Cami + Mescit
1	Kilise
1	Medrese
5	Hamam ya da Hamam kalıntısı
5	Türbe / Mevlevihane ⁸
5	Çeşme
211	Geleneksel Konut
7	Geleneksel Dükkan
239	Toplam

Alanda bunlardan başka kültürel peyzaj öğeleri vardır. Bunlar mezarlıklar ve anıt ağaçlardır. Ayrıca eski bir okul olduğu bilinen ve günümüzde kahvehane olarak kullanılan yapı vardır. Çalışma alanı dışında da kültürel miras mevcuttur (Çizelge 4.7).

Çizelge 4.7. Çalışma alanının dışında olup yakın çevresindeki geleneksel evler dışındaki kültürel mirası

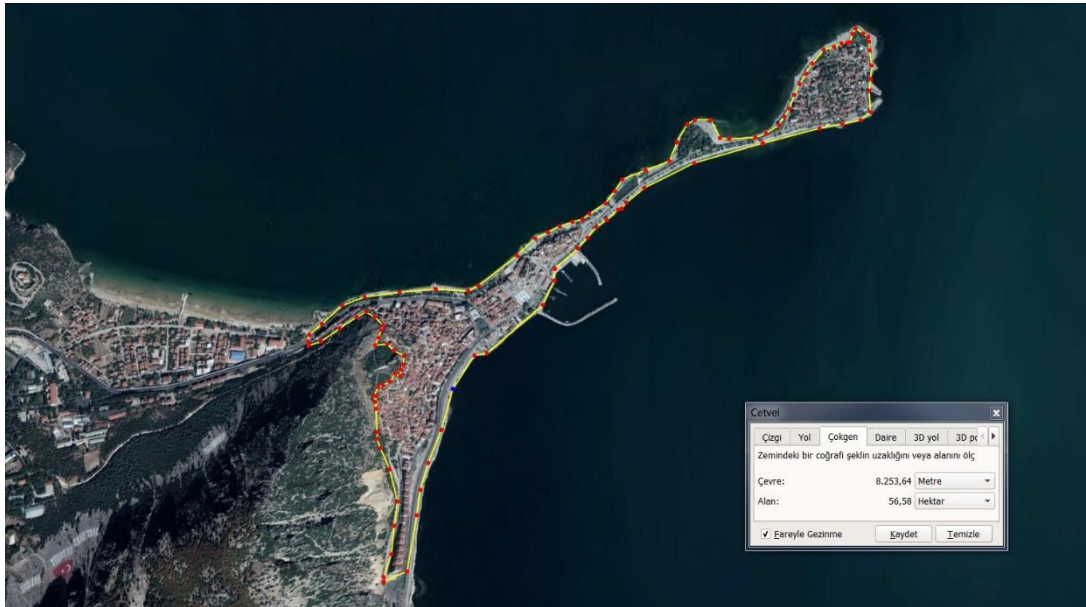
Adet	Kültürel Miras
1	Kervansaray
1	Antik Kent
2	Cami
2	Türbe
1	Çınar
1	Tren Garı
1	Hastane
2	Okul
1	Hamamı Kalıntısı
1	Türbe ve Zaviye

Alanda yer alan 211 geleneksel evden 113 adedinin içerisine girilmiştir. Girilemeyen konutların bir kısmı harap ya da yıkılmak üzere olan, yıkım kararı çıkarılan evlerdir. Yine onarılmış ancak çimento sıva, PVC pencere gibi uygulamalar nedeniyle yeni yapı

⁸ Bu Mevlevihane'nin bitişiğinde Mevlevi Şeyhinin kaldığı konut vardır. Birlikte koruma altına alınmıştır.

görünümünde eski yapı da mevcuttur. Alanda bulunan bu evler geleneksel niteliklerini yitirdikleri için çalışmaya dahil edilmemiş, geleneksel özelliğe sahip olduğu bilinen evler çalışma kapsamına dahil edilmiştir. Tarihi ticari bölgede de daha fazla geleneksel dükkan olduğu bilinmektedir. Ancak çok fazla hatalı onarım gören bu dükkanlar zamanla geleneksel niteliklerini kaybetmişlerdir. İç mekanda çeşitli yapısal detaylar ile geleneksel özelliğe sahip de olabilir. Bu nedenle içine girilemeyen, onarılmış ve eski ya da yeni olduğu anlaşılamayacak değişmiş olan yapılarla ilgili analizler, sadece yerinde gözlem ve yöre halkına sorulan sorulara verilen cevaplar doğrultusunda yapılmıştır. Böylelikle dıştan yeni olarak görülen bir yapının iç mekandaki eskilik özelliği anlaşılabilinmiş ve geleneksel yapı olarak ele alınmıştır. Halkın bir bölümü yapılarının geleneksel özelliklere sahip olduğunu gizlemek istedikleri için net bir bilgi vermeyi istememiştir.

Çalışma alanı yaklaşık olarak 56 hektar büyüklüğe sahiptir (Resim 4.18). Alanda boş parsel sayısı çok azdır. Yerleşim eski ve organik bir dokuya sahiptir. Parsellerin çoğunda yapılar bulunmakta ve dokuyu oluşturan sokaklar dar, parseller ise sıkışıktır. Yeni yapılaşmaya ayrılan alan yok denecek kadar azdır. Daha çok mevcut yapıların yıkılması ile ortaya çıkan alanlara yeni yapı yapılmaktadır.

Resim 4.17. Çalışma alanı sınırlarının Google Earth üzerinde gösterimi

Bu çalışma, Eğirdir kentsel koruma alanının genel ve çevresel özellikleri, yapıların mimari özellikleri, değişmişlikleri, yapısal ve konfor durumlarına ilişkin analiz verilerini içermektedir. Yerinde yapılan tespitlerde sınırları belirlenen koruma alanında öncelikle bir

baz pafta oluşturulmuş, ardından alanın güncel durumunun işlendiği doluluk durumu, tarihi dönem, ulaşım, arazi ve yapı kullanımı, parselasyon ve mülkiyet durumu, kat adetleri, topoğrafya parametrelerinin belirlendiği genel doku analizleri yapılmıştır. Daha sonra; yapı girişleri, plan elemanları, plan tipleri, yapım sistemi ve malzeme kullanımı, cephe tipi, cephe elemanlarının belirlendiği mimari analizler yapılmıştır. Bu fiziksel analizlerin yanı sıra somut olmayan kültür mirası, sosyal analizler ve risk analizleri de yapılmıştır. Bu tespit ve analizler ile elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda, mimari özellikler, çevresel değerler, yapısal durum, konfor durumu, değişmişlik durumu belirlenmiştir. Analiz ve değerlendirmelerin elde edilebilmesi için yerinde incelemeler ile düzenlenen dış ve iç tespit ve değerlendirme fişleri ile sosyal anket formlarında yararlanılmıştır. Alanda bulunan 239 yapıda 239 dış tespit ve değerlendirme fişi, 116 yapıda iç tespit ve değerlendirme fişi, 30 yapıda sosyal anket formu doldurulmuştur. Böylece yapıların detaylı mimari özellikleri incelenmiş, koruma sorunları ve risk tespitleri yapılmıştır. Analiz ve değerlendirmelerin sentezi ile koruma potansiyel ve sorunları yapı ve çevre ölçeğinde elde edilmiş ve paftalara işlenmiştir.

Dış tespit ve değerlendirme fişi

Yapının cephe özellikleri, koruma durumu, parsel tipolojisi, değerliliği ve değişmişlik durumuna ilişkin tespit ve değerlendirmelerin yer aldığı fiştir. Fişte yapının vaziyet planı, fotoğrafı, cephe krokisi, konum tipi, çıkma tipi, payanda, örtü, saçak ve risk tespitleri yer almaktadır. Değerlendirmeler ise; yapının korunmuşluk durumu, özgünlük durumu, fiziksel durumu, değişmişlik durumu, risk durumu ve değerliliği başlıkları altında yer almaktadır (Çizelge 4.8).

İç tespit ve değerlendirme fişi

Girilebilen yapıların iç mekanlarına ait iç tespit ve değerlendirmelerinin yer aldığı fiştir. Bu fişte her kata ait plan krokileri, plan tipi, plan ve mekan elemanları, malzeme ve değişmişlik durumu, tesisat durumu bilgileri yer almaktadır. Bazı risklerin ve yapısal durumun tespiti için iç mekan incelemeleri daha net bilgi sağlamıştır. Örneğin hatalı onarım, yanlış kullanım ve yapısal durum kararları iç değerlendirme ile daha net anlaşılabilinmiştir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.8. Dış tespit ve değerlendirme fişi örneği

GAZİ ÜNİVERSİTESİ, FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARLIK ANABİLİM DALI, DOKTORA TEZİ									
EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANI									
DİŞ TESPİT ve DEĞERLENDİRME FİŞİ									
ENVANTER NO:			YAPININ ADI:			YAPININ TARİHİ / DÖNEMİ:			
İL/İLÇESİ: İSPARTA / EĞİRDİR			MAHALLE:			ÖZGÜN İŞLEVİ:			
KAPI NO:			SOKAK / CADDE:			GÜNÜMÜZ İŞLEVİ:			
PAFTA:	ADA:	PARSEL:	KAT ADEDİ:	SİT ALANINDA:	EVET:	HAYIR:	KULLANIM DURUMU	KULLANILIYOR:	KULLANILMIYOR:
TESCİL DURUMU			KORUMA DERECE:			YAPAN:			
TESCİLLİ:	TESCİLSİZ:	ÖNERİLEN:	I			II			
RESTORASYON PROJESİ			ÇEVRESEL:	ÇEVREYE AYKIRI:	ANITSAL:		YAPTIRAN:		
VAR			YOK						
KORUNMUŞLUK DURUMU			KONUM			ŞEMATİK (AVLU-SOKAK-GİRİŞ GÖSTERİMİ)			
ONARILMIŞ:			BITİŞİK			AYRIK			
SOKAK SAĞLIKLI LAŞTIRMASI UYGULANMIŞ:			SOKAĞA CEPHELİ						
KİSMİ ONARIM GEREKLİ:			BAHÇE İÇİNDE						
KAPSAMLI ONARIM GEREKLİ:			BOŞ PARSEL						
SOKAK SAĞLIKLI LAŞTIRMASI GEREKLİ:			GİRİŞ						
HARABE:			YOLDAN						
DEĞERLİLİK			AVLUDAN						
ENDER	KARAKTERİSTİK	ÇEVRESEL	NİTELİKSİZ	MEYDANDAN					
STRÜKTÜR VE MALZEME			GENEL ÖZGÜNLÜK DEĞERLENDİRMESİ						
ZEMİN KAT	ÜST KAT	ARA KAT	PLAN	CEPHE	TAŞIYICI E.	ÜST ÖRTÜ	MİMARİ ELEM.		
BETONARME			DEĞİŞMEMİŞ						
YIĞMA TAŞ			AZ						
YIĞMA TUĞLA			ÇOK						
AHŞAP KARKAS			YOK OLMUŞ						
KARMA									
SAC KAPLI									
SİVALİ									
FAYANS / PVC KAPLI									
RİSKLER			FİZİKSEL DURUM						
DOĞAL KAYNAKLI RİSKLER			İYİ			ORTA	KÖTÜ	HARAP	
Kötü Hava Koşulları	Rutubet	ZEMİN KAT							
Deprem	Zemin Özellikleri (sıyrık, homojen)	ARA KAT							
Sel - Su Basması	Topografik Durum (çukuklu / düz)	ÜST KAT							
Heyelan / Toprak Kayması	Bitkilendirme	GENEL							
Kaya Düşmesi									
Çiğ									
İNSAN KAYNAKLI RİSKLER			FOTOĞRAF			ÖN CEPHE			
Yangın - Kundaklama	Bakımsızlık								
Kaçak Kazı	Strüktür Tasarımındaki Hatalar								
Hatalı Ek	Hatalı / Niteliksiz Malzeme Kul.								
Yanlış Onarım	Kötü İşçilik ve Detay Kullanımı								
Kötü Kullanım	Trafik								
Hava Kirliliği	Savaş								
Terk									
Vandalizm									
Turizm									
KURUMSAL KAYNAKLI RİSKLER	SOSYAL RİSKLER								
İmar Çalışmaları	Göç-Mücadele								
Kurul Kararları	Yaşayan İnsan Hazinesinin Kaybolması								
Trafik	Somut Olmayan Kültür Mirasının Kaybolması								
Politik	Ekonomik								
CEPHEDE DEĞİŞİMLİK			ESKİ FOTOĞRAF			ARKA / YAN CEPHE			
	MALZEME	DEĞİŞİMLİK							
CEPHE HAREKETLİLİĞİ	ÇIKMA								
	ABDESTLİK								
	BALKON								
YAPI ELEMANLARI	BAHÇE KAPISI								
	KAPI								
	PENCERE								
	KAFES - KEPENK								
	PAYANDA								
	ELİ BOĞRÜNDE								
KAPLAMA / SÜSLEME MALZEMESİ	KAPLAMA								
	SAÇAK SİLMESİ								
	KAT SİLMESİ								
	BEZEME								
AVLU ELEMANLARI	ÇEŞME								
	KUYU								
ÜST ÖRTÜ BİÇİMİ VE MALZEMESİ			ÇIKMA TİPİ			PAYANDA, BOĞRÜNDE VS. DETAY			
KIRMA	BEŞİK	ALATURKA	MARSİLYA	Orta Çıkma	Köşe	Testere			
SUNDURMA	TERAS / DÜZ	BETON	OLUKLU SAÇ LEVHA	Yanda Tek Çıkma	Düzensiz	Çıkmasız			
KUBBE	TONOZ	KURŞUN	KARMA	Yanda Çift Çıkma	Gönye	Karma			
KARMA				Tüm Cephe Ç.	Payandalı	Kirilemeli			
SAÇAK			ÇIKMA FORMU						
ALTI KAPALI SAÇAK	ALTI AÇIK SAÇAK	PROFİLLİ SAÇAK	SAÇAKSIZ				DANIŞMAN: PROF. DR. Z. GEDİZ URAK HAZIRLAYAN: AYŞE BETÜL GÖKARSLAN		
KIRPI SAÇAK									

Çizelge 4.9. İç tespit ve değerlendirme fişi örneği

GAZİ ÜNİVERSİTESİ, FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, MİMARLIK ANABİLİM DALI, DOKTORA TEZİ		EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANI		İÇ TESPİT ve DEĞERLENDİRME FİŞİ		
ENVANTER NO:		YAPININ ADI:		YAPININ TARİHİ / DÖNEMİ:		
İL/İLÇESİ:		MAHALLE:		ÖZGÜN İŞLEVİ:		
KAPI NO:		SOKAK:		GÜNÜMÜZ İŞLEVİ:		
PAFTA:	ADA:	PARSEL:	TESCİL DURUMU:	KULLANIM DURUMU	KULLANILMIYOR: KULLANILMIYOR:	
ZEMİN KAT	MALZEME	DEĞİŞMİŞ	PLAN TIPOLOJİSİ	İÇ SOFALI	ZEMİN KAT PLANI	
	DUVAR			KÖŞESOFALI		
	DÖŞEME			ORTA SOFALI		
	TAVAN			DIŞ SOFALI		
	MERDİVEN			KAPALI SOFALI		
	KAPI			AÇIK SOFALI		
	PENCERE					
	YÜKLÜK					
	SANDIKLIK					
	OCAK					
	DOLAP					
	GUSULHANE					
	SEKİ					
	RAF / SERGEN					
	LAMBALIK					
NİŞLER						
ABDESTLİK						
ÜST KAT	MALZEME	DEĞİŞMİŞ	PLAN TIPOLOJİSİ	İÇ SOFALI	ÜST KAT PLANI	
	DUVAR			KÖŞESOFALI		
	DÖŞEME			ORTA SOFALI		
	TAVAN			DIŞ SOFALI		
	MERDİVEN			KAPALI SOFALI		
	KAPI			AÇIK SOFALI		
	PENCERE					
	YÜKLÜK					
	SANDIKLIK					
	OCAK					
	DOLAP					
	GUSULHANE					
	SEKİ					
	RAF / SERGEN					
	LAMBALIK					
NİŞLER						
ABDESTLİK						
ARA / BODRUM KAT	MALZEME	DEĞİŞMİŞ	PLAN TIPOLOJİSİ	İÇ SOFALI	ARA / BODRUM KAT PLANI	
	DUVAR			KÖŞESOFALI		
	DÖŞEME			ORTA SOFALI		
	TAVAN			DIŞ SOFALI		
	MERDİVEN			KAPALI SOFALI		
	KAPI			AÇIK SOFALI		
	PENCERE					
	YÜKLÜK					
	SANDIKLIK					
	OCAK					
	DOLAP					
	GUSULHANE					
	SEKİ					
	RAF / SERGEN					
	LAMBALIK					
NİŞLER						
ABDESTLİK						
TESİSATLARIN DURUMU						
	HAVALANDIRMA	SU	ELEKTRİK	ATIK SU	ISITMA (SOBA)	KANALİZASYON
ZEMİN KAT						
ARA KAT						
ÜST KAT						
PLANDA DEĞİŞİMLİK			TAŞIYICI SİSTEMDE DEĞİŞİMLİK			
	BÖLÜNME	EKLEME	KALDIRMA / YIKMA	STRÜKTÜREL DEĞİŞİM	YIKILAN / BOZULAN STRÜKTÜR	EK STRÜKTÜR
ZEMİN KAT						
ARA KAT						
ÜST KAT						
DANIŞMAN: PROF. DR. Z. GEDİZ URAK						
HAZIRLAYAN: AYŞE BETÜL GÖKARSLAN						

4.4.2. Tarihi dönem

Göller Bölgesi tarihi Üst Paleolitik (M.Ö. 35.000) döneme uzansa da, Eğirdir İlçe merkezinde yerleşme tarihi, Eğirdir Kalesi' nin bilinen inşa tarihi olan M.Ö. 4. yüzyıla

dayanmaktadır. Kaleden sonra yapılar arasında en eskisi bir Anadolu Selçuklu Dönemi yapısı olan Keyhüsrev Kervansarayı (1237)'dir. Ancak bu yapı çalışma alanına dahil değildir. Dünder Bey Medresesi (1327), Dünder Bey Hamamı (1301), Hızırbey Camii (1307) ve Şeyh Muslihiddin Türbe ve Mescidi Hamitoğulları Beyliği yapıları olup 14. yüzyıl örnekleridir. Seyfullah Dede Mevlevi Dergâhı' nın daha önce inşa edildiği söylene de yapı Osmanlı Dönemi'nde evkaf kayıtlarında “Zaviye-i Mevlevihane” olarak (1480) geçmektedir. Bu nedenle 15. yüzyıl yapısı olarak ele alınabilir. Ancak üst katta yer alan konut bölümü geç dönemde inşa edilmiş olabilir. Ada Camii (1618), Merkez Ağa Camii (1712), Aya Stefanos (Yeşilada) Kilisesi (1800 başları), Yeşilada Hamamı (19.yy) Osmanlı Dönemi yapısı olduğu düşünülen yapılardır. Alandaki yapıların tarihi dönem analizi sonucunda elde edilen anıtsal yapılara ait sayısal veriler aşağıda verilmiştir:

- Arkeolojik Dönem: 1 yapı (Eğirdir Kalesi)
- 14. yüzyıl: 4 yapı (Dünder Bey Medresesi, Dünder Bey Hamamı, Hızırbey Camii, Şeyh Muslihiddin Türbe ve Mescidi)
- 15. yüzyıl: 1 yapı (Seyfullah Dede Mevlevi Dergâhı)
- 17. yüzyıl: 1 yapı (Ada Camii)
- 18. yüzyıl: 2 yapı (Merkez Ağa Camii, Aya Stefanos Kilisesi)

Bu yapıların dışında 19. Yüzyıl sonu 20. Yüzyıl başına ait bir çok geleneksel konut ve dükkan yer almaktadır. Alandaki diğer yapıların bir bölümü yeni, bir bölümü ise ciddi onarımlar, sıvanmış cepheleri ve PVC malzeme ile değiştirilen yapı elemanları ile onarılmış olması nedeniyle yapım yılı anlaşılamamıştır.

4.4.3. Ulaşım

Eğirdir'e ulaşım Isparta – Konya karayolu ile sağlanır. Isparta yolu İbrahim Gençay Caddesi ile başlayıp, sırasıyla Mehmet Yiğitbaşı Caddesi, 3 ve 4 nolu Caddeler ile devam etmektedir. Kenti Konya'ya bağlayan Dr. İsa Köklü Caddesi ise sırasıyla Hüsamettin Tanış Caddesi ile 3 ve 4 nolu caddelere, bu caddelerden de Isparta yoluna bağlanmaktadır. 4. Cadde üzerinden, Hızırbey Camii güneyinden Yeşilada'ya Atayolu Caddesi ile bağlanılmaktadır. Atayolu Caddesi; Cami, Kale ve Yeşilada Mahallelerini bağlayan ana arter olup, bu mahallelerdeki sokaklara bu cadde üzerinden dağılım sağlanmaktadır. Kent içinde en yoğun olan yollar Mehmet Yiğitbaşı Caddesi'nden Hüsamettin Tanış Caddesine devam eden yol ile Atayolu

Caddesi'dir. Bu yollar 1. derece yoğunluktaki akslardır. Kent içinde mahalleleri birbirinden ayıran, 5, 6 ve 2 nolu caddeler ise 2. derece yoğunluktaki akslardır. Alanda hemen her mahallede plansız otoparklar dikkati çekmektedir. Bu alanlar daha çok yıkılan yapılardan geriye kalan boş parsellerdir. Çünkü geleneksel dar sokaklara sahip alanda günümüz konfor koşullarının bir parçası olan araç kullanımı ve parkı için çok fazla yer temin edilememektedir. Bu nedenle araçlar daha çok yol kenarları ya da parsellere park edilmektedir. Planlı otoparklar PTT önündeki 4. Cadde ve Terminal yanındadır. Bazı evlere sadece yaya ulaşımı sağlanabilmektedir. Topoğrafyadaki eğim nedeniyle oluşturulan merdivenler araç ulaşımını engellemektedir. Geleneksel dokuda 5 tane çıkmaz sokak vardır. Bazı çıkmaz sokaklar yeni imar çalışmaları ile açılarak yol haline gelmiştir. Yollarında kaldırıma sadece ticari merkezde, Yeşilada'ya giden güzergahta, diğer bölgelerdeki yeni yapıların yoğunlaştığı noktalarda rastlanmaktadır. Genel olarak yollar hem taşıt hem de yaya için kullanılmaktadır (EK-2. Ulaşım Analizi).

4.4.4. Arazi ve parsel kullanımı

Alandaki yapıların büyü bir kısmı yeni yapı olup, kullanılmaktadır. Geleneksel yapıların ise büyük bir kısmı kullanılmamakta ya da depo olarak kullanılmaktadır. Anıtsal yapı olarak tescil edilen Yeşilada Hamamı bile kuzeyinde yer alan otelin kullanılmayan eşyaları ya da atıklarını barındırmaktadır. Geleneksel konutların bir kısmında; ahır, hanealtı (kiler), samanlık, odunluk gibi servis mekanlarının yer aldığı ilk katlar, hela, depo gibi kullanılmakta ya da boş bırakılmaktadır. Geleneksel konutlardan 1 tanesi otel (Nis Otel), 1 tanesi restoran (Eğirdir Fahri Bey Restaurant), 1 tanesi müze ve kafe (Eğirdir Evi) olarak kullanılmakta ve 1 tanesi de restorasyon sonrasında konut + ofis (Ümran Şenol Evi) olarak kullanılmaktadır. Geleneksel ticari bölgede yer alan dükkanların büyük çoğunluğu bakımsız halde kullanılmaktadır. Kullanılmayan yapılar genellikle terk edilmiş, mülkiyet sorunu olan, zaman içerisinde bakımsızlık ve terk nedeniyle yapısal sorunları olan geleneksel konutlardır. Alanda çalışılan yapıların kullanım verileri sayısal ve yüzde olarak aşağıdaki gibidir;

- Kullanılan anıtsal yapılar: 11 (% 4,6)
- Kullanılmayan anıtsal yapılar: 10 (% 4,18)
- Kullanılan geleneksel yapılar: 101 (% 42,26)
- Kullanılmayan geleneksel yapılar: 117 (% 48,95)

Diğer yapılar; yeni ya da onarımlar nedeniyle geleneksel niteliği anlaşılamayan yapılardır. Bu yapıların kullanım durumları incelenmemiştir (EK-3. Kullanım Durumu Analizi).

Çalışma alanında belli bölgelerde bazı işlevler daha fazla yoğunlaşmıştır. Cami Mahallesi'nde ticari ve idari yapılar çoğunluktadır. Çınar, Medrese, Oduncular, Kunduracılar, Pazar, İplik Pazarı Sokaklarındaki yani 168, 169, 170, 171, 172, 173 nolu adalarda bulunan dükkanlar geleneksel ticaret bölgesini⁹ oluşturur. Dünder Bey Medresesi ve Hızır Bey Camii'nin kaleye bakan tarafında belediye, kaymakamlık (hükümet konağı) binaları ile yeni ticari yapılarla birlikte gridal bir doku oluşmuştur. Kaymakamlık ve belediye yapıları arasında bulunan alan toplanma meydanı, otopark ve Perşembe günü Pazar yeri olarak kullanılmaktadır. Bu meydanın güneyinde eski semt pazar yeri ve sıra dükkanlar vardı. Ancak bu alan yıkılmış yeni bir otopark + pazar yeri inşa edilmektedir. Medrese, Cami, Kale gibi anıtsal yapılar da bu bölgededir. Medrese belediyeye ait kültür evi olarak kullanılmaktadır. Konutlar mahallelerin iç kısımlarında toplanmışken, altı dükkan olan konutlar İmaret, Hamam, Katip, Demirkapı, Seydim Mahallelerinde, göle bakan cadde boyunca, inşa edilmiştir. Turistik oteller, restoranlar daha çok Yeşilada'da olup bu mahalle, halkın daha çok yaz aylarında gelmesi nedeniyle de yerli ve yabancı turizm işlevini üstlenmiştir. Kullanım analizleri neticesinde çalışma alanında bulunan yapıların işlevsel dağılımı aşağıda sayısal olarak verilmiştir;

- Konut + Dükkan: 3
- Konut (Sürekli): 69
- Konut (Yazlık): 20
- Dükkan: 3
- Hamam: 1
- Müze: 1
- Otel – pansiyon: 2
- Restoran: 1
- Sosyal / Kültürel Merkez: 2
- Türbe: 4
- Türbe + Mescit: 1

⁹ Böyle bir bölgenin çok benzeri Isparta merkezde “Üzüm Pazarı” isimli çarşıdır. Hemen hemen aynı tarihte kurulan çarşıda benzer üslupta yapılar vardır.

- Cami: 4
- Kullanılmayan: 128
- Yeni yapılar: 945 (EK-4. İşlev Analizi).

Yeni yapıların ise,

- Resmi Kurum: 4 (PTT, Emniyet, Turizm Info)
- Eğitim: 4 (Halk eğitim, kreş, ilkokul)
- İdari: 2 (Belediye, Kaymakamlık)
- Sağlık: 1
- Otogar: 1
- Yurt: 1
- Ticari: 175
- Otel – Pansiyon: 20
- Konut + Ticari: 122
- Konut: 615

Çalışma alanında genel kullanım konuttur. Ayrıca konutların servis amaçlı kullanım ekleri olan müstemilatlar vardır. Alan kullanımında ise; çeşitli rekreasyon alanları, yeşil alan, çocuk parkı, mezarlık, boş yapı parselleri, yol ve meydanlar mevcuttur. Yapıların bir kısmı boş olup, işlev analizi son kullanım çeşidine göre yapılmıştır.

4.4.5. Parselasyon ve mülkiyet durumu

Çalışma alanında toplam 201 adet yapı adası bulunmaktadır. Ancak bu alanın içerisindeki korunan bölgeye dahil adalar 131 adet olmak üzere koruma statülerine göre aşağıda ada numaraları ile verilmiştir;

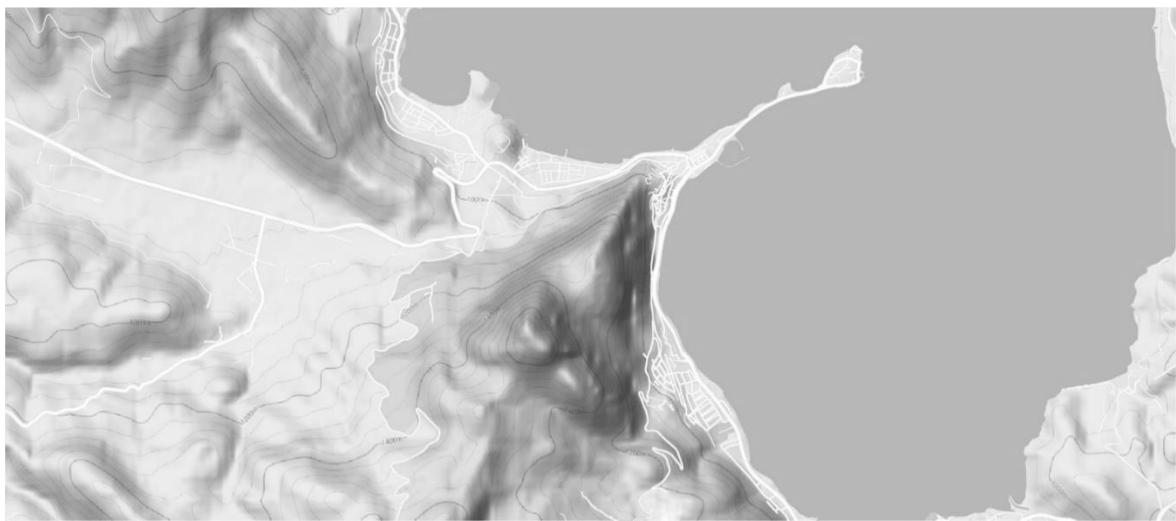
- 3. derece arkeolojik sit: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162 nolu adalar.
- 1. derece arkeolojik sit: 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41,42 nolu adalar.
- 3. derece doğal sit: 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 523 nolu adalar.

- *1. derece doğal sit:* 147 nolu ada.
- *Koruma ve plan değişikliği onama sınırı:* 163'den 347'ye kadar olan alan içerisinde 178, 179, 180, 181, 183, 185, 188, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 206, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 256, 259, 281, 282, 283, 285, 286, 287, 288, 292, 293, 294, 295, 305, 306, 311, 312, 313, 314 nolu adalardır.

Bu koruma alanlarını çevreleyen yapı adaları da koruma alanlarını etkilemesi ve kültürel miras değerlerini barındırdığından çalışma alanına dahil edilmiştir. Alandaki parseller geleneksel ticari bölge ve Cami Mahallesi'nde gridal dokuda, diğer alanlarda organik dokudadır (EK-1. Baz Pafta).

4.4.6. Topoğrafya

Tarihi kent merkezi ilçenin en yüksek noktası olan Sivri Dağı'nın eteğinde konumlanmıştır. Eğirdir Gölü ile Sivri Dağı arasında kalan bölgedeki eğimli topoğrafya üzerinde Kubbeli, Poyraz, Seydim, Demirkapı, Hacışeyh, Katip, Hamam, İmaret ve Ağa Mahalleleri yerleşmiştir. Ağa, Hacışeyh ve Poyraz Mahalleleri bu eğim içerisinde en yüksek yükselti eğrisine sahip mahallelerdir. Bu mahallelerde eğim %40'a varmaktadır. Ayrıca topoğrafya, Eğirdir Kalesi kuzeyinde, Kale Mahallesi'nde batıdan doğuya doğru ve Yeşilada Mahallesi'nin orta kısmında hafif derecede yükselmiştir (Resim 4.18).

Resim 4.18. Eğirdir eğimli alanlar (Google Earth, 2020)

4.4.7. Kat adetleri

Çalışma alanındaki yapılar kat adedi analizinde dokuza ayrılmıştır. Alandaki 1193 yapıdan 13 adet harap yapı dışındakilerin kat yükseklik dağılımları aşağıda verilmiştir;

- 1 katlı: 181 adet
- 2 katlı: 624 adet
- 3 katlı: 234 adet
- 4 katlı: 82 adet
- 5 katlı: 28 adet
- 6 katlı: 11 adet
- 7 katlı: 5 adet
- 8 katlı: 15 adet

Bodrum katlar kat adedinin tespit zorluğu nedeniyle dahil edilememiştir (EK-5. Kat Adedi Analizi). Bodrum katlar sadece içerisine girilen evlerde incelenmiştir. Bu evlerin bodrum kat planları tespit fişlerine eklenmiştir.

4.4.8. Çevresel değerler

Kentin çevresel niteliklerinin temelini topoğrafik durum ile arkeolojik ve kültürel mirası çevreleyen alanlar oluşturur. Bu alanda, tarihi kent merkezini çevreleyen Eğirdir Gölü, batıda üzerine uzandığı Sivri Dağ'ın sarp kayalıkları ve ağaç grupları, göle doğru uzayan adalar, kent içerisindeki % 40 a varan, manzara oluşturan eğim etkilidir. Yükseklik Poyraz, Hacışeyh ve Ağa Mahallelerinde en yüksek seviyededir.

Tarihi kent merkezinde bulunan dar ve organik sokaklar, bu sokakları sınırlayan özgün bahçe ve bahçe duvarları, meydanlar, özgün çeşmeler, özgün kuyu, anıt ağaç, odak noktaları ve landmarklar, alanın içinden ve dışından özel manzara sunan bakı noktaları, cephe ve silüetleriyle sokağa katkısı olan yapılar (çıkmalılar), çıkmaz sokaklar, mevcut dokuya uyumlu / değer taşıyan yapılar, bilimsel araştırma ve kazı yapılacak alan, sokak çizgisini tanımlayan süreklilik gösteren geleneksel konutlar ve bahçe duvarları, geleneksel avlu ve bahçe duvarları ile ağaç grupları da çevresel niteliklerdir (EK-6(a). Çevresel Değerler).

Alanda 3 adet anıt ağaç; 5 adet özgün çeşme; Dünder Bey Medresesi, Kilise, Kale, Can Adası ve limanda toplam 5 tane landmark vardır. Kentin özellikle sahil bandında ve yüksek rakımlı bölgelerinde landmark olma potansiyeline sahip noktalar mevcut olup, günümüzde bu alanlar bakımsız kalmış ve değerlendirilememiştir. Geleneksel yapıların arasında kalan, 5 tane çıkmaz sokak vardır. Geleneksel konutlar yan yana gelerek sokak silüetler ve değişik perspektifler ile vistalar oluşturur. Eğirdir’de silüet değeri taşıyan, cephe ve silüetleriyle sokağa katkısı olan yapıların olduğu bu sokaklar;

- Uzunboğaz Sokak (Yeşilada Mahallesi),
- Pazarcık Meydanı’na bakan Büyük Pazarcık Sokak (Yeşilada Mahallesi),
- Pazar Sokak (Cami Mahallesi),
- 6. Cadde (Kubbeli – Seydim Mahalleleri),
- 5. Cadde (Kubbeli – Seydim Mahalleleri),
- Kaynak Sokak (Kubbeli – Seydim Mahalleleri),
- 2. Cadde (Demirkapı Mahallesi’ndeki kısmı),
- 2. Cadde (Ağa Mahallesi’ndeki kısmı – Ağa Camii boyunca),
- Atayolu Caddesi (Kale Mahallesi)
- Kuzgunlar Sokak (Ağa Mahallesi)
- Çakırlar Sokak (Hamam Mahallesi)
- Yorgancıoğlu ve Köşeler 1 Sokakları (Hamam Mahallesi)
 - Prof. Dr. Ömer Fevzi Öztığ Sokaktır. (Kubbeli Mahallesi) (EK-6(b). Çevresel Değerler, EK-6(c). Çevresel Değerler).

Alanda çok sayıda özgün ancak bakımsız bahçe ve 6 adet özgün kuyu¹⁰ tespit edilmiştir. Ancak pek çok kuyunun kapatıldığı ve daha fazla sayıda kuyu olduğu düşünülmektedir. Kuyular genellikle evlerin bahçesinde yer almaktadır. Ev dışında, sadece Yeşilada Hamamı’nın kuyusu vardır. Ayrıca bazı bahçelerde değirmen taşı gibi arkeolojik alandan devşirilen taşlara rastlamak mümkündür (Resim 4.19, 4.20).

¹⁰ Bu kuyular özellikle Yeşilada Mahallesi’nde tespit edilmiştir. Kuyular, ada halkı tarafından kışın kar ve yağmur sularının biriktirilerek su temininin zor olduğu mevsimlerde kullanılmak amacıyla yapılmıştır. Bazı kişilere göre ise sular gölden getirilerek doldurulmuştur.

Resim 4.19. Yeşilada Hamamı su kuyusu ve pompası (Gökarslan, 2014)

Resim 4.20. Ümran Şenol Evi su kuyusu (183 ada, 6 nolu parseldeki yapı)

Bilimsel araştırma ve kazı yapılacak alanlar hem çalışma alanı hem de alanın yakın çevresinde çok sayıda mevcuttur. Çalışma alanı içerisinde Eğirdir Kalesi ve çevresi ile Kale Mahallesi ve Demirkapı Mahallesiindeki hamam kalıntılarına ait parseller, çalışma alanı yakın çevresinde ise Prostanna Arkeolojik Siti, Eğirdir Keyhüsrev Kervansarayı, Yazla Mahallesiindeki zaviye ve hamam alanları bilimsel araştırma yapılması gereken alanlardır.

4.4.9. Potansiyeller ve olanaklar

Çalışma alanının potansiyelleri ve olanaklarının belirlenmesi, koruma kararlarına temel oluşturmuştur. Potansiyel ve olanaklar yapılaraya yönelik ve açık alanlara yönelik olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Yapılara yönelik potansiyeller

Alandaki en önemli potansiyel yeni işlev önerisinde bulunabilinecek boş yapılardır. Çok sayıda kullanılmayan, terk edilmiş geleneksel yapı vardır. Hamam gibi bazı anıtsal yapılar da kullanılmamakta ya da harap haldedir. Ticari ve turizm faaliyetindeki yapılar da kentin canlanması için birer potansiyeldir. Bazı ticari yapılar ve bazı turistik otel ve pansiyonlar niteliksiz cephe ve elemanları ile derme çatma bir görünümündedir. Ancak işlevleri ile turizm potansiyeli taşımaktadırlar. Çalışma alanında aktif bir dini turizm yoktur. Ancak kentin Yalvaç Pisidia Bölgesi'ne yakın olması ve St. Paul yolunun Eğirdir İlçesi'nden geçiyor olması Hristiyanların inanç turizmi için elverişli bir ortam sağlamaktadır. Kentin kavşak noktasında olan Hızırbey Camii Müslüman yerli turistlerin mola yeri olmaktadır. Ancak kentteki diğer 4 cami / mescit bu cami kadar büyük ve nitelikli olmasa da inanç ile ilgili potansiyel taşımaktadır. Cami ve kiliseden başka 4 adet türbenin de inanç turizmine katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu dört türbe, gezi güzergahında olan yerli turistlerin uğrak noktalarındandır. Ayrıca çalışma alanı dışındaki Keyhüsrev Kervansarayı, İpek Yolu'nun bir kolunun geçtiği güzergahta yer almakta olup turizm potansiyeli barındırmaktadır.

Açık alanlara yönelik potansiyeller

Kentin önemli bir geçim kaynağı olan balıkçılık günümüzde de oldukça yaygındır. Ayrıca sportif olta balıkçılığı yapanlar ve göl üzerinde kayıkla gezi yapmak isteyenler için limanlar önemli birer potansiyeldir. Bunlardan başka;

- Bilimsel araştırma yapılacak alanlar,
- Geleneksel konut dokusu ile tanımlanan özgünlüğü bozulmamış sokaklar,
- Anıtsal yapılar, geleneksel ticaret yapıları ya da geleneksel konutlar ile tanımlanan meydanlar odak noktası/landmark/bakı noktası olmaları sebebiyle kamusal açık alan

olarak işlevlendirilebilecek alanlar da kültür turizmi bakımından değerlendirilebilecek potansiyel değerlerdir (EK-7. Potansiyeller ve Olanaklar).

4.4.10. Mimari analiz

Eğirdir evleri Anadolu'daki diğer geleneksel konut mimari örnekleri ile benzer özellikler taşımaktadır. Sayfiye niteliği taşıyan bu konutların bir kısmı basit strüktürlü ve bezemesiz iken, bazı yapılarda cephe hareketleri ve kapı, pencere, tavan gibi yapısal elemanlardaki işçilikler dikkati çekmektedir. Genellikle sokağa sağır cepheli, avlulu, bir veya iki katlı yapılar, günümüzde asfalt olan ancak özgününde taş kaplamalı, bugün ise beton parke kaplamalı dar sokaklar üzerinde sıralanmaktadır. Geçmişte çok nitelikli iki katlı ağa konakları olduğu ve bunların büyük bir kısmının yok olduğu arşiv kaynaklarından bilinmektedir (Resim 4.21).

Resim 4.21. 1890'larda yapıldığı bilinen Hacı Nuri Evinin gölden görünüşü (Veziroğlu, 2005) <http://egirdiransiklopedisi.com/hacinurievi.htm>

İçine girilen 113 geleneksel evin 56'sı boştur. Geriye kalan evlerin 52'si günümüzde de konut işleviyle kullanılmakta olup, bunların da 15'i yazlık (geçici kullanım) olarak kullanılmaktadır. Geleneksel evlerin 1 tanesi Mevlevi Dergahı ile bitişik olup boştur. Sadece türbe kısmı kullanılmaktadır. Evlerin 1'i otel, 1'i dükkan ile birlikte, 1'i restoran, 1'i müze işleviyle kullanılmaktadır. İçine girilemeyen 98 konutun ise 59'u boş, 32'si sürekli konut, 5'i yazlık, 1'i otel, 1'i konut + dükkan olarak kullanılmaktadır. Ancak bu yapılar plan

tipolojisi ve kullanımı açısından bu çalışmada ele alınmamıştır (Çizelge 4.10). Yazlık kullandığı evlerin bir bölümü uzun süre aktif kullanılmadıkları için bakımsız kalmış ve bozulmuştur. Farklı fonksiyonda kullanılan yapılara ise hatalı ekler yapılmıştır. Büyük bir kısmı terk edilmiş ya da aktif kullanılmayan bu yapıların ivedilikle restore edilerek kullanılmaları gerekmektedir. Böylece ilçe ekonomisinin canlanmasına da katkıda bulunulabilir.

Çizelge 4.10. Geleneksel Eğirdir evlerinin günümüz kullanımları

	Girilen Yapı Sayısı	Girilemeyen Yapı Sayısı	Toplam	Yüzde
Konut (Sürekli)	37	32	69	%32,7
Yazlık (Geçici)	15	5	20	%9,5
Konut + Dükkan	1	1	2	%0,9
Otel	1	1	2	%0,9
Restoran	1	-	1	%0,5
Türbe	1	-	1	%0,5
Müze	1	-	1	%0,5
Boş	56	59	115	%54,5
TOPLAM	113	98	211	%100

Parsel ve yapıya giriş özellikleri, konum tipolojisi

Evlerde “hayat” adı verilen avlular vardır. Avlular çift kanatlı ahşap kapı ile girilen yüksek taş duvarlı açık mekanlardır. Özgün bahçe duvarı ile çevrili avlulara daha çok Yeşilada’da rastlanmaktadır. Dar sokaklara bitişik parsellerde avlusuz evler varken, ada evlerinin neredeyse tamamı avluludur. Özellikle ada evlerinin avlu duvarlarının bir kısmı üstte yapının cephesi olarak devam etmiştir. Yapıya girişler yapının parsel ve avlu durumuna göre değişmektedir. Avlular Yeşilada’nın güney kısmında göle doğru konumlanırken, kuzeyde göl yerine yapıların güney kısmına konumlanmıştır. Bazı avlularda kuyu, çeşme; bazılarında ise ekmek yapılan ocaklar vardır (Resim 4.22, 4.23).

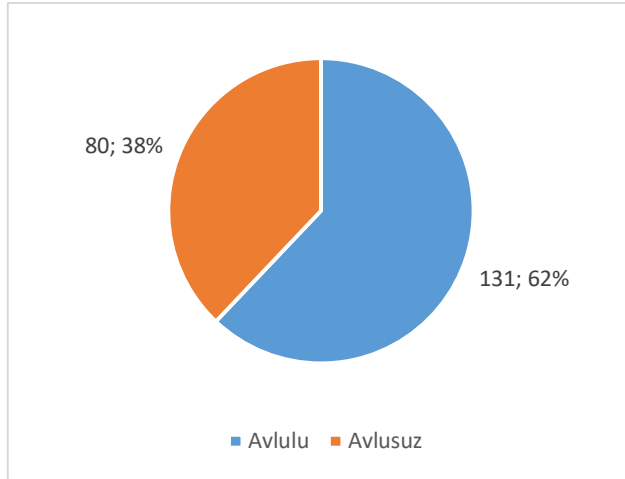

Resim 4.22. Avlulardaki çeşme ve suyunu örnekler

Resim 4.23. Geleneksel Egridir evlerindeki avlularda yer alan ocaklar

Yapılar öncelikle avlulu ve avlusuz olmak üzere iki ayrı başlıkta ele alınmıştır. 211 geleneksel konutun 131'i (% 62) avluludur (Şekil 4.1). Ardından yapılar parsel tipine göre ara, köşe ve tek (ada içi) parsel alt başlıklarında üçe ayrılmıştır. Girişlere göre yapılar avludan, sokaktan, avlu ve sokaktan olmak üzere üç tiptedir. Meydanların net olmaması nedeniyle fişlerde, meydandan girişler de sokaktan giriş tipi ile birlikte ele alınmıştır. Ancak tabloda detaylı olarak işlenmiştir. Her bir tip de kendi içinde, avlunun ve yapının farklı cephelerinden giriş sağlanmasına göre farklılaşmaktadır. Örneğin ara parselde olup, avludan girişli yapılarda avlunun yan, arka ve ön cephesinden girilerek farklı biçimlerde oluşum sağlanmıştır. İçerisine girilemeyen yapıların giriş tipolojisinde yerinde gözlemin yanı sıra İç İşleri Bakanlığı web sayfasından faydalanılarak çözümleme yapılmıştır. Yapıların hemen hemen yarısı ara ya da köşe parseldedir. Yine yarısına sokaktan, yarısına da avludan girilmektedir. Ara parseldeki yapı sayısı 106, köşe parseldeki yapı sayısı 99 iken, ada içinde tek parselde inşa edilen 6 yapı vardır. Yapıların 10'una avludan, 93'üne sokaktan, 108'ine hem avludan hem de yoldan girilmektedir (Çizelge 4.11). Egridir'de en fazla avlu ve yoldan girişli yapı vardır. İkinci olarak da yoldan girişli en az da sadece avludan girişli yapı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

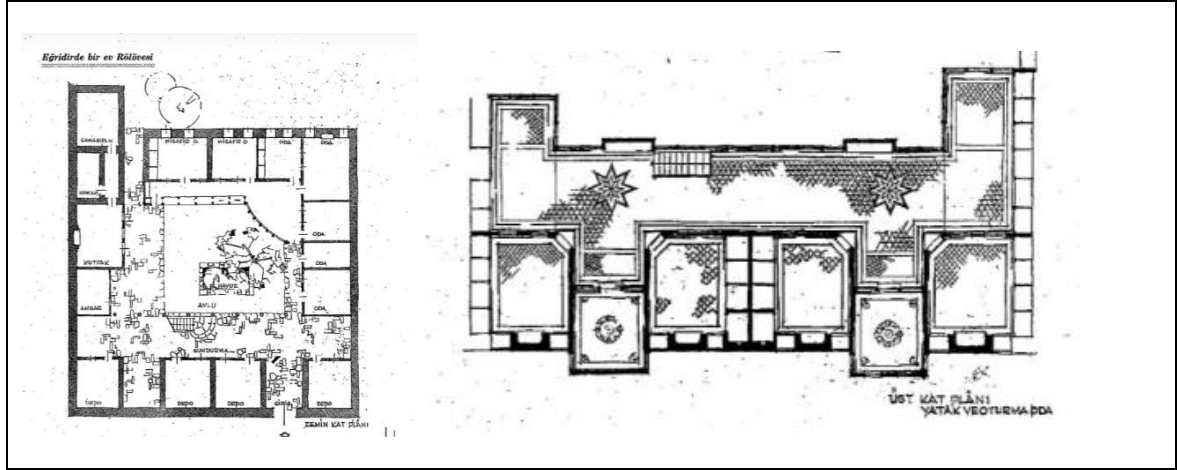
Şekil 4.1. Geleneksel Eğirdir evlerinde avlu varlığı

Çizelge 4.11. Geleneksel Eğirdir evlerinde konum ve giriş tipolojisi

	Köşe Parsel	Ara Parsel	Ada İçi Parsel	TOPLAM	Yüzde
Avludan Giriş	5	5	-	10	% 4,7
Avlu ve Yoldan Giriş	48	57	3	108	% 51,2
Yoldan Giriş	46	44	3	93	% 44,1
TOPLAM	99	106	6	211	% 100

Plan özellikleri, plan ve mekan elemanları

Evler ailenin büyüklüğüne ve ekonomik durumuna göre farklı oda sayısı veya kat adedine sahiptir. Birkaç çekirdek ailenin gereksinimlerine göre inşa edilen her oda bir ailenin tüm gereksinimlerini karşılayacak şekilde yapılmıştır. Arşiv kaynaklarından ulaşılabilen bazı evlerin plan krokileri, bu evlerin alanda günümüze gelen evlerden daha büyük olduklarını göstermektedir (Resim 4.24). Ancak bu büyük evlerin, yangın vb. nedenlerle günümüze ulaşamadıkları anlaşılmaktadır.

Resim 4.24. Günümüze ulaşamayan evlerin arşivlerde yer alan plan şemaları (Kale Mahallesi evlerinden) (Hasekioğlu ve Evren, 1952)

Katların kullanımı

Eğirdir geleneksel evleri, Anadolu'daki diğer geleneksel evler ile benzer kullanım tipinde inşa edilmiştir. Evler tek, iki ya da üç katlı olarak yapılmıştır. Zemin katlar genellikle sadece giriş kapısının olduğu sağır duvarlı ya da avlu duvarı ile çevrilidir. Bazı evlerde zemin katlarda mekan durumuna bağlı olarak küçük pencereler vardır. Zemin katlar da kiler, ahır, depo, mutfak gibi mekanlar vardır. Bu mekanlar birbirine taşlık ya da sofa ile bağlantılıdır. Yörede zemin katlarda üst kat sofasının altına gelen bölüme "taşlık" adı verilmektedir. Ahşap direklerle bahçeden ayrılan taşlık, toprak ya da taş ile kaplıdır. Avlulu evlerde ayrıca bir müştemilat vardır. Üst katların mekan organizasyonu ise odalar ve odaların açıldığı sofalardan oluşmaktadır. Zemin ve üst kat arasında bulunan ara katlar kiler, hanealtı gibi depo mekanlarını barındırmaktadır.

Yaşama mekanları

Odalar; yatma, yıkanma, yemek yeme, oturma gibi günlük eylemlerin büyük bir kısmının geçtiği mekanlardır. Misafirlerin ağırlandığı odalar daha büyük olup, sokağa ya da göle bakmaktadır. "Baş oda" adı verilen bu odaların tavanları, dolap ve niş gibi elemanları diğer odalara göre daha süslüdür. Bazı evlerde yıkanma bölümü (gusülhane) yoktur. Odalar arası ilişkilerin sağlandığı sirkülasyon alanına sofa adı verilir. Sofa birimi yöre halkı tarafından "haney" ya da "hanay" olarak isimlendirilmektedir. Sofalar kapalı sofa olarak

tasarlanmıştır¹¹. Açık sofa örneğine sadece Yeşilada'da bulunan bir evde rastlanmıştır (Resim 4.25). Evler iç ve dış sofalı olarak ayrılmıştır. Ev içindeki dolaşımı sağlayan bu sofa; zamanla “eyvan”¹², “seki”, “köşk”¹³, “abdestlik” gibi birimleri içinde barındırmıştır (Resim 4.26, 4.27).

Resim 4.25. Yeşiladadaki açık sofalı ev

Resim 4.26. Sofadan birkaç basamak ile köşe pah yüzeyden geçilen oda girişi; Sofadaki kot ile yükseltile köşk kısmı

¹¹ Evlerden bazılarının ilk inşa edildiği dönemde açık sofalı olduğu, ancak bu açık sofaların sonradan benzer strüktür malzemesi ile camekan olarak kapatıldığı düşünülmektedir.

¹² Bir tarafı dışarıya açık olan oda, ayvan.

¹³ Kot farkı ile zeminden yükseltile ve bazen sedirler ile donatılan bölümlerdir. Bu bölümler cephede kapalı çıkma ile vurgulanmıştır.

Resim 4.27. Günümüze ulaşamayan bir evin sofa fotoğrafı (Sarre, 1895)

Merdivenler

Katlar arası bağlantı zemin kattaki taşlık ya da sofadan üst kattaki sofalara ahşap merdivenler ile sağlanmaktadır. Merdivenler yaklaşık 90 cm. genişliğinde, 15 cm. rıht yüksekliğinde basamaklara sahiptir. Bazı evlerde ise kot farkı nedeniyle her kata ayrı giriş verilmiştir. Bazı yapılarda beton ya da metal merdiven muhdestir. Merdiven tipleri; L, I (düz) U ya da C biçimindedir (Resim 4.28).

Resim 4.28. Geleneksel Ege evlerinde U, L, I, C formlu merdiven örnekleri

Islak mekanlar

Mutfaklar genellikle avluda yer alan “harpışta” adı verilen müştemilat içerisinde çözümlenmiştir. Bazı evlerde ise ev içerisinde, zemin katta çözümlenmiştir. Harpıştalar ekmek yapılan, mutfak malzemelerinin yer aldığı, çamaşır yıkanan, banyo yapılan, suluk

isimli teknelerde üzüm çiğnenen çok amaçlı ve birkaç bölümlü mekanlardır (Resim 4.29). Eşref Adalı (2017), evlerin bazılarında yapıya bitişik, tek katlı, birkaç odalı bir konuk evi yapıldığını söylemiştir. Bu yapının zamanla harpışta olarak da değiştiği düşünülmektedir.

Resim 4.29. Yakın tarihe kadar kullanılan müştemilata ait dış ve iç mekan fotoğrafları

Helalar genellikle avlu içerisinde, avlusuz evlerde ise zemin katta yer almıştır. Bazı evlerde hela, merdiven sahanlığının altında düzenlenmiştir.

Resim 4.30. Hela örneği

Abdestlik; sofada ya da taşlıkta yer alan, ahşap pencereli, taş, mermer ya da çimento / şap malzeme kullanılarak oluşturulan daire ya da dikdörtgen kesitli lavabodur. Günümüzde abdestlikler, tuvalet ve bazen de banyolar çimento sıvalı yeni mekanlar olarak yapıya eklenmiş ya da kiler depo gibi mekanların içerisinde düzenlenmiştir (Resim 4.31, 4.32).

Resim 4.31. Geleneksel Egridir evlerinde sofalarda bulunan abdestlik yerleri

Resim 4.32. Geleneksel Egridir evlerinde abdestlik örnekleri

Diğer mekanlar

Bazı evlerde, büyük bir halı tezgahının yer aldığı “halı odası”nın olduğu bilinmektedir. Egridir İlçe merkezinde yer alan konutlarda halı odası olarak kullanılan odaların tespiti çok zordur. Çünkü halıcılık ile uğraşan kişilere ulaşamamış, halı odası olarak kullanılan odaların tespiti için herhangi bir kaynak bulunamamış, alan çalışması sırasında ise halı tezgahı olan evlerde genellikle halı tezgahlarının odalarda ya da sofalarda yer alan sekilerin üzerine konumlandırıldığı görülmüştür (Resim 4.33). Ancak yöre halkından, içerisinde seki olan odalardan herhangi birinin halı odası olarak kullanıldığı öğrenilmiştir. Halı tezgahı ya da halıcılık ile ilgili verilere ulaşılan evlerin sayısı 4’dür.

Resim 4.33. Geleneksel Eğirdir evlerinde görülen halı tezgahı örnekleri

Gıda malzemelerinin küplerle saklandığı, 1.5 – 2 m. genişliğinde, genellikle penceresi olmayan mekanlara “kiler” (hanealtı) adı verilmektedir. Kiler genellikle zemin katta, bazı evlerde ise üst katta yer almaktadır. Bazı evlerde kiler olarak kullanılan ara katlar vardır. Bu bölümler çeşitli bölücü elemanlar ile ayrılmıştır (Resim 4.34).

Resim 4.34. Geleneksel Eğirdir evlerinde çeşitli bölücü elemanlar ile ayrılan ara katlar

Binek ya da besicilik amacıyla tutulan hayvanların yaşadığı ahırlar, penceresi olmayan ya da çok küçük pencereleri olan mekanlardır. Ahırlarda bir duvar boyunca uzanan yaklaşık 60 - 70 cm. genişliğinde yalaklar vardır. Bazı evlerde de odunluk veya samanlık olarak kullanılan depolar vardır.

Mimari elemanlar

Eğirdir geleneksel evlerine özel, değer taşıyan mimari elemanlar; kapılar, pencereler, tavanlar, ocaklar, dolaplar, kandillikler ve nişlerdir. Kapılar yapıların içerisinde bulundukları konuma göre farklı biçim, işçilik ve özende yapılmıştır (Resim 4.35). Avlu kapıları daha basit ve düz bir biçimde yapılırken, yapıya giriş kapılarının detay işçiliğinin zenginliği evin sahibinin ekonomik durumuna göre değişmektedir. Dövme demirden yuvarlak başlı çiviler,

yine dövme demirden kapı kulpu ve kilitler ile süslenen çakma kapılara da rastlanılmaktadır. Bu çiviler fonksiyonunun yanında bezeme unsuru olarak da kullanılmıştır. Bazı kapıların üst kısımlarında ahşap parmaklık yada kafesler vardır (Resim 4.36).

Resim 4.35. 19. yüzyıl sonunda inşa edildiği düşünülen eski Halil Ağa Konağı kapıları

Resim 4.36. Geleneksel Eğirdir evlerinde ana giriş kapısı örnekleri

İç kapılar genellikle düz dikdörtgen biçimde olsa da; düz, profil, kemerli alınlıklı olanları da vardır. Bazı iç kapılar çift kanatlıdır (Resim 4.37). Köşe pahından girilen bazı odaların giriş kapısı üzerinde alçı bezemeler dikkati çekmektedir (Resim 4.38, 4.39).

Resim 4.37. Geleneksel Eğirdir evlerinde çift kanatlı iç kapı örnekleri

Resim 4.38. Geleneksel Eğirdir evlerinde profilli, üçgen, kemerli alınlıklı, tek kanatlı iç kapı örnekleri

Resim 4.39. Geleneksel Eğirdir evlerinde alınlıksız, tek kanatlı iç kapı örnekleri

Günümüzde hala kullanımda olan metal ya da ahşap kilitler, tutamak, tokmak ve şakraklar ahşap kapıları süsleyen diğer unsurlardır. Dış kapılardaki tokmakların bazıları el şeklindedir (Resim 4.40, 4.41).

Resim 4.40. Geleneksel Eğirdir evlerindeki dış kapılarda yer alan şakrak örnekleri

Resim 4.41. Geleneksel Eğirdir evlerindeki dış kapılarda yer alan kilit örnekleri

Tüm geleneksel pencereler ahşap doğramalıdır. Pencerelerin biçim ve boyutları, ait oldukları mekanın işlevine ve bulundukları kata bağlı olarak değişmektedir. En fazla pencereli mekanlar sofalar olup ardından statülerine bağlı olarak odalar ve servis mekanları gelmektedir. Alt kat duvarları genellikle sağırdır ancak, basit ve küçük pencereler az da olsa vardır ve bu pencereler demir parmaklıklıdır. Genellikle düz olan demir parmaklıkların bazıları çeşitli kıvrımlarla süslenmiştir. Bazı pencereler ahşap kafeslidir. Eğirdir geleneksel evlerinde pencereler genellikle giyotin pencere tipindedir (Resim 4.42). Enleri 60-80 cm., boyları 120-160 cm. arasında değişen bu pencereler, eşit ölçülerde altı ya da sekiz bölmelidir. Tuğla yığma yapım sisteminde olan evlerde pencereler kemerlidir (Resim 4.43).

Resim 4.42. Geleneksel Eğirdir evlerinde demir parmaklık ve ahşap kafes örnekleri

Resim 4.43. Geleneksel Egridir evlerinde kemerli pencere örnekleri

Egridir evlerinin hem odalarında hem de mutfaklarında ocaklar vardır. Yemeğin hazırlandığı ve ısınmanın sağlandığı ocak genellikle ahşap yaşmaklıdır (Resim 4.44). Ocağın her iki yanında rafli dolaplar ve işlemeli nişler yer almaktadır. Bazı ocaklar ise yaşmaklı olmayıp, düzdür (Resim 4.45).

Resim 4.44. Geleneksel Egridir evlerinde yaşmaklı ocak örnekleri

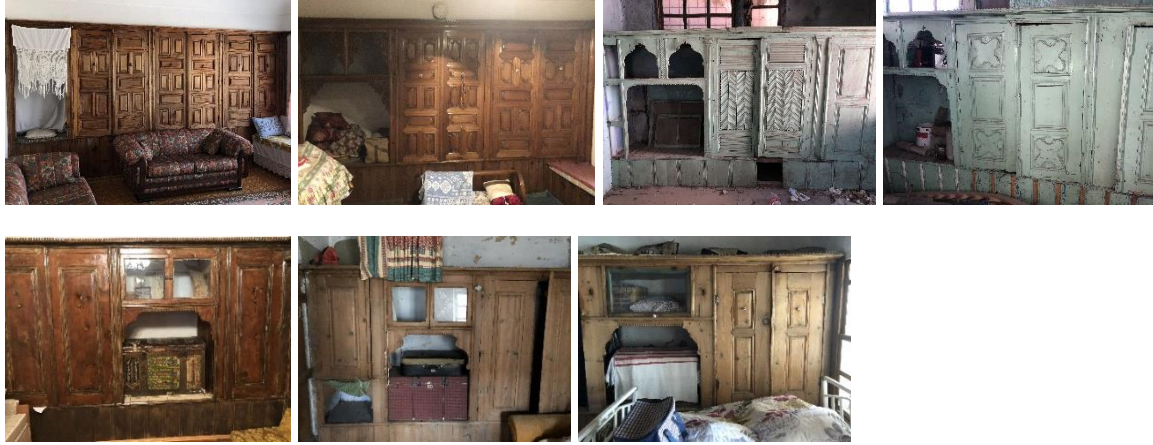
Resim 4.45. Geleneksel Egridir evlerinde düz ocak örnekleri

Odalarda çeşitli amaçlar için kullanılan ahşap dolaplar vardır. Genellikle sade olan bu dolapların, özenli ahşap oyma işçilikle süslenmiş örnekleri de vardır (Resim 4.46).

Resim 4.46. Geleneksel Egridir evlerinde dolap örnekleri

Dolaplar kullanımına göre, yorganların istiflendiği “yüklük” adını alırken, bazen gelin sandığının konulduğu “sandıklık” adını almaktadır. Yüklükler çift kapaklı yerden yaklaşık 40-50 cm. yükseklikteki dolaplardır. Yüklüğün üst kısmına musandıra denilmektedir. Yüklük, sandıklık ve gusülhane bir duvar üzerinde sıralanmaktadır. Gusülhaneler, odaların genelde köşesinde konumlanan, dolap görünümlü, ahşap kapakla açılan, yerden yüksek, içerisinde ahşap ızgara olan yıkanma elemanlarıdır. Banyoların plan şemasına dahil olması ile birlikte gusülhaneler yüklüğe çevrilmiştir (Resim 4.47, 4.48).

Resim 4.47. Geleneksel Eğirdir evlerinde sandıklık, yüklük ve musandıra örnekleri

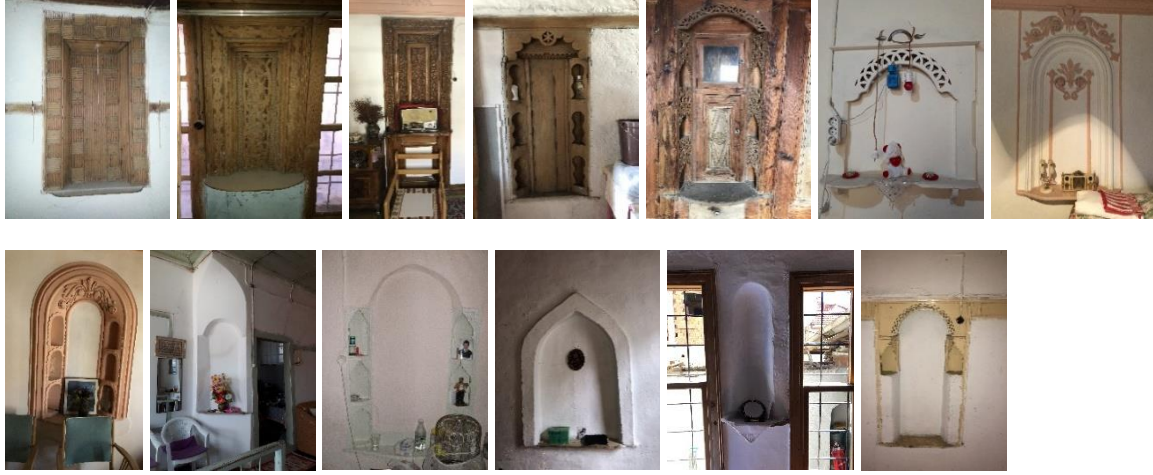
Resim 4.48. Geleneksel Eğirdir evlerinde gusülhane örnekleri

Odalarda kandil ya da lambanın konulduğu ahşap veya alçı malzemeden yapılmış kandillikler (lambalıklar) vardır. Yeşilada'da bulunan bir evdeki lambalığın üzerinde, duvarda, kalem işçiliği tespit edilmiştir (Resim 4.49).

Resim 4.49. Geleneksel Eğirdir evlerinde kandillik örnekleri ve kalem işçiliği

Odaların bir duvarında ahşap ya da alçıdan nişler vardır. Lambalık veya şerbetlik olarak kullanılan bu nişlerin bazılarının iki yanında profilli küçük köşe rafları bulunmaktadır. Alt hizası dışbükey veya düz çıkıntılı bir raf olan bu nişler üstte düz veya kemerli biçimde nihayetlenir (Resim 4.50).

Resim 4.50. Geleneksel Eğirdir evlerinde niş ve şerbetlik örnekleri

Seki, döşmeden yükseltilmiş, üzerine oturulduğunda dışarıyı rahatlıkla seyredebilecek şekilde konumlanan ve bazen alt bölümleri dolap olarak kullanılan, pamuklu şilte veya kilim serilerek, sırt ve yanlarına yastıklar konan elemanlardır. Bazı sekilerin bitişinde ahşap oyma korkuluklar vardır (Resim 4.51, 4.52, 4.53).

Resim 4.51. Geleneksel Eğirdir evlerinde seki ve sedir örnekleri

Resim 4.52. Sekilerde bulunan gizli dolap kapakları

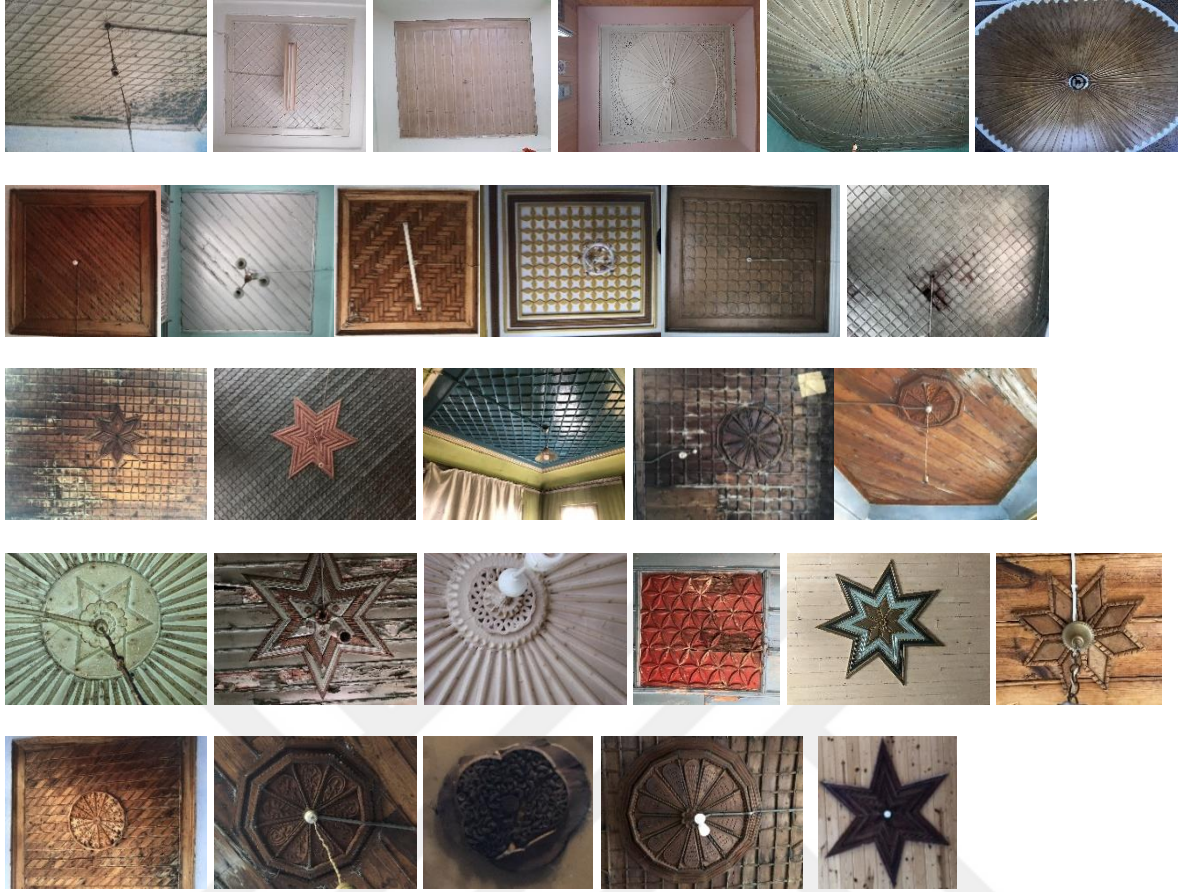
Resim 4.53. Kiler olarak kullanılan dolaplar

Pencerelerin üst sınırında, odayı çepeçevre dolanan 15 – 20 cm. genişliğindeki raf sergen / seren tüm Eğirdir evlerinde bulunur. Mutfakta, mutfak eşyalarının konulması için kullanılan sergen / seren odalardakilere göre daha geniştir (Resim 4.54).

Resim 4.54. Sergen (seren) örneği

Sofa ve odalarda genellikle yıldız desenli olmak üzere tavan göbeği ve tavanı sınırlayan silmelerle özgün çıtakari ahşap işçilikli süslü tavanlar bulunmaktadır. Başoda adı verilen misafir odalarının tavanları daha zengin süslemelidir (Resim 4.55, 4.56). Sadece iki evde kalem işçiliği olan tavana rastlanmıştır (Resim 4.57). Bazı sofaların tavanında profil kolon başlıkları vardır. Bazı örneklerde bu başlıklar kemer görünümünü oluşturmaktadır (Resim 4.58). Servis birimlerinin tavanları basit ahşap kaplamalı tavandır. Ahr, kiler gibi birimlerde ise tavan kaplamasızdır, ahşap kirişlemeler açıkta bırakılmıştır (Resim 4.59).

Resim 4.55. Geleneksel Eğirdir evlerinde işlemeli ahşap tavan ve tavan göbeği örnekleri

Resim 4.56. Geleneksel Eğirdir evlerinde tavan detayları

Resim 4.57. Geleneksel Eğirdir evlerinde kalem işçiliği tavan detayı örnekleri (env.no:1)

Resim 4.58. Geleneksel Eğirdir evlerindeki sofalarda görülen profilli kolon başlığı ve tavan kemerleri örnekleri

Resim 4.59. Geleneksel Eğirdir evlerinde düz tavan ve kirişlemeli tavan örnekleri

Merdivenler; basamakları, korkulukları, küpeşteleri, küpeştenin başında bulunan “zavrak” adlı topuz kısımları olmak üzere tümüyle ahşap malzemeden yapılmıştır (Resim 35, 36). Basamaklarda baklava dilimli ya da çapraz basit motifler vardır (Resim 37). Bazı merdiven korkulukları dairesel ya da kare kesitli, bazıları ise oyma tekniği ile farklı işçiliklere sahiptir.

Resim 4.60. Geleneksel Eğirdir evlerinde merdiven korkuluk çeşitleri

Resim 4.61. Geleneksel Eğirdir evlerinde merdiven topuzu (zavrak) örnekleri

Resim 4.62. Geleneksel Eğırdır evlerinde merdiven basamaklarındaki çapraz motifler

Plan tipleri

Eğırdır evlerinin plan şemaları zemin kat, ara kat ve birinci katta farklıdır. Zemin katlar, yapıya girişin sağlandığı bir taşlık, ahır, depo, kiler gibi evin geçim kaynağı olan işler ile ilgili mekanları içeren bir kattır ve buradan bir merdiven ile üst katlara ulaşılır. Kışlık kat olan ara katlar kiler, hanealtı gibi depo mekanlarını barındırır, yükseklikleri diğer katlara göre alçak, pencereleri ise küçüktür. Düzenli ve dik açılı plan şemaları ile ana yaşam katları olan birinci katlar ortak sofa-oda ilişkisi sergileyen dış sofalı ve iç sofalı olmak üzere iki tiptedir (Çizelge 4.12). Dış sofalı plan tipi açık dış sofalı ve kapalı dış sofalı olarak iki tiptedir. Bunlardan kapalı dış sofalı tipin, sofayı “I”, “L”, “U” şeklinde oda sıralarının çevrelediği alt tipleri vardır. İç sofalı tip ise “İç sofalı-tek yüzlü” ve “İç sofalı-iki yüzlü” olarak iki şekilde uygulanmıştır. İç sofalı plan tipinde, dikdörtgen planlı bir sofanın uzun kenarları boyunca odalar yer alır. Tek yüzlü iç sofalı planda, sofanın bir ucu dış mekana açıkken diğer ucu bir mekan ile kapalı, iki yüzlü iç sofalı planda ise sofanın iki ucu da dış mekana açıktır. Oda kapı ve pencereleri sofaya açılmaktadır. Bazı plan tiplerinde odalara “köşe pahı” ile girilmektedir.

Plan tipolojisi üst kat plan tipine göre ayrılmıştır. Ancak tek katlı yapılarda zemin kat planına göre plan tipolojisi yapılmıştır. Tipoloji paftasında zemin katların tipolojileri de gösterilmiştir (EK-8(a). Zemin Kat Planı Tipolojisi, EK-8(b). Üst Kat Planı Tipolojisi). Kapalı dış sofalı plan tipi en yaygın kullanılmış olan (% 71.6) plan tipidir. Bu tipin “I” alt tipi (%37.1), “L” alt tipi (%32.7) ve “U” alt tipi (%1.8) oranında uygulanmıştır. 1 yapıda da açık dış sofalı plan tipi uygulanmıştır. İç sofalı plan tipinin iki yüzlü olanı %19.5, tek yüzlü olanı ise %8 oranında uygulanmıştır (Çizelge 4.12, 4.14).

Çizelge 4.12. Geleneksel Eğirdir evleri plan tipleri

Plan Tipi	Yapı Sayısı	Yüzdesi	
Açık Dış Sofalı	1	% 0,9	%0,9
Kapalı Dış Sofalı - I Tipi	42	% 37,1	%71,6
Kapalı Dış Sofalı - L Tipi	37	% 32,7	
Kapalı Dış Sofalı - U Tipi	2	% 1,8	
İç Sofalı - Tek Yüzlü	9	% 8	%27,5
İç Sofalı - İki Yüzlü	22	%19,5	
TOPLAM	113	%100	%100

Yapıların % 23'ü eyvanlı % 77'si eyvansızdır (Çizelge 4.13). Eyvan tek katlı yapıların plan tipolojisinde yoktur. 26 adet eyvanlı yapıdan 12'si Kapalı Dış Sofalı – L Plan Tipinde, 5'i Kapalı Dış Sofalı - I Plan Tipinde, 4'ü İç Sofalı - Tek Yüzlü Plan Tipinde, 4'ü İç Sofalı - İki Yüzlü Plan Tipinde, 1'i Açık Dış Sofalı Plan Tipindedir. U Plan Tipinde eyvan görülmemiştir.

Çizelge 4.13. Geleneksel Eğirdir evleri eyvan varlığı

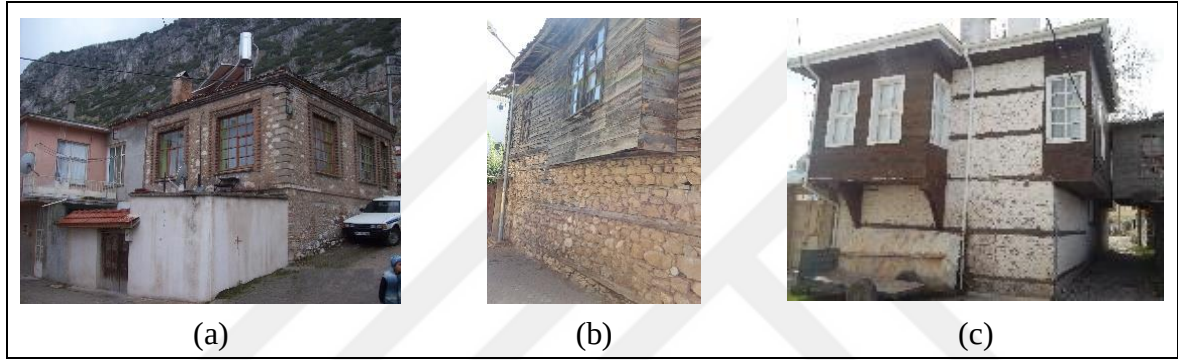
Eyvan Varlığı	Yapı Sayısı	Yüzdesi
Eyvanlı	26	%23
Eyvansız	87	%77

Çizelge 4.14. Geleneksel Eğirdir evleri plan tipolojisi

	DIŞ SOFALI				İÇ SOFALI	
	AÇIK DIŞ SOFALI	KAPALI DIŞ SOFALI			TEK YÜZLÜ	İKİ YÜZLÜ
		I	L	U		
EYVANSIZ						
EYVANLI						
	SOFA	ODA	EYVAN			

Yapı malzemesi ve sistemi

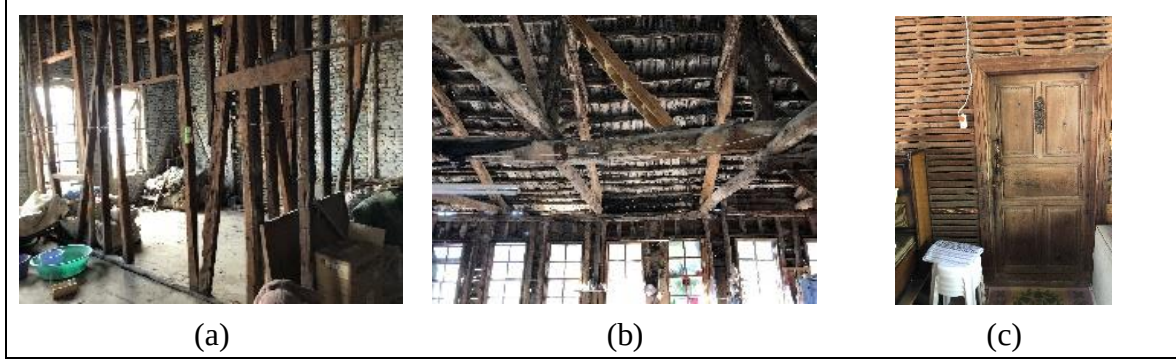
Eğirdir evlerinde genellikle taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Genellikle, evlerin zemin katları ahşap hatıllı ya da hatılsız yığma moloz taş, üst katları ise ahşap karkas sistemde inşa edilmiştir. Ahşap karkas, yığma taş, yığma tuğla ve bu sistemlerin farklı kombinasyonlarıyla karma sistemde inşa edilmiş yapılar da tespit edilmiştir. Karma sistemde inşa edilen yapılarda iki ya da üç farklı sistem ve malzeme birlikte kullanılmıştır. Dış duvarları taş ya da tuğla yığma olan evlerin iç duvarları ahşap karkastır. Bazı yapıların ise alt ve üst katları yığma tuğla sistemde inşa edilmiştir (Resim 4.63, 4.64, 4.65, 4.66, 4.67).

Resim 4.63. Geleneksel Eğirdir evlerinde yapı sistemi - (a) yığma tuğla + taş, (b) yığma taş + ahşap, (c) karma

Resim 4.64. Geleneksel Eğirdir evlerinde taş ve ahşabın bir arada kullanımı

Resim 4.65. Geleneksel Eğirdir evleri (a), (b) ahşap karkas sistem, (c) ahşap bağdadi örnekleri

Resim 4.66. Geleneksel Eğirdir evlerinde duvar dolgusu (a) tuğla dolgu, (b), (c) kerpiç dolgu

Resim 4.67. Geleneksel Eğirdir evlerinde alt katı taş, üst katı yığma tuğla yapı sistemi örnekleri

Dış duvarlar yığma taş strüktürde 50 – 90 cm., yığma tuğlada 50 – 70 cm. ahşap karkasta ise 15 – 20 cm. olarak değişmektedir. İç duvarlar ise ahşap karkas sistem üzeri bağdadi sıva teknikle inşa edilmiştir. İç duvarlar 13-15 cm. duvar kalınlığında ahşap karkas sistem üzeri bağdadi sıva tekniğinde inşa edilmiştir. Eğirdir evlerinde belirlenen yapım sistemi ve malzeme kullanımı tipleri aşağıda verilmiştir.

Betonarme + yığma taş 4 yapı (% 1,8), ahşap karkas (taş, tuğla ya da kerpiç dolgulu) 5 yapı (% 2,4), ahşap karkas + yığma taş 120 yapı (% 56,9), ahşap karkas + yığma taş + yığma tuğla 12 yapı (% 5,7), yığma taş 18 yapı (% 8,5), yığma tuğla 1 yapı (% 0,5), yığma taş +

yığma tuğla 9 yapı (% 4,3), karma 3 yapı (% 1,4) vardır. Yapım tekniği bilinmeyen 39 yapı (% 18,5) vardır (Çizelge 4.15). İçine girilemeyen ve yapım tekniği tespit edilemeyen geleneksel konutlar bilinmeyen olarak ayrılmıştır. Beden duvarları tamamen kaplanmış olan ve malzemesi anlaşılamayan yapılardır. Bu yapıların bir kısmı sac kaplı olup bir kısmı sıvalıdır. Özellikle Yeşilada'da bulunan konutlarda ahşap kısımlar rutubetin etkisiyle çürümeye başlamış, bu nedenle bu kısımlara sac kaplanmıştır. PVC esaslı paksiding kaplama, fayans vb. kaplamalar görülen diğer muhdes kaplamalardır. Evlerin % 31,2'si sıvalı, % 20,8'i sac kaplı, % 15,2'si sac kaplı + sıvalı, %1'i diğer malzemelerle kaplı, % 65' i kaplamasızdır (Çizelge 4.16) (EK-9. Taşıyıcı Sistem Analizi).

Çizelge 4.15. Geleneksel Eğirdir evlerinde yapı sistemi dağılımı

Yapı Sistemi	Yapı Sayısı	Yüzde
Betonarme + Yığma Taş	4	% 1,8
Ahşap Karkas	5	% 2,4
Ahşap Karkas + Yığma Taş	120	% 56,9
Ahşap Karkas + Yığma Taş + Yığma Tuğla	12	% 5,7
Yığma Taş	18	% 8,5
Yığma Tuğla	1	% 0,5
Yığma Taş + Yığma Tuğla	9	% 4,3
Karma	3	% 1,4
Bilinmeyen	39	%18,5
TOPLAM	211	%100

Çizelge 4.16. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe kaplama malzemesi

Kaplama Türü	Yapı Sayısı	Yüzdesi
Sac Kaplı	44	% 20,8
Sıvalı	66	% 31,2
Diğer Kaplama	2	% 1
Sac Kaplama + Sıvalı	32	% 15,2
Sac Kaplama + Diğer Kaplama	1	% 0,5
Sıvalı + Diğer Kaplama	1	% 0,5
Kaplamasız	65	% 30,8
TOPLAM	211	% 100

Sıvalar genellikle toprak esaslı ve samanlı sıvadır. Ancak bazı yapılarda kireç sıva kullanılmıştır. Bazı yapılar ise sıvanmamıştır (Resim 4.68). Bazı yapılarda çimento sıva ve boya kullanılmıştır ki bunlar kullanıcıların yaptığı bilinçsiz tadilatlardır. Bazı yapıların ise yapım sistemi ve malzemesi sıvanmamış, olduğu gibi açıkta bırakılmıştır.

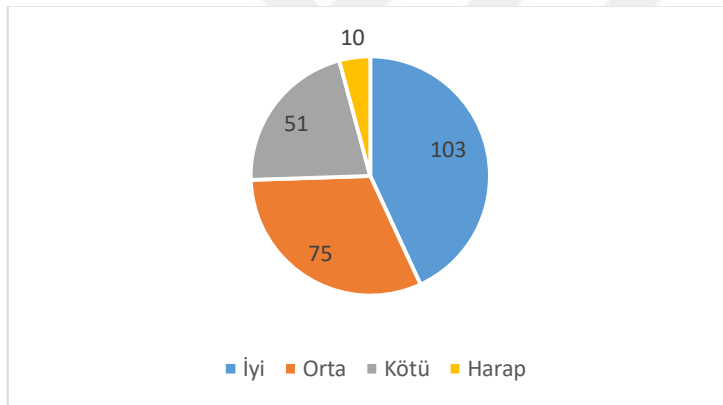

Resim 4.68. Geleneksel Eğirdir evleri bağdadi sıva örnekleri

Yapısal durum

Yapısal durum analizi aslında yapıların her birinin statik ve dinamik yüklerinin hesabı neticesinde ortaya çıkarılmaktadır. Ancak bu hesaplamayı alandaki bütün yapıların her birine yapmak mümkün değildir. Hem statik hesap için gerekli olan mimari planlara ulaşmanın zorluğu, hem de süre yetersizliği (her bir yapının tek tek her katı için hesabın zor ve uzun olması) nedeniyle detaylı bir yapısal durum analizi yapılamamıştır. Ancak yapısal durum alandaki yerinde tespit ve gözlemler neticesinde üç ayrılmıştır. İyi durumda olan yapılar, yeni inşa edilen ya da bakım-onarım görerek sağlamlaştırılan yapılar olarak ele alınmıştır. Yeni yapı kavramı betonarme yapılar için 50 yıldan önce inşa edilmiş yapılar olarak belirlense de (Akan & Örmecioğlu, 2012), ülkemizdeki deprem yönetmelikleri ve yapı denetim işleyişi betonarme yapıların sağlamlığı konusunu etkilemiştir. Ülkemizde hazırlanan 2007 deprem yönetmeliği birkaç revizyon geçirmiş ve son deprem yönetmeliği 2019 yılında hazırlanmıştır. Ancak 2012 yılında çıkarılan yapı denetim yönetmeliği ile 2012 yılından sonra inşa edilen yapıların demir ve beton sınıflarında kalite ve bu yapıların uygulamasındaki denetimler oldukça artmıştır. Bu nedenle 2012 yılı sonrası yapıların yeni ve sağlam olduğu düşünülebilir. Ancak yapıların hepsinin yapım yılına ulaşamadığı için, taşıyıcı sistemi ve mimari elemanları sorunlu olmayan sadece bakım gerektiren yapılar “iyi”; olarak değerlendirilmiştir. Taşıyıcı sisteminde sorun olmayan, mimari elemanlarında ve yüzeyde onarım gerektiren yapılar “orta”; taşıyıcı sisteminde ve mimari elemanlarında ciddi bozulmalar bulunan yapılar “kötü” yapısal durumda değerlendirilmiştir. Büyük bir

kısmı yıkılmış ve yeniden yapım “*rekonstrüksiyon*” gerektiren “*harap*” yapılar da kötü yapısal durum başlığı altında ele alınmıştır. Bu inceleme yerinde gözleme dayalıdır. Ancak tespit fişleri ile yapılar detaylı incelendiğinde farklı yapısal durum sonuçları ortaya çıkmıştır. Örneğin eğimli topografya üzerine oturan bir yapının toprağa gömülen arka cephesindeki sorunlar iç mekanda görülebilmektedir. Envanter numarası 1 olan yapının arka cephesinde ciddi derin çatlaklar olup bazı bölgelerinde malzeme kayıpları gözlemlenmiştir. Özellikle ahşap karkas strüktürlü geleneksel yapıların üst katlarında ciddi strüktürel problemler olup, bu yapıların bir kısmı “orta”, bir kısmı ise “kötü” durumdadır. Alanın geneline bakıldığında “iyi” durumda olan yapılar çoğunluktadır. Özellikle Cami Mahallesi ve çevresi ile Yeşilada’daki yapıların büyük bir kısmı “iyi” durumdadır. İç kısımlarda ise, boş, bakımsız ve terk edilmiş geleneksel yapıların yıkılmak üzere olduğu, çevre için de tehlike arz ettiği görülmüştür. Alandaki yapıların 103’ü “iyi”, 75’i “orta”, 51’i “kötü” durumda olup; 10 tanesi harap durumdadır (Şekil 4.2; EK-10. Fiziksel Durum Analizi).

Şekil 4.2. Çalışma alanındaki yapıların yapısal durumları

Üst örtü özellikleri

Çalışma alanındaki yapılarda üst örtüler kırma, beşik, teras / dam, sundurma, kubbe ve karma biçimindedir. Üst örtü malzemesi ise Marsilya tipi kiremit, alaturka kiremit, şap, galvanizli oluklu sac levha ve karma olarak farklılaşmaktadır. Özgünlüğünü koruyarak günümüze gelen yapılar alaturka kiremit, onarılan yapılar ise Marsilya tipi kiremit kaplıdır. Bazı evlere oluklu sac levha ya da kiremit örtülü sundurma çatılar eklenmiş, bazıları ise teras / dam olarak bırakılmıştır. Saçaklar; altı kapalı veya açık ahşap, profilli ahşap, tuğla kirpi saçak ve saçaksız olarak beşe ayrılmaktadır (Resim 4.69). Altı kapalı veya açık saçaklar en yaygın tip

olup, profilli ahşap saçak, saçaksız ve tuğla kirpi tipler daha azdır (EK-11(a). Üst Örtü Tipolojisi, EK-11(b). Üst Örtü Malzemesi).

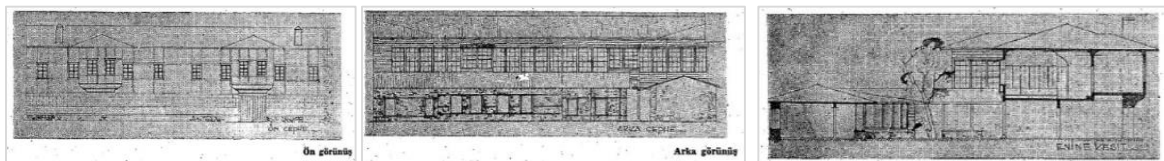
Resim 4.69. Altı kapalı, altı açık, profilli ve kirpi saçak tipleri

Cephe özellikleri ve cephe elemanları

Eğirdir evlerine ait arşiv çizim ve fotoğraflarında görülen pek çok görkemli konak günümüze ulaşamamıştır (Resim 4.70, 4.71, 4.72). Günümüze ulaşan evlerin bir kısmında avlu duvarları yapının cephesi olarak devam etmektedir. Özellikle ada evlerinde bu durum daha çok görülmektedir. Giriş cephelerinde, sokağa açılan yan cephelerde ya da avluya bakan cephelerde çıkmalar vardır. Kapı ve pencere açıklıkları sokağa açılan cephelerde bulunmaktadır. Köşe parselde yer alan yapılarda köşe pahlar vardır (Resim 4.73). Geleneksel özelliğini yitirmiş evlerde de bu izlere rastlanmaktadır (Resim 4.74).

Resim 4.70. Cami Mahallesi silüeti (Eğirdir Belediyesi Fotoğraf Arşivi)

Resim 4.71. Eski bir Eğirdir evinin rölövesi (Hasekioğlu & Evren, 1952)

Resim 4.72. Geleneksel evlerin köşelerindeki pahlara örnekler

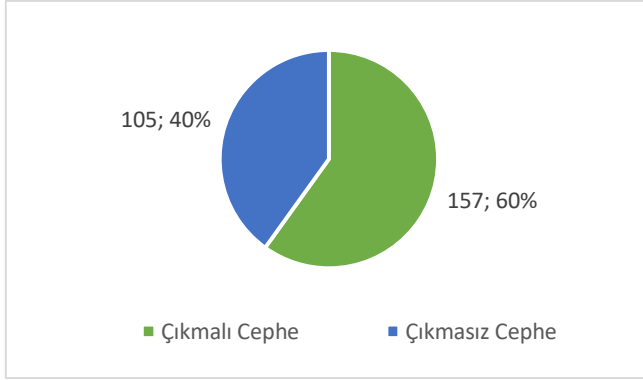

Resim 4.73. Geleneksel evlerin köşelerindeki pahlara örnekler

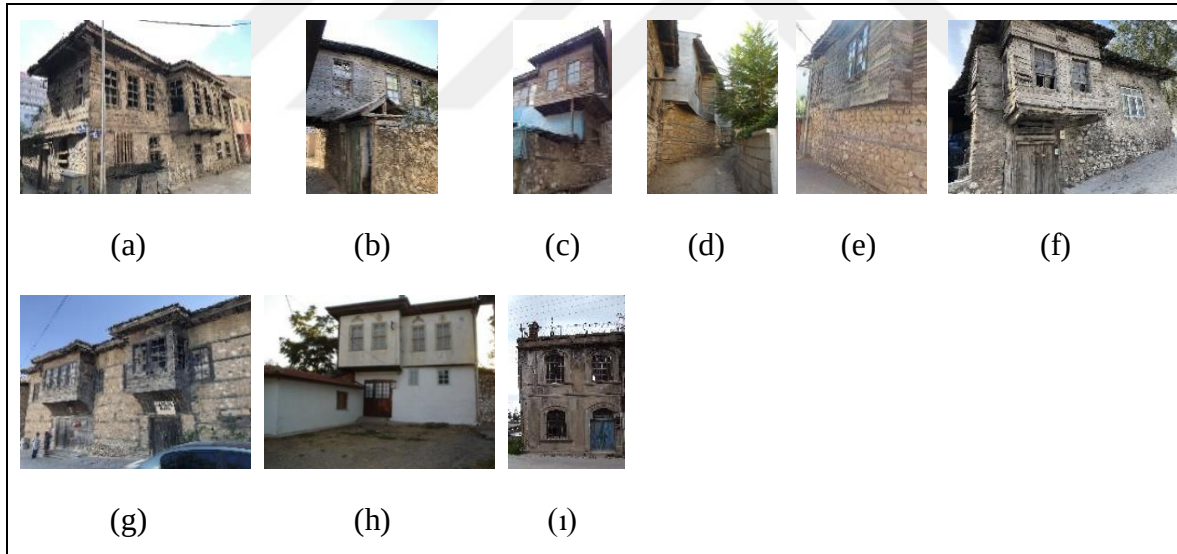
Resim 4.74. Geleneksel özelliğini yitirmiş evlerdeki pahlar

Kat sayılarına göre cepheler; tek katlı, iki katlı ve üç katlı olmak üzere üçe ayrılmıştır. Cephe hareketlerine göre ise; çıkmasız ve çıkmalı olarak iki tiptedir (Şekil 4.3). Cephe tipolojisi incelemesinde, özellikle de köşe parselde konumlanan yapıların birden fazla cephesinin farklı tipolojik özellikler sergilemesi sebebiyle, birden fazla cephesi tipolojik değerlendirme kapsamında ele alınmıştır. Bu nedenle; 211 adet geleneksel konutun tipolojik çözümlemesi 262 cephe üzerinden yapılmıştır. İncelenen yapıların cephe tipolojisinde çıkmalı cephe tipinin daha çok olduğu (%60) belirlenmiştir (Şekil 4.3).

Şekil 4.3. Geleneksel Eğirdir evlerinde çıkma varlığı

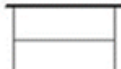
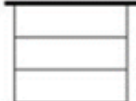
Çıkmalı cepheler; ortada çıkmalı, tüm cephe / kat çıkmalı, testere dişi çıkmalı, köşe çıkmalı, tek yanda çıkmalı, çift yanda çıkmalı, karma çıkmalı ve düzensiz çıkmalı olmak üzere, 8 tipe ayrılmaktadır. Karma ve düzensiz çıkmalı cephelerde, birkaç tipte çıkma yer alır. Çıkmaların sokağa yönelmesi ile görsel değeri yüksek sokak silüetleri oluşmuştur. Bazı yapılarda ise çıkmalı cepheler avluya yönlendirilmiştir (Resim 4.75) (Çizelge 4.17).

Resim 4.75. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe tipleri (a) ortada çıkmalı, (b) tüm cephe çıkmalı, (c) köşe çıkmalı (d), (e) testere dişi çıkmalı, (f) tek yanda çıkmalı, (g) çift yanda çıkmalı, (h) karma çıkmalı¹⁴ (i) çıkmasız

¹⁴ Karma cephe tipi birden fazla cephe tipinin bir arada olduğu cephelerdir.

Çizelge 4.17. Geleneksel Eğirdir evleri cephe tipolojisi

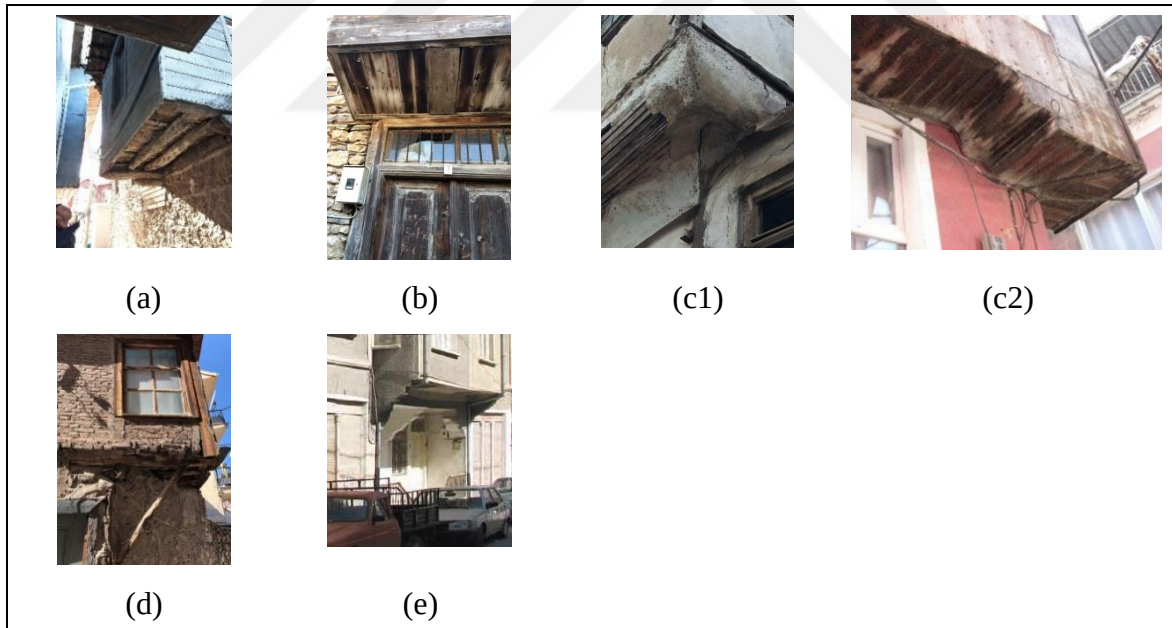
		1 KATLI	2 KATLI	3 KATLI
ÇIKMALI CEPHE TİPLERİ	ORTADA ÇIKMALI			
	TÜM CEPHE ÇIKMALI			
	KÖŞE ÇIKMALI			
	TESTERE DİŞİ ÇIKMALI			
	TEK YANDA ÇIKMALI			
	ÇİFT YANDA ÇIKMALI			
	KARMA ÇIKMALI		Birden fazla çıkma tipinin bir arada görüldüğü çıkmalı cephe tipi	
ÇIKMASIZ CEPHE TİPİ				

İncelenen 262 cephenin 9'u ortada çıkmalı (% 3,4), 43'ü (%16,4) tüm cephe çıkmalı, 36'sı (%13,7) tek yanda çıkmalı, 8'i (% 3,1) çift yanda çıkmalı, 27'si (% 10,3) köşe çıkmalı, 14'ü (% 5,4) testere dişi çıkmalı, 20'si (% 7,6) karma çıkmalı, 105'i (% 40,1) çıkmasız cephe tipindedir. Karma cephelerde daha çok testere dişi ve tüm cephe çıkma bir aradadır (Çizelge 4.18).

Çizelge 4.18. Geleneksel Eğirdir evlerinde cephe tipolojisi dağılımı

	1 katlı	2 katlı	3 katlı	TOPLAM	Yüzde
Çıkmasız	14	86	5	105	% 40,1
Ortada çıkmalı		7	2	9	% 3,4
Tüm cephe çıkmalı		38	5	43	% 16,4
Köşe çıkmalı		25	2	27	% 10,3
Testere dişi çıkmalı		10	4	14	% 5,4
Tek yanda çıkmalı	215	33	3	36	% 13,7
Çift yanda çıkmalı		7	1	8	% 3,1
Karma çıkmalı		18	2	20	% 7,6
TOPLAM				262	% 100

Çıkma altları; kirişler kapatılmadan altı açık ve ahşap çıtalarla kaplamalı olmak üzere iki şekilde yapılmıştır (Resim 4.76). Kaplamalı bazı saçak altları profilli biçimde kapatılmıştır. Bazı çıkmalar da düz ve profilli ahşap payandalarla desteklenmiştir.

Resim 4.76. Geleneksel Eğirdir evlerinde çıkma altı biçimleri (a) altı açık çıkma, (b) altı düz kaplamalı çıkma, (c1, c2) altı profilli kaplamalı çıkma, (d) altı düz payandalı çıkma, (e) altı profilli payandalı çıkma

¹⁵ Kot farkı nedeniyle oluşan cephelerde çıkmalar yapılmıştır.

Eğirdir evlerinde alınlıklı cephe tipinin geçmişte çok sayıda olduğu ancak günümüzde tek bir evde kaldığı (155 envanter numaralı yapı) tespit edilmiştir (Resim 4.77).

Resim 4.77. Arşiv fotoğraflarındaki üçgen alınlıklı Eğirdir evleri (Eğirdir Belediyesi Arşivi)

Dükkanlarda ise cepheler genellikle tek katlıdır. İki katlı olanlar da genellikle çıkmasızdır. Çıkmalı olan dükkan cephelerinin tümcephe çıkmalı olduğu görülmüştür. İki dükkanda kövke cinsi kesme taş cephe kaplama görülmektedir. Bu her iki yapı da aynı sokak üzerindedir. Diğer dükkanlar ise ahşap doğramalı vitrin ve metal kepenklere sahiptir. Kepenklerin arasında yer alan demir doğramalarda işçilikler vardır (Resim 4.78, 4.79).

Resim 4.78. Dükkanların cephe tipolojisi

Resim 4.79. Tığlı Evinin altında yer alan dükkanlardaki demir doğrama detayları

4.4.11. Somut olmayan kültürel miras

Eğirdir evlerinin fiziksel özellikleri kadar anlamsal değeri olan somut olmayan kültürel miras değerleri de önemlidir. Evlerde çoğu atıl durumda olan birçok geleneksel öge vardır. Bu ögelerin kimi günlük aile yaşamının bir parçası olmuş, kimi zanaat ve ustalıkta kullanılmış, kimi ise bir ulaşım aracı olmuştur. Tespit edilebilen somut olmayan kültürel miras değerleri aşağıda verilmiştir:

Gelin sandıkları

Halen yöre halkı tarafından kullanılan gelin sandıkları çok özenli işçiliğe sahiptir. Kırmızı ve yeşil tonlarının ağırlıklı kullanıldığı sandıklarda gelinin çeyizi saklanmaktadır (Resim 4.80).

Resim 4.80. Eğirdir evlerinde görülen gelin sandıkları

Buzatı kızıağı

Eğirdir Gölü geçmişte, çetin geçen kış mevsimlerinde, birçok kez donmuş ve bu nedenle yüzeyi kayıkçılık için elverişsiz hale gelmiştir. Bu dönemde gölde ulaşım, “buzatı” adlı kızaklarla sağlanmıştır. Buzatı kızıağı ahşap levha altına, kayması için çakılan yine ahşap ya da kemiklerle oluşturulmuştur (Resim 4.81, 4.82).

Resim 4.81. Eğirdir Gölünde buzatı kızakları ile kayan yöre halkı (Eğirdir Belediyesi Fotoğraf Arşivi)

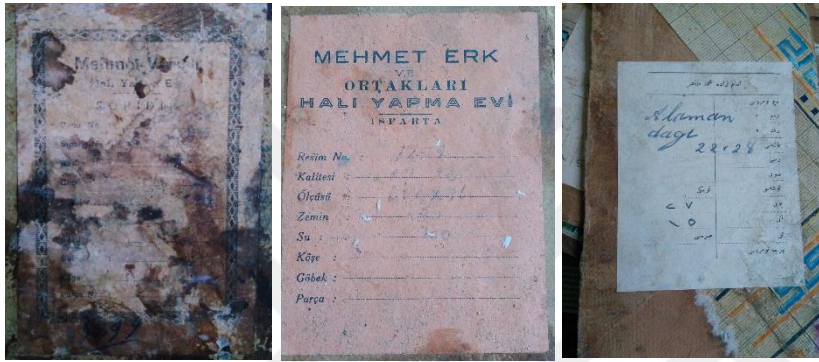
Resim 4.82. Alan çalışmasında tespit edilen buzatı kızakları

Halıcılık

Hamidoğulları Beyliği'nden günümüze Isparta, Eğirdir ve çevresinde halı ve kilim dokumacılığı yapılmıştır. Çalışma alanında da bazı evlerde halı tezgahları ya da halı dokuma için ayrılmış sekiler tespit edilmiş; bazı evlerde halının nasıl üretileceği (cins, renk, ölçü vs.) belirtilen ve siparişlerin numarasının yer aldığı evraklar ile halı yapımında kullanılan motifler tespit edilmiştir (Resim 4.83, 4.84, 4.85).

Resim 4.83. Eğirdir evlerinde görülen halı tezgahları

Resim 4.84. Alan çalışmasında tespit edilen, halı tarifi ve sipariş evrakları

Resim 4.85. Alan çalışmasında tespit edilen, halı motifleri

Evlerde bebek beşiği, sedef işçilikli aynalar, gaz lambaları, tartılar, küpler, el değirmenleri, ekmek teknesi gibi geleneksel yaşamda kullanılan birçok eşya vardır (Resim 4.86). Bu eşyalar hem işçilikleri ile sanat değerine sahip, hem de sosyal hayatın aynası olarak somut olmayan kültürel miras değeri taşımaktadırlar.

Resim 4.86. (a), (b) Bebek beşiği; (c) gaz lambaları; (ç) ayna; (d) değirmen; (e), (f) tartı; (g), (h) küpler

Yöre halkının geçim kaynaklarından biri olan elmacılık için hemen her evde elma toplamak için kullanılan ahşap merdivenler vardır (Resim 4.87). Bazı elma toplama merdivenlerinin, ev sahibinin elma toplamaya giderken götüreceği noktada, evin cephesine asıldığı ya da avlusuna koyduğu görülmektedir. Bu merdivenler de yöresel bir geçim kaynağına ait olması nedeniyle somut olmayan kültürel miras ögesidir.

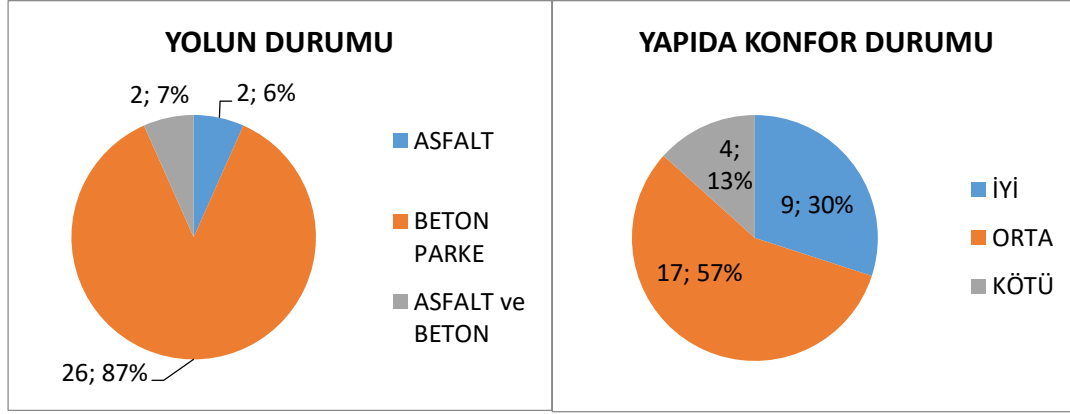
Resim 4.87. Geleneksel evin cephesinde görülen elma toplama merdiveni

4.4.12. Sosyal analiz

Çalışma alanında 30 evin kullanıcıları ile anket yapılmıştır. Anketlerde; kullanıcılarının sosyo – kültürel durumu, yapıları kullanım şekilleri, yapı ile olan geçmişleri ve bağlantıları, kent ile olan ilişkileri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Evlerin 20'si yazlık olarak kullanılmakta, 79'u ise sürekli kullanımdadır. Kullanılan evlerin de bir kısmının kullanıcılarının kiracı olması ya da yapı hakkında bilgi sahibi olmaması nedeniyle yapıların inşa tarihi, yapılan onarımlar vb. gibi bilgiler hakkında bilgi alınamamıştır. Anket sorularına verilen yanıtların dökümü tabloya işlenmiş ve genel dağılımın gösterildiği grafikler elde edilmiştir (EK-12. Anket; EK-13. Sosyal Analiz Tablosu).

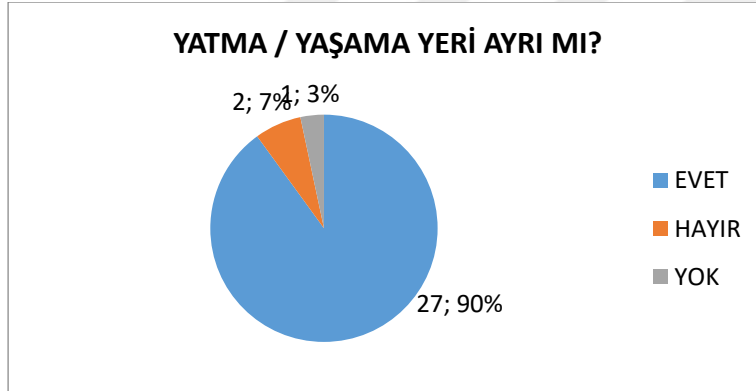
Kullanım

Geleneksel Eğirdir evlerinin büyük bir kısmının konfor durumu orta düzeydedir. Evlerin % 30'unun konfor düzeyi iyi durumdadır. Yapılara ulaşan yolların özgün hali taş parke kaplama iken günümüzde ana arterler asfalt, ara yollar ise beton kilit parke kaplanmıştır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4. Yol ve konfor durumu

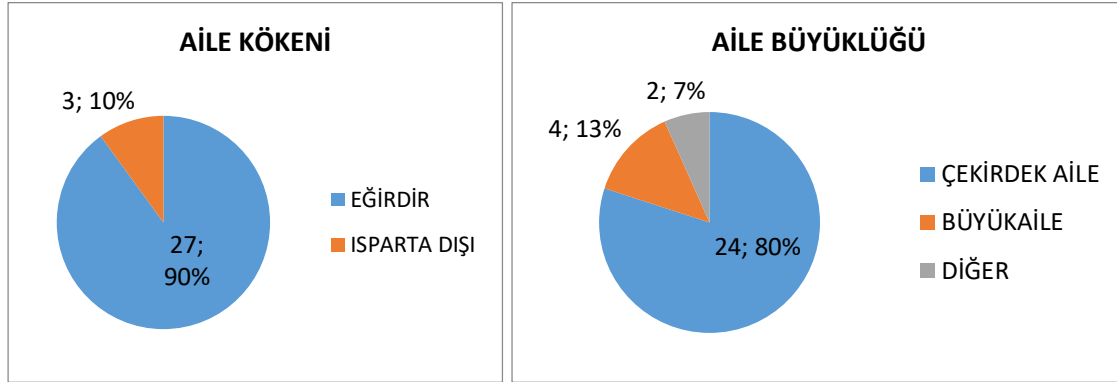
Evler günümüzde yatma ve yaşama birimlerinin ayrı olduğu çekirdek ailenin kullanımındadır ve odalar artık tek bir ailenin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Odalar, yatma ve yaşama birimlerinin ayrı olduğu kişisel oda olarak veya salon olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.5).

Şekil 4.5. Evin kullanım durumu

Aile verileri

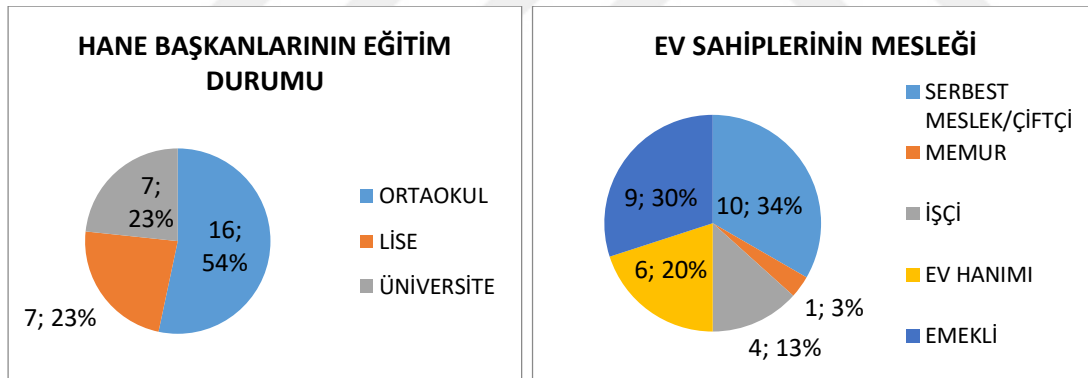
Alandaki kullanıcıların % 90'ı Eğirdirlidir. Eğirdirlilerin dışında kalan %10'luk kısım ise Isparta ve Eğirdir dışından gelmiştir. Aile tipi ise, %80'lik bir oranda çekirdek ailedir. Evlerin %' 13'ü büyük ailedir. Evlerin %7'si vakıf ya da derneğe aittir (Şekil 4.6).

Şekil 4.6. Aile verileri

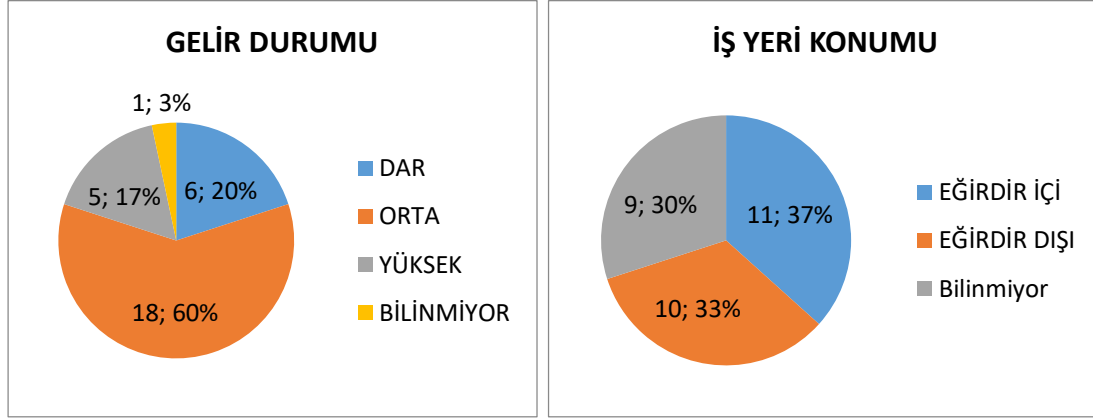
Sosyo – kültürel - ekonomik

Kullanıcıların sosyo kültürel analizlerine göre, hane başkanlarının büyük bir kısmı ortaokul mezunudur. Sadece yazlık kullarımdaki evlerin kullanıcıları üniversite mezunudur. Ev sahiplerinin % 31'i serbest meslek sahibi, % 31'i emekli, % 21'i ev hanımı, %17'lik kesim ise işçi ya da memurdur (Şekil 4.7).

Şekil 4.7. Hane başkanlarının eğitim durumu ve mesleği

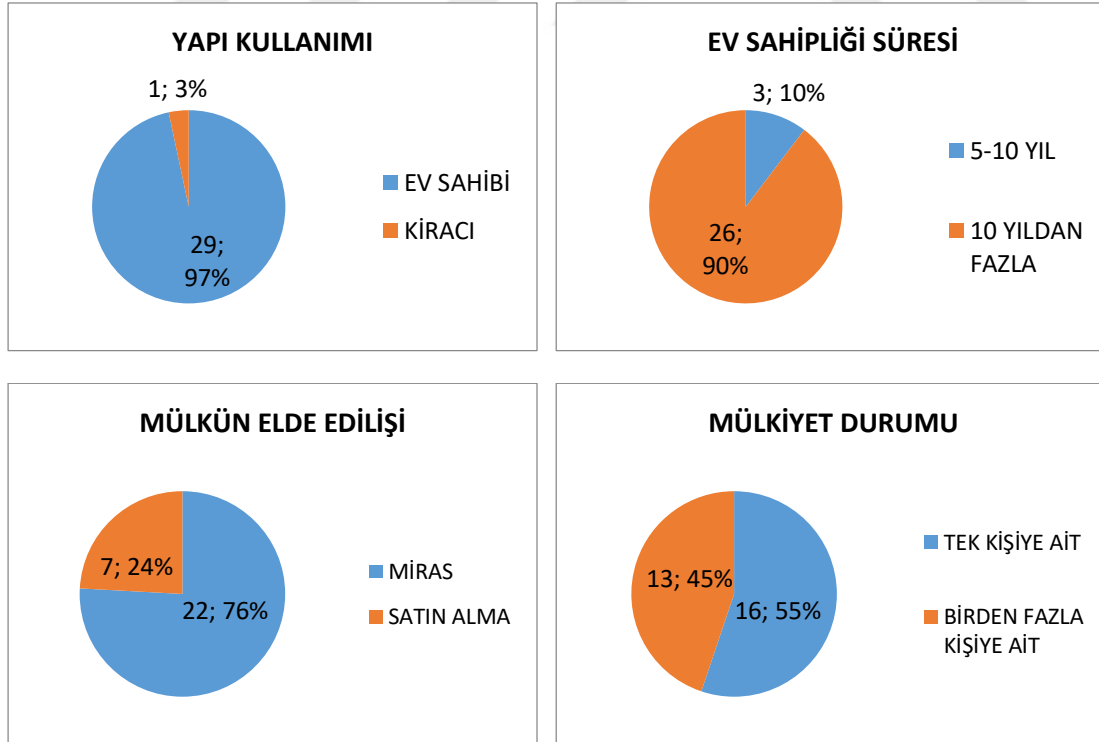
Hane başkanlarının sadece % 17'sinin yüksek gelirli olduğu, %73'lük kısmının ise dar – orta gelirlidir. Yüksek gelirli kişilerin iş yerleri Eğirdir dışındadır. Anket yapılan kullanıcıların % 37' si Eğirdir içinde, % 33'ü Eğirdir dışında, % 30'unun ise belirsizdir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8. Hane başkanlarının iş – ekonomik durumu

Ev sahipliği - mülkiyet durumu

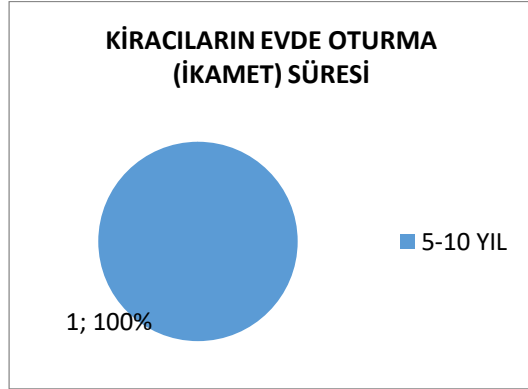
Anket yapılan evlerin büyük bir kısmı (% 97) ev sahipleri tarafından kullanılmakta ya da kiralanmamış durumdadır. Sadece bir ev kiralanmıştır. Ev sahiplerinin % 90' u 10 yıldan fazla bir süredir eve sahiptir. Ev sahipleri yapıları; % 76 miras, % 24 satın alma yoluyla elde etmiştir. Evlerin % 55'i ise birden fazla mirasçıya aittir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9. Mülkiyet durumu

Kiracı – yapı ilişkisi

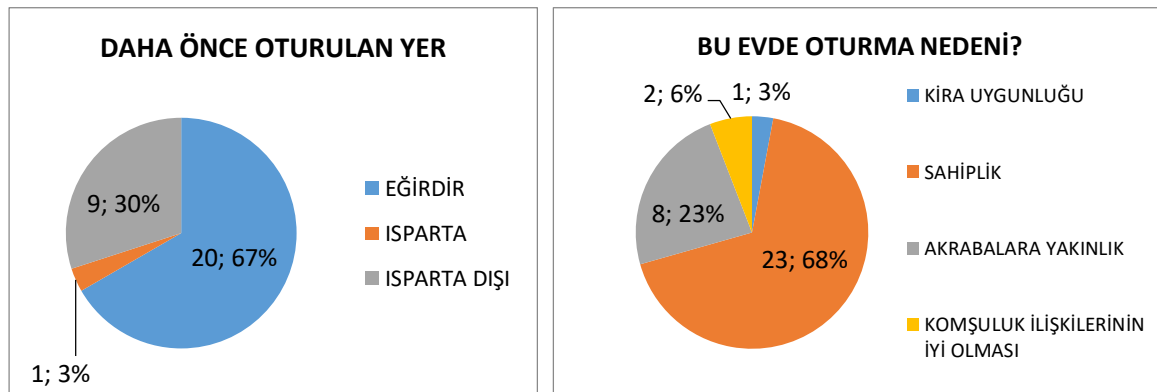
Anket yapılan evlerden bir evde kiracı oturmaktadır. Ev sahibi ile akraba olmayıp, ikamet süresi 5 ile 10 yıl arasındadır (Şekil 4.10).

Şekil 4.10. Kiracıların ikamet süresi

Aidiyet - memnuniyet

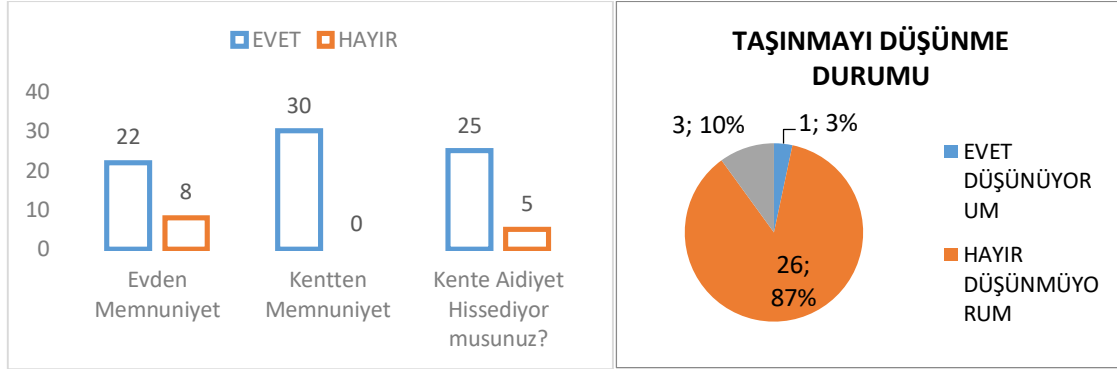
Eğirdir’de ikamet edenlerin % 67’si daha önce Eğirdir’de , % 3’ü Isparta’da, % 30’u ise Isparta dışında ikamet etmiştir. Kullanıcılara evde oturma nedenleri sorulduğunda bazı kullanıcılar birden fazla neden belirtmiştir. Bu nedenlerden en çok sahiplik, ardından da akrabalık ilişkileri cevabının alındığı anlaşılmaktadır. Kullanıcıların % 96’sı taşınmayı düşünmezken, % 4’ü taşınmayı düşünmektedir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11. Kullanıcıların yapı / kent aidiyet – memnuniyet durumu

22 kişi evden memnunken, 30 kişi yani anket yapılan kişilerin tamamı, Eğirdir’den memnundur. Anket yapılan kişilerin tamamı “yapı konforu artırıldığında Eğirdir’in

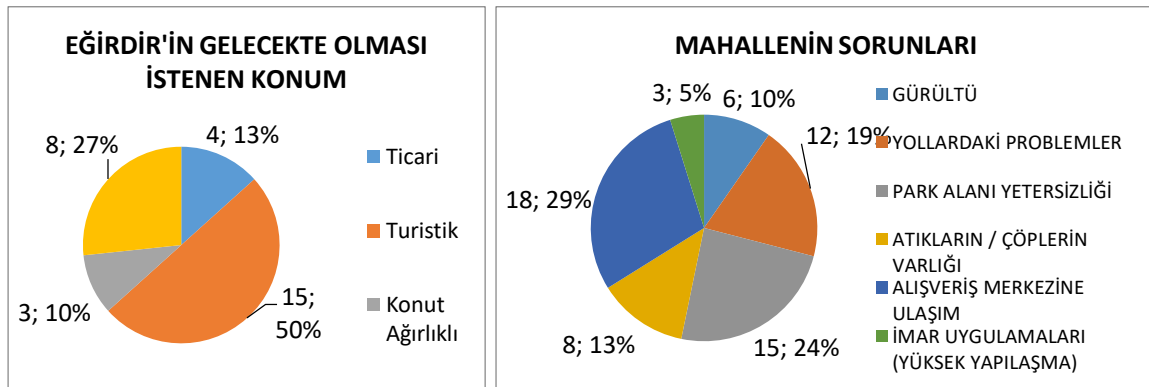
sevildiği” söylenmiştir. Kente aidiyet hisseden 25 kişi vardır. Kullanıcıların % 87’ si taşınmayı düşünmemektedir (Şekil 4.12).

Şekil 4.12. Kullanıcıların yapı / kent aidiyet – memnuniyet durumu

Kent görüşleri

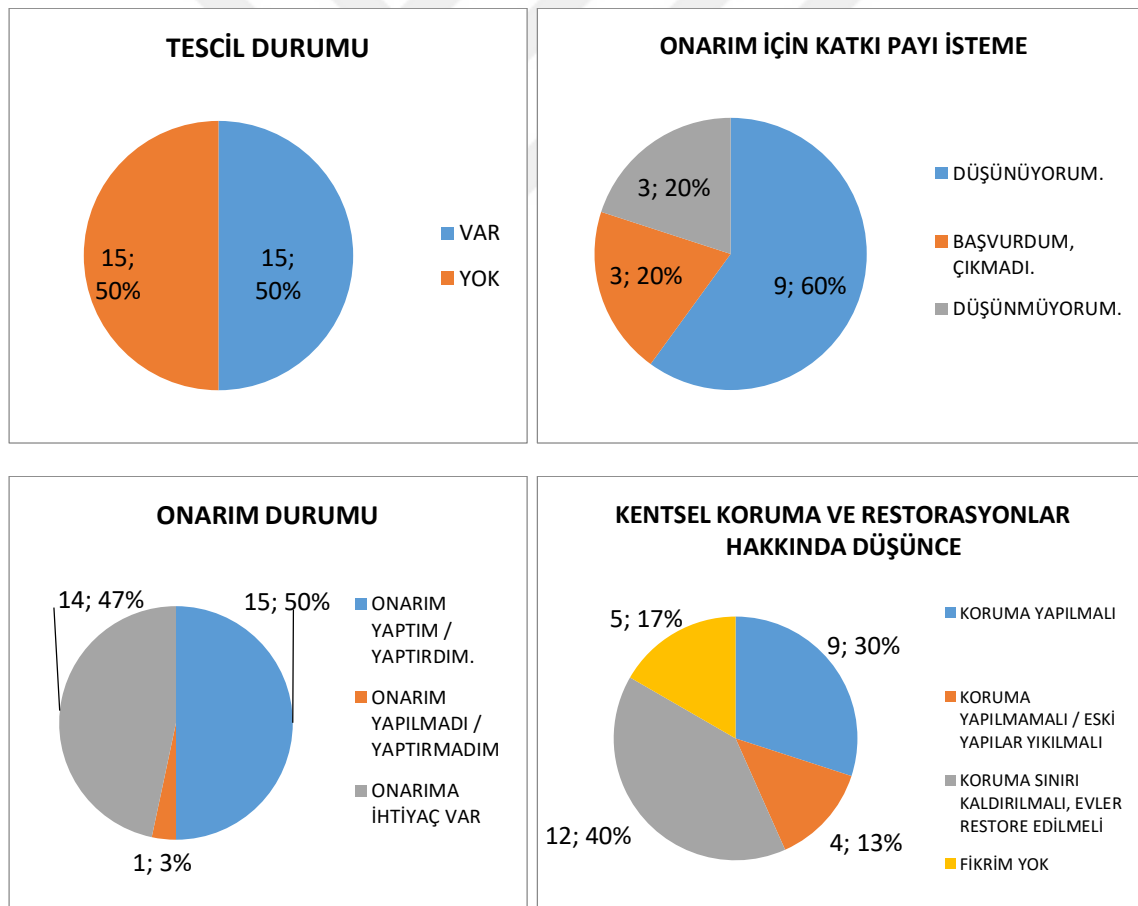
Kullanıcıların “Eğirdir’in olması istenen konumu” ve “Mahallenin mevcut sorunları” hakkındaki görüşleri sorulmuş ve büyük bir kısmının Eğirdir’in geçmişteki gibi daha aktif bir turizm kenti haline dönüşmesini istediği cevabı alınmıştır. Kullanıcıların % 50’si turistik, % 13’ü ticari, % 27’si ticari ve turistik, % 10’u konut ağırlıklı bir Eğirdir olmasını istemektedir. Eğirdir’e göçün artmış olması ve istihdam sağlanamaması nedenleriyle kentin canlandırılması gerektiğini düşünmektedirler. Mahallenin sorunlarına ilişkin verilerde bir kullanıcının birden fazla sayıda sorunu belirtmesi nedeniyle sayılar kullanıcı sayısı toplamından fazla olmaktadır. Kişilerin yaşadığı mahalle sorunları; gürültü (%10), yollardaki problemler (%19), park alanı yetersizliği (%24), çöplerin toplanmaması (%13), alışveriş merkezine ulaşım sorunu (%29) ve yüksek yapılaşma (%5) (Şekil 4.13).

Şekil 4.13. Kent – mahalle görüşlerine ilişkin veriler

Onarım – koruma verileri

Anket yapılan evlerin yarısı tescillidir. Tescilli yapıların hiç biri onarılmamış, onarım için katkı payı başvurusunda bulunan evlerin (%20) hiç birine onarım desteği olmamış, kullanıcıların %60'ı onarım desteğine başvurmayı düşünmekte, %20'si ise düşünmemektedir. Anket yapılan ve tescili olmayan evlerden Cemal EGEMEN' e ait ev onarılarak restoran işlevi ile kullanılmaktadır. Kullanıcıların %50'si yapılarda kısmi onarım yaptığını belirtmiştir. Kalan %50 yapının onarıma gereksinimi vardır. Anket yapılan kullanıcılara ayrıca, kentsel koruma ve sitler hakkındaki fikirleri sorulmuş; sadece %30'u kentsel koruma ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Kullanıcıların % 40'ı ise yapısal ölçekte restorasyonların ihtiyaç olduğunu söylerken, %17'si fikir beyan etmemiş, %4'ü ise koruma yapılmayıp evlerin yıkılması gerektiğini belirtmiştir (Şekil 4.14).

Şekil 4.14. Kent – mahalle görüşlerine ilişki veriler (Onarım-koruma durumu)

Alanda yapılan anketler sonucunda; mirasçı sayısının fazla olması, yapıların konfor koşullarının düşük olması, nem nedeniyle sürekli bakım gerektiren ahşap gibi doğal

malzemelerden inşa edilmesi, yapıların özgün mimarisine uygun malzeme ve onarım için usta bulunamaması, ilçe içi ulaşım sisteminin yetersiz olması, ilçede rekreasyon alanlarının ve hizmet yapılarının eksik olması, belediye hizmetlerinin zayıf olması gibi nedenlerle yapı sahiplerinin yapıları bakımsız ve boş bırakmasına, terk edilmesine ya da kiraya vermesine neden olduğu anlaşılmıştır. Göç eden yapı sahipleri, alandaki kiracılık oranını arttırmıştır. Alandaki bazı yapılarda birden çok ailenin yaşaması, yapıların yatayda ve düşeyde bölünmesini gerektirmiştir. Kentin ekonomik geçim kaynaklarından elmacılık ve turizm nedeniyle yaz aylarında yapıların kullanımının arttığı tespit edilmiştir. İşçi olarak çalışmaya kente gelen ailelerin, ikamet için düşük kiralı geleneksel konutlarda oturduğu görülmektedir. Yeşilada Mahallesi'ndeki geleneksel yapılar daha çok yapı sahipleri tarafından kullanılmaktadır. Bunun nedeni konutların yazlık ev olarak kullanılmalarıdır. Kiralanan evlerde sosyal yapının değişmesi yapılarda fiziksel değişimlere de neden olmuştur. Günümüz konfor koşullarına uyum sağlamak için yapıların özgün mimarisine zarar vermektedir. Örneğin odaların bazıları mutfığa çevrilmiş, ocaklara tezgahlar eklenmiş ya da tamamen kapatılmış, dolaplar kaldırılmış, ahşap tavan ve döşemeler sökülmüş ya da sıvanarak kapatılmıştır. Bu yapılar sürekli bakım – onarıma ihtiyaç duymaktadır. Sahipliliğin yüksek olması, anlamsal değerleri sürdürme isteği, yerin ruhunu taşıyor olmaları yapıların korunmasına katkı sağlamak olsa da özgün malzeme ve özel ustaların bulunamaması nedenleriyle uzun süreli bakımsız kalarak bozulmalar meydana gelmiştir.

4.4.13. Değişmişlik durumu analizi

Yapılarda değişim, uzun süreli doğal nedenlerin oluşturduğu bozulmalar ve yok olmalar ile insanlar tarafından yapılan müdahaleler olmuştur. Bazı yapılarda değişim olmamakla birlikte bazı yapılar farklı derecelerde değişmiştir. Bu nedenle yapıların değişmişliği üç derecede incelenmiştir. Değişmişlik derecelendirme kriterleri;

- Değişmemiş yapılar: plan ve cephe şeması ve özelliklerinde hiçbir değişiklik olmayan,
- Az değişmiş: planı özgün, cephesi mimari elemanları değişmiş olan,
- Çok değişmiş: plan ve cephe organizasyonu ile mimari elemanları değişmiş yapılardır.
- olarak değerlendirilmiştir. İçine girilmeyen yapılar, dış değişmişliklerine göre değerlendirilmiştir.

Değişmişlik analizinde, iç ve dış değişmişlik fişlerinde değişmişlik bölümünde tespit edilen bilgiler kullanılmıştır.

İç değişmişlik

Geleneksel konutlarda mekanların bölünmesi, eklerin yapılması ve bazı yapısal elemanların kaldırılması iç mekanda değişimlerin ana nedenleridir. Mirasçı sayısının artması ile konutlarda yatay ve düşey bölünmeler yapılmıştır. Isıtma, mutfak, banyo, hela gibi mekanlara ihtiyacın artması ve günümüz konfor koşullarının değişmesi nedeniyle yeni eklemeler yapılmıştır. Bu eklemeler; kalorifer sistemi, atık su tesisatı, tezgah, duvar, pencere, merdiven gibi yapısal elemanlar ya da kat eklemeleri olabilmektedir. Ekleme, bölünme ve kaldırma gibi müdahaleler sırasında malzeme ve boyut değişiklikleri yapılmış, kapı, pencere, dolap gibi bazı elemanlar kaldırılmıştır. İç değişmişlik derecelendirmesi;

- Değişmemiş: Özgün plan şemasında ve mimari elemanlarında değişme olmayan,
- Az Değişmiş: Özgün plan şemasının okunmasını değiştirmeyecek mekansal ve mimari elemanlarda değişimleri olan,
- Çok Değişmiş: Özgün plan şemasının okunmasını engelleyecek ölçüde mekânsal ve mimarieleman değişimleri olan yapılar olmak üzere üç derecede belirlenmiştir.

Harap ve kalıntı yapılar ile içine girilemeyen yapılarda iç değişmişlik tespit edilememiştir. Harap ancak ayakta olan yapılar herhangi bir müdahale yoksa değişmemiş olarak ele alınmıştır. Harap ama yok olmaya yüz tutmuş, yıkık yapılarda ise değişmişlikler göz önünde bulundurulmuştur.

Dış değişmişlik

Geleneksel konutların cephelerinde özgününden farklı malzeme kullanımı, niteliksiz ek, mimari elemanlarda boyut, biçim ve malzeme değişikliği gibi müdahalelerle değişimler olmuştur. Ayrıca doğal nedenlerle eskime ve yok olma da yapıları değiştirmiştir. Bazı konutların cephelerine balkon, kapı, pencere gibi elemanlar eklenerek cephe düzeni değiştirilmiştir. Ahşap kepenk ve kafes gibi bazı özgün elemanlar kaldırılmıştır. Cephelerde çimento sıva ile PVC pencere ve kapı eklemeleri gibi değişiklikler yapı cephelerinin

özgünlüğünü bozmuştur. Bu müdahaleler yapıların cephelerinde farklı derecede değişim oluşturmıştır. Dış değişmişlik derecelendirmesi;

- Değişmemiş: özgün cephe düzeni bütünüyle okunabilen veya sadece eleman bazında değişiklik geçirmiş,
- Az değişmiş: cephe düzeni olarak özgün, ancak cephenin doluluk boşluk oranlarını, açıklık sistemini, rengini ve kaplama malzemesini değiştirecek müdahaleler yapılmış,
- Çok değişmiş: Cephe düzeni okunamayan ancak özgün yapıya ait bazı verileri olan yapılar şeklinde üç derecede belirlenmiştir.

Çalışma alanındaki 218 adet geleneksel ve 21 adet anıtsal yapı olmak üzere 239 yapı incelenmiştir. Bu yapıların 29 tanesi değişmemiş, 115 tanesi az değişmiş, 95 tanesi çok değişmiş olarak değerlendirilmiştir (EK-14. Değişmişlik Durumu, EK-20. Değişmişlik – Risk Değerlendirmesi – Müdahale Kararları Tablosu).

4.4.14. Risk analizi

Günümüzün hızla değişen kent dinamikleri geleneksel dokunun özgün yapısının da bozulmasına neden olmaktadır. Geleneksel konutlara uyumsuz inşa edilen yapılar, ekler, tanımsız alanlar, terk ve bakımsızlık nedeniyle harap duruma gelen yapılar, geleneksel dokuyu korumada karşılaşılan sorunlardır. Trafolar, elektrik ve telefon direkleri, klimalar, antenler de görüntüyü bozan öğelerdir ve kullanılan yapıların tümünde görülmektedir. Çalışma alanında yapılan analizler neticesinde belirlenen koruma sorunları aşağıda verilmiştir:

Yapılara yönelik sorunlar;

- Niteliksiz - Harap ve bakımsız yapılar (51 yapı fiziksel açıdan kötü olup acil müdahale gerektirmektedir, 19 yapı ise haraptır)
- Mevcut dokuya aykırı çok katlı yapılar (59 yapı 4 kat üzeridir)
- Boş yapılar (127 yapı)

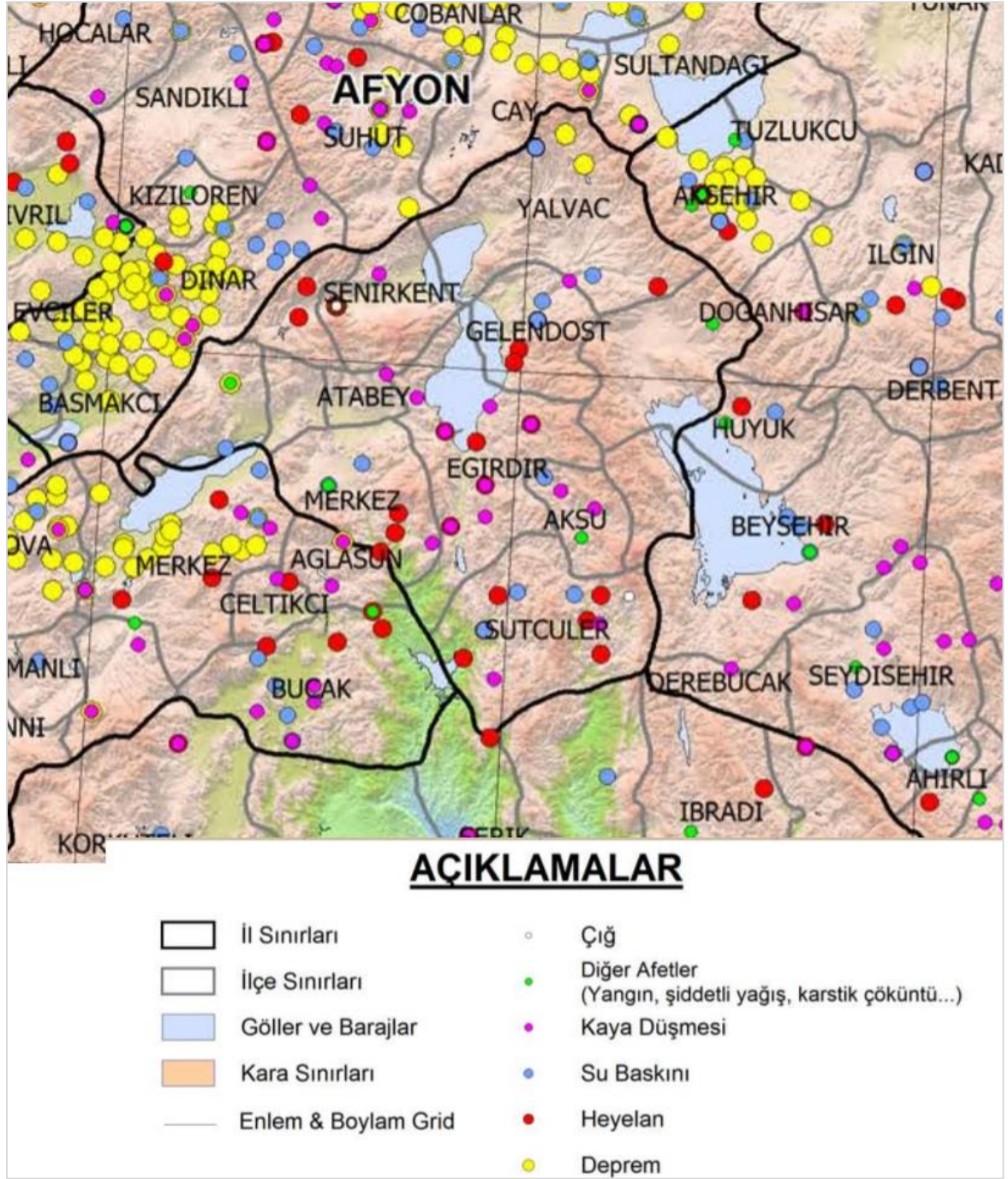
Alana yönelik sorunlar;

- Yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, İç bölgeleri sıkıştıran alanlar,
- Tanımsız boş alan,
- Yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar,
- Atık madde biriken alanlar (5 alan),
- Bakımsız bahçeler,
- Yapıya anayoldan ulaşım sorunu (18 yapı) (EK-15. Koruma Sorunları Analizi).

Bu koruma sorunlarından başka yollara yönelik sorunlarda gözlemlenmiştir. Bütün yollar özgün, geleneksel dokusuna ait kaplamasını yitirmiştir. Beton parke ya da asfalt kaplanan yollar geleneksel karaktere uymamaktadır. Ayrıca taşıt trafiğinin yoğun olduğu yollar da mevcuttur.

Bu sorunların oluşmasına neden olan kaynaklar ise riskler olarak ele alınmıştır. Bu riskler; doğal kaynaklı, insan kaynaklı, kurumsal kaynaklı, sosyal kaynaklı ve çevresel kaynaklı riskler olarak beş başlık olarak ortaya çıkmıştır.

Doğal Kaynaklı Riskler (DK), doğa olayları ve afetlerle tarafından meydana gelen risklerdir. Eğirdir ve çevresi 1. Derece deprem bölgesinde olup deprem tehlikesi ile her zaman karşı karşıyadır. Dağlık bir bölgenin yamacına inşa edilmiş olması nedeniyle heyelan, kaya düşmesi gibi afetlere açıktır. Kent merkezinde görülmesi de ilçeye bağlı Mahmatlar Köyü'nde kaya düşmesi yaşanmıştır. AFAD tarafından hazırlanan tüm afetlerin dağılım haritasında Eğirdir İlçesi ve çevresinde kaya düşmesi ve heyelan riskinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir (Harita 4.11).

Harita 4.11. Türkiye tüm afetlerin dağılım haritası içerisinde Isparta ve yakın çevresinin durumu (1950-2008) (AFAD)

- *Kötü Hava Koşulları (Yağmur, kar, rüzgar):* Kentte kış soğukları uzun sürmektedir. Bu nedenle kar, yağmur hatta don nedeniyle malzemelerde donma - çözünme döngüsü sırasında kayıplar meydana gelmektedir. Yine yağmur ve kar suları nedeniyle ahşap malzemeler bozulmaktadır.
- *Deprem:* Geçmişten günümüze bölgedeki en şiddetli depremler Burdur ve Isparta'yı kapsayan 1899, 1914, 1964 ve 1971 yıllarında meydana gelen depremlerdir (Çizelge

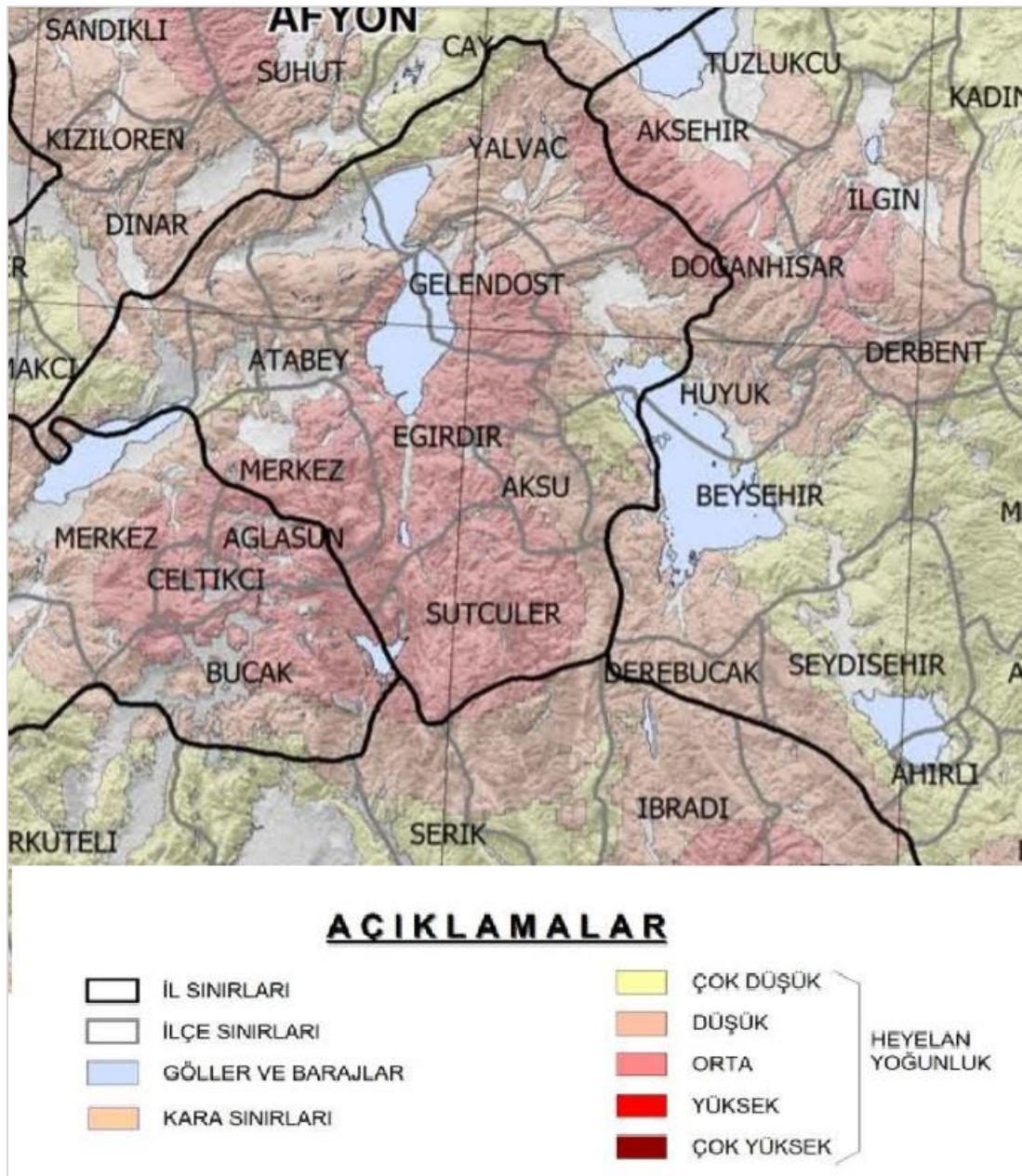
4.19). Ancak bu depremler Eğirdir’de büyük bir tahribata yol açmamıştır (Yiğitbaş, 1972). Deprem nedeniyle can kaybı olmamıştır.

Çizelge 4.19. Bölgedeki tarihi depremler

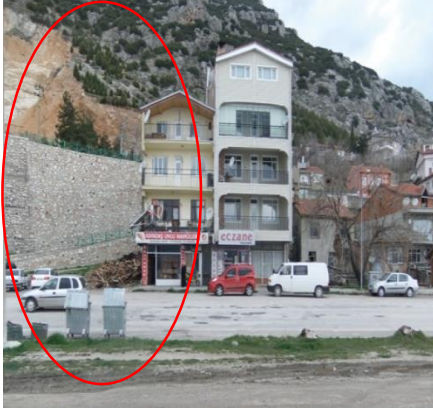
Tarih	Yer	Şiddet	Ms	Can Kaybı	Hasarlı Bina	Kaynak
1842	Isparta- Burdur	VI				https://deprem.afad.gov.tr/tarihseldepremler
1849	Isparta Yöresi	VI				
1876	Burdur Yöresi	VI				
1899	Denizli çevresi	VI				
4.10.1914	Burdur	IX	6.9	300	6000	http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/
30.1.1964	Tefenni (Burdur)	VIII	5.7	-	39	
12.5.1971	Burdur	VIII	5.9	57	3227	

Ancak Isparta ve Eğirdir 1. derece deprem bölgesindedir. İl genelinde deprem kaynakları Burdur Fayı, Senirkent – Kumdandı Fayı, Tatarlı-Sultandağı ve Beyşehir Gölü fay sistemleri ile Kovada Grabeni’dir. İl ve ilçe merkezlerinde daha fazla nüfus bulunması, insan aktivitesinin daha yoğun olması nedeniyle risk oranı diğer kırsal kesimlere göre daha fazladır. İlçe merkezinde Sivri Dağı eteği ile göl kenarı boyunca devam eden yüzey fayı, Burdur ve Davraz Dağı etrafındaki fay kadar tehlike arz etmemektedir (<https://deprem.afad.gov.tr/depremkatalogu>). AFAD tarafından hazırlanan sismik tehlike analizi sonucunda elde edilen en yüksek yer ivmesi (PGA) sonuçları ile deprem tehlikesi haritası hazırlanmıştır. Bu haritaya göre PGA değeri yaklaşık olarak Burdur’da 0.4, Isparta’da 0.35 ve Eğirdir’de 0.32’dir (<https://tdth.afad.gov.tr/TDTH/>). PGA değeri tek başına depremselliğin tespiti için yeterli olmasa da haritaya göre, Eğirdir’in deprem tehlikesi Burdur ve Isparta illerine göre daha az ancak 1. derece deprem bölgesindedir. Bu nedenle bütün yapılar deprem riski altındadır. Ancak yine de yapıların SAP2000 gibi yazılımlarla detaylı olarak deprem analizleri yapılmalıdır (Harita 4.12, 4.13).

nedenlerle oluşmaktadır. Kar sularının eridiği ilkbahar döneminde daha fazla meydana gelmektedir. Çalışma alanı eğimli bir topoğrafyaya yerleşmiştir. Bu topoğrafyaya yapılan yeni yapı inşaatları, istinat duvarları, kazı – dolgu çalışmaları gibi müdahaleler nedeniyle heyelana açık hale gelmiştir. Ancak yapıların sağlam bir temele oturması, etrafının ağaçlandırılmış olması ile bu riskin önüne geçilmektedir. Kaya düşmesi riski nedeniyle müdahale edilen kısımlarda heyelan riski de vardır. Bu nedenle bu kısımlara büyük istinat duvarları örülmüştür (Resim 4.88). AFAD tarafından hazırlanan Türkiye heyelan haritasında Eğirdir İlçesi ve çevresinde orta şiddette heyelan riski vardır (Harita 4.14).

Harita 4.14. Türkiye heyelan haritası içerisinde Isparta ve yakın çevresi (AFAD)

Resim 4.88. Topografyaya yapılan müdahaleler nedeniyle örülen istinat duvarları

- *Kaya düşmesi*: 1968 ve 1986 yıllarında Eğirdir Mahmatlar Köyü'nde toplam 38 konut, 1969 yılında Bağacık Köyü'nde 43 konut, 1983 yılında Akdoğan Köyü'nde 29 konut kaya düşmesi afetine maruz kalmıştır. İlçe merkezinde ise Sivri Dağ'ın eteklerinde yeni yapılan apartman bloklarına kaya düşmesi tehlikesi olduğu için topoğrafyaya müdahale yapılmıştır (<https://isparta.ktb.gov.tr/TR-71017/jeolojik-yapi.html>). İmaret ve Ağa Mahallelerinde dağ eteğine yakın kısımda bulunan evler kaya düşmesi riski altındadır (Resim 4.89).

Resim 4.89. İmaret Mahallesi'nde yeni inşa edilen apartmanlar ve topoğrafyaya yapılan müdahaleler

- *Nem (Zemin suyu, cephe nemi)*: Eğirdir'de nem gölden ve zemin suyundan kaynaklanmaktadır. Yapıların ahşap kısımlarında nemin verdiği zararı engellemek için el yordamıyla sac plakalar eklenmiştir. Ayrıca yapılar oturduğu alanda zemin suyunun kapilarite ile bina içine girmesi temel kısımlarında yosunlaşmaya ve malzemelerde hasara neden olmaktadır (Resim 4.90).

Resim 4.90. Yapıda zemin suyu ve cephe nemine örnek

- *Zemin özellikleri:* Yapının oturduğu zeminin homojen olmaması ya da mukavemetinin olmaması zamanla yapıda çatlamalara, çeşitli bozulmalara neden olabilir. Yapıların dere yatağında ya da fay hattında konumlanması da risklidir. Zemin özelliklerinde problemin olup olmadığı jeolojik etütler ile ortaya çıkmaktadır. Ancak alan çalışmasında duvar çatlaklarının varlığı, yapının aksından kaydığının gözlemlenmesi gibi tespitlerle bazı yapılarda zemin özelliğinin sorunlu olduğu anlaşılmıştır. Bazı evler yumuşak toprak zemine inşa edilmiş ve bu nedenle yana doğru eğilmiştir (Resim 4.91).

Resim 4.91. Zemin özelliklerinin kötü olması nedeniyle strüktürde eğilme örneği

Yeni evlerin bir kısmı, özellikle Kale Mahallesi evleri, yıkılan eski evlerin yerine Eğirdir Kalesi'nin harap duvarları ve kayalar üzerine inşa edilmiştir (Resim 4.92). Bazı evler sağlam bir kaya üzerine oturmuşken, bazı evler duvardaki taş örgüsü içerisinde harçların zamanla yok olması nedeniyle boşluklu ve kötü bir zemine inşa edilmiştir. Bu durum organik ve birbiri ile ilişkili, yer yer ortak duvar kullanan bitişik nizam geleneksel yapılar için de tehlike arz etmektedir.

Resim 4.92. Kale Mahallesinde kale duvarlarına ve kayalara inşa edilen evler

- *Bitkilenme*: Yapılarda hem neme bağlı yosunlaşma, hem de bakımsız kalan malzeme derzleri arasında çim vb. bitki oluşumu görülmektedir. Bazı avlu ve bahçelerde yer alan bitkiler bakımsızlık nedeniyle yapıyı sarmıştır (Resim 4.93).

Resim 4.93. Eğirdir evlerinde görülen bitkilenme örnekleri

- *Topoğrafik durum (eğim)*: Çok eğimli bir topoğrafyaya oturan geleneksel yapılar heyelan, yola doğru eğilme ve kayma riski taşımaktadır. Bu yapıların çatıları, zamanla üst kotundaki yol ile aynı seviyeye geldiği için yapı girişleri ya da bu cepheye bakan pencerelerin kapanmasına ve mekanların verimli kullanılamamasına neden olmaktadır. Eğimin yüksek olduğu Ağa, İmaret, Poyraz Mahallelerindeki evlerde bu riski taşıyan yapılar bulunmaktadır.
- *Topoğrafik durum (düz)*: Geleneksel yapıların eğimli zemine oturması gibi, düz veya çukur bir zemine oturması da yapıları sel, su basması gibi risklere açık hale getirmektedir. Bu nedenle düz bir topoğrafya da yapılar için risktir. Ancak çalışma alanında bu nedenle risk taşıyan bir yapı yoktur.

İnsan kaynaklı riskler (İK), kullanıcılar tarafından oluşan risklerdir. Bu riskler inşa – onarım, kullanım ve kasıtlı zararlar olmak üzere 3 ana başlıkta toplanmıştır.

İnşa / onarımlar

- *Strüktür tasarımıındaki hatalar:* Yapıların taşıyıcı sistemi inşa edilirken yapılan hatalı uygulamalar nedeniyle yapıda çatlaklar oluşabilir, hatta bazı kısımları ya da tamamı zamanla oluşan derin çatlaklar nedeniyle yıkılabilir. Her iki katın da ahşap taşıyıcı sistem olarak inşa edildiği cephelerde yer alan çıkmalarda payandaların olmaması yapıda öne doğru bir kayma oluşturmuştur (Resim 4.94). Temelin uygulamasındaki hatalar da yıkımlara neden olabilmektedir. Ancak temeldeki sorunların tespiti için yığma yapı analizi programlarının kullanımına ihtiyaç vardır. Bu nedenle çalışma kapsamında sadece beden duvarları ve üst örtüyü kapsayan strüktür incelenmiştir.

Resim 4.94. Tüm cephe boyunca devam eden çıkma üç mülkiyete ayrılan yapının orta kısmında öne doğru eğilerek aksından ayrılmıştır

- *Kötü işçilikli detay kullanımı:* Çalışma alanında yapıların çeşitli kısımlarındaki yapısal detaylarında hatalı uygulamalar tespit edilmiştir. Örneğin bazı yapılara herhangi bir merdiven ya da basamakla girilmediği ve subasman gibi bir seviye olmadığı için yapıların giriş kapıları yıpranmıştır. Demir kafeslerin bazıları doğrudan taş ya da tuğla duvara monte edildiği için birleşim yerlerinde parçalanmalar olmuştur.
- *Hatalı / Niteliksiz malzeme kullanımı:* Alanda bulunan bazı yapıların onarımlarında hatalı malzeme kullanılmıştır. Erken dönem onarımlarında özgün strüktüre sadık kalınarak farklı malzemeler kullanılmıştır. Özellikle sıva ve harç uygulamalarında beden duvarlarından ayrılan harç sıva uygulamaları görülürken, bazı evlerde ahşabın cinsinin

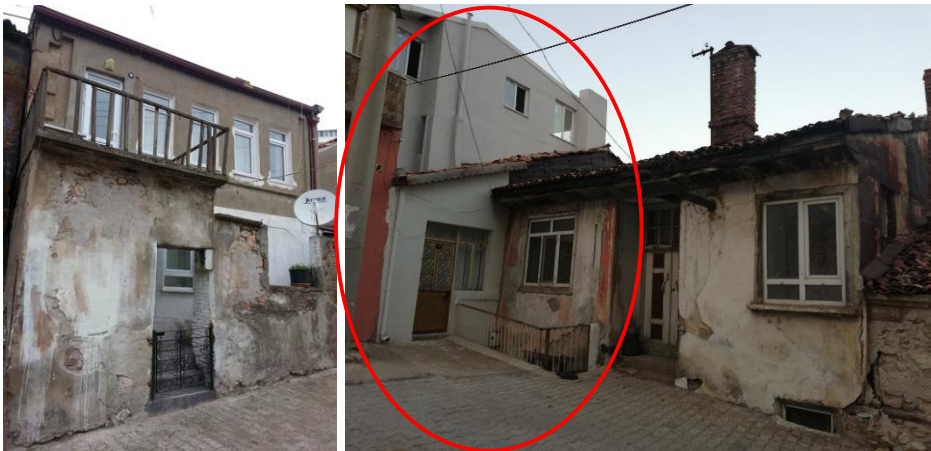
uzun ömürlü sedir gibi ağaçlar yerine daha çabuk eskiyen ağaç cinslerinden uygulandığı görülmektedir.

- *Hatalı Ek:* Yapıların özgün plan şeması ve strüktürüne sonradan eklenen, niteliksiz kısımlar yapıya fazla yük bindirerek statğine zarar verebilir, özgün malzemeyi bozarak malzeme kayıplarına neden olabilir. Eğirdir evlerinde özellikle helaların bahçe veya avlularda yer alması nedeniyle yapılara sonradan beton mekanlar eklenmiştir.
- *Yanlış Onarım:* Yapıların bazılarında mimari elemanlarına, hatta yapı malzemesi ve strüktürüne zarar veren onarımlar yapılmıştır. Yapıların bir kısmında özgün ahşap kapı, pencere gibi yapısal elemanlar PVC ya da metal malzeme ile değiştirilmiştir. Bazı yapılarda ise dolgu malzemesi değiştirilerek taşıyıcılara zarar verilmiştir (Resim 4.95).

Resim 4.95. Özgün dolgu malzemesi sökülüp, yerine kiremit tuğla doldurulan yapı ve doğramaları değiştirilen ve sac kaplanan geleneksel yapılar

Geleneksel yapıların mimari üsluba uyumsuz onarımlar yapıların özgünlüğünü yitirmesine neden olmakta ve bu yapıların yeni yapıldığını düşündürmektedir (Resim 4.96).

Resim 4.96. Onarımlar sonucunda özgünlüğünü ve niteliğini kaybeden eski yapılar

Kullanım

- *Kötü kullanım:* Çalışma alanındaki yapıların bir kısmı özgün fonksiyonda kullanılırken bir kısmı boş bırakılmış, bir kısmı ise depo işlevlerinde kullanılmaktadır (Resim 4.97). Bazı yapılar ise yatay veya düşeyde bölünerek birden fazla aile tarafından kullanılmaktadır (Resim 4.98).

Resim 4.97. Depo olarak kullanılan ev

Resim 4.98. Mülkiyet sorununa bağlı düşey bölünme örnekleri

- *Terk / Boş bırakma:* Eğirdir’de yeni yerleşim alanlarının daha konforlu yapıların inşası ile gelişmesi, tarihi kent dokusundaki geleneksel yapıların terk edilmesine neden olmuştur. Çalışma alanındaki 224 adet geleneksel konut ve dükkânın, 103’ü kullanılmakta, 121’i ise boştur. Terk edilen bu kadar çok yapının bakımsız bırakılarak bozulmasına neden olmak yapıları yok olma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır.
- *Bakımsızlık:* Çalışma alanında hem kullanımda, hem de kullanılmayan yapılar arasında çok fazla bakımsız yapı vardır. Yapıların sadece 8’e onarılmış, 6’sı kısmi onarıma ihtiyaç duymaktadır. Harap halde 5 adet yapı mevcuttur. Geriye kalan yapıların tamamı kapsamlı onarım gerektirmektedir.
- *Turizm (Pansiyon olarak kullanma):* Bir yavaşkent (cittaslow) olan Eğirdir’de turizm faaliyetleri yaz aylarında aktiftir. Alanda birçok otel mevcuttur. Yeni otellerin yanı sıra bazı geleneksel konutlar da pansiyonculuk işlevini üstlenmiştir. Eskiçiler Konağı, restore

edilerek Nis Otel olarak işlevlendirilmiştir. 160 ada, 10 – 11 parsellerdeki yapı pansiyon işlevine dönüştürülmüştür. Ancak bu yapı oldukça yenilenerek yeni bir yapı haline gelmiş ve özgün niteliğini kaybetmiştir.

- *Trafik (Yanlış park alanı kullanımı):* Geleneksel dokuda yapı sahipleri taşıtlarını avluya ya da bina bitişiğine park ederken; çevredeki kullanıcılar sokak – rekreasyon gibi alanları park olarak kullanmaktadır. Bu da çevresel kirliliğe neden olmaktadır.

Kasıtlı zararlar

- *Yangın – kundaklama:* Geleneksel ahşap yapıları en çok tehdit eden risk yangındır. Dikkatsizlik ve ihmalin yanı sıra kasıtlı yangınlar da yapıların yok olmasına neden olmaktadır. Kasıtlı yangınlar özellikle tescilli yapıların yıkılıp yerine yeni ve daha fazla kat sayısına sahip yapıların inşa edilmesi için yapılmaktadır. Ancak Eğirdir’de geleneksel yapılar, kundaklama yerine mülk sahiplerinin de desteği ile belediye tarafından yıkım kararı çıkarılarak yok edilmektedir. Arşiv fotoğraflarından tarihi yangınların Cami Mahallesiindeki evlerin büyük kısmını yok ettiği anlaşılmaktadır. Halen terk edilmiş ve bakımsızlıktan atıl durumda kalan bütün ahşap yapılar risk altındadır.
- *Kaçak kazı:* Kentte, özellikle göç ile giden halktan kalan evlerden terk edilmiş olanların içerisinde define arayanlarca kaçak kazı yapılmıştır.
- *Vandalizm:* Alandaki geleneksel yapılarda yapılan kasıtlı tahribatlar dikkati çekmektedir. Bazı yapıların cephelerinde spreylenmiş boyalı yazılar, mimari elemanların bir kısmının sökülerek yakılması gibi vandalizm örnekleri görülmüştür (Resim 4.99).

Resim 4.99. Alanda vandalizme uğrayan ve vandalizm riskine maruz kalan yapılar

Kurumsal kaynaklı riskler (KK), belediye, bayındırlık, koruma kurulu gibi kurumların kararları ile yapılan yanlış müdahaleler ya da uygulanmayan gerekli müdahaleler

bulunmaktadır. yaptığı ya da yapmadığı müdahale ve kararlar neticesinde ortaya çıkan risklerdir.

İmar çalışmaları

- *Yüksek katlı yapılaşma izni:* Geleneksel yapıların bazıları yüksek katlı yapılaşmanın arasında sıkışmıştır. Bazı betonarme yapılar bu yapıların güneş almasına engel olmuş, hatta bitişik duvar sistemi ile geleneksel yapıların silüetine ve strüktürüne zarar vermiştir (Resim 4.100).

Resim 4.100. Yüksek yapılaşma örneği

- *Yol kotunun yükseltilmesi:* Belediye yol yapım çalışmaları ile asfalt dökülen yolların kotunu yükseltmiş ve bazı yapıların girişleri yol kotu altında kalmıştır (Resim 4.101).

Resim 4.101. Zamanla yükselen yol kotları ile geleneksel yapılara girişlerin zorlaşması

- *Geleneksel yapıya çok yakın / manzarasını kapatacak inşa izni:* İlçede özellikle kıyı bandına yakın inşa edilen yüksek katlı yapılaşma, arkasında kalan yapıların görüş açısını engellemektedir. Bu durum fiziki bir zarar vermese de geleneksel yapıların konfor koşullarını azaltmaktadır (Resim 4.102).

Resim 4.102. Geleneksel yapının bitişiğine verilen yüksek katlı yapılaşma uygulaması

- *Geleneksel yapıya çok yakın elektrik hattı verilmesi:* Enerji tüketimi günümüz yaşamının vazgeçilmezidir. Elektrik enerjisi neredeyse bütün ev aletlerinin ve aydınlatmanın kullanımı için gerekli olup, yapıya gelmesi için belli bir kentsel sistem gereklidir. Günümüzde artık elektrik şebekesi yer altına alınabilmektedir. Ancak maliyetli olduğu için yer üstünde kalmaktadır. Bu hatlarda oluşan kaçaklar ahşap yapılar için büyük risk barındırmaktadır. Eğirdir tarihi kent dokusu organik sokaklara sahip olduğu için bazı geleneksel yapıların bitişiğinde elektrik direği, kutusu ya da trafo vardır. Bazı geleneksel yapıların cephesinde ise sokak aydınlatması için kullanılan metal elektrik aksamı görölmektedir.

Resim 4.103. Geleneksel yapı cephesinde elektrik aksamı

- *Belediye tarafından yıkım kararı:* Hasarlı yapıların yapı sahiplerinin de desteği ile belediye tarafından yıkım kararı çıkarılmakta, hatta yıkımı yapılmaktadır. Belediye tehlike arz eden yapıların sahiplerine onarılması konusunda yapıp yapmayacaklarını

sormakta, onaramayacaklarsa yıkım işlemlerini başlatmaktadırlar. Sadece koruma alanı içerisinde kalan yapılarda bu süreç koruma kurulu kararı ile gerçekleşmektedir.

- *Yolu araç kullanımına açmak:* Geleneksel kent dokusunda dar ve sıkışık yollar taşıt trafiğine açıldığında yapılara zarar verebilmektedir. Hatta bazen trafik kazaları sırasında binaların beden duvarları yıkılabilmektedir.

Kentin bütününde alt yapı eksikliğine bağlı problemler de bulunmaktadır. Eski sokak dokusunda eğimden faydalanılarak tahliye edilen yağmur suları, kirli sular vs. günümüzde yolların özgün taş dokusunun da bozulması ile ayrı bir alt yapı ihtiyacı duyulmasına neden olmuştur (Resim 4.104). Ancak hemen hemen her sokakta görülen bu sorun hem kurumsal hem de çevresel kaynaklı bir risk olup, bütüne ait genel bir sorundur.

Resim 4.104. Alanda görülen alt yapı eksikliğine bağlı sorunlar

Trafik

Geleneksel kent dokusunda yollar insan ve at arabası trafiğine göre dar ve sıkışık tasarlanmıştır. Taşıt trafiğine açılan yollarda titreşimler temellere baskı yapmakta ve zamanla yapılarda hasara neden olmaktadır. Eğimli bir topoğrafyaya yerleşen yapıların bazı duvarları yolları çevreleyen istinat duvarları ile ortak olup araçların dinamik yükleri nedeniyle zamanla eğilmektedir (Resim 4.105, 4.106).

- Yol ile kaldırım olmadan aynı hizada bulunan yapılara araçların çarparak hasar oluşturması riski bulunmaktadır.
- Araç yoğunluğunun yapı strüktürüne yük bindirmesi / zarar vermesi

Resim 4.105. Yapıya çok yakın araç ulaşımı örnekleri

Resim 4.106. Yapıya bitişik yol üzerindeki araç yoğunluğu nedeniyle beden duvarında eğilme

Politik

Belediye yönetimlerinin değişmesi nedeniyle bir önceki belediyenin devam ettiği ya da planladığı ve ihale ile verdiği çalışmaların bir sonraki yönetim tarafından durdurulması tarihi dokuya ve yapılara zarar vermektedir. Yine bazı belediye başkanlarının restorasyon çalışmalarını destekleyerek ödenek ayırdığı görülürken, bazı belediyelerin tam tersine yapıların tescillerinin ve koruma alanlarının sınırlarının kaldırılmasına ilişkin çabaları dikkat çekicidir. Özellikle rant sağlanabilecek alanlarda belediye ve muhtarlar bu konuda çaba sarf etmektedir.

Ekonomik nedenler

- *Bakanlıktan restorasyon için ödenek verilmemesi:* Yapı sahipleri genellikle orta gelir düzeyinde olduğu için restorasyon uygulamaları için bütçe ayıramamaktadır. Tescilli yapıların restorasyon proje ve uygulaması için Kültür Müdürlüğü'ne yapılan başvurular, ödenek yetersizliği nedeniyle sonuçsuz kalmaktadır. TOKİ restorasyon uygulamaları için belli bir kredi vermektedir. Bu sistem ile sadece bir ev restore edilebilmektedir. Tescilli

evlerin restorasyonu için belediyenin de herhangi bir bütçesi yoktur. Tescilli olmayan evler için ise herhangi bir kurum tarafından destek de verilmemektedir.

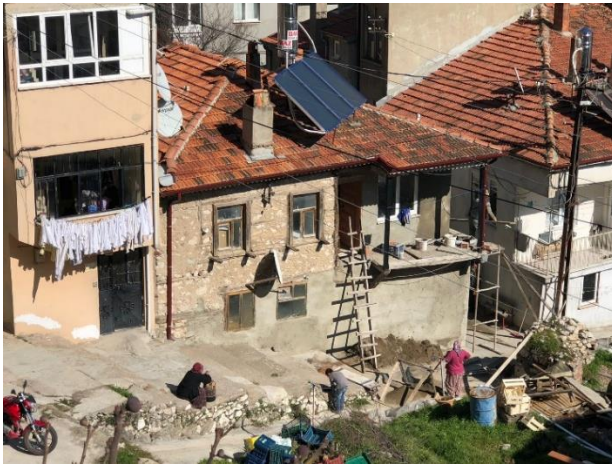
Kurul kararları

Koruma kurulları tarafından alanda yapılan tescil çalışmalarının neye göre yapıldığı düşündürücüdür. Aynı tarihte, aynı usta tarafından yapılmış, mülkiyet sorunu nedeniyle ikiye ya da üçe bölünmüş evlerin bir kısmı tescilli bir kısmı değildir. Bu nedenle tescilli olan ev sahipleri restorasyon için koruma kuruluna bağlı kalarak proje, uygulama yapabiliyorken; tescilli olmayan evler rahatlıkla istediği malzemeyi kullanarak onarım yapabilmektedir. Tescil, kullanıcılara göre, evlerin onarımı için bir engel olarak görülmektedir. Öte yandan tescilin olmaması da evlerde özgün malzeme, taşıyıcı yapı hatta plan ve cephe organizasyonunda değişimlere yol açmaktadır. Her hangi bir denetime tabi olmayan tescilsiz geleneksel evler onarılırken bilinçsiz uygulamalarla niteliksiz bir hale gelebilmektedir. Halk yapıların tescillenmemesi ya da tescilden düşürülmesi için çaba göstermektedir. Ayrıca tescilli yapılara bitişik parsellerde inşa izinleri koruma kurulları tarafından belli kriterler doğrultusunda verilmektedir (Resim 4.107). Kurul kararları kaynaklı riskler aşağıdaki şekillerde olmaktadır:

- *Yapının tescillenmesi:* Tescillendiği için yapı sahipleri tarafından tescili düşürülsün diye kötü onarımlara maruz kalan yapıların tescillenmesi de yapılara zarar vermiştir.
- *Yapının tescillenmemesi:* Nitelikli olup, tescillenmesi gerekli bir yapının koruma altına alınmaması yapının, yapı sahipleri ya da kullanıcıları tarafından yanlış müdahalelere uğramasına neden olmaktadır (Resim 4.108).
- *Yeni yapılan / yapılacak yapıların geleneksel yapıya çok yakın ya da bitişik inşa izni verilmesi*

Resim 4.107. Aynı tarihte aynı usta tarafından yapılmış yapının tescilli ve tescilsiz bölümleri

Resim 4.108. Tescili olmayan geleneksel bir yapının tescil edilmesi korkusuyla sıvanması

Sosyal kaynaklı riskler (SK), yine insan kaynaklı olduğu düşünülen ancak somut ve fiziksel müdahalelere dayanmayan eylemlere bağlı oluşan riskler olarak ele alınmıştır.

Göç / mübadele

Göçler yapıların el değiştirerek kültürel değişime uğramasına ve yapı hacminin, mekanların, hatta mimari elemanların farklı işlevlerle kullanılmasına neden olmaktadır. Rumlar mübadele ile göç edince evleri kente gelen muhacirlere kalmıştır. Örneğin yapılarda mum, Meryemana heykeli konulan “ikon nişi” “şerbetlik” olarak kullanılmaya başlamıştır. Gusülhanelerin de mübadeleden sonra eklendiği söylense de Eğirdir’de gayrimüslimlerin Müslümanlarla benzer yaşam biçimine sahip olduğu hatta adadaki hamamın Rumlar tarafından kullanıldığı bilinmektedir.

Kente savaş, ekonomik güçlükler vb. nedenlerle göç eden yerli ve yabancı kullanıcılar yapıların kullanımında farklı etkilere neden olmaktadır. Kalabalık ve birden fazla aile olarak kente gelmeleri nedeniyle bazı odalar tek başına ya da katlar ayrı ayrı kiraya verilmektedir. Sofalara banyo, hela, mutfak gibi servis hacimlerinin eklenmesi, merdivenlerin iptal edilerek katların ayrıldığı görülmektedir. Kentte göçlerin neden olduğu değişimlerin üç şekilde olduğu tespit edilmiştir. Bunlar;

- 1923-24 yıllarındaki mübadele ile giden Rumlara ait yapıların kullanımında değişimler
- Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yabancı (Suriye, Irak, Afganistan) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimler
- Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yerli (Mardin, Kahramanmaraş vb.) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimlerdir.

Somut olmayan kültür mirasının (SOKÜM) kaybı

Halk mimarisi gibi halkın yaşam biçimini yansıtan ürünler ve malzemelerin yok olması ya da bozulması sosyal kaynaklı risklerdir. Modern yaşama geçiş sağlanmış olsa da kültürel ürünlerin, ustalığın, ritüelin korunması dokudaki sürdürülebilirliğin sağlanması için gereklidir. Yaşayan insan hazinesi olan bir kilise papazının, yapıların inşasında büyük rol alan marangozun ya da terzilerin günümüze gelmesi mümkün olmamıştır. Ancak bu ustalık sanatlarının ya da meslek dallarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, kentin özgünlüğünün korunması için önemli bir noktadır. Çalışma alanında görülen somut olmayan kültürel miras kayıpları;

- Yaşayan insan hazinesinin / Özgün kullanıcıların yok olması
- Geleneksel bir ustalığın / el sanatının yok olması
- Geleneksel bir ritüelin yok olması
- Geleneksel bir eşyanın yok olmasıdır.

Çevresel kaynaklı riskler (ÇK), doku ölçeğinde oluşan problemler ve çevredeki kullanıcılar tarafından oluşan risklerdir.

- *Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar*: Tarihi dokuda yeni yapılar geleneksel yapıları hem yükseklik ve kütle olarak ezmemeli, hem de cephedeki doluluk boşluk oranlarına uyumlu

olmalıdır. Hatta birçok eski kent merkezi örneğinde yeni yapılar tarihi yapıları ön plana çıkarmak için hafif strüktürlü, şeffaf cephelerden inşa edilmektedir. Böylece geleneksel yapılar yeni yapıların cephesine yansiyarak ön plana çıkmaktadır. Ancak Eğirdir’de koruma alanında hiç bir şekilde kat adedi vb. sınırlar konulmamış, düzensiz ve bozuk yapılaşma görülmektedir. Maalesef günümüzde uygulanan imar planı da bu örneklerle mahal vermektedir (Resim 4.109).

Resim 4.109. Geleneksel yapıların kütle ve yüksekliği ile uyumsuz yeni yapı inşası

- *Geleneksel dokuya aykırı cephe teçhizatları - çanak anten, klima vs.:* Hem geleneksel yapılarda, hem de yeni yapılarda günümüz teknolojisini kullanarak yeni teçhizatların cephelere eklendiği görülmektedir (Resim 4.110). Bu ekler çevre estetiğine verdiği zararın yanında yapılarda ciddi bozulmalara da neden olmaktadır.

Resim 4.110. Yapıların cephelerinde yer alan çanak, klima vb. eklentiler

- *Yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar:* Yeni imar planında kıyıya paralel uzanan çevre yolu üzerinde belirlenen alanlarda yapılan inşaatlar, kat adetleri ve gabarileri ile geleneksel yapıları iç bölgede sıkıştırmıştır (Resim 4.111).

Resim 4.111. Yüksek yapılaşmanın iç bölgeleri sıkıştırması

- *Yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar:* Yeni imar planı kararları ile belirlenen alanlarda ticari alanlarda yapılan inşaatlar, özellikle turistik oteller, dokunun özgünlüğünü bozmaktadır (Resim 4.112).

Resim 4.112. Çok katlı otellerin tarihi kenti ezen silüetleri

- *Bakımsız bahçeler:* Yapıların avlularının bakımsız olması görsel kirliliğe neden olmaktadır. Ayrıca yapılar bakımsız bahçeler nedeniyle, zemin suyunun nüfuzu, bitkilenme artışının zemin ve cephelerde tahribata neden olması gibi risklere de maruz kalmaktadır (Resim 4.113).
- *Özgün avlu duvarlarının yok olması:* Geleneksel yapılar ile bir bütün olan bahçe duvarlarının yok olmasıyla doku bütünlüğü bozulmuştur. Özgün geleneksel dokunun sınırları okunamamaktadır.
- *Tanımsız boş alan:* Çalışma alanında belli noktalarda tanımsız boş alanlar vardır.

Resim 4.113. Çalışma alanında topoğrafya

- *Atık madde biriken alanlar:* Çalışma alanında bazı bölgelerde bulunan geleneksel yapıların avluları ve bahçeler atık maddelerle doldurulmaktadır (Resim 4.114).

Resim 4.114. Atık madde alanı olarak kullanılan avlular

- *Harap yapılar:* Çeşitli nedenlerle atıl durumda bırakılan yapılar zamanla harap olmakta ve kültür varlığının yaşatılmasını ve can güvenliğini tehdit edecek şekilde yıkılma riski taşımaktadır (Resim 4.115).
- *Niteliksiz yapılar:* Günümüzde çevrede görsel nitelik veya özellik göstermeyen, çevreye zarar veren yapılardır. Bunlar; sağlam olup niteliksiz olan ya da geleneksel / mimari değeri olup harap hale gelmiş yapılardır.

Resim 4.115. Harap yapının yıkılarak yola düşmesi

- *Hava kirliliği*: Eğirdir’de çevre kirliliğine sebep olan ısıtma sistemlerinin kullanılması ve egzoz gazları; karbondioksit, kükürt dioksit gibi gazların birikerek tarihi yapıların yüzeyinde patina oluşmasına neden olmaktadır. Bu patinalar, kültür varlığı taşınmazlarının yüzey malzemelerine zarar verirken görsel kirlilik de oluşturmaktadır. Anıtsal yapıların büyük bir kısmında bu tabakalar restorasyonlar sonucunda temizlenmiş olsa da geleneksel konutların cephelerinde görülmektedir.
- *Yapıya anayoldan ulaşım sorunu*: Eğimli sokaklarda yer alan merdivenler ve dar sokaklara araç girişinin zor olması nedeniyle bazı yapılara ana yoldan ulaşılammamaktadır. İç parsellerde kalan bazı yapıların ise sadece yaya ulaşımı bulunmaktadır (Resim 4.116).

Resim 4.116. Yapıya ulaşım sorunlarına örnekler

- *Asfalt ve beton parke yollar (Özgün sokak kaplamalarının yok olması)*: Geleneksel kent dokusunda yollar Arnavut kaldırım ya da taş döşelidir. Ancak günümüzde yol kaplamalarının asfalt ya da beton malzeme ile değiştirilmesi sonucunda yol kotları yükselerek yapı girişlerini engellemiş ve özgün geleneksel dokuyu bozmuştur. Ayrıca geleneksel sokakların ortasında taşlarla düzenlenen özgün kanallar yağmur ve kar sularını tahliye ederken, yeni malzemelerle döşenen yollarda böyle bir eğim verilmemesi, yapı sularının yapı temellerine doğru akmasına neden olmuştur.

Eğirdir kentsel koruma alanında yapıları tehdit eden risklerin analizi sonucunda aşağıda verilen “Risk Analiz Tablosu” ortaya çıkmıştır (Çizelge 4.20). Risk türlerin görüldüğü yapı sayısı dağılım şu şekildedir;

Çizelge 4.20. Eğirdir kentsel koruma alanı – risk analizi

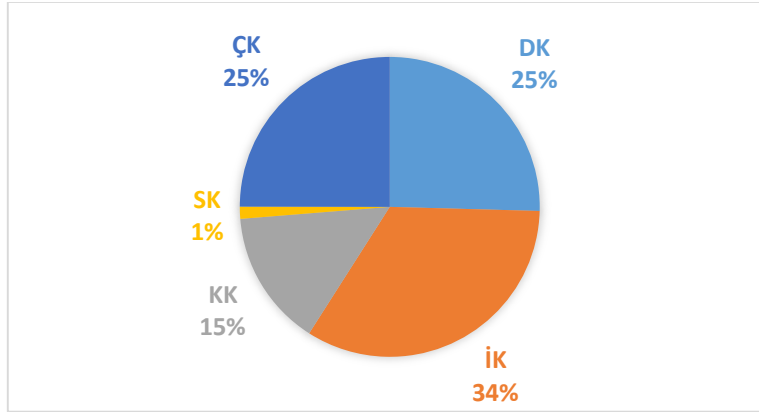
KODU	Risk Türü	Risk Nedeni	Yapı Sayı	Toplam
DK (Doğal Kaynaklı Riskler)	İklim / Afetler / Topoğrafik Durum	Kötü hava koşulları (Yağmur, kar, rüzgâr)	187	935
		Deprem	239	
		Sel - Su basması	34	
		Heyelan / Toprak kayması	26	
		Kaya düşmesi	2	
		Rutubet (Cephe)	197	
		Zemin Özellikleri (Zemin suyu, Homojenlik)	114	
		Bitkilenme	92	
		Topografya (çok eğimli)	43	
		Topografya (düz)	0	
İK (İnsan Kaynaklı Riskler)	İnşa / Onarımlar	Strüktür tasarımındaki hatalar	31	1235
		Kötü işçilik ve detay kullanımı	75	
		Hatalı / Nitelsiz Malzeme Kullanımı	114	
		Hatalı Ek	95	
		Yanlış Onarım	176	
	Kullanım	Kötü Kullanım	191	
		Terk / Boş bırakma	129	
		Bakımsızlık	194	
		Turizm (Pansiyon olarak kullanım)	2	
		Trafik (Yanlış park alanı kullanım)	25	
	Kasıtlı Zararlar	Yangın - Kundaklama	108	
		Kaçak kazı	55	
		Vandalizm	42	
KK (Kurumsal Kaynaklı Riskler)	İmar Çalışmaları	Yüksek katlı yapılaşma izni	103	540
		Geleneksel yapıya çok yakın / manzarasını kapatacak inşaa izni	53	
		Geleneksel yapıya çok yakın elektrik hattı verilmesi	39	
		Yolu araç kullanımına açmak	59	
		Belediye tarafından yıkım kararı	85	
	Trafik	Yapıya çok yakın araç ulaşımı	38	
		Araç yoğunluğunun yapı strüktürüne yük bindirmesi / zarar vermesi	16	
	Politik	Rant	5	
	Ekonomik	Bakanlıktan restorasyon için ödenek verilmemesi	28	
	Koruma Kurulu Kararları	Yapının tescillenmesi	38	
		Yapının tescillenmemesi	62	
		Yeni yapılan / yapılacak yapıların geleneksel / tarihi yapıya çok yakın ya da bitişik inşasının izni	21	

Çizelge 4.20. (devam) Eğirdir kentsel koruma alanı – risk analizi

KODU	Risk Türü	Risk Nedeni	Yapı Sayı	Toplam
SK (Sosyal Kaynaklı Riskler)	Göç / Mübadele	1923-24 yıllarındaki mübadele ile giden Rumlara ait yapıların kullanımında değişimler	26	48
		Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yabancı (Suriye, Irak, Afganistan) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimler	2	
		Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yerli (Mardin vb.) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimler	3	
	SOKÜM Kaybı	Yaşayan insan hazinesinin yok olması	4	
		Geleneksel bir ustalığın / el sanatının yok olması	9	
		Geleneksel bir ritüelin yok olması	1	
		Geleneksel bir eşyanın yok olması	8	
ÇK (Çevresel Kaynaklı Riskler)	Çevresel Koruma Sorunları	Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar	99	918
		Geleneksel dokuya aykırı cephe teçhizatları	105	
		Yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar	30	
		Yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar	10	
		Bakımsız bahçeler / Özgün avlu duvarlarının yok olması	130	
		Tanımsız boş alan	96	
		Atık madde biriken alanlar	43	
		Niteliksiz yapılar (harap ve bakımsız yapılar)	104	
		Hava Kirliliği	185	
		Yapıya anayoldan ulaşım sorunu	30	
		Asfalt ve beton parke yollar (Özgün sokak kaplamalarının yok olması)	87	

Alandaki yapılarda en çok kullanıcı, yani insan kaynaklı risklerin (%34) olduğu belirlenmiştir. Bu riskler daha çok onarım ya da kullanıma bağlıdır. Genellikle kötü kullanım, terk, bakımsızlık, hatalı beton ekler, doğramaların değişimi, yanlış onarımlar gibi insan kaynaklı riskleri, doğal kaynaklı riskler (%25) takip etmektedir. Doğal kaynaklı en büyük risk faktörü depremdir. Bütün alanda mevcut olan bu risk yapıların hiç birinde güçlendirme yapılmamış olması nedeniyle 1. Derece risktir. Ardından yapıları tehdit eden nem ve kötü hava koşulları da en fazla görülen doğal kaynaklı risklerdir. Yapılarda görülen risklerin % 25 i çevresel kaynaklı (%25) olup, hava kirliliği, bakımsız bahçeler, geleneksel dokuya aykırı yapılaşma ve cephe teçhizatları yapıları en fazla tehdit eden risklerdir.

Belediye ve Koruma Kurulu kaynaklı risklerin daha az olduğu (%15), sadece belediye tarafından tescilli olmayan yapılara verilen yıkım kararları ile koruma kurulunun tescil kararları kaynaklı risklerin olduğu görülmektedir. Sosyal kaynaklı risklerin (%1) çok az olduğu ve daha çok Rumlara ait yapılarda değişimlere neden olduğu tespit edilmiştir (Şekil 4.15).

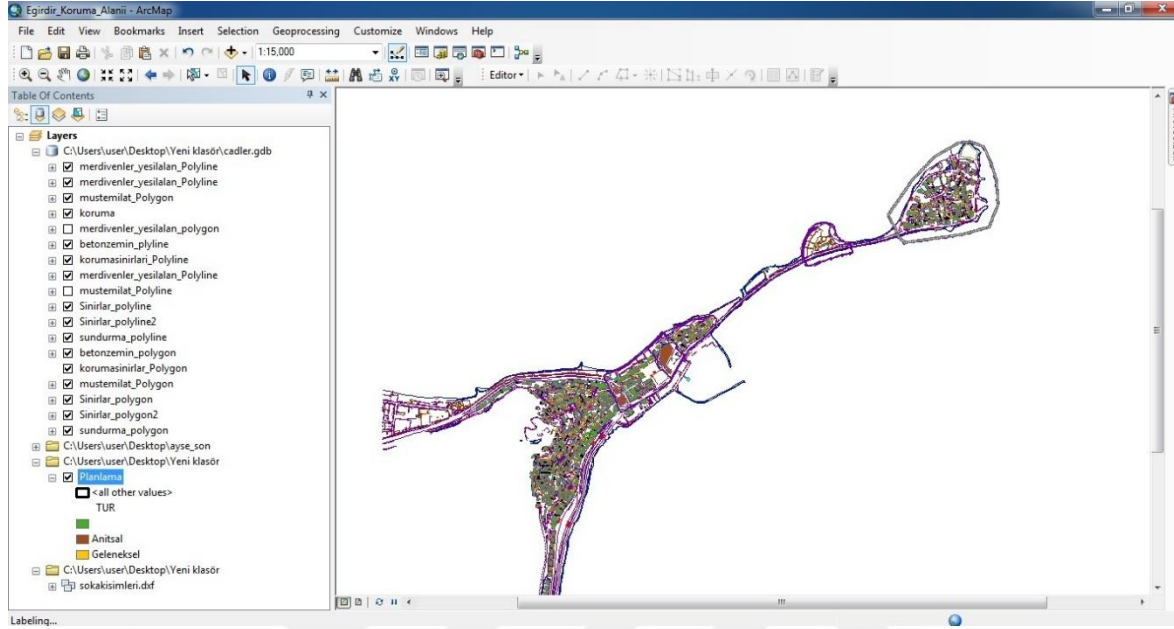

Şekil 4.15. Eğirdir kentsel koruma alanındaki tarihi yapılarda görülen risk faktörlerinin dağılımı

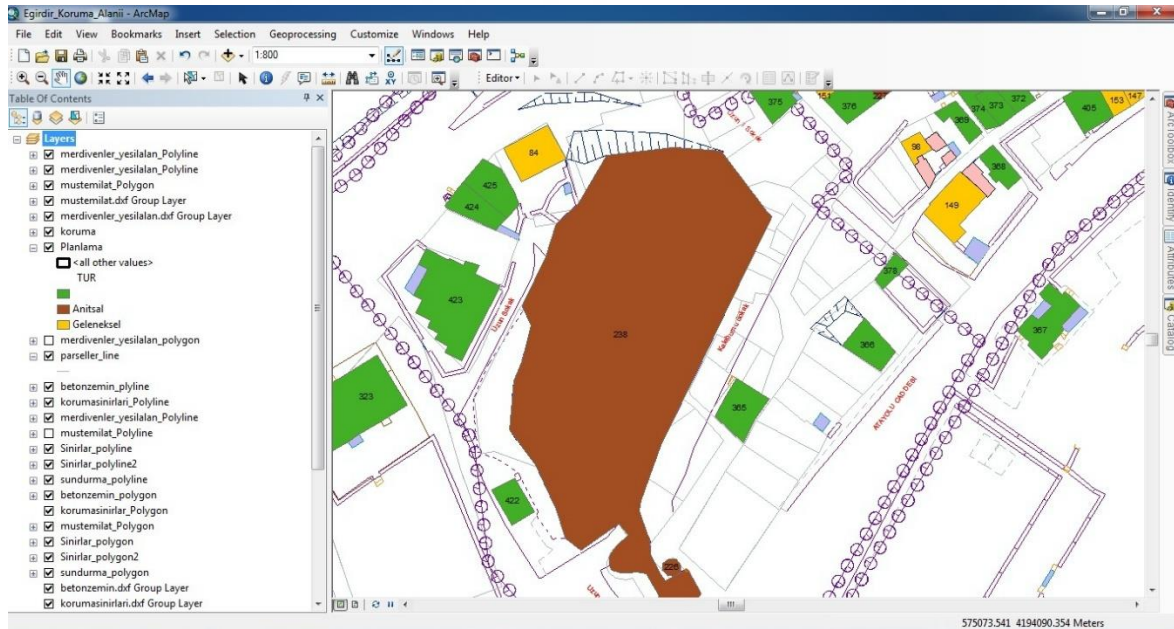
4.5. Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanının Değerlendirilmesi

Eğirdir, tarihi yapıların varlığı açısından zengin ancak heterojen dokuya sahip bir yerleşimdir. Geleneksel yapıların büyük bir kısmı terk ya da müdahaleler sonucunda niteliğini kaybetmiştir. Ancak özgünlüğünü koruyan yapılar dokunun hemen her bölgesinde vardır. Hızlı yapılaşma da yok olma riskini artırmaktadır. Çalışma alanında; doku, yapı ve kullanıcı analizleri yapılmıştır. Yapı ve kullanıcı analizinde dış gözlemle tespit edilen bilgilerle iç ve dış tespit ve değerlendirme fişleri ile sosyal anketlerden yararlanılmıştır. Tespit ve değerlendirme fişlerinde yapıların fiziksel özellikleri ile birlikte karşı karşıya oldukları risk tespitleri de yer almıştır. Tüm geleneksel yapılarda uygulanan 239 adet dış tespit ve değerlendirme fişi, 116 yapıda uygulanan iç tespit ve değerlendirme fişi ve 30 adet yapıda uygulanan sosyal anketlerde yer alan tespit ve değerlendirme bilgileri MS Office Excel programı ile tablolara işlenmiştir (EK-16. Genel Değerlendirme Tablosu). Bu tablodaki veriler ArcMAP 10.7 ile bağlantılı MS Access'e aktarılmıştır (Access görüntüsü). Yapılar, parseller ve diğer veriler ayrı ayrı katman (layer) olarak aktarılmıştır. Eğirdir Kentsel Koruma Alanı'nda yer alan geleneksel yapılarla ilgili genel sayısal sonuçlar elde

edilmiş ve mimari değerlendirme, yapısal durum, değişmişlik, risk ve sosyal değerlendirme haritaları Coğrafi Bilgi Sistem ile oluşturulmuştur (Resim 4.117, 4.118, 4.119, 4.20).

Resim 4.117. Eğirdir kentsel koruma alanına ait yapıların mimari, değişmişlik ve risk analizlerine ait verilerin CBS'ye aktarılması

Resim 4.118. Eğirdir kentsel koruma alanındaki verilerin analizlerinin CBS'ye aktarılması

envante	Pafta	ada	Ada No	Parsel	Mahalle	Sokak_Cadd	Kapı No	TUR	Kat	Mülkiye	Anket	Tescil	Koruma_A	Korunmuşlu	Kullanım	Ozgun	Gunumuzdek	Parsel_T	Konum_Tip	Avlu	Giris_Tip	Struktur	Kap	
1	11	253	253	2	Katip Mahal	Ortaklar Sokak	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Ara	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
2	8	101	101	5	Yezlada Mah	Srikerler Sokak	77A	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yazlik	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Karm	Sac	
3	8	109	109	5	Yezlada Mah	Uzunboyuz Sok	17	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yazlik	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Karm	Siv	
4	12	311	311	6	Ağa Mahalle	Köroğlu Sokak	12	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Sac	
5	12	280	280	6	Hamam Mah	Tiryaki Sokak	3	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Sac	
6	12	285	285	4	Hamam Mah	Çakırlar Sokak	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Sac	
7	12	293	293	4	Ağa Mahalle	2. Cadde	80	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Yigma	Sac	
8	12	293	293	9	Ağa Mahalle	Köroğlu Sokak	8	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Sac	
9	12	290	290	1	Hamam Mah	Çakırlar Sokak	2	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Sac	
10	12	284	284	5	Hamam Mah	Köşeler 1 Sokak	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	AhsapKarkas	K	
11	12	285	285	2	Hamam Mah	Yorgancıoğlu So	13, 2	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Yok		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Sac	
12	12	256	256	10	Katip Mahal	2. Cadde	39	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Sac	
13	12	293	293	2	Ağa Mahalle	2. Cadde	76	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Sac	
14	11	178	178	3	Kubbeli Mah	Ema 2 Sokak	8	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
15	11	211	211	1	Demirkapı M	Bulbul 1 Sokak	1 - 1A	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
16	12	283	283	2, 7	Hamam Mah	Dervişler Sokak	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var		KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Me	Turbe	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv
17	11	285	185	11, 12	Seydim Mah	5. Cadde	13, 14,	Gelenek	Zemin-2	Ozel		Var		Onarimsa_Resto	Kullanılmıyor	Konut	Ota_Pansiyon	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
18	11	183	183	6	Kubbeli Mah	Ema Sultan Sok	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	Onarimsa_Resto	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Dukkan	Kose	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Yigma	Sac	
19	12	294	294	1	Ağa Mahalle	2. Cadde	92	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	Bahcelinde	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Siv	
20	11	185	185	6	Seydim Mah	Prof. Dr. Ömer F	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
21	11	164	164	1	Cam Mahal	2. Cadde	9	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Hayr	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
22	11	178	178	4	Kubbeli Mah	Ema Sultan Sok	4	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Siv	
23	12	255	255	1	Katip Mahal	Karacade Sok	2 - 2A	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Du	Konut_Surekli	Kose	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Sac
24	11	192	192	12	Kubbeli Mah	5. Cadde	2 - 2A	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Du	Konut_Surekli	Ada Işı	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv
25	11	183	183	2	Kubbeli Mah	Prof. Dr. Ömer F	8A	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
26	11	183	183	3	Kubbeli Mah	Kaynak Sokak	5	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Ara	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Digi	Siv	
27	11	190	190	24	Seydim Mah	Kayalar Sokak	6	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Hayr	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa	Siv	
28	12	287	287	2	Hamam Mah	Tahirler Sokak	4	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
29	12	291	291	1	Hamam Mah	Dervişler Sokak	7	Gelenek	Zemin	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
30	12	292	292	6	Hamam Mah	Tiryaki Sokak	12	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
31	12	288	288	3	Hamam Mah	Tahirler Sokak	1	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Yigma	Sac	
32	11	183	183	4	Kubbeli Mah	Kaynak Sokak	3	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Yigma	Sac	
33	11	196	196	12	Poyraz Mah	Rüzgarlı Sokak	8	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yazlik	Ara	SokakCephe	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
34	11	197	197	1	Poyraz Mah	6. Cadde	7-7B	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Siv	
35	11	197	197	2	Poyraz Mah	6. Cadde	7A	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Siv	
36	11	197	197	3	Poyraz Mah	6. Cadde	3	Gelenek	Zemin-2	Ozel		Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yazlik	Ara	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas AhsapKarkas	Siv	
37	11	196	196	13	Poyraz Mah	5. Cadde	19	Gelenek	Zemin-1	Ozel	Var	Yok	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Konut_Surekli	Ara	Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	
38	11	196	196	18	Poyraz Mah	6. Cadde	3 - 25A	Gelenek	Zemin-1	Ozel		Var	Evet	KapsamİOnarım	Kullanılmıyor	Konut	Yok	Kose	SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Yigma	Siv	

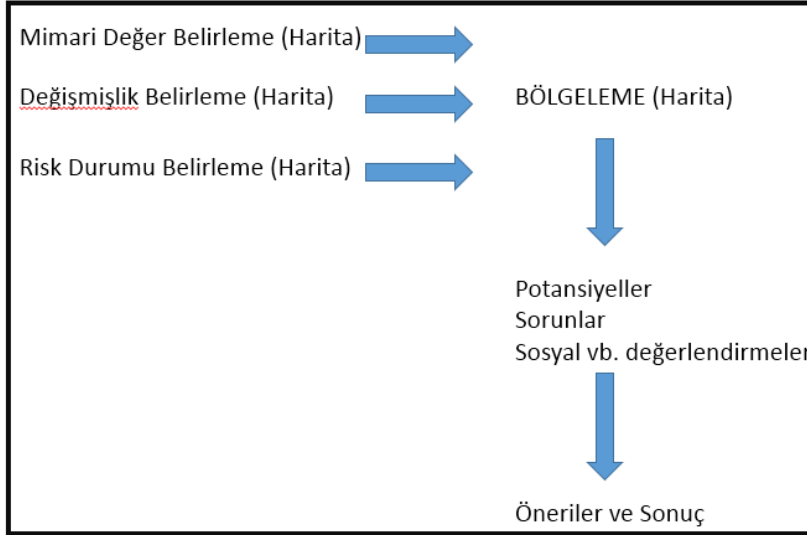
Resim 4.119. Eğirdir kentsel koruma alanına ait verilerin analizlerinin CBS'ye aktarımı sırasında oluşan veritabanı

Korunm_Tip	Avlu	Giris_Tip	Struktur	Kaplam	Orta	Orta_Malz	Sakak	Çıkma_Tip	Destek	Zemin	Ust_kat_pl	Deger	Degi	Fiziki	DK_Kotalı_1	DK_Depre_1	DK_Sel_5_1	DK_Neyel_1	DK_Kaye
Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Siv	Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	YandaCift	Payandali	Kapalı_ORTA_Sofa	Kapalı_DIS_Sofa	Ender	çok	Orta	1	1	1	1	1
SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Karm	Sac	Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	TumCephe	Payandali	Kapalı_IC_Sofa	Kapalı_IC_Sofa	Karakteristik	az	Orta	1	1	1	0	0
SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Avl Karm		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	Orta	Payandali	Kapalı_IC_Sofa	Kapalı_IC_Sofa	Karakteristik	az	Orta	1	1	1	0	0
Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa	Sac	Kırma	MarşalyeGr	AltıKapi	Kose	Payandali	Kapalı_DIS_Sofa	Kapalı_DIS_Sofa	Karakteristik	çok	Orta	0	1	1	0	0
Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Ahsa		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	YandaCift	Payandali	Kapalı_KOSE_Sofa	Kapalı_DIS_Sofa	Karakteristik	az	Orta	1	1	1	0	0
SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	TumCephe_Ko	Payandali	Kapalı_KOSE_Sofa	Kapalı_DIS_Sofa	Karakteristik	az	Orta	1	1	1	0	0
Bahcelinde	Avlulu	Avludan	Yigmatas Yigma		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	Çikmasiz	Payandali	Kapalı_IC_Sofa	Kapalı_IC_Sofa	Karakteristik	çok	Orta	1	1	1	0	0
SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Avl Yigmatas Ahsa		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	YandaTek	Payandali	Kapalı_IC_Sofa	Kapalı_DIS_Sofa	Karakteristik	az	Kotu	1	1	1	0	0
SokakCephe	Avlulu	Yoldan	Yigmatas Ahsa		Kırma	AlaturkaGr	AltıKapi	Kose	Payandali	Kapalı_KOSE_Sofa	Kapalı_KOSE_S	Çevresel	az	Orta	1	1	1	0	0

Resim 4.120. Eğirdir kentsel koruma alanına ait verilerin analizlerinin CBS'ye aktarılması sırasında oluşan veritabanı

Koruma müdahaleleri için önemli maddi kaynak ve zaman gerekli olduğundan, tüm müdahalelerin aynı zamanda yapılması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle koruma çalışmalarının öncelik sırası ile etaplama gerekmektedir. Eğirdir Kentsel koruma alanında, belirlenen potansiyeller, sorunlar ve riskler bağlamında koruma etaplama belirlemek

amacıyla bölgeleme çalışması yapılmıştır. Bunların sonucunda en değerli, değişmemiş, az değişmiş, yapısal durumu, konforu durumu kötü olan yapılar en riskli bölgede ise risk yönetiminde öncelikle bu bölgeden müdahaleye başlanması önemlidir (Şekil 4.16).

Şekil 4.16. Mimari değer, değişmişlik durumu sosyal yapı bağlamında risk bölgelemesi

4.5.1. Mimari değerlendirme

Eğirdir İlçesi geleneksel dokusunda cami, mescit, kilise, han, hamam, çeşme gibi bir çok anıtsal yapı ile geleneksel konutlar vardır. Farklı tarihi dönemlerde inşa edilmiş anıtsal yapılar çeşitli mimari üsluplara sahiptir. Anadolu'daki diğer geleneksel konut tipolojileri ile benzer özellikler gösteren Eğirdir evleri ise genellikle iki katlı, zemin katları yığma moloz ya da yonu taş, üst katları ahşap karkas sistemde, tuğla ya da taş dolgulu, kaplamasız cepheli olmakla birlikte sonradan sac kaplamalı, avlulu, hem avludan hem de sokaktan girişli, sokağa bakan cepheleri sağır veya küçük pencereci, kırma çatılı yapılarıdır. Çatıların özgün kaplama tipi olan Alaturka kiremit kaplamaları Marsilya tipi kiremit ile değiştirilmiş ve az sayıda Alaturka kiremit kaplamalı çatı günümüze gelebilmiştir.

Geleneksel Türk evlerinde olduğu gibi Eğirdir evlerinde de odaların her biri bir ailenin tüm ihtiyaçlarını karşılayan bir ev olarak düzenlenmiştir. Odalar arası bağlantıyı sağlayan sofalar Eğirdir'de haney/hanay olarak adlandırılmıştır. Nadiren zemin katta yer alan mutfak mekanı genellikle avluda, 'harşıta' denilen müştemilatta yer alır. Hela da avluda, evden uzak bir konumdadır.

Bazı yapılarda, ev sakinlerinin birlikte vakit geçirdiği, sofa ile bağlantılı olan eyvan ve köşk gibi ortak mekanlar bulunmaktadır. Aile bütçesine gelir sağlayan halıcılığın Eğirdir evlerinde yapıldığı bilinmekle beraber, bu zanaatın günümüzde yok olduğu ve halı dokuma odalarının farklı mekanlara dönüştürüldüğü ancak halı odasının sadece 4 yapıda enderlik değeri taşıyarak hala korunduğu belirlenmiştir.

Eğirdir evlerinde, dış ve iç sofalı olmak üzere iki plan tipi uygulanmıştır. Dış sofalı plan tipi açık ve kapalı dış sofalı olmak üzere iki alt tipte görülmekte ancak bunlardan açık dış sofalı tip sadece 1 evde, kapalı dış sofalı plan tipi ise yaygın olarak görülmektedir. Kapalı dış sofalı plan tipinin, oda sıralarının sofayı “I”, “L”, “U” şeklinde çevrelediği alt tipleri vardır ve bunlardan “I” ve “L” plan tipi yaygın, “U” tipi ise ender olarak uygulanmıştır. İç sofalı plan tipi ise dış sofalı tipten daha az uygulanmıştır. İç sofalı plan tipi “İç sofalı-tek yüzlü” ve “İç sofalı-iki yüzlü” olarak iki alt tipte görülmekte, bunlardan iç sofalı iki yüzlü plan tipi iç sofalı tek yüzlü plan tipine göre daha yaygın görülmektedir. Geleneksel Anadolu evlerinde görülen orta sofalı plan tipindeki evlere Eğirdir’de rastlanmamıştır.

Sokak cepheleri genellikle sade çıkmasız olsa da evlerin avluya bakan kısımlarında ya da köşe parselde inşa edilen yapıların diğer cephelerinde bir ya da birden fazla çıkma tipi yer almaktadır. Çıkmalı cepheye sahip evler, çıkmasız cephe evlerden daha çoktur. Çıkmalı cephelerde ise, tüm cephe çıkmalı ve tek yanda çıkmalı cephe tipleri daha yaygındır.

Eğirdir evlerinin cepheleri bezemesiz olmakla birlikte, ahşap karkas sistemin sınırları dahilinde ½ oranındaki ahşap pencerelerin ritmik düzenleri ve çıkmaları ile insan ölçeği ile uyumlu, dengeli bir estetik sergiler. Ahşap kafes ve parmaklıklar, altı açık ve kapalı saçak ve çıkma altları, giriş kapıları, giriş kapılarındaki şakrak ve kilitler teknik ve estetik işçilik değeri taşır. Cephelerin dengeli, özenli ancak sade görünümüne karşın; iç mekandaki ahşap merdiven ve merdiven korkulukları, kapılar, dolap/sandıklık/yüklük/musandıralar, yaşımlı ve düz ocaklar, kandillik, niş ve şerbetlikler, seki, sergen, çitakari ahşap tekniğinin çeşitli örneklerini sergileyen tavanlar ve profilli ahşap kolon başlıkları özenli işçilik sergileyen zengin süslemelidir. Farklı fonksiyona sahip odaların kapıları da farklı özende işçiliğe sahiptir. Döşemeler genellikle düz ahşap kaplamadır.

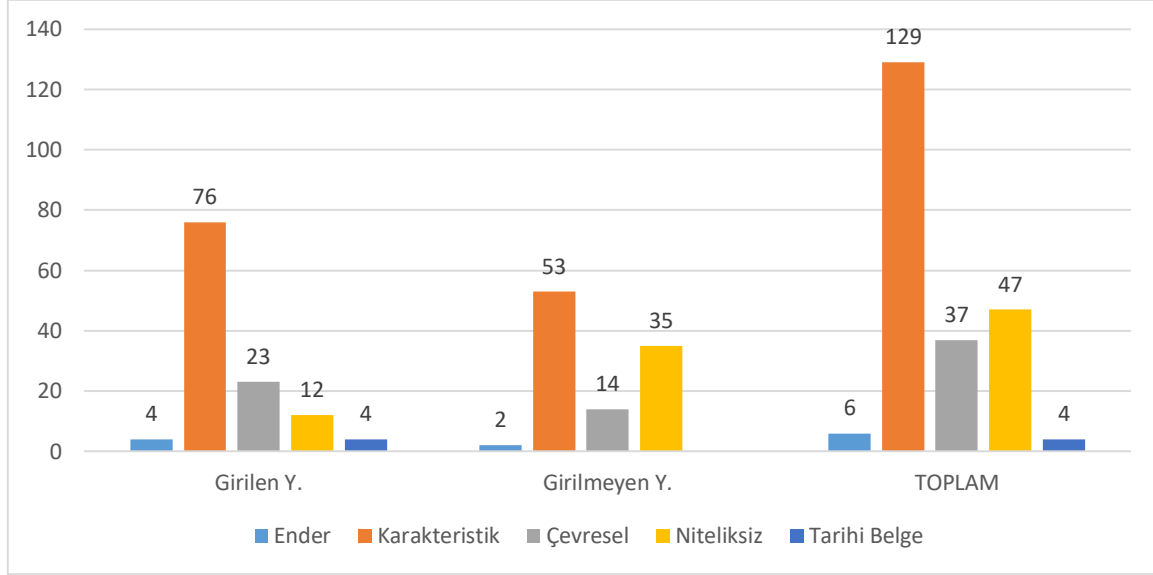
4.5.2. Değişmişlik değerlendirmesi

Değişmişlik durumları ve değerliliği risk değerlendirmesi ile bu bölümde yapının plan, cephe, üst örtü, taşıyıcı ve mimari elemanların nitelikleri ve özgünlüğünün ne kadar korunarak günümüze ulaştığı değerlendirilmiştir. Ahşap karkas, yığma taş ya da yığma tuğla yapım sisteminde inşa edilmiş özgün plan ve cephe organizasyonu, mimari elemanları ile değişmeden günümüze gelen yapılar “Karakteristik yapılar” olarak ele alınmıştır. Bu yapılar cephe ve plan özellikleri ile alandaki birçok yapıda bulunan geleneksel özelliklere sahip yapılardır. Dokudaki bütünselliğe katkıda bulunan, ancak karakteristik yapılardan daha az detaylı işçiliğe sahip yapılar “çevresel yapılar” olarak sınıflandırılmıştır. Mekan organizasyonu, cephe tipolojisi, strüktür ve malzeme özellikleri ile geleneksel yapı özelliği gösteren ancak çok fazla müdahaleye uğrayarak değişmiş ve mimari elemanları ve süsleme bakımından geleneksel özellik göstermeyen yapılar “niteliksiz” yapılar olarak ele alınmıştır. Karakteristik, çevresel ve niteliksiz yapılardan farklı olarak “ender yapılar” grubu vardır. Mimari elemanlarındaki işçilikleri ve sanatsal nitelikleriyle çevreye zenginlik katan veya özel bir kimlik oluşturan, dokuda az sayıda bulunan yapılar “Ender Yapılar” olarak ele alınmıştır. Ender değerdeki yapılar; müdahalelere rağmen belli bir özelliği ile diğer yapılardan ayrılan yapılar da eklenmiştir. Örneğin 188 ada, 8 nolu parselde yer alan Sacit Altuğ evi; çok müdahale yapılmış olmasına ve cephesinde çıkma, abdestlik gibi hareketler olmamasına karşın, pencere, kat – saçak silmeleri, tavan yükseklikleri, merdiven biçimlenişi, merdiven boşluğunun devamında terasa açılan aydınlatma feneri ve alandaki kitabeli tek ev olması nedeniyle ender olarak değerlendirilmiştir (Resim 4.121).

Resim 4.121. Sacit Altuğ evi

Bu değerlendirmeler neticesinde Eğirdir’de bulunan 218 adet geleneksel ev ve 21 adet anıtsal yapının; 14’ü ender, 130’u karakteristik, 42’si çevresel değerde, 53’ü ise nitelsiz olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca mimari değerinin yanı sıra “kitabe” gibi tarihi belge özelliği olan yapıların tarihi belge değeri de vardır (şekil 4.17).

şekil 4.17. Değerlilik durumu

Değişmişlik değerlendirmesi, içerisine girilen yapılar ve girilemeyen yapılarda farklı ele alınmıştır. Bunun nedeni içerisine girilen yapılarda planların ve mimari elemanların değişmişliklerinin de incelenmiş olmasıdır.

İ değişmişlikler plan, taşıyıcı eleman özellikleri ve mimari elemanlar açısından üçe ayrılmıştır;

- Değişmemiş: Özgün plan şemasında ve mimari elemanlarında değişme olmayan yapılardır.
- Az Değişmiş: Özgün plan şemasının okunmasını değiştirmeyecek mekansal müdahale yapılmış yapılardır.
- Çok Değişmiş: Özgün plan şemasının okunmasını engelleyecek ölçüde müdahale yapılmış yapılardır.

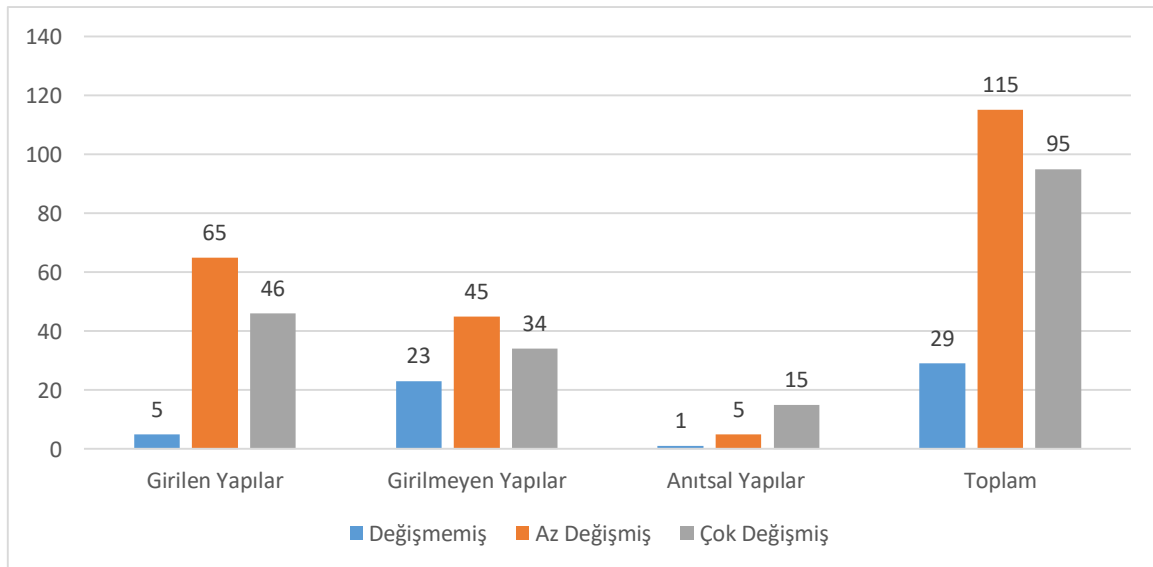
Dış değişmişlikler ise cephe özellikleri ve üst örtü açısından üç grupta değerlendirilmiştir;

- Değişmemiş: Özgün cephe düzeni bütünüyle okunabilen veya sadece cephe elemanlarında değişim olan yapılardır.
- Az değişmiş: Cephe düzeni olarak özgün, ancak cephenin doluluk boşluk oranlarını, açıklık sistemini, rengini ve kaplama malzemesini değiştirecek müdahaleler yapılmış yapılardır.
- Çok değişmiş: Cephe düzeni okunamayan ancak özgün yapıya ait bazı verileri olan yapılardır.

Yapılar iç ve dış değişmişliklerine göre, “değişmemiş”, “az değişmiş” ve “çok değişmiş” olarak değerlendirilmiştir. Dağılım şu şekildedir (Çizelge 4.21, Şekil 4.18).

Çizelge 4.21. Değişmişlik değerlendirmesi

	Değişmemiş Sayısı	Az Değişmiş Sayısı	Çok değişmiş Yapı Sayısı	TOPLAM
Girilen Yapılarda	5	65	46	116
Girilmeyen Yapılar	23	45	34	102
Anıtsal Yapılar	1	5	15	21
TOPLAM	29	115	95	239

Şekil 4.18. Değişmişlik durumu

Alandaki yapıların % 12,1'i değişmemiş ve özgünlüğünü korumuş, % 48,1'i az değişmiş, % 39,8' i çok değişmiş olarak tespit edilmiştir (Çizelge 4.21).

4.5.3. Yapısal durum değerlendirmesi

Alandaki yapıların yapısal durumları incelendiğinde taşıyıcı sistemi ve mimari elemanları sorunlu olmayan sadece bakım gerektiren yapılar “iyi”; taşıyıcı sisteminde sorun olmayan, mimari elemanlarında ve yüzeyde onarım gerektiren yapılar “orta”; taşıyıcı sisteminde ve mimari elemanlarında ciddi bozulmalar bulunan yapılar “kötü” yapısal durumda olarak değerlendirilmiştir. Büyük bir kısmı yıkılmış ve yeniden yapım “rekonstrüksiyon” gerektiren “harap” yapılar da kötü yapısal durum başlığı altında ele alınmıştır. Bu inceleme yerinde gözleme dayalıdır. Ancak tespit fişleri ile yapılar detaylı incelendiğinde farklı yapısal durum sonuçları ortaya çıkmıştır. Ahşap karkas strüktürlü geleneksel yapıların üst katlarında ciddi strüktürel problemler olup, bu yapıların bir kısmı “orta”, bir kısmı ise “kötü” durumdadır. Alanın geneline bakıldığında “iyi” durumda olan yapılar çoğunluktadır. Cami Mahallesi ve çevresi ile Yeşilada’daki yapıların büyük bir kısmı “iyi” durumdadır. İç kısımlarda ise, boş, bakımsız ve terk edilmiş geleneksel yapıların yıkılmak üzere olduğu, çevre için de tehlike arz ettiği görülmüştür (Şekil 4.2).

4.5.4. Konfor durumu değerlendirilmesi

Geleneksel Eğirdir evlerinin büyük bir kısmının konfor durumu orta düzeydedir. Yolların özgün hali taş parke kaplama iken günümüzde ana arterler asfalt, ara yollar ise beton kilit parke kaplanarak değişmiştir. Otoparklar uygun şekilde çözümlenmemiştir. Plansız otoparklara çok sık rastlanmaktadır. Trafığın yoğun olduğu noktalarda araçlar yapılara zarar vermektedir. Ayrıca elektrik direkleri, trafolar, çöp tenekeleri gibi elemanlar özgün doku ile uyumsuzdur (Şekil 4.4).

Evler günümüzde yatma ve yaşama birimlerinin ayrıdır, ancak odalar artık tek bir ailenin gereksinimlerini karşılayamamaktadır. Odalar, yatma ve yaşama birimlerinin ayrı olduğu kişisel oda olarak veya salon olarak kullanılmaktadır. Mutfak, tuvalet ve banyo gibi ıslak hacimlerde tesisatlar kötü durumdadır. Yenilenenlerde ise tesisatın yapıya zarar verdiği gözlemlenmektedir. Geleneksel ısıtma teknikleri günümüz konfor koşulları için yeterli değildir. Isıtma için açılan soba bacası açıklıkları beden duvarlarında bozulmaya neden olmuştur. Mutfaklarda yer alan geleneksel ocaklara mekanik davlumbazlar eklenmiştir. Bu nedenle ahşap doğramalarda ayrılmalar meydana gelmiştir (Şekil 4.5).

4.5.5. Koruma sorunları değerlendirmesi

Çalışma alanında *yapılara, alanlara ve yollara yönelik* sorunlar tespit edilmiştir. Sanatsal ve geleneksel pek çok değer taşıyan kent dokusundaki geleneksel yapıların büyük bir kısmının boş olması, bakımsız kalmalarına neden olmuş ve bu değerli kültür miraslarının yok olma riskini artırmıştır. Terk ve bakımsızlık nedeniyle harap duruma gelen yapılar, ekler, niteliksiz yapılar, acil onarım gerektiren yapılar işaretlenmiş risk değerlendirmesi ve koruma kararları için altlık oluşturulmuştur. Trafolar, elektrik ve telefon direkleri, klimalar, antenler de görüntüyü bozan öğelerdir ve kullanılan yapıların tümünde görülmektedir.

Alanlara yönelik sorunların başında hızla değişen kent dinamiklerinin geleneksel dokunun özgün yapısını bozması gelmektedir. Mevcut dokuya uyumsuz inşa edilen yapılar, yeni imar planına göre yoğunluğun arttığı iç bölgeleri sıkıştıran alanlar, yine yeni imar planının getirdiğı ticaret önerisinin etkilediğı alanlar, tanımsız alanlar, atık madde biriken alanlar, bakımsız bahçeler geleneksel dokuyu korumada karşılaşılan sorunlardır.

Yoğun taşıt trafiğı ile araçların yapılara zarar verdiğı yollar, geleneksel karaktere uymayan yollar ve yoldan ulaşımın sağlanamadığı evler yollara yönelik koruma sorunları olup kentsel ve bölgesel kararlar gerektirmektedir.

Eğirdir geleneksel dokusundaki bütün bu koruma sorunlarının nedenleri çözülerek hızlı, sistemli ve sürdürülebilir bir şekilde korunmalıdır. Koruma projelerinin ilk aşaması olan belgeleme ise öncelikle yapılması gereken çalışmadır. Eğirdir geleneksel dokusuna ve evlerine ilişkin tipolojik veriler olası bir yok olma tehlikesine karşı belgelenmelidir. Bu tipolojik belgeler, Eğirdir geleneksel yerleşimi ve evleri ile ilgili koruma ve restorasyon çalışmalarında kaynak olabilecektir (EK-15. Koruma Sorunları Analizi).

4.5.6. Potansiyellerin değerlendirilmesi

Çalışma alanının potansiyellerinin belirlenmesi, koruma kararlarına temel oluşturmuştur. Yapılara yönelik ve açık alanlara yönelik olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Alandaki en önemli potansiyel yeni işlev önerisinde bulunabilececek boş yapılardır. Çok sayıda kullanılmayan, terk edilmiş geleneksel yapı vardır. Hamam gibi bazı anıtsal yapılar da kullanılmamakta ya da harap haldedir. Ticari ve turizm faaliyetindeki yapılar da kentin

canlanması için birer potansiyeldir. Kentin Yalvaç Pisidia Bölgesi'ne yakın olması ve St. Paul yolunun Eğirdir İlçesi'nden geçiyor olması Hristiyanların inanç turizmi için elverişli bir ortam sağlamaktadır. Kentin kavşak noktasında olan Hızırbey Camii Müslüman yerli turistlerin mola yeri olmaktadır. Ancak kentteki diğer 4 cami / mescit bu cami kadar büyük ve nitelikli olmasa da inanç ile ilgili potansiyel taşımaktadır. Cami ve kiliseden başka 4 adet türbenin de inanç turizmine katkı sağladığı düşünülmektedir. Bu dört türbe, gezi güzergahında olan yerli turistlerin uğrak noktalarındandır.

Kentin önemli bir geçim kaynağı olan balıkçılık günümüzde de oldukça yaygındır. Ayrıca sportif olta balıkçılığı yapanlar ve göl üzerinde kayıkla gezi yapmak isteyenler için limanlar önemli birer potansiyeldir. Bunlardan başka; bilimsel araştırma yapılacak alanlar, geleneksel konut dokusu ile tanımlanan özgünlüğü bozulmamış sokaklar, anıtsal yapılar, geleneksel ticaret yapıları ya da geleneksel konutlar ile tanımlanan meydanlar odak noktası olmaları sebebiyle kamusal açık alan olarak işlevlendirilebilecek alanlar da kültür turizmi bakımından potansiyel değerlerdir (EK-7. Potansiyeller ve Olanaklar).

4.5.7. Sosyal değerlendirme

Eğirdir İlçesi'nin Isparta – Konya karayolu üzerinde geçiş noktasında olması trafik hareketliliği getirmektedir. Bu hareketlilik geçmişte ilçeyi canlandırmışsa da günümüzde bu etki azalmıştır. Ticaret ve turizmin giderek azalması, iş olanaklarının da azalmasına ve dolayısıyla ilçenin göç vermesine neden olmuştur. Geleneksel yapı sahipleri evlerini ya terk etmiş, ya kiraya vermiş ya da yazlık olarak kullanmıştır. Çoğunlukla yapı sahiplerinden orta ve üst gelir düzeyli olanları geleneksel dokudan uzak, yeni mahallelere taşınmıştır. Miras yoluyla sahiplenilen yapılar, daha iyi korunmuştur. Geleneksel yapıların daha çok dar gelirli aileler tarafından kullanıldığı tespit edilmiştir. Sosyal yapının değişmesi yapıların kullanımını hem işlevsel hem de fiziksel anlamda etkilemiştir. Yapılar yatay ve düşey bölünmeler ile kiralanmıştır. Kiracılar da yapıları yapı sahipleri kadar iyi koruyamamıştır (Şekil 4.9, 4.10, 4.11, 4.12, 4.13, 4.14).

4.5.8. Risk değerlendirilmesi

Risk değerlendirmesi için istatistiki analiz ile değerlendirme yapılmıştır. Alanda tespit edilen 53 farklı risk türü olması, bu risk türlerinin de çok farklı etkiye sahip olması nedeniyle her

bir risk kendi içerisinde ayrı ayrı değerlendirilmemiş, yapılara etkileri bütüncül olarak ele alınmıştır. Literatürdeki diğer çalışmalarda olduğu gibi her risk türünün etki katsayısı ayrılmamış, riskler yapılara direkt ya da dolaylı etkilerine göre 1, 2, 3 kat sayıları ile ayrılmıştır (Çizelge 4.22). Her yapının tespit ve değerlendirme fişinde yer alan bütün riskler tek tek tespit edilerek, her yapı için genel bir risk puanı elde edilmiştir. Yapının sahip olduğu doğal, insan, kurumsal, sosyal ve çevresel kaynaklı risklerin kendi kat sayıları ile çarpılarak bulunduğu genel risk puanı yapının risk sınıfının belirlenmesini sağlamıştır. Risk değerlendirmesinde;

- Yapının taşıyıcı yapısına zarar veren fiziksel risklerin kat sayısı 3 puan,
- Yapının taşıyıcı yapısına zarar vermeyen, ancak yapıda bozulmalara neden olan risklerin kat sayısı 2 puan,
- Yapıda fiziksel bir etki yapmayan, sadece kültürel /çevresel değerine zarar veren risklerin kat sayısı 1 olarak ele alınmıştır.

Kat sayılarının verilmesinde herhangi bir kaynak kullanılmamıştır. Her risk kendi içerisinde daha fazla ya da daha az etkiye sahip olabileceği için yapıya direkt – dolaylı etkisine göre ayrıma gidilmiştir.

Çizelge 4.22. Eğirdir kentsel koruma alanı – risk değerlendirme tablosu

Risk Kaynağı	Risk Çeşidi	Risk Adı	Kat Sayısı	Risk puanları
YAPISAL RISK FAKTÖRLERİ	Doğal Kaynaklı (DK)	İklim / Afetler / Topoğrafik Durum	X 3	
		Kötü hava koşulları (Yağmur, kar, rüzgâr)		
		Deprem		
		Sel - Su basması		
		Heyelan / Toprak kayması		
		Kaya düşmesi		
		Rutubet (Cephe)		
		Zemin Özellikleri (Zemin suyu, Homojenlik)		
		Bitkilenme		
		Topografya (çok eğimli)		
		Topografya (düz)		
	İnsan Kaynaklı (İK)	İnşa Onarımlar	X 3	
		Strüktür tasarımındaki hatalar		
		Kötü işçilik ve detay kullanımı		
		Hatalı / Niteliksiz Malzeme Kullanımı		
		Hatalı Ek		
		Yanlış Onarım		

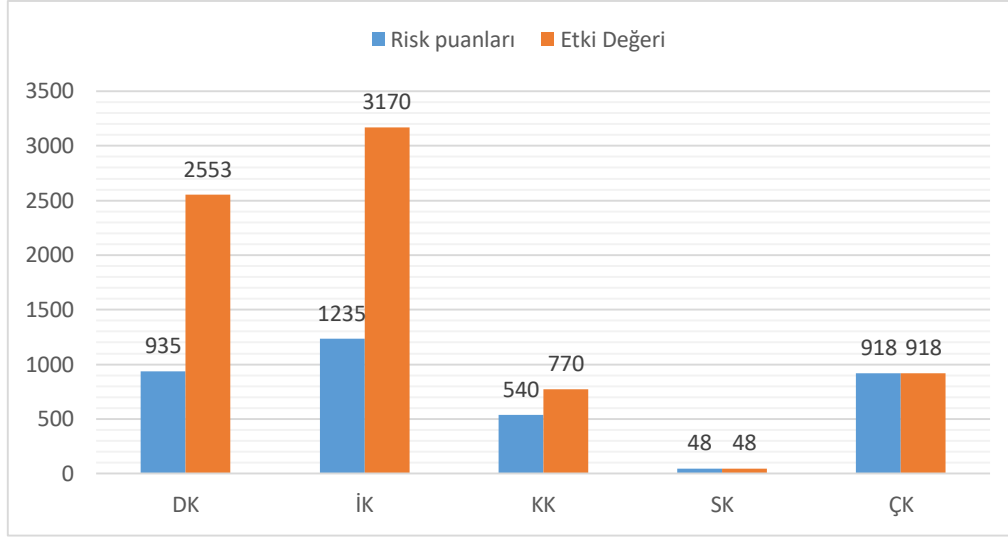
Çizelge 4.22. (devam) Eğirdir kentsel koruma alanı – risk değerlendirme tablosu

Risk Kaynağı		Risk Çeşidi	Risk Adı	Kat Sayısı	Risk puanları
YAPISAL RİSK FAKTÖRLERİ	İnsan Kaynaklı (İK)	Kullanım	Kötü Kullanım	X 2	
			Terk / Boş bırakma		
			Bakımsızlık		
			Turizm (Pansiyon olarak kullanım)		
			Trafik (Yanlış park alanı kullanım)		
		Kasıtlı Zararlar	Yangın - Kundaklama	X 3	
			Kaçak kazı		
			Vandalizm		
	Kurumsal Kaynaklı (KK)	İmar Çalışmaları	Yüksek katlı yapılaşma izni	X 1	
			Geleneksel yapıya çok yakın / manzarasını kapatacak inşa izni		
			Geleneksel yapıya çok yakın elektrik hattı verilmesi		
			Yolu araç kullanımına açmak		
			Belediye tarafından yıkım kararı	X 3	
		Trafik	Yapıya çok yakın araç ulaşımı	X 3	
			Araç yoğunluğunun yapı strüktürüne yük bindirmesi / zarar vermesi		
		Politik	Önceki belediye yönetimi tarafından yapılan restorasyon çalışmalarının durdurulması	X 1	
			Belediyenin koruma alanlarına müdahalesi		
		Ekonomik	Bakanlıktan restorasyon için ödenek verilmemesi		
			Yapının tescillenmesi		
			Yapının tescillenmemesi		
		Koruma Kurulu Kararları	Yeni yapılan / yapılacak yapıların geleneksel / tarihi yapıya çok yakın ya da bitişik inşasının izni		
	Sosyal Kaynaklı (SK)	Göç Mübadele /	1923-24 yıllarındaki mübadele ile giden Rumlara ait yapıların kullanımında değişimler	X 1	
			Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yabancı (Suriye, Irak, Afganistan) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimler		
			Çeşitli nedenlerle göç ederek kente gelen yerli (Mardin vb.) kullanıcılar tarafından yapının kullanımında değişimler		
		SOKÜM Kaybı	Yaşayan İnsan Hazinesinin Kaybolması	X 1	
			Geleneksel bir ustalığın / el sanatının yok olması		
			Geleneksel bir ritüelin yok olması		
			Geleneksel bir eşyanın yok olması		

Çizelge 4.22. (devam) Eğirdir kentsel koruma alanı – risk değerlendirme tablosu

Risk Kaynağı		Risk Çeşidi	Riskin Adı	Kat Sayısı	Risk puanları
ÇEVRESEL RİSK FAKTÖRLERİ	Çevresel Kaynaklı (ÇK)	Çevresel Koruma Sorunları	Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar (yükseklik ve kütle)	X 1	
			Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar (cephe) - çanak anten, klima vs.		
			Yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar		
			Yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar		
			Bakımsız bahçeler		
			Tanımsız boş alan		
			Atık madde biriken alanlar		
			Niteliksiz yapılar (harap ve bakımsız yapılar)		
			Hava Kirliliği		
			Yapıya anayoldan ulaşım sorunu		
			Asfalt ve beton parke yollar		
TOPLAM				GENEL RİSK PUANI	

Alandaki yapıların geneline bakıldığında özellikle İK risklerin ve DK risklerin yapılarda yıkıcılık etkisi olması nedeniyle çarpıldıkları katsayıları ile etki değerlerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle yapılarda hem en fazla sayıda görülen, hem de en etkili riskler DK ve İK risklerdir. KK risklerin kat sayıları çevresel risklere göre daha fazla olmasına rağmen etki değeri ÇK riskler ile hemen hemen aynıdır. Her risk haritada işaretlenmiş ve homojen bir dağılım olmadığı görülmüştür (Şekil 4.19).

Şekil 4.19. Risk kaynaklarına göre risk faktörlerinin dağılımı ve etki değerleri

Kat sayılar risklerin derecelendirmesinde “az”, “orta”, “çok” risk gruplarını belirleyebilmek amacıyla verilmiştir. Bir yapıda taşıyıcı sisteme zarar veren risk sayısı az iken bir başka yapıda çevresel risk sayısı fazla olabilir. Bu durumda risk sayıları toplanarak az riskli ya da çok riskli kıyaslaması yapılamaz. Tehlike oranı yüksek olan risklerin kat sayısı bu nedenle daha fazla verilmiştir. Genel risk puanı toplamından sonra yapının az, orta, çok riskli olup olmadığı belirlenmiştir.

Çizelge 4.23. Örnek bir risk değerlendirmesi

	Risk Değerlendirmesi					
	DK	İK	KK	SK	ÇK	Genel Risk Puanı
Sayısal Değer	Risk Sayısı x Kat sayısı	Risk Sayısı x Kat sayısı	Risk Sayısı x Kat sayısı	Risk Sayısı x Kat sayısı	Risk Sayısı x Kat sayısı	RİSK PUANI
RİSK Sınıfı						AZ / ORTA / ÇOK

DK: Doğal Kaynaklı, İK: İnsan Kaynaklı, KK: Kurumsal Kaynaklı, SK: Sosyal Kaynaklı, ÇK: Çevresel Kaynaklı

Herhangi bir veri toplama ile ilgili veriler özetlenirken ölçüm değerleri, normal bir dağılım gösterip göstermemesi durumuna göre farklı yöntemlerle analiz edilmektedir. Normal bir dağılım göstermeyen eğilim ve yayılım değerleri için “Çeyrekler Analizi” kullanılmaktadır (Cevahir, 2020). Bu yöntem, sınıflama ve sıralama ölçeği verileri, değerlerin sayısı (sıklığı) ve bu görülme sayısının örneklem büyüklüğüne oranı ile ulaşılan yüzde (%) değerleri olarak özetlenir. Bu şekilde kırılma noktaları ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yapıların risk

puanlaması yapılırken risk puanlarının neye göre “az”, “orta”, “çok” riskli ayrılacağı sorununu çözmek amacıyla istatistiki analiz yöntemlerinden “Çeyrekler Analizi” yapılmış ve kırılma noktaları hesaplanmıştır. Bu analiz için SPSS yazılımı kullanılmış, ardından Ms Office Excel’e aktarılmıştır. Gözlemlenen ölçümler % 25 lik dilimlere ayrılmış, medyan (ortanca değer) ve mod (en sık görülen değer) hesaplanmıştır (Resim 4.122).

FREQUENCIES VARIABLES=Risk_Puanı					
/NTILES=4					
/STATISTICS=MEAN MEDIAN MODE					
/HISTOGRAM					
/ORDER=ANALYSIS.					
Frequencies					
Statistics					
Risk_Puanı					
N	Valid	239			
	Missing	0			
Mean		32,2510			
Median		32,0000			
Mode		42,00			
Percentiles	25	25,0000			
	50	32,0000			
	75	39,0000			
Risk_Puanı					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	7,00	1	0,4	0,4	0,4
	10,00	1	0,4	0,4	0,8
	13,00	2	0,8	0,8	1,7
	14,00	1	0,4	0,4	2,1
	15,00	1	0,4	0,4	2,5
	16,00	3	1,3	1,3	3,8

Resim 4.122. SPSS analizinin Ms Office Excel’e aktarımı ile ortaya çıkan sonuçlar

Ölçümler sonucunda en çok görülen riskli yapı değeri - medyan 42’dir. En büyük değer 56, en düşük değer 7’dir. Mod yani ortanca değer 32 olduğu, kırılma noktalarının ise %25’lik dilimlerde 25 ve 39 olduğu ortaya çıkmıştır. Bu nedenle 0-25 puan aralığı az, 26-38 puan aralığı orta, 39 ve üzeri çok riskli yapıyı ifade edebilir.

Ancak sonrasında bu değerlerin gerçekten yapının risk sınıfını gösterip göstermediği tekrar gözlemlenerek değerlendirilmiştir. Yapılarda değişmişlik durumu değerlendirmesi ile benzer paralellik gösteren risk puanlaması sonucunda bu kırılma noktalarının geçerli olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle yapılan analiz değerlendirme yönteminde kullanılmış ve haritalara bu değerlendirmeye göre işlem yapılmıştır (Çizelge 4.24, Çizelge 4.25).

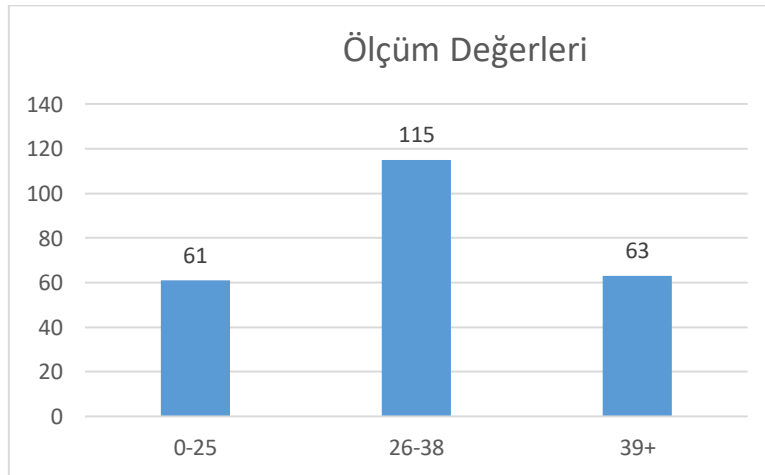
Çizelge 4.24. SPSS analizi ile kırılma noktaları, medyan, mod ve çeyreklere ait değerler

Frequencies		
Statistics		
Risk_Puanı		
N	Valid	239
	Missing	0
Mean		32,2510
Median		32,0000
Mode		42,00
Percentiles	25	25,0000
	50	32,0000
	75	39,0000

Çizelge 4.25. SPSS analizine göre kırılma noktaları ve değer aralıkları

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-25	61	25,5	25,5	25,5
	26-38	115	48,1	48,1	73,6
	39+	63	26,4	26,4	100,0
	Total	239	100,0	100,0	

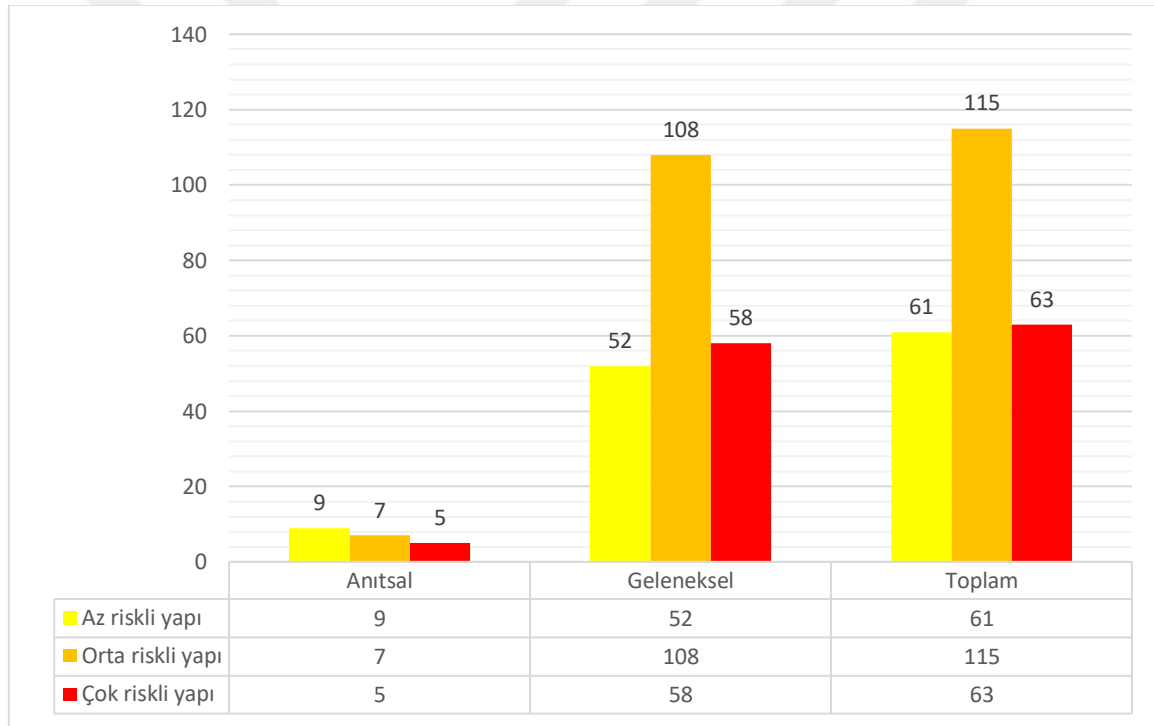
Ölçüm değerlerine göre 0 ile 25 puan aralığındaki yapı oranı %25.5, 26 ile 38 puan aralığındaki yapı oranı %48.1, 39 puan üzerindeki yapı oranı % 26.4'dür.

Şekil 4.20. SPSS analizine göre ölçüm değerleri grafiği

Gözlem yöntemine göre de fiziksel bozulmaya neden olan risklerin yoğunluklu olduğu yapıların risk puanlarının 39 puan ve üzerinde risk puanına sahip olduğu görülmüştür. Risk puanı 25 puan ve altı olan yapıların ciddi bir fiziksel risk taşımadığı ve az riskli olduğu anlaşılmıştır.

Alanda toplam, 218 korunması gerekli geleneksel yapı, 21 anıtsal yapı bulunmaktadır. Geleneksel yapıların 52'si (%23,9) az riskli, 108'i (%49,5) orta riskli, 58'i (%26,6) çok risklidir. Anıtsal yapıların ise 9'u (%42,9) az riskli, 7'si (%33,3) orta riskli, 5'i (%23,8) çok risklidir. Toplamda yapıların 61'i (%25,5) az riskli, 115'i (%48,1) orta riskli, 63'ü (%26,4) çok risklidir (Şekil 4.21; EK-17. Risk Durumu).

Şekil 4.21. Risk derecesine göre yapılar

4.5.9. Mimari değer, değişmişlik ve risklere göre bölgeleme

Risk puanlamasına göre “az riskli”, “orta riskli”, “çok riskli” yapılar güncellenmiş Eğirdir haritası üzerinde işaretlenmiştir. Aynı değerlerde riskli yapıların yerleşimde dağınık olarak bulunduğu ve bölge oluşmadığı belirlenmiştir. Çok riskli yapıların Hacışeyh, Hamam Mahalleleri ile Seydim ve Poyraz Mahallerini bölen 5. Cadde üzerinde konumlanmıştır. Yeşilada Mahallesi’nde çok riskli yapı neredeyse yoktur. Ancak belli risklerin yoğunlaştığı bölgeler vardır. Örneğin kıyıya yakın alanlarda ve Yeşilada’da rüzgar ve nemin çok olması,

yapılarda sac plakaların daha çok kullanılmasına neden olmuştur. Bu nedenle kıyı bölgeleri ve Yeşilada hem nem hem de hatalı onarımlarla risk bölgeleridir.

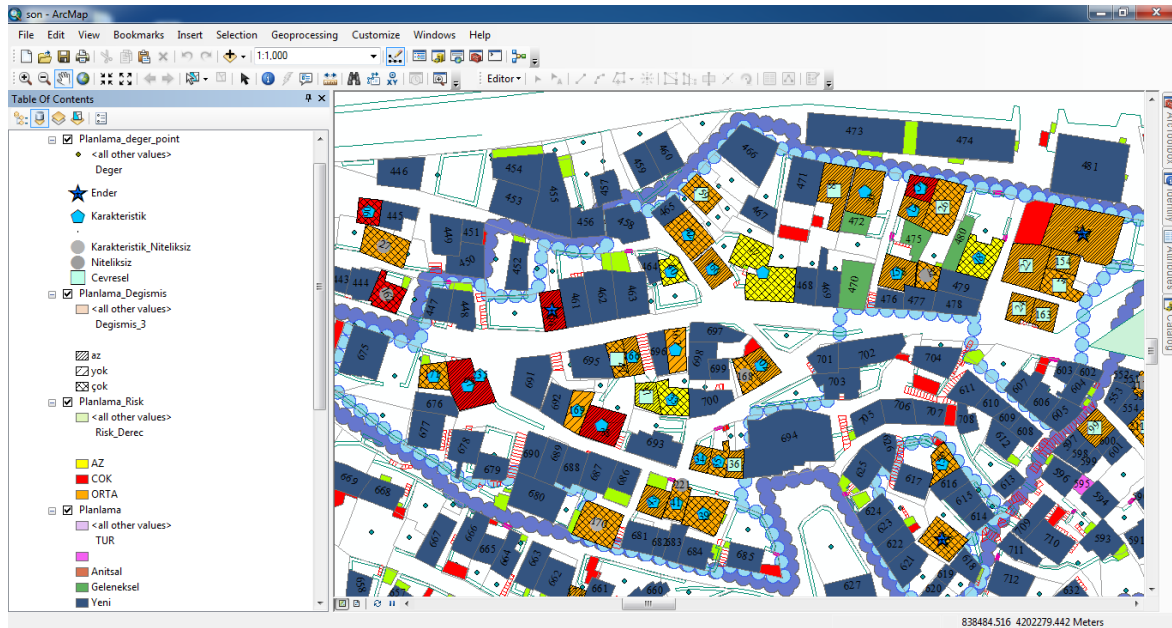
Haritada yapılar değişmişlik durumuna göre; “değişmemiş”, “az değişmiş” ve “çok değişmiş” olarak da işaretlenmiştir. Çok değişmiş yapıların daha çok iç kesimlerde yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Zaten geleneksel yapılar da kıyı ve manzaralı kısımlardaki yeni yapılaşmanın etkisiyle daha çok iç kısımlarda kalmıştır. Alandaki yapıların risk ve değişmişlik durumlarının örtüştüğü kısımlar 4 bölgeye ayrılmıştır (EK-18. Sentez Paftası).

1. Bölge

Seydim ve Poyraz Mahallelerinin kesişim noktasındaki 6. Cadde üzerinde çok değişmiş ve çok riskli yapıların varlığı dikkati çekmektedir. Bu bölgede 11 tane çok riskli yapı olup, 22 adet çok değişmiş yapı vardır. Yapılardan sadece 3 tanesi ender değerinde olup, büyük bölümü karakteristik değere sahiptir. Bu yapıların maruz kaldığı riskler ele alındığında hem doğal kaynaklı, hem de insan kaynaklı risklerin yoğun olarak etkili olduğu görülmektedir (Resim 4.123).

Potansiyel: Bölge özel manzara sunan bakı noktaları olup, evler Eğirdir Gölü manzarasını görecektir şekilde eğime yerleştirilmiştir. Bölgede restore edilmiş yapılar olup, bu durum diğer geleneksel yapı sahiplerini teşvik etmektedir.

Sorunlar: Bu bölgedeki yapılar yüksek katlı yapılaşmanın yoğun olduğu sahil bandı yapılarının arkasında kalmıştır. Her ne kadar cadde etrafında dağılım gösterse de yeni yapıların geleneksel yapılar ile uyumsuz bir dokusu vardır. 2 yapıya ulaşılabilirlik sorunu vardır. Bu bölgedeki yapıların boş ve terk edilmiş olması yapıların bakımsız kalmasına yol açmıştır.

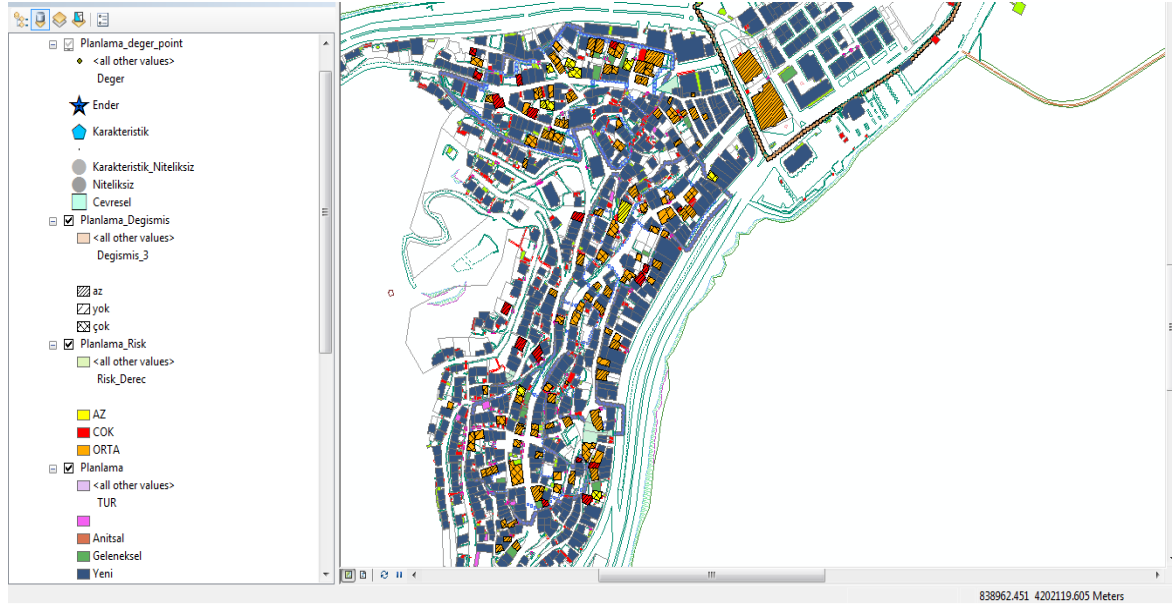
Resim 4.123. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 1. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi

2. Bölge

Ağa, Hamam, Hacışeyh ve Katip Mahallerinin ortak noktası olan 2. Cadde üzerinde çok değişmiş ve çok riskli yapıların yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Ancak çok riskli yapılar, çok değişmiş yapıların etrafında gruplanmıştır. Alanda 35 riskli yapı, 27 çok değişmiş yapı, 5 tane ender değerde yapı vardır. Çok riskli yapının ve değerliliği yüksek yapıların en çok olduğu bölge bu bölgedir (Resim 4.124). Bu bölgedeki risk türleri incelendiğinde hem doğal kaynaklı, hem de insan kaynaklı risklerin yoğun olarak etkili olduğu görülmektedir.

Potansiyel: Alanda çok fazla yapı olmasına karşın yüksek katlı yapılar sadece sahil bandında kalmıştır. İç kısımda kat yükseklikleri uyumlu bir yapılaşma vardır. Bölgenin doğusunda Eğirdir Gölü, batısında dağ manzarası vardır.

Sorunlar: Ticari yapıların yer aldığı bölgenin arkasında kalmıştır. Yer yer bakımsız bahçeler ve tanımsız alanlar mevcuttur. 3 adet yapıya ulaşılabilirlik sorunu vardır. Geleneksel yapıların %70'i kullanılmamaktadır. Bu yapılar zaman içerisinde çevreye zarar verme tehlikesi taşımaktadır.

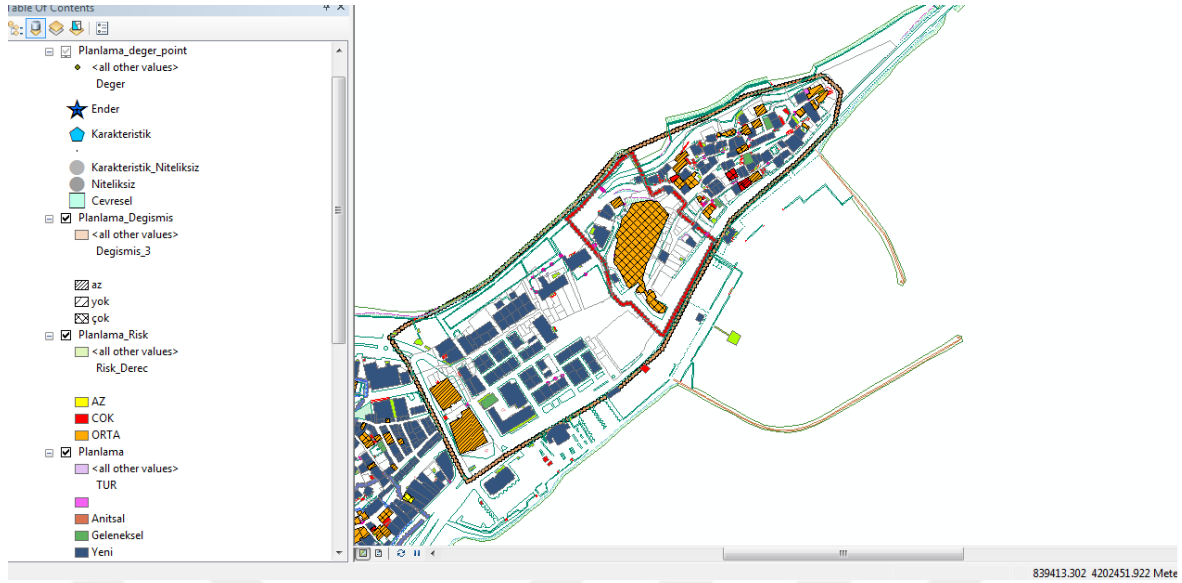
Resim 4.124. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre 2. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi

3. Bölge

Kale Mahallesi'nde Eğirdir Kalesi ve çevresinde çok değişmiş ve çok riskli yapıların yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu bölgede de 9 adet çok riskli yapı, 10 adet çok değişmiş yapı, 3 adet ender yapı vardır. Bu alanda hem riskli hem de değişmiş yapılar çok olup, yapıların bütününe oranla en çok niteliksiz yapının da görüldüğü bölgedir. Ayrıca bu bölgede kalenin batısında idari binaların yer aldığı, ticari yeni yapılaşmanın yoğun olduğu görülmektedir. Bu bölgedeki risk türleri incelendiğinde hem doğal kaynaklı, hem de insan kaynaklı risklerin yoğun olarak etkili olduğu görülmekte olup, kurumsal kaynaklı risklerin daha çok olduğu tespit edilmiştir (Resim 4.125).

Potansiyel: Bu bölgedeki yapılar eğime uyumlu bir şekilde yerleşmiştir. Bölgede Eğirdir Kalesi odak noktasıdır. Adalara doğru oluşan Kaleburnu Mevki sürekli uğranılan bir gezi noktasıdır. Evler, kalenin inşa edildiği döneme ait duvarların üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla organik bir yerleşim düzeni gözükmemektedir. Ayrıca bölgenin yakınında bir liman bulunmaktadır.

Sorunlar: Bu bölgedeki yapılar çok bakımsız durumda ve büyük çoğunlukla kullanılmamaktadır. 5 adet yapıya ulaşılabilirlik sorunu vardır. Ayrıca alanın en büyük problemi tanımsız alanlar nedeniyle plansız otopark kullanımının çok fazla olmasıdır.

Resim 4.125. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 3. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi

4. Bölge

4. bölge Yeşil Ada Mahallesi'ni kapsamaktadır. Bu bölgede Yeşilada Hamamı'nın da içinde bulunduğu 3 adet riskli yapı yer almaktadır. Korunmuşluk düzeyi en üst seviyede olduğu için az riskli yapıların büyük bir kısmı bu bölgede toplanmıştır. Bu bölgedeki risk türleri incelendiğinde hem doğal kaynaklı, hem de insan kaynaklı risklerin yoğun olarak etkili olduğu görülmektedir. Bu bölgede 29 adet çok değişmiş yapı vardır. Zamanla bakımsızlık nedeniyle harap olan yapılarda değişmişlik görülmektedir. Çok değişmiş yapılar Uzunboğaz Sokak ve Atayolu Caddesi'nin kilise etrafındaki kısmında yoğunlaşmaktadır. Bu bölgede 4 adet ender yapı vardır. Geleneksel konutların büyük bir kısmı karakteristik değere sahiptir. (Resim 4.126).

Potansiyel: Yapıların özgünlük durumu daha yüksektir. Özgün bahçe ve bahçe duvarları daha çoktur. Her açıdan manzara ve bakı noktasına sahiptir. İç kısımda organik sokaklar ve taş duvarlar, çeperde Eğirdir Gölü manzarası Yeşil Adayı özel bir bölge kılmaktadır.

Sorunlar: Alanda 7 tane yapıya ulaşılabilirlik sorunu vardır. 4 farklı noktada tanımsız boş alan vardır. Ayrıca bakımsız bahçeler ve plansız otoparklar vardır. Yapıların %80'i yazlık olarak kullanılmakta, yarısı da boştur. Dolayısıyla sürekli kullanılan yapı sayısı az olup, sürekli olarak kullanılmayan ve boş kalan yapılar yapılar bakımsız kalmıştır.

Resim 4.126. Eğirdir Kentsel Koruma Alanındaki risk – değerlilik – değişmişlik değerlendirmesine göre bölgelemede 4. Bölgenin CBS üzerinde gösterimi

Mimari değer, değişmişlik ve risk sınıflandırması göz önünde bulundurularak oluşturulan bölgeleme sonucunda; riskli yapıların ve değişmiş yapıların homojen bir dağılım göstermediği gözlemlenmiştir. Ancak; çok riskli ve çok değişmiş yapıların 1. ve 2. Bölgede daha çok olduğu ortaya çıkmıştır. Bu her iki bölge kendi içerisinde parçalı koruma alanlarına sahiptir. Arkeolojik sit alanı olması nedeniyle 3. Bölge, 1. ve 2. Bölgelere göre daha az değişmiş ya da daha az riskli yapıların yer aldığı bölgedir. 4. Bölge ise en az riskli yapıların olduğu bölgedir. Ancak terk ve bakımsızlık nedeniyle en çok değişmiş / harap yapıların da en çok olduğu bölgedir. Mimari değerliliği yüksek olan ender yapılar her bölge de eşit dağılım göstermektedir.

5. EĞİRDİR KENTSEL KORUMA ALANI İÇİN RİSK AZALTIMI VE RİSK YÖNETİMİ ÖNERİLERİ

Bu bölümde, çalışma alanında tespit edilen risklere yönelik öneriler kaynaklarına göre ayrı ayrı ele alınarak sunulmuş ve bölümün sonunda risk yönetimi önerisinde bulunulmuştur. Bütün risk kaynaklarına ait her risk türünden bütün bölgelerde görüldüğü için risk türlerine yönelik öneriler kendi başlıkları altında ele alınmışlardır. Ayrıca, bir önceki bölümde yapılan değerlendirmeler sonucunda belirlenen dört bölgede görülen risklere yönelik öneriler ve müdahale kararları da bu bölümde verilmiştir.

Müdahalelerin öncelik sıralamasına göre; önce 1. ve 2. bölgelere, ardından 3. bölgeye ve son olarak 4. bölgeye yapılması gerekmektedir. 1. ve 2. bölgelerde yer alan parçalı koruma alanlarının onama sınırı ile bir bütün haline gelmesi nedeniyle de bir arada korunması daha bütüncül bir koruma yaklaşımı sağlayacaktır.

Bütün bölgelerde nem gibi özel risklere yönelik önlemlerin hızla alınması gerekmektedir. Çünkü alınan geçici tedbirler de yapılara zarar vermektedir. Çok riskli yapıların yoğunluklu olduğu 5. ve 6. Caddelerde sağlıklılaştırmalar yapılmalıdır. 3. bölgede kurumsal kaynaklı risklere karşı önlemler alınmalı, yeniden imarla düzenlenen Cami Mahallesindeki yapılaşmaların kale ve etrafına zarar vermesi engellenmelidir.

5.1. Doğal Kaynaklı Risk Yönetimi Önerileri

Doğal kaynaklı riskler, doğrudan yapıya fiziksel zarar vererek, yapının yapısal sisteminde bozulmalara, hatta yıkılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle doğal kaynaklı risk türlerine fiziksel müdahale önerilerinde bulunulmuştur. Uzun süreli doğal etkenler yapıları dış etkilere açık olan kısımlarında bozulmalara neden olmaktadır. Kiremitler zaman içerisinde tahrip olmaktadır. Bozulan kiremitler nedeniyle yapı içerisine doğrudan yağmur suyu girmekte, çatı ve iç mekanda taşıyıcı ve mimari elemanlarda bozulmalar oluşmaktadır.

Kötü hava koşulları

Bu nedenle çatılar acilen onarılmalıdır. Önemli ya da korunması gerekli yapı kalıntıları sağlıklılaştırılarak korunmalıdır. Gölden gelen şiddetli rüzgarların etkisiyle ahşap taşıyıcılarda görülen yıpranmalara karşı metal sac levhalar eklenmiştir. Bu aksam gerçekte

yapıların ahşap kısımlarını korumuş olsa da birleşim yerlerinde korozyona neden olmuş ve taşıyıcı yapıya yük bindirmiştir. Bu yapıların ahşap bakımı çok daha sık aralıklarla yapılmalıdır.

Afetler

Çalışma alanı göle paralel uzayan fay hattı nedeniyle yapılar, tümüyle deprem riski altındadır. Mevcut yapıların güçlendirilmesi gerekmektedir. Dayanıksız harap yapıların ise, acilen kontrol altına alınarak düşük şiddetli bir depremde yıkılarak çevreye zarar vermesi engellenmelidir. Eğirdir Kale kalıntıları gibi arkeolojik özellikli kalıntıların ise konservasyonu yapılmalıdır. Değerli harap yapı kalıntılarının rölöveleri alınarak, koruma ve restorasyon projeleri yapılmalı ve uygulanmalıdır.

Yörenin dağlık ve engebeli olması nedeniyle zaman zaman ani seller oluşmuş ve zemin yapısının gevşek olması nedeniyle çökmeler meydana gelmiştir. Geçmişte Eğirdir İlçesi'ne 64 km. mesafedeki Senirkent İlçesi'nde sel felaketi ile 74 kişi ölmüş, 209 eski yapı hasar görmüş, bir kısmı ise yok olmuştur. Benzer eğim ve topoğrafyaya sahip çalışma alanında da zamanla yükselen yol kotu nedeniyle yol seviyesi altında kalan ve eğimli bölgelerin alçak bölgelerinde konumlanan evlerde su baskını riski vardır. Bu bölgelerde yapıya ulaşan su yönü kanallar ile değiştirilmeli, yapıya gelmeyecek şekilde tahliye sistemi kurulmalıdır. Kanalizasyon sistemi de düzenli bakımlar ile incelenmelidir. Ayrıca boş alanlarda yapılacak kademeli zemin ve ağaçlandırma, felaketin kısmen de olsa engellenmesine katkı sağlayacaktır. Ancak çukurda kalan yapılara ulaşan suyun tahliyesi sağlanmalıdır.

Heyelan doğal afettir. Bu nedenle heyelan riski olan noktalara uzun soluklu planlar yapılmalıdır. Sert ve masif kayalık yüzeylere inşaat yapılmalıdır. Ancak eğim ve yükseltinin fazla olduğu noktalarda heyelan riski daha fazla olduğu için bu noktalarda topografyaya minimum seviyede müdahale olmalı ve dolayısıyla inşaat da yapılmamalıdır. Ancak çalışma alanında özellikle dik eğimli ve dağa bakan alanlarda yeni yapılaşma nedeniyle topografyaya müdahale edilmiştir. Bu noktalarda inşa edilen evlerin halen ruhsat sorunları vardır. Can güvenliği açısından olduğu kadar çevredeki geleneksel yapılar için de riskli bu yeni yapılar acilen tahliye edilerek boşaltılmalı ve yıkılmalıdır. Bu alanlar kaya mekaniği uzmanlarca projelendirilerek gerekli önlemler alınmalıdır. Boş alanlar ağaçlandırılmalı ve teraslandırılmalıdır.

Topoğrafik durum

Dik yamaçların kenarına yapılan evler için kaya düşmesi riski vardır. Kaya düşmesi riski alanda daha çok yeni yapılaşmanın olduğu İmaret Mahallesi'nde etkilidir. Bu bölgelerdeki riskli noktalara kaya mekaniği uzmanlarınca koruma projeleri hazırlanarak acilen uygulama yapılmalıdır. Metal bariyerler ve çelik örtü sistemleri uygulanmalıdır. AFAD tarafından dağlık bölgelerde kaya ıslahı çalışmaları yapılmakta ve riskli kayalar temizlenmektedir. AFAD, Eğirdir İlçesi içerisinde Bademli ve Yuvalı Köylerinde kaya ıslahı yapmıştır (<https://isparta.afad.gov.tr/isparta-afad-afet-onleme-projeleri>). Ancak çok fazla yapının olduğu çalışma alanı için ne kadar doğru olacağı düşündürücüdür. Mutlutürk ve Yalçın (2015) Eğirdir'in kaya hareketleri, bu hareketlere bağlı sorunları gözlemlemiş ve İmaret Mahallesi'nin bir kısmında ciddi sorun teşkil eden alana yönelik öneriler getirmiştir. Çelik bariyer, taş kafes, betonlama, kum ve çakıl dolguları bu önlemlerden bazılarıdır.

Yapıların çok eğimli, düz ya da çukurda konumlanması yapıların diğer risklerden etkilenmesine neden olan dolaylı bir risktir. Konumsal riske sahip yapılar konum değişikliği kararı çok radikal bir karardır. Çalışma alanında konumsal riske sahip yapılarda böyle bir ihtiyaç yoktur. Eğirdir Kalesi ve Vezirler Evi Önü Hamamı Kalıntısı konumsal riske sahip olmakla birlikte, arkeolojik özellikli olmaları nedeniyle taşınabilir nitelikte de değildir.

Rutubet

Nem riskine karşı özgün çatılarda oluk sistemleri yeniden düzenlenmeli ve üst örtüdeki su yapının zemininden avlu dışına tahliye edilmelidir. Bu sistemi oluşturan borular eğimli olmalıdır. Su avludan sonra su geçirimli yüzeylere iletilmelidir. Ahşap taşıyıcı sistemin olduğu evlerde, hem rüzgârdan, hem de nemden koruma amacıyla metal sac levhalar eklenmiştir. Ancak bu levhalar aynı zamanda yapıya zarar da vermektedir. Bunun yerine neme dayanıklı ahşap malzeme kullanılarak, sık aralıklarla ahşap strüktürün bakım ve onarımı yapılmalıdır.

Zemin özellikleri

Zemin yapısının homojen olmaması ya da gevşek bir yapıya sahip olması yapının korunması açısından önemli bir risktir. Restorasyonu gerçekleştirilecek ayakta duran ancak, alüvyon gibi yumuşak bir zemin üzerinde yer alan ve cephelerinde akıntı kaymalarının gözlemlendiği yapılarda, zemin etüdü, ardından da statik hesabı yapılmalıdır. Temel sistemi betonarmeden farklı olan yığma yapıların çökme – oturma sorunları nedeniyle her yapıya ayrı ayrı statik hesap yapılmalıdır. Özellikle bodrum kat duvarları güçlendirilebilir. Doğal malzemeye en az zarar verecek malzemeler seçilerek güçlendirme yapılmalıdır. Duvarların birbirinden ayrılmasını önlemek amacıyla metal kenetler ve gergiler ile beden duvarları ve iç duvarlar birbirine bağlanmalıdır (Sesigür vd. 2007). Zemin suyunun yoğun olduğu noktalarda, özellikle Yeşilada Mahallesi’nde yapıların etrafına drenaj sistemi yapılarak su yapıdan uzaklaştırılmalıdır.

Bitkinlenme ve yosunlanma görülen yapılarda öncelikle bitkiler mekanik ve kimyasal yöntemlerle temizlenmelidir. Ardından yapıyı sararak zarar veren bitki türleri sökülerek başka yere taşınmalıdır. Yosunlanmaya neden olan zemin suyu gibi sebepler çözülmelidir.

5.2. İnsan Kaynaklı Risklere Yönelik Öneriler

İnsan kaynaklı riskler, yapılara zaman içerisinde ya da anlık fiziksel zarar vererek yapının taşıyıcı yapısında bozulmalara, hatta yıkılmasına neden olmaktadır. Ancak bu riskler aynı zamanda yapıların kullanımında ve dolayısıyla yapıların ruhunun kaybolmasında etkili olacağı için aynı zamanda sosyal zararlar da vermektedir. Bu nedenle insan kaynaklı risk türlerine hem fiziksel, hem de sosyal müdahale önerilerinde bulunulmuştur.

İnşa / onarımlar

Yapıların inşa ya da onarımlarına ilişkin riskler, öncelikle mevcut somut bozulmalar temizleme, sağlamlaştırma, bütünleme ve yenileme gibi onarım teknikleri ile azaltılmalı; ardından olacak yeni bozulmalara karşı kullanıcıların “kültürel mirasın ne olduğu”, “kültürel mirasın neden ve nasıl korunması gerektiği” konularında bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Böylece yapı sahipleri de kiracılar da birer kültürel miras olan bu yapılara daha çok sahip çıkacak, hatta bu yapıların restorasyonları, işlevlendirilmeleri ve bölgesel ölçekte tanıtımları

ile iş imkanı bulabileceklerdir. “Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin” 7. maddesine¹⁶ göre, kentsel yenileme projeleri hazırlanırken bölge halkına bilgi verilerek görüşlerinin dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca yöre halkında koruma bilincinin oluşması için kentsel koruma ve restorasyon sürecine katılımlarının sağlanması gereklidir. Geleneksel evlerin kültürel bir miras olduğunu hissettirecek, halkın bu yapıları sahiplenecekleri politikalar geliştirilmeli, restorasyon sürecinin her aşamasında şeffaflık çerçevesinde kentli bilgilendirilmelidir.

Çalışma alanında strüktür tasarımındaki hatalar nedeniyle riskli 30 yapı vardır. Bu yapıların bir kısmı cephelerde yer alan çıkmaların büyüklüğü ve uygulama sistemi ile sorunları olduğu görülürken, bir kısmında taşıyıcı sistemin uygulama tekniği ile ilgili sorunlar tespit edilmiştir. Görünürde bu uygulamalar sorun değil gibi gözükse de, kagir yapılarda çıkmaların çok büyük tasarlanması zamanla öne doğru sehimlere yol açmaktadır.

Alanda kapsamlı onarıma ihtiyaç duyan 204 adet geleneksel yapı vardır. Ayrıca 12 anıtsal yapıda kapsamlı onarım gerekmektedir. Kapsamlı onarımlar için maddi kaynak gerekmektedir. Ancak dar – orta gelir düzeyinde olan yapı sahiplerinin kaynak sağlama olanakları bulunmamaktadır. Her ne kadar şahıs mülkiyeti olsa da milletin geçmişini yansıtan ve günümüze az sayıda ulaşan bu kültür mirasının devlet desteği ile korunması gerekmektedir. Onarımlar için gerekli olan ödenekler kurumlar tarafından karşılanmalıdır. Bazı evlerin restorasyonu için istenen ödeneklerin Isparta merkeze aktarıldığını ve yaklaşık üç senedir hiçbir ödeneğin Eğirdir ilçe merkezinde kullanılmak üzere verilmediği yapı sahipleri ve belediyece ifade edilmiştir.

İlçede TOKİ kredisi desteği ile onarılan tek bir ev vardır. Konutların onarımları kişilerin kendi bütçeleri ile gerçekleşmiştir. Beypazarı kentsel koruma alanında çok sayıda yapı onarılmış ve yöre halkına istihdam sağlanmıştır. Bu onarımlar için ilçe belediyesinin çabaları ile para toplamış, bu şekilde bütçe oluşturularak onarımlar yapılmıştır. Eğirdir için de hem yerel yönetimler tarafından, hem de Göller Bölgesi’nde yaşayan yüksek gelirli halk

¹⁶ “Madde 7- Yetkili idareler tarafından yenileme alanı içinde kalan mülk sahiplerini veya bölge halkını uygulama konusunda bilgilendirmek üzere toplantılar yapılarak görüşleri alınır ve bunların katılımı sağlanır. Yetkili idare ihtiyaç halinde üniversite, meslek kuruluşları, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları ve muhtarlarla danışma toplantıları düzenleyebilir, projeler hakkında basın ve yayın araçlarıyla bilgilendirme yapabilir.”

tarafından toparlanacak bütçe hareketi başlatılabilir. Eğirdir Belediyesi tarafından kentin Cittaslow ilan edilmesinin turizm ve ekonomik anlamda kente hiçbir katkısının olmadığı öğrenilmiştir (Eğirdir Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü ile yapılan görüşme).

Çalışma alanında yapıların inşa edilirken kötü işçilik ve detaylar ile hatalı ya da niteliksiz malzemelerin kullanımı da kapsamlı onarımlar ile nitelikli ve dayanıklı malzeme ve detaylara dönüştürülmelidir. Örneğin ahşap pencerelerin demir parmaklıklarla olan birleşim yerlerinde uygun detay yapılmadığı için ayrılmalar vardır. Nem ve yağışların birleşim yerlerine zarar vermemesini engelleyecek detaylar yapılmalıdır. Yine zemin katlardan gelen bacalar üst katlardaki temizleme pencereleri yeterli yükseklikte yapılmadığı için fırtına ve rüzgarlı havalarda bacadaki isi sofaya vermiştir. Sofalardaki abdestliklerin de büyük bir kısmının payanda vb. desteklerle yeteri kadar güçlendirilmediği için öne doğru sehim yaptığı görülmüştür.

Günümüzde teknolojinin de gelişmesi ile daha dikkatli, 3D lazer teknikleri kullanılarak milimetrik rölöveler gerçekleştirilebilmekte ve daha nitelikli detay çizimleri yapılmaktadır. Ancak ölçümler ve rölöve çizimleri kadar uygulamada özgün taş, ahşap, tuğla işçiliği yapan usta bulmak da önemlidir. Eğirdir’de bu ustalıklara sahip kişiler maalesef günümüzde yoktur. Bu nedenle projelendirme aşamasından sonra, Isparta KUDEB önderliğinde taş, ahşap, tuğla ustaları alandaki restorasyon uygulamalarında bulundurulmalı, hatta gelecek restorasyonlar için eğitimler yapılmalıdır. Yapıların özgünlüğünü bozacak malzeme seçimlerinden kaçınılmalıdır.

Alandaki yapıların en büyük problemlerinden biri hatalı ek olup, yapıların taşıyıcı yapısı için risk oluşturmaktadır. Bu hatalı ekler restorasyon çalışmalarında kaldırılmalıdır. Tescilli olmayan yapıların onarımı da belediye tarafından yönlendirilerek yapılmalıdır. Avlulu yapılarda halen yatay ve düşey eklerin yapılma riski vardır. Gelecekte eklenmesi muhtemel ek yapılar için yaptırımlar uygulanmalıdır. Yapıların oturma alanı, taban sınırlarının kontrolü belediye tarafından yapılmalı ve ilgili kurul onayı alınmalıdır. Yapılmış onarımlar kadar, yapılacak onarımlar da risk taşımaktadır. Olası yanlış onarımlar ve restorasyon uygulamaları için mülk sahipleri ve kiracılar kültürel mirasın korunması konusunda bilinçlendirilmelidir. Bu konuda Fener – Balat’ta yapılan yenileme projeleri kapsamında hem Belediye hem de proje yürütücüleri aktif olarak çalışmıştır (Şişmanyazıcı ve Yıldız, 2010). Çok mirasçı olması bakımından mülkiyet sorunları olan yapı sahipleri ile

görülmelidir. Belediye ve Kültür Müdürlüğü önderliğinde teknik bir ekip yapıların restorasyon sonrası hallerine ilişkin, teşvik edici modellemeler ve animasyonlar hazırlanmasını sağlamalıdır. Bu modeller yapı sahiplerine sunulabilir. Restorasyon için anlaşma sağlanan ve uygulaması tamamlanan evlerin sahiplerine kente sağladıkları katkı için teşekkür plaketi verilebilir. Mülkiyet sorunu çözümünün çok güç olduğu yapılarda ise kamulaştırma işlemi yapılmalıdır.

Kullanım

Çalışma alanındaki kullanılmayan ya da kötü kullanılan yapıların, uzmanlar ve yapı sahiplerinin ortak görüşleri doğrultusunda yeniden işlevlendirme çözümleri yapılmalıdır. Yeni işlevlere bağlı ek mekanların olması durumunda yapılara yük bindirmeyecek hafif strüktürlü, şeffaf ekler restorasyon uzmanları tarafından projelendirilmelidir. Bu doğrultuda yapıların nasıl kullanılacağı konusunda rehberlik de yapılacaktır.

Tarihi yapıların inşaları kadar onarımları ve bakımları için de özgün ustalık gerekmektedir. Bunun için İstanbul KUDEB'in hazırlamış olduğu bakım- onarım rehberi gibi bir rehberin Eğirdir evleri özelinde hazırlanması kullanıcıların bakım-onarım konusunda izlemleri gereken yolu gösterecektir.

Eğirdir'de giderek azalan turizm potansiyeline karşın, otel ve pansiyonlar işlevini sürdürmektedir. Pansiyonlar özellikle yerli turistlere hizmet vermeye devam etmektedir. Eski yapılardan ziyade bu yapıları sıkıştıran yeni ve yüksek katlı turizm binaları vardır. Otel ve pansiyonların servis girişlerinin organizasyonlarında da sorunlar vardır. Turizm bu nedenle hem çevresel hem de yapısal bir risk faktörüdür. Geleneksel yapıların turizm işlevi ile kullanılması yakın zamanda başlamıştır. Eskiciler Konağı Nis Oteli bunun bir örneğidir. Islak hacimlerin eklenmesi ve yeni servis mekanlarına olan ihtiyaç bu yapılarda uzun vadede sorun yaratabilir. Ancak Nis Otel'de bu birimler nitelikli bir biçimde düzenlenmiştir. Kültür turizminin canlandırılması amacıyla geleneksel yapılar restore edilerek otel, pansiyon, restoran, müze gibi işlevler alabilir ve Eğirdir halkına istihdam sağlanabilir. Yapıların otel, pansiyon olarak kullanımında yeni mekanlar için modern hafif strüktürlü ekler verilmeli, bu alanlar için yer ve imar yok ise turizm işlevine izin verilmemelidir. Uygun ve boş parseller belediye tarafından alınarak otopark olarak düzenlemeli ve taşıtların yapılara çok fazla yaklaşmasının önüne geçilmelidir.

Kasıtlı zararlar

Yangın, kundaklama, kaçak kazı, Vandalizm gibi tehlikelere karşı öncelikle alanın güvenliği sağlanmalıdır. Kent içi kamera sistemi ile yapıların güvenliğinin takibi yapılmalıdır. Bu sistem olası bir terör, savaş vb. sabotaj durumlarına karşı önlem alınmasını sağlayacaktır. Yapılara kasıtlı zarar verenlerin cezalarında yaptırımlar uygulanabilir. Olası yangın riski içeren elektrik hattı vb. riskler ortadan kaldırılmalıdır.

Yangın riski kolay yanabilir malzemelerin sınırlandırılması ile engellenebilir. Cephede koruyucu malzeme kullanılmalıdır. Koruyucu malzeme olarak yangın geciktiriciler kullanılmaktadır ancak ahşap yapılar için yeterli performans gösterememektedir. Onarımlarda harcın yangın dayanımını artırmak amacıyla sıva içerisine uygun oranlarda perlit katılabilir (Özgünler, 1999; Akıncıtürk ve Aydın İpekçi, 2004; Bulut, 2007). Harcın içeriğindeki saman oranı azaltılırsa, yangının yayılması yavaşlatılabilir. Ancak bu durumda kerpicin ve harcın mukavemeti düşmektedir. Yangın anında camın patlama riskine karşı, yangına dayanıklı camlar, tercih edilebilir (Özgünler, 1999; Kılıç, 2003). Çatı arasının bölümlendirilmesi, restorasyon sırasında bütünleme yapılırken yangın bariyerinin uygulanması gibi tarihî yapının karakterini bozmayacak şekildeki uygulamaların yapılması ya da yangına dayanıklı ısı ve su yalıtım malzemesi uygulanması yangın riski için yapılabilecek önlemlerdendir (Haksever ve Yıldız, 1997; Perker ve Erbil, 2008). Doğalgaz tesisatına ait borular sıcak yerlerden geçmemelidir. Doğalgazla çalışan cihazlarda, belli bir sıcaklıkta devreye giren yangın emniyet ventili olmalıdır (Küçükçalı, 1998). Eskimiş elektrik tesisatının; tüm baca, duman boruları ve kanalların; ısıtma tesisatı, fırın ve ocağın rutin kontrolleri yapılmalıdır. Kundaklama girişimi için gerek mevzuatla gerekse yönetsel direktiflerle hükümler ortaya konulmalıdır (Pehlivan, 2017).

5.3. Kurumsal Kaynaklı Risk Yönetimi Önerileri

Belediye, koruma kurulu ve bakanlık gibi yetkili kurumların bazı karar ve uygulamaları kültür varlıkları için risk oluşturmaktadır. İmar çalışmaları, trafik, politik, ekonomik, koruma kurulu kararları kurumsal kaynaklı risklerin alt başlıklarıdır.

İmar çalışmaları

Özellikle belediye tarafından ihale yoluyla hazırlatılan imar planlarındaki hatalı kararların uygulanması sorunlara yol açmıştır. Özellikle Kubbeli ve Demirkapı Mahallelerinde göle paralel uzanan yol kenarındaki parsellerde yüksek katlı yapılaşma, geleneksel yapıların manzarasını kapatan inşa izinleri ve bu alanların ticari yoğunlukla iç taraftaki geleneksel dokuyu sıkıştırdığı görülmektedir. Mülkiyet hakları nedeniyle bu yapıların kaldırılabilmesi ancak ekonomik ömürlerinin tamamlanabilmeleri ile mümkündür. Bu ve buna benzer yapıların çevreye uyumlu hale getirilerek düzeltilmelerinin yapılabilmesi için imar planı revize edilmelidir. Kat yükseklikleri ve yapı genişlikleri içinde bulunduğu dokuya uyumlu hale getirilmelidir. Geleneksel doku silüetini bozan, geleneksel yapıların mimari özelliklerine ve kullanımına zarar veren yapılar yıkılmalıdır. Geleneksel yapıya çok yakın elektrik hattı verilmesi yapılarda yangın riski yaratmaktadır. Trafo, elektrik direkleri ve yapılara eklenmiş elektrik aksamaları kaldırılmalıdır.

Onarımı yapılmamış, boş ve terk edilmiş geleneksel binaların sahiplerine belediye tarafından acilen onarılması, onarılamaması durumunda ise yıkılacağı yönünde uyarılar yapılmakta ancak, genellikle yapı sahiplerinin de desteklenmesi sonucunda belediye tarafından yapıların yıkım kararı çıkarılmaktadır. Belediyenin de halk gibi kentin kültürel mirasının korunması için bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Kültür Bakanlığı, üniversite gibi bilimsel kurumlarca yerel yönetime Eğirdir'in daha iyi konuma gelebileceğini gösteren, teşvik edici projeler sunulmalıdır.

Eğirdir'de pek çok kültür varlığı yıkılmıştır. Eğirdir Cumhuriyet İlkokulu, Hamam Mahallesi'ndeki Büyük Hamam, Yeşilada Kilisesi yanında yer alan küçük kilise ve birçok geleneksel Eğirdir Evi yıkılmıştır. Yıkılan yapıların belgelenmemiş olması nedeniyle rekonstrüksiyonları da yapılamamaktadır. Her türlü yok olma riskine karşı korunması gerekli yapı ve dokuların ölçüm ve çizimleri yapılarak arşivlenmelidir. Yine politik nedenlerle (rant vb.) bazı belediyeler koruma alanlarına müdahale etmektedir. Örneğin Eğirdir Kalesi yakınında yer alan sıra dükkanlar yıkılmış yerine büyük bir ticari merkezin inşaatı başlatılmıştır. Kalenin silüetini olumsuz etkileyecek bu inşaat acilen durdurulmalıdır. Gelecekte de kent silüetini olumsuz etkileyecek yeni yapılaşmanın önüne geçilmesi için Isparta İl Özel İdaresi KUDEB'e bağlı bilimsel niteliği olan bir birim kurulmalıdır. Ancak

bu birim, bakanlıkça takip edilecek bir merkez olmalı ve belediyelerin değişiminden etkilenmemelidir.

Trafik

Araç yoğunluğu olan, yol genişliğinin dar olduğu, tarihi yapılara zarar verdiği gözlemlenen yolların yayalaştırılması gereklidir. Belediye tarafından belli sokaklar trafiğe kapatmalı, ancak servis girişi vb. araç girişinin zorunlu olması halinde bu sokaklara akşam belli saatlerden sonra kontrollü giriş sağlanmalıdır. Otopark yetersizliği de bir imar planı sorunu olup, ilçe­deki boş alanlarda yeraltı otoparkları düzenlenmeli ya da yeni yapılacak yapılarda ve düzenlenecek alanlarda yeraltı otoparkları tasarlanmalıdır. Bu çözüm, sokakların ve tanımsız boş alanların otopark kullanımını engelleyerek gürültü ve görsel kirliliğini kaldıracaktır.

Ekonomik

İnsan kaynaklı riskler arasında olan ödenek yetersizliği (ekonomik nedenler) riski aynı zamanda kurumsal kaynaklı bir risk olup, bakanlık ya da belediye tarafından ödenek sağlanmadığı takdirde farklı çözümler getirilmelidir. Bu yapıların bazıları birkaç yıl daha ödenek bekleyebilecek strüktürel duruma sahip değildir.

Kurul kararları

Koruma kurulu tarafından 1980’li yılların başında yapılan tespit ve tescil işlemleri incelendiğinde halen tescil edilmesi gerekli nitelikli geleneksel yapıların olduğu gözlemlenmiştir. Bu yapılar ve kentsel koruma sınırları hakkında acilen bir rapor hazırlanarak kurula sunulmalıdır. Ayrıca tescilli yapıların bir kısmında yapı sahipleri tarafından kapsamlı onarım yapılamaması ciddi bozulmalara yol açmıştır. Belediyeye yazı yazarak çatı vb. bölümlerin onarımına izin verilse de uzun süren kurul süreci, kapsamlı onarımlar için bütçe yetersizliği ve ödeneklerin çıkmaması nedenleriyle yapılar harap hale gelerek zamanla yıkılmaktadır. Bu gibi durumlar yapıların tescilli olmaması kadar, tescilli olmalarının da yapılar için bir risk olduğunu, ödenek sağlanamadığı takdirde tescilin yapılara zarar verebileceği durumu düşünölmelidir.

5.4. Sosyal Kaynaklı Risk Yönetimi Önerileri

Çalışma alanında yapıların korunmasını tehdit eden sosyal kaynaklı riskler, göç ve somut olmayan kültürel mirasın kaybıdır.

Göçler

Göçler ile meydana gelen kullanım farklılıkları mekanların, mimari elemanların değişimine neden olmaktadır. Mübadele öncesinde Rumlar tarafından kullanılan yapıların bazılarında mübadele sonrası gelen muhacirler tarafından gusülhaneler eklenmiştir. Rumların dini inançları amacıyla aktif olarak kullandığı nişler şerbetlik olarak değiştirilmiştir. Bu değişimler birer dönem eki olarak görülse de yörede az sayıda olan Rum evinin mimari özelliğine dair bilgi toplanmasına engel olmaktadır. Rum evlerinin mübadele öncesine dair restitüsyon çalışmaları yapılmalıdır. Bu çalışmalarda, göç eden Rumların torunlarına ulaşılmaya çalışarak arşiv fotoğraflarının varlığı sorulmalıdır.

Çalışma alanında bazı geleneksel yapıların yabancı ya da yerli göçmenler tarafından kullanıldığı gözlemlenmiştir. Kiraların ucuz olması bunda etkili olmuştur. Yapılar kiraya verildikten sonra kullanımlara müdahale edilemez. Ancak en azından kiralama şeklinin kontrolü yapılabilir. Yapılar oda / kişi yoğunluğu gözetilerek çok kalabalık ailelere kiraya verilmemeli, yapı sahiplerini de daha fazla kira alma kaygısı ile odaların ya da katların ayrı ayrı kiraya vermesinin önüne geçilmelidir. Kat ve plan bölünmelerine izin verilmemelidir. Böylece yapıların hem özgün kullanımına yakın bir kullanım sağlanacak, hem de daha fazla dinamik yükün yapıya eklenmesinin önüne geçilecektir. Hem yapı sahiplerine hem de kiracılara kültürel mirasın korunması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

SOKÜM – Somut Olmayan Kültür Miras'ın kaybı

Çalışma alanında mekânsal kullanımı ve yapıların ruhunu etkileyen geleneksel el sanatları, ustalıklar, eşyalar ve ritüellerin sürekliliği için yapıların restorasyonu sırasında somut olmayan kültürel mirasa yönelik de tespit çalışmaları yapılmalıdır. Düğün, hamam, pazar geleneklerinin devam ettirilmesi için özel toplumsal çalışmalar yapılmalıdır. Günümüzde atıl durumda olan bazı anıtsal yapılar (Yeşilada Hamamı gibi) bunun için kullanılabilir. Halıcılık için özel eğitimler verilerek halkın bu konuda kalkınması için ekonomik destek

verilebilir. Ayrıca geleneksel ustalığa sahip yaşayan insan hazineleri de kayıt altına alınmalıdır. Çalışma alanında bu ustaların çalıştığı yapılar olmasa da demircilik, marangozluk yapan eski ustaların olduğu bilinmektedir. Ustalık sanatlarının ya da meslek dallarının sürdürülebilirliğinin sağlanması, kentin özgünlüğünün korunması için önemli bir noktadır.

5.5. Çevresel Kaynaklı Risk Yönetimi Öneriler

Geleneksel doku ile yükseklik, kütle ve cephe bakımlarından uyumsuz yeni yapılar, doku bütünlüğünü bozmaktadır. Bu yapılar için yeni yapılaşma kriterleri oluşturularak, bir tasarım rehberi yazılmalı ve yeni inşalarda bu rehber ilkeleri belediye tarafından uygulanmalıdır.

Modern yaşamın parçaları olan telefon, televizyon ve havalandırma sistemlerinin kullanımı kaçınılmazdır. Bu sistemlere ait teçhizatların kullanımı ise yapılarda görsel kirlilik oluşturmaktadır. Hatta klimalar sıcak hava vererek de ayrıca bozulmalara neden olmaktadır. Hem yeni hem de eski yapılarda görülen klima, anten gibi teçhizatlar yeni yapılarda geleneksel yapıların görünümü bozmayacak cephelere konumlandırılmalı geleneksel yapılarda ise mümkün mertebe beden duvarlarına özellikle ahşap duvarlara eklenmemeli ya da gizlenmelidir.

Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar, yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar ile yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanların varlığı aynı zamanda kurumsal kaynaklı birer risk olup belediye tarafından revize edilmelidir. Bu sorunlara ilişkin çözümler kurumsal kaynaklı riskler başlığında anlatılmıştır.

Bakımsız bahçeler yapıların çevresini kapsaması açısından çevresel kaynaklı bir risk olsa da zaman içerisinde bitkilenme, kötü kullanım kaynaklı yapısal risklere de neden olmaktadır. Bu nedenle yapıların restorasyonları kadar, bahçelerin de tanzimi yapılmalıdır. İlçeye özgü bahçe bitkileri ile peyzaj düzenlemeleri ile örnek uygulamalar üzerinden halk bilinçlendirilmelidir. Yapıların restorasyonu kadar peyzaj düzenlemeleri de Eğirdir'in geleneksel dokusunun tanıtımı ve pazarlanması için önemlidir.

Geleneksel dokuyu tanımlayan önemli bir bileşen olan konum tipolojilerinin korunması bağlamında yol – bahçe – yapı ilişkilerinde önemli bir eleman olan özgün bahçe duvarlarının

korunması, yok olanların ise rölöve –restitüsyon ve restorasyon, çevre düzenleme ve peyzaj projesi doğrultusunda tamamlama ve rekonstrüksiyonları yapılmalıdır.

Tanımsız boş alanlar, inşaat alanı yerine, rekreasyon alanı olarak düzenlenmelidir. Bu alanlar otopark ihtiyaç olan noktalarda otopark alanı yapılabilir. Tanımsız boş ya da atık madde biriken alanlar görsel kirlilik, koku kirliliği ve güvenlik sorunları bakımından dokuda problem yaratan alanlardır. Bu alanların, belediye tarafından rehabilitasyonu yapılmalıdır. Alanda atık sistemi kurularak çevresel sürdürülebilirlik de sağlanmalıdır.

Niteliksiz ve onarılamayacak şekilde harap yapılar yıkılarak kentsel dönüşüm kapsamında yenilenebilir ya da boş bırakılarak kentin nefes aldığı noktalar olarak düzenlenebilir. Ancak harap yapılar onarım ile özgün ve sağlam bir hal alabilir durumda ise, yapı sahiplerine bütçe desteği sağlanarak onarımları teşvik edilmelidir. Çalışma alanında, özellikle Yeşilada Mahallesi’nde harap yapılar vardır. Bu yapıların büyük bir kısmı rekonstrüksiyon bilgisi de sağlayamayacak durumdadır ve çevre kirliliği yaratmaktadır. Bu nedenle bu yapılar müze denetiminde kaldırılmalıdır. Sadece hamam ve kale kalıntıları korunabilir.

Hava kirliliğinin önüne geçilmelidir. Eğirdir’deki hava kirliliğine neden olan en önemli neden binalarda kullanılan katı yakıt türüdür. Doğalgazın kullanımı hava kirliliğinin büyük oranda azalmasını sağlayacaktır. İlçede doğalgazın kullanımının sağlanacağı belediye tarafından belirtilmişse de halen doğalgaza geçiş gerçekleşmemiştir. Yoğun araç trafiğinin olduğu yollarda, yoğunluğu azaltmak bir çözüm olarak düşünülebilir. Ancak şehirlerarası yolun çalışma alanının ortasından geçtiği düşünülürse, bu çözümün sağlanmasının pek mümkün olmayacağı düşünülmektedir. Bölgesel ölçekte Isparta – Konya yoluna alternatif yolların verilmesi, Eğirdir’in yoğun trafiğinin azaltılmasına faydalı olabilir.

Yapıya anayoldan ulaşım sorunu ve yolların asfalt ya da beton parke kaplı olması çevresel kaynaklı olduğu kadar kurumsal kaynaklı birer risk olup, belediye tarafından düzeltilmelidir. Asfalt ve beton parke kaplı sokaklar özgün Arnavut kaldırım taşı ile kaplanmalıdır. Hafif eğimli kanallar ve kanalizasyon sistemi de yollar ile birlikte revize edilmelidir. Yapılara ulaşım sorunu, yer yer dokuda görülen geleneksel merdivenler nedeniyle ise, bu merdivenler dokunun özgün parçaları olduğu için korunmalıdır. Ancak farklı noktalardan alternatif yollar ile bu yapılara ulaşım sağlanmaya çalışılmalıdır. Yapının parsel içerisinde kalıp, yol verilmediği durumlar için ise yapılara ulaşmayı sağlayan yol çalışması yapılmalıdır.

5.6. Risk Yönetimi ve Organizasyonu Önerisi

Çalışmada Kurum, Çevre ve Sosyal Kaynaklı riskler; kötü hava koşulları, rutubet, zemin özellikleri ve bitkilenmeye bağlı Doğal Kaynaklı riskleri; inşa/onarımlar ve kullanıma bağlı İnsan Kaynaklı riskler uzun süreli riskler olup, paydaşları başta kullanıcılar (halk) olmak üzere, belediye, valilik, bakanlık, Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu, üniversite, meslek odaları, fon sağlayıcılarıdır. Deprem, sel, heyelan, kaya düşmesi gibi afetlere bağlı Doğal Kaynaklı riskler ile yangın, kaçak kazı, Vandalizm gibi kasıtlı zararları kapsayan İnsan Kaynaklı riskler acil durum müdahale programı kapsamına girmekte ve risk yönetimi ve organizasyonunda birincil paydaş olarak AFAD, İtfaiye ile Emniyet Müdürlüğü' nün aktif rol alması gerekmektedir. ÇEKÜL, KÜMİD, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği, TEMA, Tarihi Kentler Birliği, TAÇ Vakfı, Türkiye Çevre Vakfı gibi sivil toplum kuruluşları takip sistemindeki paydaşlar arasında görevlendirilmelilerdir. Ancak bölgede bu sivil toplum kuruluşlarının hiç biri aktif değildir.

Risk yönetiminde en önemli nokta geleneksel yapılarda oluşabilecek ya da mevcut risklere anlık ya da uzun süreli müdahale edebilecek paydaşların net olarak belirlenmesidir. Bu paydaşların bir bölümü müdahale eden paydaşlarken, bir bölümü kontrol mekanizması olan denetim mercileridir. Her bir paydaş aşağıdaki yönetim tablosuna eklenmiştir (Çizelge 5.1).

Anlık takip edilmesi gereken doğal risklerin yönetimi için AFAD ve İl Emniyet Müdürlüğü, anlık takip edilmesi gereken risklerin yönetimi için ise Müze Müdürlüğü, Belediye ve Emniyet Müdürlüğü görevlendirilmelidir. Risk teşkil eden yapı / alanın konumuna bağlı olarak Jandarma da takip sistemine dahil edilmelidir. Belediyenin yapmış olduğu icar çalışmalarından kaynaklanan riskler nedeniyle Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü de bu yönetim planında yer almalıdır (Çizelge 5.1).

Çizelge 5.1. Risk yönetimi tablosu

Risk Kaynağı	Risk Faktörü	Risk Türü	Takip ve Denetim Zamanlaması	Paydaşlar
YAPISAL RİSKLER	İklim / Afetler / Topoğrafik Durum	Deprem	ANLIK + UZUN SÜRELİ	- Kullanıcılar - İtfaiye Müdürlüğü - AFAD - Isparta İl Emniyet Müdürlüğü - Jandarma Komutanlığı
DOĞAL KAYNAKLI RİSKLER (DK)		Sel - Su basması		
		Heyelan / Toprak kayması		
		Kaya düşmesi		

Çizelge 5.1. (devam) Risk yönetimi tablosu

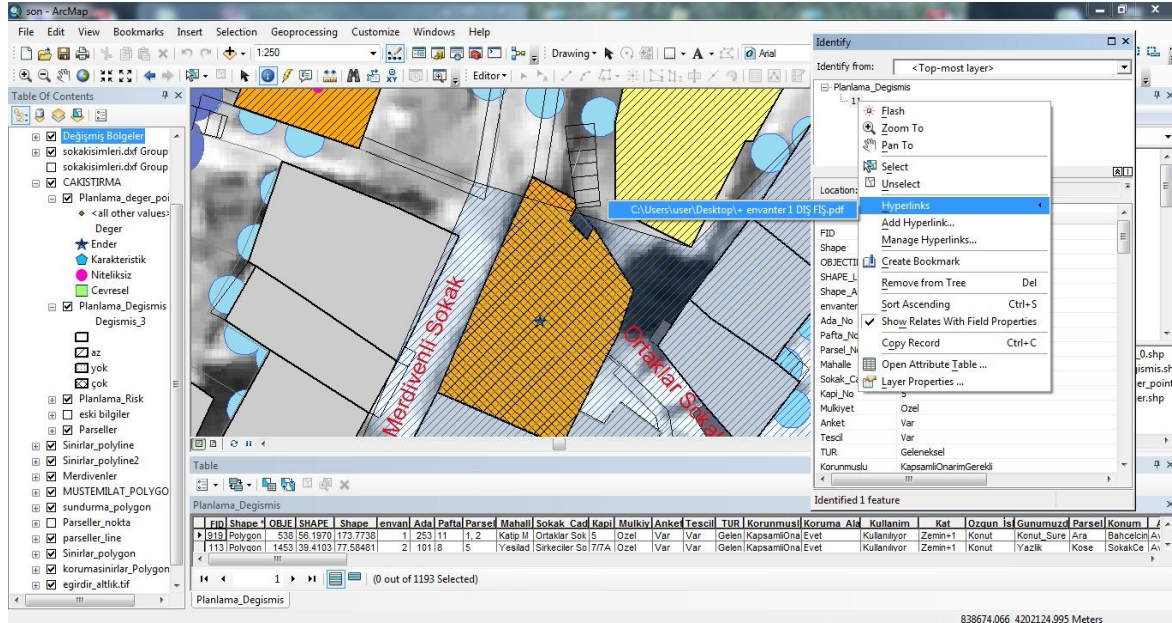
Risk Kaynağı		Risk Faktörü	Risk Türü	Takip ve Denetim Zamanlaması	Paydaşlar
YAPISAL RİSKLER	DOĞAL KAYNAKLI RİSKLER	İklim / Afetler / Topoğrafik Durum	Kötü hava koşulları	UZUN SÜRELİ	- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi
			Rutubet		
			Zemin Özellikleri		
			Bitkilenme		
			Topografya		
	İNSAN KAYNAKLI RİSKLER (İK)	İnşa / Onarımlar	Strüktür tasarımındaki hatalar	UZUN SÜRELİ	- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi - A.K.V.K.K. - Rölöve Anıtlar Müdürlüğü
			Kötü işçilik ve detay kullanımı		
			Hatalı Malzeme Kullanımı		
			Hatalı Ek		
			Yanlış Onarım		
		Kullanım	Kötü Kullanım		- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi - Isparta İl Turizm Müdürlüğü
			Terk / Boş bırakma		
			Bakımsızlık		
			Yanlış otopark (trafik)		
			Turizm		
	YAPISAL RİSKLER	Kasıtlı Zararlar	Yangın - Kundaklama	ANLIK	- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi - A.K.V.K.K. - Isparta Müze Müdürlüğü - Isparta İl Emniyet Müdürlüğü - Jandarma Komutanlığı
			Kaçak kazı		
			Vandalizm		
		KURUMSAL KAYNAKLI RİSKLER (KK)	Yüksek katlı yapılaşma izni	UZUN SÜRELİ	- Eğirdir Belediyesi - Isparta Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
			G.Y. manzarasını kapatacak inşa izni		
			G.Y. yakın elektrik hattı verilmesi		
			Belediye tarafından yıkım kararı		
			Yolu araç kullanımına açmak		
		Trafik	Yapıya çok yakın araç ulaşımı		
			Araç yoğunluğu		
		Politik			
		Ekonomik	Ödenek verilmemesi		- Kültür ve Turizm Bakanlığı
		Koruma Kurulu Kararları	Yapının tescillenmesi		- Kültür ve Turizm Bakanlığı - A.K.V.K.K
			Yapının tescillenmemesi		
			G.Y. yakın ya da bitişik inşasının izni		
	SOSYAL KAYNAKLI RİSKLER (SK)	Göç / Mübadele	Mübadele sonrası değişim	UZUN SÜRELİ	- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi - Isparta İl Turizm Müdürlüğü - Isparta Müze Müdürlüğü - STK'lar
			Yabancı göçler		
			Yerli göçler		
		SOKÜM Kaybı	Yaşayan İnsan Hazinesinin Kaybolması		
			Geleneksel bir ustahğın yok olması		
			Geleneksel bir ritüelin yok olması		

Çizelge 5.1. (devam) Risk yönetimi tablosu

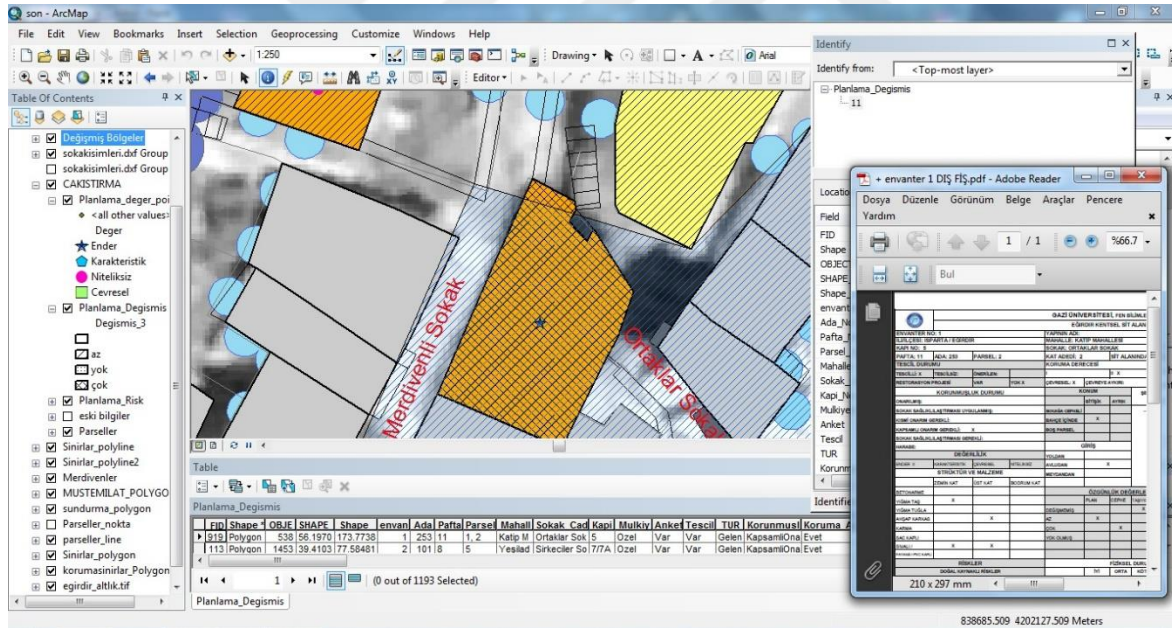
Risk Kaynağı	Risk Faktörü	Risk Türü	Takip ve Denetim Zamanlaması	Paydaşlar
ÇEVRESEL KAYNAKLI RİSKLER (ÇK)	Çevresel Koruma Sorunları	Geleneksel dokuya aykırı yeni yapılar		- Eğirdir Belediyesi - A.K.V.K.K - Isparta Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
		Geleneksel dokuya aykırı anten, klima vs.		
		Yeni imar planına göre yapıların yoğunlaştığı, iç bölgeleri sıkıştıran alanlar		
		Yeni imar planının getirdiği ticaret önerisinin etkilediği alanlar		
		Bakımsız bahçeler		- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi - A.K.V.K.K
		Tanımsız boş alan		
		Atık madde biriken alanlar		
		Niteliksiz yapılar (harap ve bakımsız yapılar)		
		Hava Kirliliği		- Isparta Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
		Yapıya anayoldan ulaşım sorunu		- Kullanıcılar - Eğirdir Belediyesi
		Asfalt ve beton parke yollar		

Tabloda belirlenen paydaşlar alanın takip sistemi için kullanılan ortak bir ağ üzerinden ArcMAP yazılımı ile yapılara anlık ve uzun süreli müdahale için ulaşabilir. Bu yazılıma hasar tespit belgeleri, yapılan müdahaleler eklenebilir. ICOMOS Haiti 2010 depremi araştırma grubu bunun için anlık müdahale belgeleri hazırlamıştır. Bu çalışma kapsamında da oluşturulan tespit fişleri de müdahale uygulamalarında kullanılabilir.

Bu tip bir anlık müdahale için hazırlanan hasar tespit belgeleri ile CBS'ye bağlantı verilebilir. ArcMAP üzerinden Hyperlink kullanarak yapılara ait anlık durumları paylaşılabilir. Ayrıca ilgili riskler için ilgili kurum ve kuruluşlara ait web bağlantıları eklenmiştir. Bu sayede alanda olası bir afet durumu için kontrol ve müdahale sistemi oluşacaktır. Bu tez kapsamında önerilen Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli'nde de bu paylaşım yapılabilir. Bütün yapılara özel hazırlanan tespit fişleri CBS ile koordineli çalışmaktadır (Resim 5.1, 5.2).

Resim 5.1. Kültürel mirasa ilişkin açıklayıcı bilgileri içeren .pdf formatındaki hyperlink örneği

Resim 5.2. Kültürel mirasa ilişkin açıklayıcı bilgileri içeren .pdf formatındaki hyperlink örneği

5.7. Koruma Kararları

Alandaki yapılar ve parseller için risk yönetimi dışında koruma kararları da alınmıştır. Bu kararlara göre yapıların korunması, düzeltilmesi, rekonstrüksiyonu, konservasyonu ya da tamamen yıkılarak alanın boş bırakılması gibi kararlar alınmıştır (EK-16. Genel

Değerlendirme Tablosu; EK-19. Koruma Kararları, EK-20. Değişmişlik – Risk Değerlendirmesi – Müdahale Kararları).

Yapılara yönelik kararlar

a. Korunacak yapılar

- *Anıtsal yapılar:* restorasyon projesi yapılarak korunması gerekli yapılardır. Bu yapıların çevre düzenleme projesi, peyzaj, altyapı ve kent mobilyaları ile uyumlu yeni işlev tanımlamaları ile çevreleri ile bütünleşmeleri sağlanacaktır. Alanda korunması gerekli 14 adet anıtsal yapı vardır.
- *Geleneksel nitelikli çevresel değerli sivil mimarlık örnekleri:* gabarileri, cephe organizasyonu ve elemanlarındaki uyum açısından geleneksel çevreye katkılı yapılardır. Bu yapıların, kat yükseklikleri, kütle, konum, gabarisi değişmeyecek ve özgün cephe özellikleri ve malzemesi korunacaktır. Cephe rölöve ve restorasyonu ile tüm iç mekanları içeren fotoğraf albümü hazırlanarak ilgili kurum ve kuruluştan onaylanarak planda yeni iç düzenlemeler yeni malzeme ve teknoloji kullanımı yapılabilecek, cephede değişiklik yapılmayacak yapılardır. Alanda 91 yapı korunması gerekli çevresel değerli sivil mimarlık örneğidir.
- *Ender ve karakteristik nitelikte yapılar:* restorasyon projesi yapılarak korunması gerekli geleneksel özellik gösteren yapılardır. Yapısal özellikleri, özgün malzemeleri, renk ve dokusu, plan, cephe özellikleri ile oranları, gabarileri ve mimari elemanları ile korunacak, niteliksiz ve uyumsuz eklentilerden arındırılacaktır. Bu yapılarda uygulama, kurul onaylı restorasyon projelerine göre yapılacaktır. Alanda korunması gerekli ender ya da karakteristik özellikli 135 yapı vardır.
- *Geleneksel dokuya uyumlu korunacak yeni yapı:* yeni yapılmış olmalarına karşın gabarileri ve cephe öğeleri ile çevreye olumlu katkıları olan yeni yapılardır. Gabarileri ile cephe özellikleri korunacak, yenilenmeleri durumunda bu özelliklerin sürdürülmesi koşulu gözetilecektir. Çevreye uyumlu biçimde yenilenmelerine izin verilir. Parsel içinde mevcut yapının konumu, dolu – boş oranları, yapı düzeni, gabarisi yenilenme durumunda aynen sürdürülür. Tüm sokak cephesinde uyum koşulu aranacaktır. Çevreye uyumlu ölçü ve oranlara uyulacaktır. Bu esaslara göre sokak açılımı cephe düzenleme projeleri

hazırlanarak ilgili kurulun uygun görüşü alınacaktır. Alanda dokuya uyumlu korunması gerekli 15 adet yeni yapı vardır.

- b. *Düzeltililecek yapılar:* sokak silüetlerini olumsuz etkileyen, çevreye aykırı yapıların plan, cephe genişliği, cephe dolu – boş oranları, pencere boyutları, cephe kaplamaları, renkler düzeltilerek geleneksel dokuya uyumlu hale getirilmesi gereken yapılardır. Alandaki yeni yapıların 926'sının düzeltilerek dokuya uygun hale getirilmesi gerekmektedir.
- c. *Rölövesi alınarak, yıkılıp rekonstrüksiyon yapılacak geleneksel yapılar:* rölövesi alınabilecek ve çok riskli durumda olan, rölövesinin alınması şartıyla yıkılarak yeniden yapımı (rekonstrüksiyon) gereken yapılardır. Rekonstrüksiyon kararı uygulamada alınması gereken bir karar olup, çok iyi belgeleme ve nedenler sunulularak yapılabilir. Bu nedenle rekonstrüksiyonu alınabilecek yapıların da korunması gerekli çevresel birer değer olduğu düşünülmüş ve aynı sınıfta ele alınmıştır.
- d. *Rölövesi alınarak, yıkılıp yerine yeni bina yapılacak niteliksiz yapılar:* kent için anlam ifade etmeyen, niteliksiz yapılardır. Bu alanlara mülkiyet durumuna göre yeni yapı yapma kararı verilecektir. Yıkım sırasında değerli mimari elemanlar saklanarak müzede sergilenebilir. Denetim altında, yerinde koruma veya müze denetiminde yıkım ve değerli elemanlar çıktığında koruma altına alınacaktır. Çalışma alanında bu kapsamda ele alınacak bir yapı yoktur.
- e. *Rölövesi alınamayan, çevre için sorunlu, yıkılması gerekli harap yapılar* (bu alanlar boş bırakılacak): rölövesi alınamayacak durumda olan, çok riskli, yıkılması gerekli harap yapılardır. Bu yapılara ait alanlar kamusal alana dahil edilerek rekreatif amaçlı kullanılacak ya da boş bırakılacaktır. Alanda rölövesi alınamayan ve çevre için sorun teşkil eden 9 adet yapı vardır. Bu yapılar yıkıldıktan sonra bulundukları parseller rekreasyon alanı olarak düzenlenmelidir.
- f. *Konservasyon yapılacak arkeolojik - harap yapılar:* bilimsel çalışma yapılması gerekli alanlar olup, bir üst örtü ile konservasyonu sağlanacaktır. Ayrıca bu alanlara yönelik bilimsel çalışma için kazı evleri oluşturulmalıdır. Alanda konservasyon yapılarak bilimsel kazı yapılabilecek 3 adet harap yapı vardır (Envanter no. 233, 234, 237).

Alana yönelik kararlar

- a. *Yeni yapı yapılacak boş parseller:* mülkiyet durumu incelendiğinde kamusal alan olmayan ve yeni yapı yapılması uygun olan parsellerdir. Yeni yapılar, tarihi dokuya uygun boyut, ölçek ve dokuda yapılmalıdır. 44 parsel yeni yapı yapılabilir.
- b. *Sağlıklılaştırılarak kamusal alana dahil edilecek alanlar:* yoğun yapılaşmanın olduğu dokuda alanı ferahlatacak ve kamusal alana sağlıklılaştırılarak dahil edilebilecek parsellerdir. 279 parsel sağlıklılaştırılmalıdır.

Bu alanlardan başka *sahil bandında* olan ve imara uygun yapılmayan yapıların yıkılması gerekmektedir. Bazı yapılar herhangi bir ada parsel değil, dolgu yapılarak sonradan ortaya çıkarılan alanlara inşa edilmiştir. Hem strüktürel açıdan, hem de kentsel plan açısından birer risktir.

Yollara yönelik kararlar

- **Düzeltilecek yollar:** Özgün malzemesinden farklı malzeme ile kaplanan yollar, kazılarak özgün kot seviyesine getirilerek, özgün malzemesi ile kaplanacaktır. Bu yollar asfalt ve beton parke taşı döşeli yollardır. Sadece çevre yolu günümüz taşıtlarına yönelik asfalt kaplı olmak zorundadır. Yine günümüz konfor koşulları için ciddi bir alt yapı sistemi gereklidir. Yolların rehabilitasyonu sırasında alt yapı sistemleri boruları ve rögarlarının kurulması gerekmektedir.

Çevresel öğelere yönelik kararlar

- **Çeşmeler:** Alanda hem geleneksel, hem de yeni çeşmeler mevcuttur. Geleneksel çeşmelerin bir kısmı tespit fişi ile değerlendirmeye alınmıştır. Bu çeşmeler korunmalıdır. Ancak yeni çeşmeler kullanılmayan ve atıl durumda kalan noktalarda ise kaldırılmalıdır. Hem su tasarrufu sağlamak, hem de kötü görüntüyü engellemek amacıyla çeşme kaldırılarak, peyzaj düzeni yeniden yapılmalıdır.
- **Ağaçlar:** Anıt ağaçlar uygun mesafe bırakılarak korunmalıdır. Ağaçlık bölgelerde uzun ömürlü ağaçların, çay bahçesi vb. uygulamalar ile yok edilmemeleri için kayıt altına alınmalıdır.

- Mezarklıklar: Tescilli mezar taşlarının yer aldığı, koruma altındaki mezarlıklarda çevre düzenlemesi yapılmalıdır. Bitkilenme ve bakımsızlık nedeniyle atıl durumda kalan mezarlıkta temizlik yapılmalıdır.
- Kıyı bandı: Göl ile kentin arasında önemli bir Vista bandı oluşturan sahilde yapılaşmaya engel olunmalıdır. Kayıkçıların yer aldığı *liman* temizlenerek korunmalıdır. Bu bandda yer alan kayalar arasında atık madde alanı olarak kullanılan bölgeler temizlenmelidir. Park yasağı konulmalı, araçların bu banda yaklaşmasına engel olunmalıdır.

Koruma kararlarının belirlenmesinin ardından takip ve denetim safhası ele alınmalıdır. Eğırdır koruma alanı için öncelikle bir alan yönetimi, akabinde Koruma Amaçlı İmar Planı hazırlanmalıdır. Koruma Amaçlı İmar Planı'nın her yıl gözden geçirilmesi gerekmektedir. Alanda (çekirdek ve tampon bölge), tüm kültür varlıklarının, fiziki, sosyal ve ekonomik boyutlarıyla birlikte korunması sağlanmalı ve bu koruma, risk yönetim sistemi doğrultusunda anlık / uzun süreli takip edilmelidir. Dokunun ve yapıların hâlihazır uydu fotoğrafları CBS ile eş zamanlı güncellenmelidir. Ayrıca alanda yapılacak koruma çalışmaları kadar terk edilen yapıların kamulaştırılarak kente kazandırılmaları da önemlidir.

6. SONUÇ

Koruma Amaçlı İmar Planları sürekli revize edilse bile kentsel korumada yeterli olamamaktadır. Kentsel koruma alanları makro ölçekten mikro ölçeğe kadar hızla yok olmaktadır. Bu yok oluşu durdurmak için, koruma sorunlarının kaynaklarının belirlenmesi, sürdürülebilirliklerinin engellenmesine ve kültürel varlıkların bozulmasına neden olmuş, neden olan ve neden olacak risklerin bir arada analiz edilmesi, değerlendirilmesi ve risk yönetim modellerinin oluşturulması gerekmektedir. Koruma alanlarında risk yönetim modeli oluşturulabilmesi için; veri sağlanması, veri analizi ve çıktıların elde edilmesinde kullanılacak programların belirlenmesi ve ileriye yönelik denetim takip sistemlerinin kurulması gerekir. Tezde de, bahsi geçen sorunlar üzerinde durularak risk analizi, değerlendirmesi ve azaltımı veya çözümünde kullanılabilecek bir yöntem araştırması yapılmıştır. Konu ile ilgili yapılan kaynak araştırması neticesinde, risk yönetimi konulu çalışmalarda; sadece afet, sadece sosyal ya da sadece belgelemeye yönelik çalışmalar yapılmış olduğu belirlenmiş, kentsel koruma alanları ile ilgili tüm sorunları birlikte ele alarak çözüm üretmiş olan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Konunun bütüncül ele alınmamış olması kentsel koruma alanlarının sürdürülebilir korunmasında bir problem olarak belirlenmiş ve tezde, diğer çalışmalardan farklı olarak çok yönlü, bütüncül bir risk yönetim modeli elde edilebilmesi için araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda tezde; Doğal, İnsan, Kurumsal, Sosyal ve Çevresel olmak üzere beş risk kaynağı bağlamında ortaya çıkan risklerin tespiti ve değerlendirilmesi ile bütüncül bir “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)” önerilmiştir. Önerilen yöntem, Eğirdir İlçesi Kentsel Koruma Alanı’nda uygulanmıştır.

Çalışmada “kentsel koruma alanlarını tehdit eden risklere yönelik bütüncül bir yönetim modelinin oluşturulup oluşturulamayacağı” araştırma sorusuna cevap aranarak “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM) geliştirilmiş ve geliştirilen modelin Eğirdir İlçesi’nde denenmesi ile bütüncül bir yönetim modelinin uygulanabilir olduğu cevabına ulaşılmıştır. Tez çalışmasının ilk bölümünde bahsedilen sınırlılıklara rağmen Eğirdir kentsel koruma alanında veri tabanı oluşturulabilmiştir. Ancak bu sınırlılıklar nedeniyle, çalışma sürecine ait zaman yönetiminin de ayrıca ele alınması gerektiği anlaşılmıştır.

Eğirdir İlçe merkezinde bulunan geleneksel konutların, anıtsal yapıların, hatta yeni yapıların ve parsellerin yer aldığı çalışma alanında yerinde tespit, analiz ve değerlendirme çalışmaları

yapılmıştır (Bölüm 4). Alanda 21'i anıtsal toplam 239 yapının mimari özellikleri incelenmiş, geleneksel konutların değişmişlik analizleri ve tipolojik çözümlemeleri yapılarak tipolojik sonuçlara ulaşılmıştır (Bölüm 4). Yapıların büyük bir kısmının boş olması, bakımsız kalmalarına neden olmuş ve bu değerli kültür miraslarının yok olma tehlikesini artırmıştır. Bu nedenle geleneksel ve anıtsal yapılara yönelik riskler tespit edilerek analiz edilmiş ve yapılar “az”, “orta” ve “çok” riskli yapı olarak sınıflandırılmıştır. Bu risk kategorizasyonuna göre ise risk bölgelemesi yapılmıştır (Bölüm 4). Ayrıca yapılar mimari değer açısından “ender”, “karakteristik”, “çevresel”, “niteliksiz” olarak sınıflandırılmıştır (Bölüm 4). Bu bağlamda ortaya çıkan 4 bölge için potansiyeller ve sorunlar da göz önünde bulundurularak, ayrı ayrı koruma ve risk yönetimi müdahaleleri önerilmiştir (Bölüm 5) .

Çalışmanın alan çalışması sırasında, yerinde yapılan tespit çalışması zorluklarının yanı sıra, yazılım kaynaklı veritabanı oluşturma güçlükleri de yaşanmıştır. Tezin ilk bölümünde yer alan sınırlılıklar bölümünde bahsedildiği gibi dokuya ait haritaların güncel olmaması, verilerin birbiri ile örtüşmemesi, yapıların sahiplerine ulaşılamaması gibi sorunlar çalışmanın sürecinin uzamasına neden olmuştur. Bu çalışmada sunulan Eğirdir Kentsel Koruma Alanı'na ait CBS veri tabanı ile ileride yapılabilecek kontrol sistemlerine yönelik bir altlık oluşturulması hedeflenmiştir. Bu nedenle bu çalışma; hem belgelenenin yapılmadığı bir alanda çalışma yapılmış olması, hem bu belgelenelerde çıkan verilerin dijital ortama aktarılmış olması, hem de dijital ortamdan birçok farklı yazılım ile bağlantılı olarak takip edilebilecek biçimde olması bakımından önem arz etmektedir. Ayrıca, Göller Bölgesi'ndeki tarihi yapıları tehdit eden risklerin analizi ve yönetimi üzerine yapılmış ilk çalışma olması da bu tezi önemli kılmaktadır.

Beşinci bölümde de sunulduğu gibi, risk yönetimi için sunulan takip sisteminde paydaşların her biri aslında birer omurgadır. Ancak her ne kadar “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)” bir takip ve denetim mekanizması oluştursa da AFAD, Eğirdir Belediyesi, Bakanlıklar ve Koruma Kurulu'nun koordineli çalışması olmadan sistemin düzgün işlemeyeceği öngörülmektedir. Bu nedenle sürecin bütününde hem uzun süreli hem de anlık takipte bu kurumlar bilgilendirilmelidir.

Tezin sonunda “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)”nin ve oluşturulan bu veri tabanının, Eğirdir kentsel koruma alanında yapılacak koruma çalışmaları için altlık oluşturarak koruma uygulamalarında kolaylık sağlayacağı, farklı kentsel koruma alanlarında

alışacak araştırmacı ve uygulamacılar için ise ilham kaynağı olabileceğı anlaşılmıştır. Bu tez ile korumanın salt yapıdan ibaret olmadığı, yapı – insan - çevrenin bir bütün olarak ele alınmasının ve her türlü risk kaynağının göz önünde bulundurulması gerektiğinin altı çizilmiş, sosyal verilerin de bu bütünün ayrılmaz bir parçası olduğı vurgulanmıştır. Sürdürülebilir koruma için bütüncül analiz, değerdendirme ve sentez çalışmalarının gerekli olduğı anlaşılmış ve tez kapsamında önerilen “Risk Analizi ve Azaltımı Yönetim Modeli (RAAYM)”nin kentsel koruma alanlarının sürdürülebilir korunmasında kullanılabilecek yararlı bir model olduğı anlaşılmıştır.

KAYNAKLAR

- Adalı, E. (2017). *Göller bölgesi*. İstanbul: Özkaracan Matbaacılık, 21-32.
- Ahunbay, Z. (2007). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları, 134-135.
- Akan A. E. ve Örmecioğlu H. T. (2012). Brüt beton yapıların kullanım ömrü ve onarım teknikleri. *Mimarlık*, 366, 62-67.
- Akbulut, T. (2011). '*Tasarım hatalarına bağlı deprem hasarları*', *afet risklerinin azaltılmasında tasarımın - tasarımcının rolü ile önemine ilişkin farkındalığın arttırılması*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Uluslararası Kentsel Çalışmalar Araştırma Merkezi ICUS Yayını, 12-17.
- Akcura, N. ve Üstüncök, O. (1978). *ODTÜ Mimarlık Fakültesi restorasyon bölümü çevre koruma çalışmaları 1966 - 1978 - Sergi kitabı*. Ankara: TMMOB Ankara Şubesi, 7-10.
- Akçın, H., Karakış, S., Marangoz, A. M. ve Şahin, H. (2005, 27-29 Nisan). *Obje tabanlı yapı bilgi sistemi ve örnek uygulama*. Ege Coğrafi Bilgi Sistemleri Çalıştayı, İzmir.
- Akıncıtürk, N. ve Aydın İpekçi, C. (2004). *Çelik taşıyıcı sistemlerde yangın yalıtımı ve alçı kullanımı*. II. Ulusal Yapı Malzemesi Kongresi ve Sergisi, İstanbul, 341-352.
- Akkaya, A. (1997). *Eğirdir'de kültür değişmesi*. Eskişehir: Etam Yayınevi, 26, 27.
- Alagöz, M. (2018). Sürdürülebilir kent bağlamında cittaslow yaklaşımı, eğirdir ilçesinin cittaslow kriterleri açısından incelenmesi, *Asia Minor Studies International Journal of Social Sciences*, 6(AGP Özel Sayısı), 111-117.
- Alparslan, E., Okyar, F. ve Yüce, H. (2006, 13-16 Eylül). *Kültürel mirasın korunmasında CBS'nin rolü*. 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, İstanbul.
- Antalya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu. (A.K.V.K.B.K.) arşivi (1970-2017), Antalya.
- Balaban, M. Ş. (2019). Marmara depremlerinin 20. yılında kentlerimiz doğal ve çevresel tehlikelere hazır mı? *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ankara Mimarlar Odası, Mimarlık Dergisi*, 409, 34-38.
- Bardakçı, N. M. (2008). *Eğirdir Zeyni Zaviyesi ve Şeyh Mehmet Çelebi Divanı (Hızırname)*. Isparta: Eğirdir Belediyesi, 9-13.
- Batty, M., Smith, A. H., Crooks, A., Milton R. and Smith, D. (2009). *New Developments in GIS for urban planning, centre for advanced spatial analysis*. London: University College London, 37-45.
- Belge, B. (2004). Çok katmanlı tarihi kent merkezlerinin yönetimi: Kentsel arkeoloji ve planlama. *Planlama Dergisi*, 2004(4), 48-56.

- Binan, C. (2001). *Türkiye'de anıtsal mimari mirasın restorasyonu ve özgünlüğünün korunması ile ilgili riskler*. Taç Vakfı'nın 25 Yılı Anı Kitabı: Türkiye'de Risk Altındaki Doğal ve Kültürel Miras, TAÇ Vakfı, İstanbul.
- Böcüzade, S. S. (1932). *Kuruluşundan bugüne kadar Isparta tarihi* (çev. S. Seren). Isparta: Serenler Yayını, 48-52.
- Bulut, Ü. (2007). *Perlitin puzolanik aktivitesi*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 124-126.
- Büyükdığan, İ. (2002). Kontrolsüz turizm ve planlama yetersizliğinin tarihi dokulara olumsuz etkisi: Eğirdir örneği. *TMMOB Ankara Mimarlar Odası, Mimarlık Dergisi*, 38(303), 57 – 63.
- Cevahir, E. (2020). SPSS ile nicel veri analizi rehberi. İstanbul: Kibele Yayınları, 6-12.
- Davis, I. (2003). *The effectiveness of current tools for the identification and synthesis of vulnerability and disaster risk*. Inter-American Development Bank and Universidad Nacional de Colombia – Sede Manizales Instituto de Estudios Ambientales (IDEA), Manizales.
- Dinçer, İ. (2012). Kültür mirasının korunmasında “risklere hazırlık” kavramının gelişimi. *Mimarlık*, (364), 12-17.
- Eğirdir Belediyesi. (2018). *Eğirdir belediyesi fotoğraf arşivi*. Isparta: Eğirdir Belediyesi.
- Eğirdir Belediyesi. (2018). Özel İdaresi tarafından Eğirdir (Isparta) Belediyesi İmar planı için ‘Jeolojik Etüt Raporu’. Jeolojik Etüt Raporu, *Isparta*, 44-49.
- Ekşi, E. (2004). *Kandilli sit alanının sayısal ortamda değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 110-119.
- Eraydın, Z. (2016). Kentsel markalaşma stratejilerinin kent belleği ve kent imgesi üzerine etkileri: Ankara örneği. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 19(7), 80-115.
- Ergin, Ö., Akçın, H., Karakış, S. ve Şahin, H. (2005, 28 Mart-1 Nisan). *Geleneksel Safranbolu mimarisinin kayıt altına alınmasına yönelik CBS uygulaması: Safranbis*. 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Erkan, A. (2010) *Afet yönetiminde risk azaltma ve Türkiye’de yaşanan sorunlar*. Devlet Planlama Teşkilatı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 46-54.
- Erkan, N. E., Güner, A. ve Demeter, K. (2007). *Afet risk yönetimi, risk azaltma ve yerel yönetimler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Dünya Bankası, 46-57.
- Esen, S. Y. (2014). *Risk assessment of archaeological heritage at territorial scale the case of Izmir metropolitan area*, Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 54-68.

- Gerrard, S. and Petts, J. (1998). *Isolation or integration? the relationship between risk assessment and risk management*. Cambridge: The Royal Society of Chemistry, UK, 9, 1-19.
- Göka, Şenol. (2001). *Seyahatnamelerde Eğirdir*. Tarihi Kültürel Ekonomik Yönleri İle Eğirdir 1. Eğirdir Sempozyumu. Eğirdir Belediyesi, Isparta, 367.
- Gökarslan, A. B. (2014). *Geleneksel Isparta hamamları ve tarihi Eğirdir Yeşilada Hamamı'nın koruma ve restorasyon kapsamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, 64-69.
- Gökarslan, A. B. (2018, 20 Temmuz). *Ebubekir Genç ile yapılan söyleşi*. Eğirdir Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü, Isparta.
- Gülersoy Zeren, N. and Uzer, E. (2005). *Disaster mitigation issues within urban planning*. Ankara: International Union of Architects Architects and Disasters, Chamber of Architects, 167-180.
- Gündoğdu, F. D. (2014). *Tarihi çevrelerde afet risk yönetimi için bir model önerisi*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 47-60.
- Gündoğdu, S. (2019). *21. yüzyıl dönümünde insan kaynaklı afetlerde toplu göçler ve geriye dönüş sürecinde tarihi çevreye yönelik risklerin yönetimi*. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 67-75.
- Haksever, A. ve Yıldız, T. (1997). *Tarihi yapılarda ve müzelerde yangın korunumu*. Türkiye İnşaat Mühendisliği 14. Teknik Kongresi, İzmir, 1005-1020.
- Hasekioğlu, N. ve Evren, M. (1952). *Konu. Mimarlık Güzel Sanatlar ve Şehircilik Dergisi*, IX(5-6), 17-25.
- Hester, R. E. ve Harrison, R. M. (1998). *Risk assessment and risk management*. Cambridge: The Royal Society of Chemistry, UK, 15-19.
- ICCROM, Disaster Risk Management of Cultural Heritage in Urban Areas training guide, (2013). *Research center for disaster mitigation of urban cultural heritage*. Ritsumeikan University (RitsDMUCH), Kyoto, Japan, 23-35.
- Isparta Valiliği. (1967). *Isparta 1996 il yıllığı*. Isparta: Isparta Valiliği Yayınları, 121.
- Isparta Valiliği. (1968). *Isparta 1967 il yıllığı*. Isparta: Isparta Valiliği Yayınları, 15-21.
- Isparta Valiliği. (2004). *Isparta 2003 il yıllığı*. Isparta: Isparta Valiliği Yayınları, 472.
- İnternet: 2010 Earthquake Mission Report, Project Manager: Norma Barbacci, World Monuments Fund / ICOMOS Project funded in part by Prince Claus Fund and FOKAL. URL: <https://www.wmf.org/sites/default/files/article/pdfs/WMF%20Haiti%20Mission%20Report.pdf>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: 6306 Sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliği. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=16849&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: AFAD Afete Uğramış Yerleşim Alanları Haritası, URL: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3504/xfiles/94-201406021514-afetler_tum_dagilim_renkli_2.pdf, Son Erişim Tarihi: 01.02.2019.

İnternet: AFAD Türkiye Heyelan Yoğunluk Haritası, URL: https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3506/xfiles/96-2014060215311-heyelan_yogunluk_a1_olceksiz.pdf, Son Erişim Tarihi: 02.03.2018.

İnternet: AFAD. (2019). Isparta Afad Afet Önleme Projeleri URL: <https://isparta.afad.gov.tr/isparta-afad-afet-onleme-projeleri>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: AFAD. Tarihsel Depremler. URL: <https://deprem.afad.gov.tr/tarihseldepremler>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: ΑΦΙΕΡΩΜΑ, (1997). KYPIAKH 16 MAPTIOY 1997 2-31, URL: <https://docplayer.gr/69999-A-fiepoma-2-31-afiepoma-kypiakh-16-maptioy-1997-poia-einai-i-pisidia-aprositi-kai-traheia-hora-epano-stin-oroseira-toy-tayroy-tis-m.html>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Boğaziçi Üniversitesi. (2018). Büyük depremler. URL: <http://www.koeri.boun.edu.tr/sismo/2/deprem-bilgileri/buyuk-depremler/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: E-Devlet. Türkiye Deprem Tehlike Haritaları. URL: <https://tdth.afad.gov.tr/TDTH>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Eğirdir Belediyesi Resmi. URL: <http://www.egirdir.bel.tr/icerik.aspx?iid=9>, Son Erişim Tarihi: 21.02.2018.

İnternet: Eğirdir Belediyesi. Eğirdir’de ‘Uyuyan Güzel’ Neresi? URL: <http://www.egirdir.bel.tr/icerik.aspx?iid=9>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Eğirdir Kaymakamlığı. Eğirdir’in Tarihi. URL: <http://www.egirdir.gov.tr/egirdirin-tarihi>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Eğirdir Kaymakamlığı. Resmi web sitesi. URL: <http://www.egirdir.gov.tr>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Heritage At Risk Register (2008). URL: <https://historicengland.org.uk/images-books/publications/intro-2008-heritage-at-risk-register/harregisterintroacc>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: ICCROM, Cultural Heritage and Risk Management Programı ile Disaster Mitigation for Cultural Heritage, Uluslararası Eğitim Kursu (International Training Course (ITC) on Disaster) URL: <http://www.iccrom.org/priority-areas/disaster-risk>, Son Erişim Tarihi: 01.12.2017.

İnternet: ICCROM. Disaster Risk Management of Cultural Heritage. URL: <https://www.iccrom.org/courses/disaster-risk-management-cultural-heritage-1>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: ICOMOS – ICORP Heritage and Risk Reports, URL: <https://www.icomos.org/risk/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Isparta İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD) Isparta Afet Önleme Projeleri, URL: <https://isparta.afad.gov.tr/isparta-afad-afet-onleme-projeleri>, Son Erişim Tarihi: 03.02.2018.

İnternet: Isparta Valiliği. (2012). Eğirir gezi rehberi. URL: <http://www.ispartakulturturizm.gov.tr/Eklenti/9172,egrdirrehbertrpdf.pdf?0>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği. URL: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5366.pdf>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Laborde, L. E. S. J. (1838). *Voyage de l'Asie Mineure par Alexandre de Laborde, (Küçük Asya (Anadolu) 'ya yolculuk), Becker, Hall, et L. de Laborde, rédigé et publié par Léon de Laborde.* Paris: Firmin Didot, 111. URL: <https://tr.travelogues.gr/collection.php?view=98>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. 1:2.000.000 Ölçekli Türkiye Fiziki Haritası. URL: <https://www.mta.gov.tr/v3.0/hizmetler/fiziki-haritalar>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü. Isparta. URL: https://www.mta.gov.tr/v3.0/sayfalar/hizmetler/doc/yenilenmis_diri_fay_haritalari/isparta.pdf, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Managing Disaster Risks For World Heritage, 2010, UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/document/104522>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü. 27.08.2015 tarihli Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından onaylanan “Antalya-Burdur-Isparta Planlama Bölgesi 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı. URL: <https://mpgm.csb.gov.tr/antalya-burdur-isparta-planlama-bolgesi-i-82219>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Risk Preparedness: A Management Manual For World Cultural Heritage, 1998, ICCROM. URL: https://www.iccrom.org/sites/default/files/ICCROM_17_RiskPreparedness_en.pdf, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Ritsumeikan University. Institute of Disaster Mitigation for Urban Cultural Heritage. URL: <http://www.r-dmuch.jp/en/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Şahin, D. (2015). AFAD, Afet Yönetimi ve Sel Risk Değerlendirmesi, URL: [http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozyumlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-\(d-%C5%9Fahin\).pdf?sfvrsn=2](http://www.dsi.gov.tr/docs/sempozyumlar/afet-y%C3%B6netimi-ve-sel-risk-de%C4%9Ferlendirilmesi-(d-%C5%9Fahin).pdf?sfvrsn=2), Son Erişim Tarihi: 03.10.2018.

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Dünderbey Medresesi. URL: <https://egirdirturizmdanismaburos.ktb.gov.tr/TR-178477/dunderbey-medresesi.html>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Göller. URL: <https://isparta.ktb.gov.tr/TR-70986/goller.html>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Tarihte Eğirdir URL: <https://egirdirturizmdanismaburos.ktb.gov.tr/TR-176917/tarihte-egirdir.html>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yeşilada ve Can Ada Tescil İlanı. URL: <https://tvk.csb.gov.tr/yesilada-ve-can-ada-tescil-ilani-duyuru-410021>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Tarihi Kentler Birliği Göller Havzası Bölge Toplantısı Raporu, Yalvaç, 30 Haziran 2012. URL: https://www.cekulvakfi.org.tr/files/dosyalar-haber/goller_bolgesi_yalvac_bolge_toplantisi_raporu.pdf, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: The International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property. ICCROM Web cite. URL: <http://www.iccrom.org/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. 1868 (1285 H.) Konya Vilayeti Salnamesi. URL: <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. 1882 Konya Vilayet Salnamesi. URL: <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. 1887 - 88 (1305 H.) Konya Vilayeti Salnamesi. URL: <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı. 1892 Konya Vilayet Salnamesi. URL: <http://www.devletarsivleri.gov.tr/>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.

İnternet: Türkiye İstatistik Kurumu. Türkiye İstatistik Kurumu Veri Giriş. URL: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

İnternet: Türkiye Kültür Portalı. Genel bilgiler. URL: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/isparta/genelbilgiler>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.

- İnternet: Türkiye Nüfusu İl ilçe Mahalle Köy Nüfusları. Eğirdir Nüfusu, Isparta. URL: <https://www.nufusune.com/egirdir-ilce-nufusu-isparta>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.
- İnternet: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi. ICOMOS. URL: <http://icomos.org.tr>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.
- İnternet: UNESCO. List of World Heritage in Danger. URL: <https://whc.unesco.org/en/danger/>, Son Erişim Tarihi: 03.08.2018.
- İnternet: Urgent regional workshop – Cultural heritage at risk in the event of armed conflicts. (2004). Ohrid: Republic of Macedonia, URL: <http://icorp.icomos.org/images/documents/Heritage%20at%20risk%20in%20armed%20conflict.pdf>, Son Erişim Tarihi: 02.02.2020.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2010). *İstanbul büyükşehir belediyesi koruma uygulama ve denetim büroları (KUDEB) bakım onarım rehberi*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 11-17.
- İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi. (2014). *Kültürel mirasın korunması*. İstanbul: İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi İSMEP, 23-27.
- Kadioğlu, M. (2011). *Bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. afet zararlarını azaltmanın temel ilkeleri*. Ankara: JICA Türkiye Ofisi Yayınları, 1-34.
- Kahraman, A. (2006). *Isparta Eğirdir Yeşilada'nın incelenmesi, günümüz koşullarında değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 35-47.
- Karasoy, R. Ö. (2011). *Tarihi kent merkezlerinin planlama ve korunmasında CBS'nin rolü: "Alanya Kaleiçi" koruma bilgi sistemi önerisi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 68-72.
- Karçınzade, S. Ş. (2005). *"Seyahatü'l- Kübra", Büyük Seyahat, 1907* (Çeviren: Salih Şapçı). Isparta: Eğirdir Belediyesi, 41, 86.
- Kılıç, M. (2003). Yapılarda yangın güvenliği ve söndürme sistemleri. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 8(1), 59-69.
- Koç, M. (1983). *Baris, Hamit, Hamitabat, tüm yönleriyle Isparta*. Isparta: Türk Köyü Yayınları, 87,
- Kuzucuoğlu, A. H. (2011). *İstanbul Beylerbeyi sarayında risk analizleri ve koruyucu tedbir önerileri*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 64-67.
- Küçükçalı, R. (1998). Doğal gaz ve lpg tesisatı ve bacaları. İstanbul: ISISAN, Isısan Çalışmaları No: 172.

- Leelananda, H. H., Wijesekera, N. T.S. and Peiris, T. A. (2008). Potential of urban land management using geographic information systems a study of thimbirigasyaya ward colombo. *Engineer*, XXXXI(05), 95-104.
- Levin, N., Ali, S., Crandall, D. and Kark, S. (2019). World Heritage in danger: Big data and remote sensing can help protect sites in conflict zones. *Global Environmental Change*, 55, 97-104.
- Madran, E. ve Özgönül, N. (2011). *Kültürel ve doğal değerlerin korunması*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, 156.
- Merciu, C., Ianos, I., Merciu, G. L., Jones, R. and Pomeroy, G. (2018). Mapping accessibility for earthquake hazard response in the historic urban centre of Bucharest. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 18.
- Mutlutürk, M. ve Yalçın, A. (2015). *Eğirdir ilçesi (Isparta) kaya hareketleri ve koruma önlemleri*. MÜHJEO'2015 Ulusal Mühendislik Jeolojisi Sempozyumu, Trabzon, 177-184.
- Okuyucu, A. ve Somuncu, M. (2012, 18-19 Ekim). *Osmaneli kentsel sit alanındaki kültürel mirasın korunmasında CBS'nin önemi*. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VII. Coğrafya Sempozyumu, Ankara.
- Özen, S. L. ve Kadioğulları, A. İ. (2006, 13-16 Eylül). *Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarının CBS yardımıyla saptama-belgeleme çalışmaları için model önerisi*. 4. Coğrafi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Bildiriler Kitabı, İstanbul, 469-76.
- Özgünler, M. (1999). *Yangın güvenliği açısından malzeme kontrolü*. Yangın ve Deprem Güvenliği Açısından Malzeme ve Taşıyıcı Sistem Seçimi Semineri, İstanbul, 45-59.
- Özkut, D. (2004). *Reducing risk in preservation project management: Redefinition of the assessment phase*. Doktora Tezi, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 63-69.
- Paolini, A., Vafadari, A., Cesaro, G., Quintero, M. S., Balen, K. V., Vileikis, O. and Fakhoury, L. (2012). *Risk management at heritage sites: A case study of the Petra world heritage site*. Jordan: UNESCO, 30-31.
- Pehlivan, G. F. (2017). *Tarihî yapılarda pasif yangın önlemlerinin artırılmasına yönelik bir yöntem önerisi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 125-134.
- Perker, S. Z. ve Erbil, Y. (2008). Geleneksel ahşap konutta yangın korunumu - Bursa'da bir konutun mimari analizi. *Yangın ve Güvenlik Dergisi*, 116, 56-62.
- Quaranta, M., Mazzeo, R., Prati, S., Bitelli, G., Sciutto, G. and Vittuari, L. (2012, 29 May – 1 June). *Cultural heritage and risk assessment: A european overview*. International Conference on Cultural Heritage Preservation, Split, Croatia.
- Sarre, F. (1998). *Küçük Asya seyahati (1895 yazı)* (çev. D. Çolakoğlu). İstanbul: Pera Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi, 27-42.

- Selekoğlu, Y. H. (2016). *Kültür varlıklarını tehdit eden unsurların risk analizi yoluyla değerlendirilmesi: Denizli kent merkezi örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Denizli, 55-59.
- Sert, E. (2006). *Planlama sürecinde kent bilgi sistemi uygulaması; Sille (Konya) örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, 142-154.
- Sesigür, H., Çelik, O. C.ve Çılı, F. (2007). Tarihi yapılarda taşıyıcı bileşenler, hasar biçimleri, onarım ve güçlendirme. *İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Bülten*, 89, 10-21.
- Simsek İ., Buhur S., Büyüksalih G. ve Baz I. (2009). *Kültürel mirasın lazer tarama teknikleri ile dokümantasyonu ve 3-boyutlu kent modeli üretimi: İstanbul tarihi yarımada ve mostar tarihi kent merkezi örnek uygulamaları*. TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi, İzmir, 4-6.
- Sinan, A. (2019). *A framework for the conservation of Eğirdir train station complex and its integration to the city*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 27-36.
- Sönmez, N. K., Sarı, M. and Aksoy, E. (2007). Uzaktan algılama ve coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak sürdürülebilir arazi yönetimi ve toprak koruma planının oluşturulması: Antalya Altınova örneği. *Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 20(1), 11-22.
- Şahin, M. (2019). *Koruma amaçlı imar planları ve kentsel tasarım ilişkisi: Eğirdir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, 79-87.
- Şişmanyazıcı, B. ve Yıldız, H. (2010). Tarihi kentsel alanlarda “toplumsal ve mekânsal yeniden yapılanma”: Fener ve Balat örneği. *Mimarlık*, 352.
- Tangible Risks, Intangible Opportunities: Long-term Risk Preparedness and Responses for Threats to Cultural Heritage. (2013). *Theme: Reducing risks to cultural heritage from uncontrolled development in a globalized world*. ICOMOS Conference, Costa Rica.
- Tulunay, S. (2019). *Tarihi yapılarda yangın tehlikesine bağlı gelişen risklerin yönetimi üzerine bir değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 59-67.
- Türk Ansiklopedisi. (1966). *Eğirdir* (c. 14). Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 423, 425.
- Türk, A. (2000). *Doğal, tarihsel ve arkeolojik alanların turizm potansiyelinin belirlenmesi: Göller bölgesi örneği*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 88-97.
- Türk., A. ve Şahin, M. (2017). *Kentsel koruma ve kentsel tasarım ilişkisinin koruma amaçlı imar planı bağlamında değerlendirilmesi: Eğirdir örneği*. Mimarlık ve Tasarım Sempozyumu, İstanbul.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. (1994). *Eğirdir* (c. 10). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi, 494-495.

- Türkoğlu, H., Tezer, A., İlki, A. ve Kundak, S. (2009). *Afet zararlarını azaltmaya yönelik şehir planlama ve yapılaşma, Yerel yöneticiler için eğitim kitapçığı*. İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi –İSMEP, İPKB, İstanbul.
- Uzer Von Busch, E. (2010). *Kentsel kültür mirasına yönelik risk azaltımı için bir yönetim modeli önerisi: İstanbul-Büyükkada örneği*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 27-36.
- Uzer, E. ve Zeren Gülersoy, N. (2011). Kentsel kültür mirası için risk analizi: Büyükkada örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 10(1), 15-26.
- Ünal, Z. G. (2012, 15-17 Kasım). *Cultural heritage protection in times of risk: Challenges and opportunities*. International Symposium, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ünal, Z. G. (2015). Tarihi çevrede afet risklerinin yönetimi: Gri bölgeleri azaltmak. *Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği İstanbul Mimarlar Odası Mimarist Dergisi*, 54, 81-87.
- Ünal, Z. G. ve Vatan, M. (2012). Doğal afetlere yatkın bölgelerde geleneksel dokuyu ve mekânın ruhunu korumak. *Mimarlık Dergisi*, 365, 21-23.
- Veziroğlu, N. G. (2005). *Eğirdir Ansiklopedisi ve Hamidoğlu tarihi oyunu*. Isparta: Eğirdir Belediyesi, 5-11.
- Yakıt, İ., (2001, 31 Ağustos - 01 Eylül). *Arşiv belgeleri ışığında XIX. Asırda Eğirdir'in sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı*. I. Eğirdir Sempozyumu, 2001, Eğirdir, Isparta, 867-682.
- Yeşil, T. (2006). *9930 numaralı temettuat defterine göre XIX. yüzyıl ortalarında Eğirdir'in köylerinin sosyal ve ekonomik yapısı*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 10.
- Yıldırım, C., Özal, G. ve Özmertyurt, G. (2019). Niğde Kalesi ve çevresi kültürel mirasını tehdit eden insan kaynaklı riskler üzerine bir inceleme. *ASOS Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(96), 284-298.
- Yıldırım, Ö.C. (2019). *UNESCO dünya miras alanlarını tehdit eden riskler üzerine bir araştırma: Göreme Milli Parkı ve Kapadokya*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir, 57-69.
- Yılmaz, D. G., Meding, J. V. and Erk, G. K. (2013). Post-earthquake damage assessment process and problems in Turkey – A case study in Van Province. *Key Engineering Materials*, 569-570(2013), 310-318.
- Yiğitbaşı, S.S. (1972). *Eğirdir-Felekabad tarihi*. İstanbul: Çeltüt Matbaacılık Koll.Şti, 109, 110.
- Yiğiter, R. (1998). *Coğrafi bilgi sistemlerinin şehir planlama sürecinde kullanımı: Burgazada örnek alanında koruma amaçlı imar planı bilgi sistemi tasarımı*. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 54-59.

- Yörük, F. (2017). *Yeşilada ve Can Adası koruma amaçlı imar plan araştırma ve açıklama raporu*. Antalya: Antalya Koruma Kurulu, 5-7.
- Yurt Ansiklopedisi. (1981). Türkiye il il: Dünyü, bugünü, yarını. *Yurt Ansiklopedisi*, 5, 3514-3602.
- Zıvralı, İ. ve Cabbar, Ü. N. (2015). *Kültür varlıklarında risk yönetimi; gelişimi, güncel durum, ve öneriler*. İMO 5. Tarihi Eserlerin Güçlendirilmesi ve Geleceğe Güvenle Devredilmesi Sempozyumu, Erzurum, 155-169.

EKLER

Ekler Tezin arka kapağında CD ortamında verilmiştir.

GAZİ GELECEKTİR..